HIATUS IACOBI CASSANI OBSTRUCTUS. VBI IMMENSA ILLIUS TOTAM...

Frans : van den Zype

NAZIONALE
VITT. EMANUELE
13
1411
48

HIATVS IACOBI CASSANI OBSTRVCTVS.

Vbi immenſa illius totam Europam ſcriptione deuorantis ambitio nullo Iure niti demonſtratur: ditiones Belgicæ Iuri Regis Catholici aſſeruntur: fœderum regiorum vis atque virtus comprobatur: hodierni denique belli Hiſpano-Gallo-Belgici iuſtitia oſtenditur. Quibus illapſa eſt diſceptatio de pace Pragenſi cIↄ Iↄc xxxv. aduerſus Deplorationem Iuſti Aſterij: acceſſitque caput Poſthumum ſuper Vindicijs Gallicis.

Avctore
Francisco Zypaeo ICto Protonot. Apoſt. Canonico, Officiali, & Archidiacono Antuerp.

Nabuchodonozor habuit myſterium conſilij ſui, vt omnem terram ſuo ſubiugaret Imperio. Iudith c. 2.

Antverpiæ
Apud Hieronymum Verdussium.
Anno M. DC XXXIX.

EMINENTISSIMO DOMINO

D. MARTIO

S. ANGELI

IN FORO PISCIVM DIACONO CARD. GINETTI, AD IMPERATOREM, ET VTRVMQVE REGEM S. S. LEGATO A LATERE.

MINENTISSIME Domine, Ritu prisco Hebræis diuinitus præſcripto hoſtiæ pacificorum non ab ipſis offerentibus altari imponebantur, ſed à ſacerdote. Apud Te ergo Sacerdotem, atque eminentiſsimum ſummi Sacerdotis Legatum munus hoc meum ſiſto: dicatum conſecratumque Deo, cuius eſt terra, Domino exercituum, Deo pacis: ſuſcipiendum à Te, altarique illius imponendum. De terræ Imperijs litigatur, exercituſque confligunt; Pacis tamen

men ſtudio bellum gerunt, qui recta intentione gerunt. Non pax quæritur, inquit D. Auguſtinus c. noli. 23. q. 1. vt bellum geratur, ſed bellum geritur, vt Pax acquiratur. Eundem in finem indictus fuit Agrippinam conuentus, vt omiſſis bellis Paci litaretur, eique ſacrificio Eminentia Tua præeſſet. Libro hoc meo bellaui & ego: ſed tamen ita, vt ſemper propoſitum mihi fuerit, vt illuceſcente belli Iuſtitia obſequium Paci præſtarem. mihique illud contingeret, quod & D. Auguſtinus vbi ſupra monet; eſto bellando pacificus, vt eos quos expugnas, ad pacis vtilitatem vincendo perducas. vt dum conor belli æquitatem, quæ nimis hoſtiliter obſcuratur, in lucem producere, Hiatus Caſſanicos obſtruere, immenſum belli-creparum ambitum remorari; Pacem habeat voluntas; bellum neceſſitas. quæ & me in hoc bellum compulit, ferre non valentem non iniquè tantum agi; ſed iniquitatem defendi. Votum hoc ſanè ſemper

meum

meum fuit, quod iterum addit D. Augustinus, vt liberet Deus à necessitate, & conseruet in pace. Hostiam ergo, vt illa ob hostem factum sacrificium dicitur, ita meam vtinam Deus Pacificam esse largiatur! sub eo igitur illam voto apud Dei Pacis sacrificum, supremoque illius Sacerdoti hîc subrogatum venerabundus iterum sisto: precatus vt super altare eam dignetur adolere, Numenque Orbi Europæo propitium exorare. Antuerpiæ 13. Nouemb. 1638.

EMINENTIÆ TVÆ

obseruantissimus

Franc. vanden Zijpe.

DOMINO

CVIVS EST TERRA, ET PLENITVDO EIVS, — *Psal. 49. 23.*
IN CVIVS MANV SVNT OMNES FINES TERRAE, — *Psal. 94.*
QVI DIVISIT GENTES, ET SEPARAVIT FILIOS ADAM, — *Deut. 32.*
QVI CONSTITVIT TERMINOS POPVLORVM, — *Cant. Moys.*
IN CVIVS MANV SVNT OMNIVM POTESTATES, — *Missal. in Parasceue.*
ET OMNIVM IVRA REGNORVM,
QVI TRANSFERT REGNA, ATQVE CONSTITVIT, — *Dan. 2.*
QVI PRAESCINDET FINES REGNORVM! — *Iob 12.*

DOMINO EXERCITVVM *Isa. 1.*

CVIVS EST BELLVM CONTRA AMALEC, — *Exod. 17.*
QVI SVOS PRAECINGIT VIRTVTE AD BELLVM, — *Psal. 17.*
CVIVS EST POTENTIA, ET GLORIA, ATQVE VICTORIA, — *2. Par. 29.*
QVI, PROVT ILLI PLACET, DAT DIGNIS VICTORIAM: — *2. Mach. 15.*

DEO PACIS *Rom. 15. 16.*

QVI GLADIVM ET BELLVM CONTERIT, — *Osea 2.*
QVI, QVAE PROCEDVNT DE LABIIS SVIS, NON FACIT IRRITA: — *Psal. 88.*
LIBRVM HVNC SVVM.
DICAT, CONSECRATQVE

Franciscus Zypæus.

INDEX TITVLORVM.

LIBER I.

CAPVT I.

CAPVT II.

CAPVT III.

CAPVT IV.

INDEX CAPITVM.

CA.

INDEX CAPITVM.

CAPVT XV.

CAPVT XVI.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

CAPVT II.

CAPVT III.

CAPVT IV.

CAPVT V.

CAPVT VI.

CAPVT VII.

CAPVT VIII.

CAPVT IX.

CA-

CAPVT X.

CAPVT XI.

CAPVT XII.

CAPVT XIII.

CAPVT XIV.

CAPVT XV.

LIBER TERTIVS.

CA-

CAPVT XI.

CAPVT XII.

CAPVT XIII.

CAPVT XIV.

CAPVT XV.

CAPVT XVI.

CAPVT XVII.

CAPVT XVIII.

CAPVT XIX.

CA

AP-

APPROBATIO.

TRactatum admodum Reuerendi & Clariſſimi D. Franciſci Zijpæi Archidiaconi & Officialis Antuerpienſis, in quo Iacobi Caſſani nimius, & inordinatus erga Regem ſuum affectus detegitur; & argumenta, quibus nititur, ſolide refutantur; pro veritate ſtabilienda opportunè typis euulgandum cenſeo.

P. Coens S. T. Licent. Canon. & Lib Cenſor Antuerp.

SVMMA PRIVILEGII
PHILIPPI IV. REGIS.

PHILIPPVS Dei gratia Hiſpaniarum, &c. Rex Catholicus, Belgarum Princeps facultatem fecit Hieronymo Verduſſio Typographo imprimendi librum cui titulus, *Hiatus Iacobi Caſſani obſtructus*, auctore *Franciſco Zÿpæo* IC. Prothonot. Apoſt. Canonico, Officiali, & Archidiacono Antuerpienſi, ſanxitque ne quis illum, citra eiuſdem Verduſſij voluntatem, in Belgio imprimat, aut alibi impreſſum eo inferat, venalemque exponat, intra proximum nouennium: qui ſecus faxit, confiſcatione librorum, ac alias mulctabitur, vt in litteris datis Bruxellis in Concilio ſecreto ix. Iulij 1638. & ſignatis de Gottignies, in Concilio autem Brabantiæ 19. Auguſti 1638. & ſignatis [illegible]

I. COOLS.

HIATVS IACOBI CASSANI OBSTRVCTVS.

CAPVT I.

Quid dignum tanto feret hic promissor Hiatu?

MANDVCI à veteribus dicebantur famelici, quibus, vt qui fame canina laborant, nihil vmquam satis est quod deuorent, crudum excoctumue sit, non tam inspiciunt, quam vt abunde sit quod edant, nec vlla eos capit saturitas, nulli sunt gulæ termini. Metaphorica autem significatione manducum vocabant eum, qui malas immane expandebat, dentibusque collisis crepitabat, terrendis infantibus: vnde apud Plautum in Rudentibus ita Charmides parasitus; *quid si in aliquo ad ludos pro manduco me locem? quapropter? quia vel clarè crepito dentibus:* enatarat enim parasitus è naufragio, totusque horrebat præ frigore, vnde paulo post dicit se omnia corusca loqui. Festus Pompeius tradit in pompis olim, inter cæteras ridiculas ac formidolosas imagines, ire solere effigiem, magnis malis, latè dehiscente rictu, & ingentem dentibus sonitum facientem, eam manducem appellabant. de cuiusmodi effigie Martialis;

Sum figuli lusus, rufi persona Bataui;
Quæ tu derides, hæc timet ora puer:

& Iuuenalis;

--- *Tandemque redit ad pulpita notum*
Exodium, cum personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans.

Personatis igitur hisce simulacris metus pueris incutiebatur,

tur, vltra insuetum humanumque modum quid spectantibus, quasi a tam immani ore absorbendis. quin & viros cuiusmodi phantasmata præsertim è longinquo aspecta turbant. eoque consilio veteres deorum simulacra vltra humanum modum descripserunt: vnde illud Satyrici;

—— tua sacra, & maior imago
Humanâ, turbat pauidum, cogitque fateri.

Inde & Liuius *lib.* 5. *Galli*, inquit, *venerabundi intuebantur in ædium vestibulis sedentes viros, præter ornatum habitumque humano augustiorem, maiestate etiam, quam vultus grauitasque oris præseferebat, simillimos diis.* quin & spectra habitum vocemque humana maiorem assumere assueuerant: vnde Plinius *offertur ei*, inquit, *mulieris figura humana grandior.* & Liuius *d. lib.* 5. *in noua via vocem noctis silentio audiuisse clariorem humana*: & Virgilius;

Neque vox hominem sonat: ô dea certè.

Nuper incidi in Iacobi Cassani consiliarij & aduocati Regij librum, quem inscripsit: *La recherche des droicts du Roy & de la Couronne de France, sur les Royaumes, Duchez, Comtez, villes & pais occupez par les Princes estrangers appartenans aux Roys tres-christiens par conquestes, successions, achapts, donations, & autres tiltres legitimes, ensemble de leur droicts sur l'Empire.* Frontispicium etiam erat humano throno augustius, figura sub ingenti conopæo ostentabatur, quasi Ludouici XIII. Regis Christianissimi, bina sceptra binis manibus portendens, hinc Francica lilia, inde Romanas aquilas, aliorumque plurium vndequaque regnorū insignia complectens: steti ad simulacrū, vt Galli illi, mirabundus: terruit me ingens operis hiatus, vt infantem illum rusticū: occurrebat & illud immensum regni sancti, *Psal.* 71. *Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum*: & illud vastum profani Nabuchodonozoris; *Habuit*, inquit, *c.* 2. *Iudith mysterium consilij sui, dixitque cogitationem suam in eo esse, vt omnem terram suo subiugaret Imperio.*

perio. Cum nonnihil ad me redij, remouere cepi lacinias conopæi, subducere lintea, reuelare manducum: ergo opus ipsum introspexi: vidi simulacra modis pallentia miris; spectra, personas, vmbras; fumos vendi: deprehendi artem Cassani esse compositam ad terriculamenta puerorum, ignarorumque hominum, vt à speciosa figura titulorum, qui rebus ipsis maiores ampullatis verborum lenocinijs, & plausibili crepitu proponuntur, mente moueantur, ac rationis deliquium patiantur: vt debilibus ingenijs illudatur, vt grandis imago pauidos turbet, cogatque fateri id, quod cum nihil habet rei, præter non imperiti figuli lusum; siue chimericas Cassani fabricas dicam, an fabulas? habet tamen hoc vitij, quod verus manducus, qui fame quasi canina perpetuo laborat: quippe cui ita famelico in hac coquina totius Europæ phantasma, immanis abdominis esca, adparatur, quem adeo rectè scripserimus manducum Europæum, siquidem Africanum Scipionem agnominatum ab ea prouincia debellata, aliosque ab alijs non victoria pares dicit Liuius *l.3.d.10.sub fin.* ita ergo hunc manducum ab immani oris hiatu, quo totam Europam spe scriptionis ambitiosissime deuorarit, dixerimus Europæum, titulo tamen suauiori, ne indignetur, Hiatum illius obstruere est visum. Sic vocauit Nabuchodonozor Rex Holofernem principem militiæ suæ, & dixit ei: *Egredere aduersus omne regnum Occidentis: d.cap.2.* quæ autem ad tam Cyclopæum cibum condimenta accersuntur, nihil verorum aromatum, aliarumve specierum habent, nullamque vim condiendi, præter papauera; quibus somnolenti spectatorum oculi reddantur, vt conniuentes verum non videant; sed huiusmodi artibus ac præstigijs obcæcentur. Visum ergo & alijs huiusmodi cortinas nonnihil recludere, & phantasmata perlustrare.

CAPVT II.

Quod propius Caßano propositum?

FAmiliare est politicis vt rebus etiam iniquissimis florida nomina, & speciosos titulos prætexant, vt in priuatis etiam negocijs *colorem quæri,* ac *fraudem fieri* ait Iulianus. l. 7. *D. ad Maced.* adeo vt nec etiam in bello Catalinario nomen legitimum prætendi omissum fuerit, *apud Salustium*: sic & res Othonis multũ firmabat quod ab illo stabat Senatus: *numquam* inquit Tacitus *l.* 18. *obscura nomina,* etsi aliquando obumbrentur; ideoque & longinquas ei prouincias adhæsisse; quia, inquit *l.* 17. *grande momentum in nomine Vrbis, & prætextu Senatus,* sic & auorum nostrorum memoria plerorumque in Gallia procerum, maiorisque populi bellum, aduersus Regem, *Bonum publicum* vocatum fuit. & maxime quidem ea vsurpari solent ab ijs, qui res nouas meditantur. quare & Flauianus trahitur studiosè ad partes Vespasiani, *vt consulare nomen,* inquit *Tac. l.* 19. *surgentibus tum maxime partibus honesta specie prætenderetur.* Sic emendicata aut extorta est seu ab Augusto, seu à Vespasiano lex regia, qua *populus ei, & in eum omne Imperium suum & potestatem concessit*: ita Sylla legionibus in vrbem admissis dictatorem se in annos Liij. lege Valeria creari iussit: ita Augustus admoto hostiliter ad Vrbem exercitu consulatum inuasit: missis tamen ad Senatum qui sibi nomine exercitus illum deposcerent, Cornelio etiam centurione, legationis Principe, qui cunctante Senatu reiecto sagulo, ostensoque gladij capulo, in Curia dicere auderet, *hic faciet, si vos non feceritis.* nec absimiliter pridem Cosmus Medicæus, post Alexandri cædem, Senatum Florentinum coëgit, vt illum perpetuum Ducem crearet. Et quamquam Marcus Tullius legem Valeriam negat fuisse legem, ac omnium legum iniquissimam, dissimillimamque

legis;

legis; tamen talem dum prædicant assentatores, anxius distinetur populus, nouatores per fraudẽ irrepunt, aut per vim irrumpunt. nec vero vllum vnquam adeo iniustum bellum est gestum, quin aliqui iuris prætextus præferrentur. Gallorum etiam Dux Brennus, cum veteres possessores pelleret nulla iniuria lacessitus, naturæ ius prætendit esse, minores vt crederent maioribus. Tãberlanus, vt Attila, se missum à Deo impiorum flagellum, Solimannus denique Turcarum Imperator iustam sibi repetendæ Romæ causam superesse dicere solitus refertur, quod Constantinus prodiga donatione inualidè eam alienasset ab Imperio, in quod ipse successisset. Artabanus *apud Tacitum l.6. Ann.* reposcebat *veteres Persarum à Vonone & Macedonum terminos: seque inuasurum possessa Cyro, & post Alexandro per vaniloquentiam*, inquit, *& minas iaciebat*. Ad eum ergo morem Iacobus Cassanus Regalis throni frontispicium, titulum, inscriptionemque libri nuper in vulgus dedit, *Inquisitionem*, inquam, *iurium regiorum & coronæ Franciæ ad regna dominatusque à Principibus exteris vsurpatos competentium Regibus Christianissimis per titulos legitimos, etiam ad Imperium*. Colorem sanè quæsiuit Cassanus, paulo minus longè quam Solimannus, in plerisque titulis, quos speciosè legitimos vocat: nec alio, quantum colligo, sane proposito, ex tam abstrusis recessibus vmbras iuris extraxisse videtur, quam vt præludat votis earum Intelligentiarum, quæ cælum Gallicum nunc mouent, quibus animus est totam Europam turbare, quæ priuilegium libro regium, & præmium, vt rumor dicit, amplum scriptori curarunt. Cyneam futurum rati, à cuius lingua Pyrrhus plures quam à lancea sua vrbes sibi quæsitas gloriari solebat. &, vt occasionem quærit qui discedere vult ab amico, ita ne iniuria fecisse diuortium videantur, ne per nefas aliena Imperia, regna, ditionesque inuadere; scrinia situ obsita reserantur, antiquæ membranæ, obsoleti apices, exesti characteres allegantur, quos nec legerint qui prima literarum elementa

finxerunt: hæreditates, familiæ erciſcundæ ſiſtuntur, quæ ad Carolum Magnum, Pharamundum, Brennum, Franconem, Iapethum, Noëmum vſque pertingant. Ex his aranearum telis Iura Coronæ Frācicæ ſpecioſiſſimæ concinnantur à Caſſano: ab his olim viſa oppida, luſtratæ prouinciæ repetuntur, quid ni etiam mille auri pondo inter quæ appendenda Galli ſunt cæſi à Camillo? & tamen in Dedicatoria Caſſanus ac toto paſſim opere quaſi ſtructis ſolidè baſibus claſſicum ſonat, vt de Behemoth *Iob c.41. halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur*: Regi ſuo ad vindicanda aliena ſceptra animos contendit attollere, populo aures oculoſque inficere, colorem prætexere, iuris ſpeciem fraudi imponere, vulgus ignarum vmbris fallere, ac decipulis irretire.

CAPVT III.

Regnorum Europæorum delatio Romanis an quibus legibus obnoxia?

REgna orbis Europæi pleraque ſunt orta ſub occaſum Imperij Romani, cum barbararum gentium, præſertim ſeptentrionalium, exundationes illud, vt mare continentem perruptis vndique littoribus, inuaſerunt. quippe finibus ſuis egreſſæ, vt apum examina, dum ſua illas aluearia non amplius capiunt, nouas quæque ſedes quæſituræ, ferro alienas terras ſibi aperuerunt, expeditionumque Duces, quorum ſucceſſores plerique regio nomine exinde donati, qui virtute præcellerent, fortiori dextra præſtarent, ſibi ſumpſerunt: nullo alio iure, quam quod barbaries domeſtica forte docuerat, aut in armis conſiſteret, conſtituto; nullis legibus, quibus res priuatæ publicæue dirigerentur, præſcriptis. Soli indignantur Franci ſi quis illos neget principio rerum leges habuiſſe: Salicas tabulas commentantur, neſcio quibus dictatoribus ſcriptas, Salicam terrā buccinant, Saliorumque gentem

rem, verum vt Israelitæ post rubri maris transitum & ingrata murmura per annos quadraginta in deserto infeliciter errarunt, terram promissionis vestigantes; ita Franci per decem & amplius nunc sæcula terram Salicam quæsierunt, nec nisi tenebras & vocabulorum coniecturas assequuntur, vt ex scriptoribus illorum doctiores ipsi tradunt; *Pasquier recherches l.1.c.6. qua de re infra latius.*

Igitur hæ gentes, quocumque eas fortuna detulisset, prout lubitum erat, aut temporum opportunitas suadebat, res suas moderabantur: mortuis cæsisue forte regibus alios sufficiebant, selectione plerumque initio fortiorum virorum, vt fere omnes septentrionales domi assueuerant, morituri Ducis designatione, fere ex regia stirpe, si officio pares erant; aut aliorum adoptione, si deerant; filiarum collocatione cum ijs quos virtus bellica maximè commendaret; qui propenso omnium animo possent succedere: denique sedibus constantius fixis, rebusque magis constitutis, alia alijs magis placita fuerunt: aut vsu sunt introducta, generatim quidem regna condita non ad leges Romanas, sed ad gentium iura referuntur: *L.5.D.de Iust.& Iur.* quanto magis quæ in excidio Imperij iurisque Romani nata sunt? apud plerasque primis sane temporibus non nisi mares electi, vel ex successione admissi sunt: pacatis rebus pleraque regna dominatusque ad liberos vtriusque sexus transierunt: nonnullibi interdum resumptæ electiones; admissæ, exclusæue fœminæ, si temporum ratio fortes Duces postularet, muliebribus nænijs contenta non esset, nonnullibi ambitio valuit, & callidi gratiosiue regna obtinuerunt, exclusis proximioribus, forte infantibus aut imbellibus fœminis, etiam alicubi nonnumquam legitimi nothis posthabiti sunt, quod & per Francos non stetit quo minus apud se fieret cum voluerunt Carolum Martellum ex pellice natum in Regem assumere, & mallet ipse Regibus imperare quam Rex esse, quod tamen Pipinus II. & Carolus Magnus ex eo natus admisit, & post illos Ludouicus & Carlomannus

Ludouici Balbi filij ex pellice aut repudiata nati imperarunt. denique vt res priuatæ ita regna dominatusque ex testamento, donatione, emptione, alijsque contractuum voluntatumue vltimarum formulis successores habuerunt, & quod alio in genere ex D. Hieronymo ait Clemens III. *in c.9.x. de sepult. vnaquæque prouincia in suo sensu abundauit. Nec voto viuitur vno.*

At vero, quod sæpius in huiusmodi casibus vsurpatum est, cum actus sint supra omnes insignes, si populus tacite, expressleve consenserit, pro more, pro consuetudine, pro iure ciuili istius gentis recipiendum est. *l. 32. & seqq. D. de leg. c. venerab. in fin. x. de elect. c. ita nos. 25. q. 2. c. Moyses, 8. q. 1.* vt in huiusmodi varietate rationabilem pro locorum diuersitatibus consuetudinem attendi iubet idem Clemens, vt recte Bald. *in l. si consulari D. de Senator.* consuetudini acceptum refert, quod Philippus Valesius in regnum Franciæ iudicio Ordinum prælatus sit Eduardo Regi Angliæ, cum iam olim constitisset proximiores fœminas remotioribus agnatis masculis fuisse posthabitas, consentitque Bart. *in l. de quibus D. de legib. & in proœm. D. §. & antea & dd. in l. 1. C. de iur. dot.* quod iudicium quia prono totius gentis plausu exceptum est, vtique facile creditur ius nunc Francicum esse. alioquin Eduatdus non ineptas negotio leges Romanas pro se aduocabat: sed eorumdem Ordinum decreto, vt refert Cassanus *Rech. l. 2. c. 5. p. 140. & Papon. Arrest. lib. 4. c. 1. art. 2.* responsum fuit, Romanas leges in sceptra Francica non habere dominatum, non eo iure deferri; sed ex domestico disceptandum esse.

Qua de causa cum & de aliorum regnorum delatione controuertitur, non aliter est dicendum, siquidem alia in Europa omnia, præter apicem Imperij Romani, alio quam Romano iure instituta sunt, imo omnia aduersus Romanas leges, quæ Imperatorem mundi dominum faciebant, nec alios suo in orbe Reges, quam ex beneficio Populi Rom. agnoscebant, cuius qui dominatum excusserit,

cufferit, leges in regio iure deferendo ſtabiliuiſſe credi non poteſt. nemo ita vincit, vt vinculis velit inſeri deuictorum. quinimo nonnulli olim rebus ſuis conſulere ſe exiſtimantes, capitis pœna ſanxerunt, ne quis deinceps Romanas leges pro iure allegaret. quæ tamen vt in priuatis negocijs obtineant, in regnis ſane deferendis conſiſtere non poſſunt. & quamquam Caſſanus ex ijs argumentetur *l.1.c.8.p.382. & alibi paſſim*, vt propoſito ſuo commodum eſt; tamen nec ipſe *lib.1.c.1.p.51.* Romanas leges admittit, quæ ſucceſſiones non deferunt vltra decimum gradum, ſed & centeſimo locum facit, ne Franci Caſtellæ ſucceſſione, alijſque excludantur.

Siquidem ad Romanum Imperium, vt auſpicia tyrannica Iulij Cæſaris, Auguſti, ab eoque factam Tiberij deſignationem omittamus: Imperatores ſoliti magis fuerunt per electionem aſſumi, idque primum à Senatu, donec vulgatum eſt arcanum, etiam ab exercitu Imperatorem eligi poſſe. ex quo deinde tot bella ciuilia, ac toties diuiſa Imperia. Et quamquam ſucceſſores multi, etiam Conſtantinus, hæreditarium Imperium reddere conati ſint, vix admodum id vmquam durauit. Vnde tot cædes Imperatorum, præſertim Byzantinorum. ſi itaque diceremus Reges hodiernos iure Romano vti debere in regni delatione, ſequeretur, vel Populi Rom. vel Imperatoris beneficio vel per electionem eſſe ritè aſſumendos in eam partem Imperij olim Romani, quam nunc vt regnum poſſident. quomodo iuris regulam recitamus, eum *qui in ius ſuccedit alterius, eodem iure vti debere.* quod nolint verum eſſe illi ipſi, qui has ampullas in medium proijciunt. Id quidem verum eſt, in negotijs lege domeſtica non deciſis, ius Romanum, vt bonum & æquum, rectè allegari, & vt tale vbique fere gentium nunc eſſe receptum: quinimo nonnullibi edictis placitiſque Principum ſeruari iuſſum: ſed vtique auctoritate domeſtica Principum, non vi legis olim Romanæ: adeoque coniecturata Principum voluntate, vt diximus, qui ſibi ſceptriſque ſuis

leges eas positas nolunt, sed scito, institutoque maiorum locum esse: quinimo, si quid illæ non satis deciderint, more gentis Ordinumque iudicio, vt olim poterat, etiam tunc cum casus offertur, decidi posse. quemadmodum diuersis subinde temporibus aliæ atque aliæ leges, sacris prophanisque Ordinibus adstipulantibus, etiam quoad regnorum delationes successionesve sunt passim constitutæ. Vt in Concilio Nationali Toletano *Can.3.* dicitur, *Si quis ad regiæ dignitatis ambit peruenire fastigia, quem electio hominum non præficit, nec Gothicæ gentis nobilitas ad hunc apicem trahit, sit consortio Catholicorum priuatus, & diuino anathemate condemnatus.* & in regno Castellæ à Ferdinando, astipulantibus Ordinibus, vt imposterum repræsentationi foret in regni successione locus, decretum refert Cassanus. *l.1.c.1.p.40.*

Ad modum iuris Romani hodie etiam ad quæstiones regales vocantur maximè vsus feudorum. sed vsus tantum sunt: ijque Longobardorum, & quatenus bonum & æquum continere videntur, probalitati causæ suffragantur, sed non aliam auctoritatem habent, quam si ipsi Longobardi nobiscum loquerentur. quorum vtique imperandi auctoritatem domum suam relegaremus, æquitatem admissuri. Sed quia in actionibus humanis plerumque rationes vtrimque probabiles se offerunt, multumque in omnibus locus, tempus, personæ momentum adferunt; euenit, vt adeo diuersimodi atque contrarij plerarumque gentium mores emerserint, & instituta: adeoque & omnis vsuum feudalium auctoritas sumenda est ab vsu cuiusque domestico, inspiciendumque an ab eo recepti, firmatique sint, seu lege aliqua expressa, seu tacito vtentis populi assensu, etiam quo casu de regia successione, regnique delatione agitur.

Ad leges regnorum expressas refero inuestituras quibus olim regna quædam atque dynastiæ sunt concessæ, ita tamen vt quidquid ijs non est expressum priori gentis illius iuri aliquando vsurpato censeatur relictum.

Hæc

Hæc cum ita ſe habeant mirari ſæpius lubuit nuperos quoſdam Francicos ſcriptores, qui aliarum omnium gentium regnorumque vſus, conſuetudines, leges, inſtituta non æqua cum ſuis lance, expendunt; omnia ſalictis ſuis alligant; Salicis legibus obligant; Salijs populis vniunt: quos, etſi antipodes non fuiſſe conſtet, tamen vbi verè illi olim habitarunt non magis aſſequuntur, quam Apollo ille Virgilianus *quibus in terris tres pateat cæli ſpatium non amplius vlnas.*

Interim ſuis legibus alienos iudicant, iuraque negant ſibi lata, quibus alios oppugnant. nunc Romanæ leges aduerſus ſe vim habere negant, nunc aduerſus alios ad eaſdem prouocant, nunc Francicis conſtitutionibus non ſua tantum, ſed & extera regna dominatuſque quaſi ſubiecta vindicant, hæc nec ſuis ſtare concedunt, abſit vt alienis quippiam ipſi cedant, paſſim iura in alios ſtatuunt quibus vti ipſi nolunt: & quamuis iuſtitia ſemper ſit conſtans, & eadem veritas ſemper, non obiectu colorum alteretur, non acceptione perſonarum offendatur; ita ipſis tamen pruriunt affectus, vt non merito cauſas diſcernãt, ſed perſonarum gratiã: idque in ſummis rerum, in monarchiarum, regnorum, dominatuumque controuerſijs. vt ſi non ratio, ſed perſonæ mutentur, aliam iuſtitiam, aliam veritatem mox concinnent. ſi de Francis agatur, omnia ſint iuſta, ſint æqua, ſi de Hiſpanis, de Auſtriacis, ipſum nomen cauſæ adferat iniquitatem.

At æterna Sapientia aliter iudicandum decreuit Sap. cap. 9. *Conſtituiſti hominem vt diſponat orbem terrarum in æquitate & iuſtitia*: conſtante vtique atque æterna. S. c Ioannes Baptiſta, quo non ſurrexit maior inter natos mulierum, cum vt ait Gregor. *Hom. 7. in Euang.* tantæ virtutis eſſet vt Chriſtus credi potuiſſet, veritati inhæſit tamen conſtanter, *confeſſus eſt, & non negauit quod non eſſet ipſe Chriſtus, Ioan.* 1. obtinuit elogium a Chriſto *Matthæi* 11. quo vix maius dari poſſit, *quid exiſtis in deſerto videre, arundinem vento agitatam? quod non aſſe-*

rendo, inquit idem Gregor. *Hom. 6. in Euang. sed negando intulit. arundinem quippe mox vt aura contigerit, in partem alteram inflectit. & quid per arundinem nisi carnalis animus designatur, qui mox vt fauore vel detractione tangitur, alteram in partem inclinatur?* Non ergo ita Baptista summæ veritatis præco, sed constanter confessus est, & non negauit, quod non erat.

CAPVT IV.

Antinomia Cassani.

VIdeamus nunc an Cassanus veritatis præco sit, ad eum morem constans, cum iudicium sumit monarchiarum, Imperiorum, regnorum, dynastiarum Europæarum: an *disponat orbem terrarum in iustitia & æquitate*: an quod in Dedicatoria ait, *iura quæ allegat firma sint, & constantia, desumpta ex iustitia sanctiorum legum, & maximè legitima potestate rationis.* Videamus quam constans sit eius voluntas, & perpetua ius suum cuique tribuendi: quam causæ merita, & ratio apud eum diuersis personis applicata, vniformiter operentur. atque imprimis inspiciamus libri illius frontispicium atque inscriptionem, *inquisitionem in iura Coronæ Franciæ in regna, ducatus, comitatus, vrbes, prouincias occupatas per Principes exteros competentes tamen Christianissimis Regibus per conquisitionem, successionem, emptionem, donationem, & alios titulos legitimos:* ecce vna phrasi omnes illos titulos pro legitimis habet ad regna, ducatus, prouincias Regibus Christianissimis asserendas: conferat cum hac thesi Lector omnes eius dissertationes, vnam non inueniet, in qua non aliquem alijs Principibus ex aduerso competentem reijciat, vt inualidum. Sic de bello quæsitis nullibi pro Gallis ius belli non laudat, vbi bella gesserunt feliciter; vbi victi sunt, prouincias, vrbes amiserunt, latrocinia, mox, rebelliones, inuasiones vocantur. Ita hominem, quam-

quamuis non vulgariter eruditum, aduocati regij titulus, beneficiaque regia, ſperata acceptaque, vt rumores nunciant, ſcriptionis præmia obcæcarunt: vt, quod ipſe de Alciato & Bartholo, qui tamen auctores habebant *leges deprecatio.D.ad L.Rhod. de iact.* l. *bene à Zenone C. de quad.praſcript.Nou.*105.*l.pen.C.de bon.que lib.*3. *quaris de Nat.reſt.l.inter claros.C.de ſum.Trin.*ait *l.*2.*c.*1.*p.*23.obligarit calamum magis paſſioni ſuæ, ſuorumque, quam veritatis defenſioni. Iure quidem Romano ſolo conſenſu Cæſaris in diſtrahendis rebus Cæſaris opus eſt. l.1. *D. de off. procur.Cæſar. l auferturr* §. *actores D. de iur.fiſc.* quicquid à Principe quocumque titulo conceſſum erat plena ſecuritate poſſidebatur, ſiue per ipſos Principes, ſiue eorum procuratores, ex eorum tamen epiſtalmate foret aſſignatum., vt nullis poſſeſſores iudicijs liceret afficere, vt nec vlla inſinuatione opus foret. id enim inter culmen regalis maieſtatis & priuatam fortunam intereſt, *l.*1.2.3.*C.de quadrien.praſcrip.*cum omnia Principis eſſe intelligantur, ſiue ex ſua ſubſtantia, ſiue ex fiſcali fuerit alienatum. *d.l.vlt.verſ.qua enim*, nam hæc in priuilegijs ſuis æquiparantur, l.6. *C.de iur. fiſc.* at Caſſano omnes tituli, qui Francis fauent, cauſæ ſunt idonei; qui alijs competunt inepti. Videamus imprimis

§. *De bello quæſitis*

Sacroſanctus hic eſt Caſſano titulus, ac lapis angularis quoties de armis Francicis felicibus quæritur, omnia pene libri capita, quibus vlla loca Francis vendicare vult, vbi Caroli Magni aut veterum Francorum arma peregrinata fuerint, eo titulo Francis ea adſcribit, quamuis ſociorum iuuandorum cauſa, aut Chriſtianiſſimi protegendi finibus ſint egreſſa, ne Brennus quidem omiſſus eſt, quamuis à Camillo victus; quin Francis ob Brenni enſem deberi Italiam æſtimarit, *lib.*2.*c.*2.*p.*19.etſi aduerſus Aragonios l.1.*c.*5.*p.*243.cum lege Chriſtiana conuenire neget, armorum vim ſine iuſtitia. ſolum video illum

 omiſiſſe

omisisse Græciam, Asiamque, quo & Galli olim penetrarunt, consederuntque, donec à Romanis victi fuerunt: cum æquè facile esset, vt de Brenno, ita ibi dicere iure belli ea loca Gallis cessisse, Romanos nullo iure Gallos inde pepulisse, nullis fœderibus alienari semel quæsita potuisse, nulla præscriptione regnorum vindicationes impediri; vt de suis alias semper. sed cum illa à Turcarum Domino pacifice possideantur, noluit illi litem mouere; maluit, turbata quamuis tota Europa, Græciæ Asiæque pacem dari, quasi Turcarum Francorumque fœdera cariora illis sanctioraque sint Veruiniana pace, omnique alia Christiana: tametsi & laudabile cum hoste fidei esset bellum, & iustissimo titulo nixum: cum ipse recitet *lib.*1.*cap.*5. *p.* 262. Carolum VIII. à Pontifice Alexandro VI. Romæ triumphantem, coronatumque fuisse Imperatorem Constantinopolitanum, ei successisse Ludouicum XIII. qui adeoque aduersus Turcas tam gloriosè bellare posset, quam Carolus Magnus Occidentis Imperator à Pontifice Leone adsumptus. cuius Caroli mentio in omnes pene periodos ab illo ingeritur. de qua re seu Caroli VIII. iure prosequendo acturi paulo latius sumus. *Libro* 3. *cap.vltimo*. Igitur vt è multis pauca designemus Castellæ, Aragoniæue loca à Carolo Magno, ab Alphonso Castellæ, & Garcia Nauarræ Regibus in auxilium vocato, armis capta, Francici iuris facta, Coronæque Francicæ vnita contendit Cassanus l.1.*cap.*1.*p.*60.*pluribusque seqq.* quamuis ipse Carolus Magnus pro suis nec ea agnouerit, nec inter filios vt sua diuiserit. De Cathalonia prioribus similia ait, *eod. c. p.* 64. *& seqq.* *& p.* 68. huiusmodi bello captorum titulum iure probari, & sacris literis, quin *p.* 69. nec dari titulum acquirendi iustiorem quam victorias. quippe quæ res sint iudicatæ quoad sceptra, diademata, supremitatesque Imperiorum, regnorum dominatuumque. *qua de re latius dicemus infra* l.2. *c.*11. Interim eo supposi-

to

to Cassanus Francica eo nomine passim facit quæ armis Francicis aliquando cessere, perinde ac si quod olim Israelitis dictum erat, *Deuter.c.1.omnis locus, quem calcauerit pes vester, vester erit*, ad Francos æque spectaret: vbi autem alijs victoria cessit, & fortunæ supremum arrestum, nullam apud illum Mars auctoritatem, nullam fortuna, nullam Victoria habet: omnia mox Numinum vocabula, Acheronticis commutat promtus nomenclator; Violentiam, Inuasionem, Occupationem indigetat. Ita *lib.*1. *c.*4.*p.*189.*c.*5.*p.*230.*c.*5.*p.*228.233.*c.*5.*p.*239. 240. 241.243.*c.*5.*p.*263.264.265.*c.*4.*p.*372.*lib.*2.*c.*2.*p.*56.59. l.2. *cap.*5. *p.* 163.165. *atque alibi passim, quæ Lectori nimium erunt obuia.* Id tantum lubet meminisse, quod vt historiarum scriptores vulgares multi gentium suarum Origenes olim solebant ad Troianos referre, illudque prudentiores ridere: ita Cassanus ex veterum Francorum Caroliique Magni bellis iura sua depromere: dum id magis comedis, populi plausum risumque ambientibus, quam Iureconsultis, quorum solida laus est disponere Orbem terrarum in æquitate & iustitia, conuenit. quin & ipse Cassanus l.1.*c.*1.*p.*53. refert Castellanos Reges sæpius armis Frãcicis in regna restitutos; tantum abest, vt quod paulo ante de Castella diximus, ipse maioresue pro vero habuerit: aut belli iure sibi vmquam Castellã quæsitam fuisse, vel testamentaria etiam institutione ab Alphonso Rege Carolum Magnum liberosue hæredes factos fuisse: quod vult Cassanus l.1.*c.*1.*p.*5.6.7. cum & Alphonsum sui consilij pœnituerit, & proceres Hispaniæ ægrè tulerint Francorum Imperio subdi: gentis, inquit Mariana *de reb.Hisp. l.*7.*c.*11. insolentis, (vti ipsi loquebantur) & ferè non Maurorum seruitutem depelli, sed grauiori propemodum seruitute mutari. adeoque Carolum narrat Mariana communibus Hispanorum barbarorumque viribus prælio victum, totaque deinde Hispania exclusum.

§. *Sue-*

§. *Successione*

Quæruntur hodie pleraque Europæ regna: sed quânam? latè satis diximus *c. proximo* legum Romanarum necessitatem illorum delationi non incumbere, sed ex domestico instituto, consuetudinarioue iure Regni, quod singulis proprium ab extero peruerti non potest, deuolui. & quoniam humana prouidentia non omnes prospicit casus postmodum obuenturos, cum se illi offerunt, eodem iure decidendi sunt, quo idem populus aliquando vsus est. cum se offerunt primi, instituto gentis Ordinumque iudicio id recipi potest, quod primi legumlatores, si eum casum præuidissent, verisimiliter creduntur statuturi fuisse. vnde prærogatiua sexus, & ætatis, repræsentatioque parentum & auorum, nullis vbique certis legibus astringi potest, nec ex suo domestico quisquam ad extera vindicanda aduersus horum vsum dissertare. quare sexus masculini prærogatiua remotioris quamuis linææque transuersæ, aduersus sobolem femininam recta linea descendentem, nemo iam Francis præter Anglos controuersam facit. alioquin liberi Mariæ Burgundicæ, Caroli Audacis filiæ iam sceptra Gallica possiderent. & ante controuersiam ab Anglis motam filiabus Caroli Lotharingiæ Ducis, quem regno Capetus exclusit, extincta Caroli linea masculina, debita fuissent: &, cum altera illarum nupserit olim Duci Brabantiæ, altera Comiti Namurcensi maioribus Regis Hispaniarum, in quorum ille ius successit, competiissent: &, si regales actiones numquam præscribantur, vt vult Cassanus, quod mox videbimus, etiamnum deberentur. Sed vt æquis oculis hæc aliaque Francorum scita alij aspiciunt, ita Francos aliorum mores oporteret non dedignari. In contrarium Cassanus quamuis in Aragoniæ regnum per ducentos quinquaginta & amplius annos fæmina nulla successisset, vt fatetur *lib.* 1. *c.* 8. *p.* 382. contendit tamen ad regnum assumi non potuisse Ferdinandum ex prærogatiua sexus,

ſexus, omiſſa matris repræſentatione, excluſaque matertera illo ſeniore. l.1. *c.1.p.21. & ſeqq. l.1.c.2.p.123. & ſeqq.* negat Dionyſium Alphonſi filium rectè ad regnum Luſitaniæ euectum, excluſa ſorore ex priori matrimonio nata extra regnum, & antequam pater ad regnum eſſet euectus; cum ille in regno & poſt adeptum regnum natus eſſet, & ordinum regni aſſenſu prælatus. nam de natalibus ei reſtitutis dicimus infra *c.6.* l.3. quinimo poſt motam controuerſiam arbitrorum à Papa delegatorum ſententia Ferdinando Regnum adiudicatum fatetur, illamque à Papa confirmatam: ſed mox & Papa, & arbitri *p.*106. Caſſano ſunt deſertores rationis, & æquitatis, qui ob malignum aduerſus Francos animum contemplari non potuerint cauſæ iuſtitiam, quin non bilancem iuſtitiæ, ſed Canaan expenderint: de qua Ozias *ſtatera eius, ſtatera doloſa.* iterumque Caſſanus *p.*108. eiuſmodi ſententiam contrariam dicit legi Dei, gentium, & naturæ, quæ filijs aſſignat hæreditatem parentum, ideoque regnum Aragoniæ debitum fuiſſe Iolentæ filiæ Ioannis excluſo nepote Ferdinando: id ſi verum, contra legem Dei, gentium, & naturæ eſt lex Salica, quæ filiabus à regno ſecluſis nepotes vocat, vt Franci volunt, non deſcendentes tantum, ſed & laterales. Denique in huiuſmodi controuerſia *p.* 110. legitimum titulum eſſe contendit iudicium Ordinum Comitem Andegauenſem vt regem recognoſcentium, quod in Dionyſio negat, alijſque: *vt mox infra videbimus* §. *Miſcellanea.*

Non minus contra ſupremam feudorum legem, vt extantibus maſculis non ſit locus fæminis (quam ipſemet alibi *c.5.p.*383. agnoſcit) contendit Ludouicam Philippi VII. filiam intrudere in ſucceſſionem Sabaudiæ excluſis duobus fratribus. *L.2.c.2.p.*47. quia ex ſecundis nuptijs nati Philiberto coniuncti non eſſent ex vtroque latere, vt Ludouica; ob Romanas leges: *Auth. de conſang. col.6.t.13.Nou.*84. Iterum patrem ex iure Romano vult facere ſucceſſorem filiorum in Ducatum Lotharingiæ: l.2.

*c.3.p.*81. cum ex deſcendentibus illorum non ſit, quibus olim feudum illud conceſſum ſit.

Plura ſunt alia quæ in ſucceſſionibus regnorum controuerſa facit toto opere Caſſanus; & cum Romanarum legum tela iecit, alibi eadem aduerſum ſe non admittit, &, vt admitteret, inefficacia ſunt, vt mox diximus, *c.3.* ad regna dominatuſque ſupremos deferendos: niſi quatenus illæ, domeſtico ſcito olim probatæ ſint, atque vſurpatæ. Quam varient autem mores in regnorum dominatuumue delationibus plenis feudiſtæ veteres hodiernique libris ediderunt: congerit non pauca Grotius *de iure belli* l.2.c.7. mihi hic non eſt illud perſequi inſtitutum.

§. *Teſtamento*

Regna olim data fuiſſe omnium ſæculorum gentiumque hiſtoriæ proteſtantur, ſcribunt veteres Alexandrum Magnum hæredem nuncupaſſe eum, qui optimus eſſet: Pyrrhum; qui enſem acutiorem haberet: verius ſacræ literæ Mach. l. 1. *c.*1. Alexandrum pueris nobilibus ſecum enutritis diuiſiſſe regnũ, cum adhuc viueret; morte tamen præcognita. Romanos Imperatores ſæpius deſignaſſe ſucceſſores, fortunæ imaginẽ miſiſſe, aliaſve regni teſſeras ex hiſtoriis eſt notum. laudat teſtamenta etiã pro Francis Caſſanus, *lib.*1.*c.*1.*p.* 5.6.7. vbi ab Alphonſo Rege Caſtellæ Carolum Magnum fuiſſe ait inſtitutum hæredem, atque hunc in vim teſtamenti poſſeſſionem iniiſſe, & ad Ludouicum XIII. tranſmiſiſſe. *eod. c. p.* 24. Henricum Regem Caſtellæ fideicommiſſo oneratum, *p.*26. Henricum Caſtellæ Regem hæredem inſtituiſſe, D. Ludouicum Franciæ Regem, *p.* 42. Alphonſum in Coronam Caſtellæ hæredes inſtituiſſe liberos Reginæ Blancæ, Reges Franciæ ſubſtituiſſe, regnum in plura diuiſiſſe. cum paulo ante *p.*21. regna dicat indiuiſibilia l.1. *cap.* 2.*p.*88. Reges Franciæ ad regnum Aragoniæ vocatos eſſe teſtamento Renati Andegauenſis: l.1, *c.*2. *p.*103.

*p.*103. Alphonsi *c.*3. *in fin. p.* 157. Reginam Margaretam hæredem familiæ Boloniensis, cui competat regnum Lusitaniæ; testamento scripsisse hæredem Ludouicum XIII. adeoque Portugalliam illius esse. qua de re dicimus l.1.*c.*10. deinde *c.*5. *& p.*261. ait Alphonsum instituisse in regnum Aragoniæ hæredes Equites Ieresolymitanos *L.*1.*c.*2.*p.*89. *& c.*5.*p.*250. Robertum scripsisse Ioannem hæredem in regna Siciliæ: à Ludouico II. Ludouicum III. *c.*5.*p.*255. Bertrandum à Bernardo in alios dominatus *c.*6.*p.*306. Ludouicum XI. à Carolo Mainio scriptum hæredem in vim testamenti successisse in Coronam Siculam & Neapolitanam: *eod. c. p.*257. Renatum Ducem Andegauensem successisse in regna Siciliæ, Neapolis, Aragoniæ, & Ierusalem ex testamento tam Ludouici III. fratris sui quam Reginæ Ioannæ: *p.*257. 259. Ludouicum à Ioanna *p.*260. Carolum Mainum institutum à Renato *p.*261. Ludouic. XI. illiusque filium à Carolo substitutum, & in vim illorum testamentorum illa regna ad Ludouicum XIII. esse deuoluta, *p.*262. in vim eiusdem institutionis etiam comitatum Prouinciæ Regibus Franciæ acquisitum: *p.*279. in vim horum testamentorum Carolum VIII. Ludouicum XII. & Franciscum I. arma tulisse in Italiam, iura in ijs fundasse, quibus illa regna repetebant. *p.*280. Reges Franciæ substitutos in iura Neapolitana à Germana de Fuxo: *c.*6.*p.*317. eadem repetendo ait in illorum testamentorum vim Reges Galliç non successisse tantum in sceptra Sicula, & Neapolitana, sed etiã Maioricæ, *c.*7.*p.*331. Valentinam eo iure successisse in Ducatum Mediolanensem, per substitutionem *lib.*2. *c.*3.*p.*82. l.1.*c.*3.*p.*132. *& seqq.* Ludouicum XI. in vim testamenti Caroli Mainij suam dixisse Lotharingiam, pluresque alios ducatus: & iterum *p.*207. l.2.*c.*7. Prouinciam aliasque successiones vendicat in vim testamenti Berengarij, instituentis Beatricem, quam transmiserit ad Andegauenses, & hi ad Ludouicum XIII. & *c.*8.*p.*391. testamentum Renati Andegauensis instituentis Ducem Mainium nepotem

potem in omne ius in quo etiã Aragoniæ comprehendatur, exclusis proprijs filiabus, vnde Principes Lotharingi descendant, eaque voluntate exclusiua prolium probata, locum facit Ludouico XI, Carolo VIII. continuis testamentis, denique l. 1. *c*. 8. *p*. 373. in regnis vt alijs bonis generaliter liberum facit vltimæ voluntatis stylum.

Quibus aduersantur, quæ sæpius inculcat Cassanus, reges tantum esse vsufructuarios: vt l. 1. *c*. 1. *p*. 33. 34. *ac alibi pluries*: ius auctoritatemque illorum cum vita finiri, sed nec alienare quicquam posse, *ibid. & mox h. c.* §. *cessione latius videbimus*, quo argumento & Cassanus vtitur. l. 1. *c*. 7. *p*. 334. ideoque extra hæredes ab intestato nec ex asse, nec ex vncia regnum alienare posse, extraneosque instituere; adeo quidem vt nec ingratos liberos exheredare possint. l. 1. *c*. 1. *p*. 25. *Omnes*, inquit, *Monarchiæ & imperia iam olim hæreditaria sunt, & successiones necessariæ, vt testatur Arist.* l. 3. *polit.* adeo vt nec liberi à parentibus ijs priuari possint: vt & Franci censuerunt in Carolo VII. quem pater exhæredauerat, vocato ad regnum genero rege Angliæ, eoque hærede instituto.

Hæc ita cum aduersus Francos testamenta recitantur, quare l. 1. *c* 8. *p*. 389. negat potuisse Ioannem instituere fratrem in regnum Aragoniæ omissa filia, obstante iure natiuitatis, & prouidentia maiorum: & *c*. 3. *p*. 141. reijcit Alphonsi testamentum quo ille filium Dionysium, de quo mox egimus, instituit, & Philippi Marij Ducis Mediolanensis, qui Alphonsum Regem Aragoniæ hæredem in Ducatum scripserat, cui esset Valentina ex fratre neptis, quam natura & leges vocabant: habitumque illud testamentum tam irrationabile, vt à populo publicè sit combustum: *eod. c. p*. 130. & in quæstione Sicula, quam tam operosè exagitat, non immemor subticuit Corradini, qui vltimus ex familia Sueuica se pro Rege Siciliæ gessit, testamentum: quo ille à Carolo Andegauensi in publico theatro expositus, ac capite per carnificem minuendus, cognatos Aragonios regnorum hæredes nuncu-

pauit

pauit, cædisque suæ vindices, ac cessit tum Sueuus, ac sæpius deinde Aragonij victrici fortunæ Andegauensi, sed reciprocauit illa vices, &, in posteris præsertim, iuxta Aragonios firmiter hactenus consedit.

§. *In dotem datione*

Generis, affinibus, maritis, plurima regna dominatusque obuenere. Laudat Cassanus Alphonsum Portugalliæ regnum in dotem dantem Henrico Franciæ Principi cum Teresia filia, l.1.*c*.3.*p*.117. Ludouicum XII. cum Germana nepte regnũ Neapolitanum iuxta diuisionem quã recitat Ferdinando Catholico: l.1.*c*.5.*p*.265.*eodemque c.p*.280.*& seqq*. laudat pacta successoria in eadem conuentione nuptiarum expressa. Ripuarias leges *tit*.39.*de dot mulier. si quis*, inquiunt, *mulierem desponsauerit quidquid ei per tabularum seu chartarum instrumenta promiserit, perpetualiter inconuulsum permaneat*: & Paulum L.1.*sent.tit*.10. *tabularum*, inquit, *nuptialium inter coniuges maneat æterna auctoritas, & inconcussa fides*: & Gallum *q*.83. quia *alias*, inquit, *forte non fuisset matrimonium factum, & ideo si non adimplerentur conuentiones iniquum esset*: & l.1. *cap*.7. *p*.324. pacta Valentinæ Ludouico Aurelianensi Ducatum Mediolanensem in dotem adferentis, conuentamque substitutionem, *p*.336. *& seqq*. studiosè probat obseruanda pluribus legum scriptorumque auctoritatibus. l.2.*c*.5.*p*.169. Philippum Alsatium Flandriæ & Hannoniæ Comitem Philippo Augusto cum Isabella nepte in dotem dantem Comitatum Artesiæ. In contrarium l.1, *c*.1.*p*.32. *& seqq*. reprehendit S. Ludouicum, Blancam filiam in matrimonium dantem Ferdinando Alphonsi Regis Castellæ filio, & dotis loco eis cedentem quidquid iuris pretendere poterat in regnum Castellæ. vbi multis prosequitur non potuisse S. Regem cedere regia iura, non alienare Castellam Franciæ Coronæ iam vnitam: *p*.36. & masculinæ tantum successionis deinceps factam: *p*.35. veniam precatur *p*.36. à S. Ludouico, quod nimis facilem fuisse

fuisse dicat in huiusmodi cessione, quod animaduertat hanc eclipsin in pulchra stella, hanc maculam in vultu pulchro, hunc pallorem in splendido diamante: Proh! quantum eum adfectus distrahunt vt non Hispani tantum ei odio sint, sed & Reges Franciæ, alijque etiam, & diui vapulent, vt soluere possit argumenta aduersus Francos obiecta. mirum quomodo abstinuerit à mentione iuramenti, quod Reges Franciæ præstant de non alienandis iuribus Coronæ, atque in hoc etiam non garriat incidisse sanctum. Sed hic norat auctoritatem iuramenti, inefficacitatemque chymericæ vnionis, ac terminos regię potestatis: malebat Christiani nominis hostibus bella indicere, quam cum regibus suæ religionis de tricis altercari, à præpostera nostrorum temporum inuidia alienus.

§. *Adoptione*

Naturam imitante, ciuiles liberos in Imperia successores non pauci habuere. Cassanus probat adoptionem à Ioanna Regina Neapolitana factam, qua Ludouicum I. & II. adsciuit in regnum Neapolitanum *lib.1.c.5. p.252. & seqq.* & iterum ab altera Ioanna quæ adsciuit Iacobum Burbonium, Ludouicum III. & Renatum Andegauensem, *qui, inquit p.271. tituli sunt authentici in commodum Francorum, cum per actus illos regna sua dederint adoptatis, qui ea transmiserunt ad Ludouicum* XIII. eodem tamen capite Cassanus impugnat adoptionem Alphonsi Regis Aragoniæ, ab eadem Ioanna II. iam ante factam, qui eandem armis defenderat, aduersus Ludouicum Andegauensem *p. 256.* & quamuis huic iuri Ioanna præiudicare non poterat, tamen Cassanus probat reuocationem adoptionis, quasi ex ingratitudine Alphonsi, qui aliquid ex auctoritate Ioannæ minuere voluerit, quasi durius eam Alphonsus habuerit, vt qui duo loca munita in pignus ab illa acceperat, vt ait *p. 292.* quam Ludouicus; qui bello presserat, vt regno eijceret. sed si Cas-

Cassanus æquis oculis inspiceret an Frãci benignius cum ijs agant hodie, quibus in Germania, Italia, Sabaudia, ac alibi suppetias tulerunt, an non plura eorum munita loca præsidijs teneant, nec ingrati tamen velint dici, non tam abrupto iudicio Alphonsi vt ingrati reuocatam iure adoptionem mox inferret. quid quod ipse Cassanus *lib. 2. c. 4. p. 106.* asserat Metrenses, Tulenses, Verdunenses in protectionem à Francis susceptos, iure merito, quod consilia cum Hispanis agitassent, in ordinem subiectorum esse redactos? cur non eodem iure Alphonsus Ioanni diffidere potuit, securitati, & expensis suis cauere, cum sciuit Ioannam cum Ludouico hoste consilia habere? quo cum dicit *p. 256.* mox pacem inijsse, adoptasse, & in regnum sociasse? sed & Cassanus *d. c. 5. p. 272.* eadem aliaque regna Iacobo Burbonio marito ab eadem Ioanna donata recitat ex instrumento, & *p. 278.* cum tamen successorem eiusdem Ioannæ facit, tametsi diuortium ab ea fecerat, eaque deserta in Galliam abierat, quasi donatio aut institutio tam mobilis fæminæ, cum tanta etiam iniuria, immobilis perseuerarit, vt omittamus Ludouicum III. à Ioanna II. adoptatum mortuum esse ante adoptantem, & sic ante conditionis superuiuendi euentum, vt nulla est viuentis hæreditas, mansit ius omnino Alphonso inuestitusque est ab Eugenio IV. qui ante Ludouicũ inuestiuerat, inuestituram eandem reuocando, ac derogando omni prætenso iuri Andegauensium, ex plenitudine potestatis, pro statu & beneficio Romanæ Ecclesiæ, ita vt & ex inuestitura eiusmodi & adoptione Alphonsi potius ius fuerit in regna Sicula, adeoque & Comitatum Prouinciæ, pridem per Beatricem Prouinciæ comitissam Carolo I. Comiti Andegauensi Regi Siciliæ ab Vrbano IV. vocato, à Nicolao III. inuestito nuptam, in dotem allatum: tametsi illum Andegauenses vicinia & auxilio Francorum potentius retinuerint.

§. De-

§. *Donatione*

Francis competere Cassanus asserit regna dominatusque plures ex donatione Ioannæ III. regna Siciliæ, Neapolis, aliaque Iacobo Burbonio, quo cum secundas nuptias contraxerat, nomina recitat, & instrumentū. l.1.*c*.5. *p*.272. Borbonijque successionem deuolutum ait ad Ludouicum XIII. neque iustos magis aut legitimos titulos inueniri posse ex ordine naturæ, aut regulis iustitiæ: *p*. 271. Iterum *c*. 6. *p*. 315. probat donationem regni Maioricæ factam à Ioanna regina Ludouico Andegauensi: Sardiniæ Ludouico Andegauensi à Marchionissa Montis Ferrati *c*.8.*p*.378. Comitatus Russilonensis, Luxemburgi à dominis Marcanis Francisco I. l.2.*c*.5. *p*.173. Prouinciæ à Philippo Pulchro Carolo Claudo Regi Neapolitano l.2.*c*.7 *p*.208. vrbis Arausianæ à Rege Roberto Bertrando l.2.*c*.8.*p*.247. donationem regni Neapolitani à Ferdinando rege Neapoli coronato factam, Frederico patruo: quasi eo bello victo plus iuris Franci obtinuerint: à Guilielmo Trincauello Comitatus Bezieres & Carcassonæ factam D. Ludouico: l.1.*c*.8.*p*.370. Enimuero in contrarium l.1.*c*.8. *p*. 402. legem fundamentalem esse dicit, ne quid ex Domanio Coronæ per Reges possit cedi, vendi, donari, aliásve alienari, vtpote rem sacram, quæ non cadat in commercium. quam thesim etiam *p*.403. prosequitur, aitque & Salicis legibus rixam. l.2.*c*.5.*p*.155.

§. *Emptione*

Sardiniæ regnum Francis Cassanus l.1.*c*.9.*p*.420. vindicat. emptum vtique per Philippum Franciæ Regem à Iacobo rege Maioricæ, neque alias conditiones requirit, quam quæ *tot.tit.de contr.empt.* tres proponuntur, mercem, pretium, consensum contrahentium. Vrbem Montis-Pessulani per eundem Philippum ab eodem Iacobo l.1.*c*.6.*p*.309. maiestatis iura siue Soueranitatem regni

Maio-

Maiorici ab Ecclesia Magelonensi eo translata: *ead.p.* Comitatum Perpignanum ab eodem, *c.8.p.*374. Comitatum Russilonensem oppignoratum, *eod.c.p.*391. Ludouico XI. per Ioannem Aragonium, itemque Sardiniam: *c.9.p.*423. regnum Arelatense ab Henrico Imperatore per Philippũ Valesium: l.2.*c.*1.*p.*21. illiusque supremitatem, qua in alias se ditiones extendat: l.2.*c.*2.*p.*38.39.40. & *seqq.* quam *p.*41. vel ideò vendi potuisse contendit, quod non sit de antiquo patrimonio Imperij: Luxemburgum per Ludouicum Andegauensem: l.2.*c.*5 *p.*172. supremitatem vrbis Auenionensis, Arelatensis, & Arausianæ, & Comitatus Prouinciæ, tamquam comprehensorum sub regno Arelatensi: l.2.*cap.*7.*p.*214. & iterum *c.vlt.* *p.*245. 246. partem vrbis Arausianæ per Regem Robertum ab Equitibus Ierosolymitanis, supremitatem vrbis Aurelianensis per Ludouicum XI. à Guilielmo Cabillonensi, Taranti à Iacobo Burbonio, & Ioanna Neapolitana Arausiani principatus. l.2.*c.vlt.p.*246.

Ex aduerso negat potuisse Carolum VIII. restituere vrbem Perpignanam, non recepto pretio quo fuerat oppignorata, eo quod prouenisset pecunia ex domanio Regio. ecce vt is nec fructuum liberam Francicis regibus permittit administrationem, *c.*8.*p.*402. quem mox diximus, etiam regna vendi permittere, quæ non sint de antiquo patrimonio, & mox ingerit non posse cedi quidpiam, vendi, donari, alienari, ex domanio per Reges: eademque rursus repetit, quoad regnum Sardiniæ, & Comitatum Russionensem, vt reddi non potuerit, nisi recepto pignoris pretio. l.1.*c.*9.*p.*423.424.425. emptionem etiam vrbis Auenionensis à Ioanna Neapolitana per Pontificem Clementem negat validam: l.2.*p.*7. quamuis factam ex summa necessitate, & ad neruos belli ad regnum defendendum intendendos, quod obstantibus legibus & edictis ex domanio nihil alienari potuerit, vt pluribus ibi prosequitur. quin l.2.*c.*7.*p.*223. negat illam validè contractus vllos inire potuisse, vtpote fæminam,

& tamen *cap.prox.* docuimus quanta & quot regna ex Ioannæ Neapolitanæ donatione pro Francis prætendat, pluresque *eod. cap.* nullitates exagitat *pluribus sequentibus paginis*, ad quas oculi illi caligant cum pro Francis regna dominiaue sunt empta: ijsdem argumentis nullam Cassanus dicit, pluribusque prosequitur l.2.*c.vlt.p.*248. 249. venditionem supremi iuris in vrbem Arausianam à Rege Renato factam Ludouico Cabilonensi, eiusdemque iuris remissionem Florentinis à Rodulpho, numeratis decem florenorum millibus, Senensibus ab Henrico V. etiam minori summa accepta, factam: l.1.*c.*1.*p.*34. sed & *d.c.*6. à Francis supremitatem regni Maioricæ ait ab Ecclesia Magalonensi potuisse comparari, eoque magis quod reges Franciæ summum soueranumue ius habent in bona temporalia Ecclesiarum sui regni: sed vtique intra fines regni, intra quos ipsa maiestas coërcita est, sed extra illos eam ad Garamantas vsque extendere est affectus cæci argumentatio, quæ geometriam omnem prætergreditur.

§. *Cessione*

Deberi Francis Siciliam, & Neapolim arguit Cassanus *l.*1.*c.*4.*p.*269. quod Iacobus Aragoniæ Rex *an.*1291. Terrasconæ tractatu solemni regnis istis renuntiarit, & Fredericus Iacobi frater abdicato regis Siciliæ titulo, Trinacriæ tantum retento, & vt post mortem illius, ad Carolum illiusque liberos regna illa deuoluerentur, confirmantibus vtrumque tractatum Pontificibus: *d.c.*4.*p.*269. 270. cessionem per Duces Lotharingos factam regni Aragoniæ, Comitatus Prouinciæ, aliorumque dominatuum accepto titulario iure regni Ierosolimitani probat itidem Cassanus, l.1.*c.*8.*p.*391. Denique Ferdinandi super regnis Siculis promissa Hispanos Reges obligare multis iterum Cassanus contendit, l.1.*c.*8.*p.*206. *& seqq.* vt velit etiam successores teneri priorum regum promissis non tantum, sed & inuasorum, aut tyrannorum, quà

rem publicam continent. denique laudat Caſſanus l.2. *c.5.p.*209. 210. ceſſionem Stephanæ filiæ Guiberti neptis Berengarij, & aliam Raimondi filij Guilielmi de Baux, quoad ius ſuper regno Arelatenſi, & Auenione, ab ijs prætenſum; denique probat ceſſionem iuris ſupremi in regno Caſtellæ factam Carolo Regi Franciæ ab Henrico Caſtellæ, l.1.*c*.1.*p*.53. *& ſeqq.* Genuenſibus à Carolo IV. *l*.2.*c*.4. renunciationem iuris in regna Siciliæ prætenſi à Iacobo Arragoniæ Rege in gratiam Caroli Andegauenſis, *l*.1.*c*.5.*p*.247.

In contrarium improbat renunciationem regni Arragoniæ ab Iolenta Ioannis vltimi Regis filia factam, licet cum iuramento, quod minorum contractus etiam aſtringit, *Auth. ſacramenta C. ſi aduerſus vendit.* vt remittentibus actiones ſuas non ſit regreſſus dãdus: *l. quæritur D. de ædil. edict.* præſertim iuratis etiam quoad ſucceſſiones paternas, *c. quamuis pactum de pact. in 6.* negat tamen Caſſanus huiuſmodi Iolentam promiſſa aut iuramenta obligaſſe: *l*.1.*c*.8.*p*.385. item ceſſionem factam à S. Ludouico iuris ſuper regno Caſtellæ prætenſi impugnat: *l*.1.*c*.1.*p*.32. *& ſeqq. & c*.2.*p*.84. *& ſeqq.* ceſſionem ſupremitatis factam à Philippo Rege Franciæ quoad Cataloniam, qua Francicos Reges teneri negat, tametſi validã habeat ceſſionem ſupremitatis Francis factã quoad Tholoſam, Narbonam, aliaque loca ibidem expreſſa, eodem quamuis tractatu 1260. Claro monte factam: vt Francis id, quod eodem ceſſere, velit remanere, idque, quod ceſſum eſt, nihilominus acquiri: quale leoninum commercium ne barbaræ quidem leges hactenus probarunt: & addit tamen *p.* 86. linguam ei præciſam Tholoſæ fuiſſe, qui dicere ibi auſus fuerat, quod Rex Arragoniæ ius haberet ſuper comitatu Tholoſano: & cauſam vlterius repetit *p*.85. ex Petro Iacobi *in tractatu de ſucceſſ. reg. verſ. Rex Arragon.* quod Rex ille excommunicatus à S. Sede, ſtatus illius confiſcati erant, & dati S. Ludouico. *Rex*, ait Pet. Iac. *Arragonum ſi ius habebat in Comitatu Tholoſano*,

ſano, illud amiſit: quia fuit fautor hæreticorum, & venit in propria perſona in adiutorium Comiti Tholoſano, quare Papa notauerat eum de hæreſi. magnificè certè Caſſanus, vt Francis his ex cauſis regna aſſerat: ſed viderit an conueniat cum hodiernis Francorum theorematibus, vt qui hæreticis ſuppetias ferunt, regnis excidant, & de hæreſi notentur: aut ſecum ipſe: cum eædem cauſæ aduerſus Francos allegantur. *qua de re mox paulo latius.* Iterum Carolum Claudum filium Caroli Andegauenſis bello nauali captum ab Aragonijs, intercedente Eduardo Angliæ rege, & pro eo paciſcente, vt captiuitate ſolueretur, dummodo regni iure cederet, in vim eius tractatus dimiſſum; negat teneri: l.1.*c.*2.*p.*100.*& l.*1.*c.*4.*p.*263. à Ferdinando factam ceſſionem regni Neapolitani Frederico patruo inefficacem habet.

§. *Tranſactione, pace, fœdere*

Reſtituendam Francis Nauarram Caſſanus contendit: *l.*1.*c.*4.*p.*197. quod ita Carolus V. promiſerit tractatu Nouionenſi 1516. non ipſi Henrico Albreto, ſed Franciſco I. cum Carolum illum Andegauenſem, de quo mox diximus *p.* 101. neget obligari ſponſione Eduardi, quam ipſe non fecerit, cum tamen illius in vim carcere egrediens ratam habuerit, & ratihabitio non ſecus, quam ſi ipſe initio contraxiſſet illius negotium fecerit. vt loquuntur leges. præterquam quod Pace Madriliana contrarium fuit conuentum, vt Henricus Albretus titulo Regis Nauarræ pro ſe ſucceſſoribuſque ſuis in perpetuum cederet. vt omittam rurſus leoninum commercium, quo pacis capita quæ pro Francis faciunt Caſſanus vbique acceptat, & vrget; quæ contra illos, ſpondere illa negat in poteſtate Regum Francorum fuiſſe. Iterum Caſſanus *l.*1.*c.*5.*p.* 265. fœdus probat inter Ferdinandum Catholicum & Ludouicum XII. quo de plurium regnorum partitione, ſupremitate, fidelitate, & homagio multa ſpondentur, eodemque *capite p.*270. Fredericus III. & Joan-

na

na Neapolitana cōueniunt ſuper regnorum pactitia ſucceſſione, regnique Trinacriæ ſupremitate, fidelitate, hominio. Iterum *p.*279. conuentionem Ferdinandi & Ludouici; atque iterum *p.*403. *& ſeqq.* Ducis Nemurcij Reginæ Nauarræ *c.*4. *p.*195. *& lib.*2.*c.*2.*p.*57. aduerſus Sabaudum ex fœdere Veruiniano, Cameracenſi, Turinenſi, Lugdunenſi argumentatur, ad loca, ſupremaque iura per illud promiſſa, cum toties alibi ex ijſdem fœderibus debita impugnet.

Alia ſolemnia fœdera reprobat Caſſanus, vtpote *lib.*1. *c.*1.*p.*41. inter Sanchium & Ferdinandi liberos, quamuis arbitris duobus Regibus *c.*2,*p.*78. Claremontanū 1270. quo Philippus ceſſit iure ſupremo in Cataloniam pretenſo, aliud quo Carolus Claudius 1289. captiuitate ſolutus fuit: l.1.*c.*2.*p.*100. *& l.*1.*c.*5.*p.*246. regnoque Siciliæ, & Neapolitano cedendum erat, Madrilianum quo Franciſcus I. iuri omni in regnum Siciliæ & Neapolis renuntiauerat, *p.*266. Nouiomenſe *an.*1516. Cameracenſe, & Madrilianenſe *p.*293.294. *& ſeqq. &* iterum *lib.*1.*c.*6. *p.* 353. quo negat Franciſcum I. renuntiare potuiſſe Ducatui Mediolanenſi *lib.*2.*c.*2.*p.*51. reſtitui non debuiſſe Sabaudiam, promiſſa irrita fuiſſe fœderis Cameracenſis: & iterum perperam reſtituta ex fœdere loca diuerſa ad Sabaudum ſpectantia *p.*54. iterum idemque quoad Comitatum de Liſſe, *p.* 63. quoad ſupremitatem in Flandriam prætenſam tractatu Madriliano remiſſam, Cameracenſi, & Veruiniano quoad hoc, cæteraque non excepta, confirmante *l.*2.*c.*5.*p.*147. *& ſeqq.* 158. *& ſeqq.* 161. *& ſeqq.* vbi tamen *p.*152. extollit poteſtatem Regis Franciæ abſolutam, quod etiam ſe ipſum in contrahendo læſum poſſit in integrum reſtituere. quod ſi verum eſt, cur idem negetur alijs Regibus, qui pariter non alium agnoſcunt ſuperiorem? qua via facile eſt ſoluere omnia fœderum vincula. quis enim eſt aliquando Regum, qui non bello aut pace læſum ſe exiſtimet, adeoque in arbitrio cuiuſque erit pacis quantumcumque ſolemniter initæ legibus ſolutum

lutum se profiteri, in integrum à se ipso restitutum esse? non eo inficias Reges contrahendo cum subditis circumuentos, eodem se iure, quo subditos, in pristinum statum posse restituere: ea est capitis cum corpore connexa potestas. nego duos Reges contrahentes vt tales, alterum in alterum contractumve mutuum potestatem habere, nexum huiusmodi soluere posse: quia neutrius termini subordinata est potestas. *vt diximus latius l.1.c.4.* sed & Reges sic paciscentes iure gentium, belli, pacis, fœderum, contractuum, pactorum, l.5. *D.de iust.& iur.* tantum tenentur, neque edictis prætorijs, vllive iuri Romano in inuitos locus est: *vt latius diximus c.3.* & vt foret non apud se quisque Regum, sed apud aduersarium de restitutione disceptare deberet. l.1. *& 2.C.vbi & apud quem restitutio in integrum agitanda sit,* vt inter Imperatorem Henricum & Siciliæ Regem decidit Clemens V. *in c. pastoral.de sent.& re indicat.in Clem.§.vt illud.* eoque magis quod ordinis sit naturalis vt actor sequatur forum rei. *d.§.vt illud* qui ea propter etiam Ecclesiam obligat. *c.5. x.de for.compet.* Denique huc spectat pars magna eorum pactorum quæ citauimus *h.c.§.cessione.* nam plerumque renunciationes huiusmodi fieri solent, cum bella quæ vigent componuntur, vel de causis vnde timentur, transigitur. spectant huc etiam, quæ contraria inuicem Cassanus scripsit de pactis Regum captiuorum. *quæ discutimus infra* l.2. *c.8.*

§. *Præscriptione*

Creditum hactenus etiam regna acquiri: sæculari saltem, & qualem etiam per leges & canones patitur ipsa Ecclesia Romana: cuius iura priuilegiaque indignum est infra sæcularia Regum iura collocare: sed Cassano nulla sæcula sufficiunt ad præscribendas regales actiones; quãuis hodierni possessores suos laudent auctores ad bellum vsque Troianum. *ita* l.1.*c.1.p.9.* 47. 48. 49. *c.3. p.*143. 145.*c.4.p.*382.*c.8.p.*407. l.2.*c.4.p.*95. l.2.*c.6.* toto exar-

chatus

chatus supremitatem Francis competere contendit, nec alio iure quàm ex Caroli Magni contra Lombardos victoria, quamuis tot sæculis non agnitam, sed quam tacitè in donatione Pontifici facta, vt vult Cassanus, reseruarit Carolus. magni tamen facit sæpius Cassanus alibi diuturnam possessionem à maioribus in posteros continuatam, l.1.*c*.5.*p*.268.*c*.8.*p*.408.9.10.411.l.2. *c*.1.*p*.10. & abstinet argutè à vocabulo præscriptionis, rem tamen dicit: *d.p.*10. de Carolo Magno & successoribus agens, ait, quod centum & viginti annorum possessio, quibus Imperium in familia fuit, cum iusta causa, eis acquisiuerit ius, & titulum certum, & legitimum, quod transmiserint in descendentes: An non hoc est describere vim præscriptionis? in eaque Francica iura fundare, quàm ab alijs reiicit? sic & *lib*.2.*c*.4.*p*.91. dicit Genuenses fuisse suæ potestatis, eo quod multis annis ita egerant, nullum Principem recognoscentes, ideoque dedere se Francis potuisse: non id est argumentari ex virtute præscriptionis? Et de viribus præscriptionis Regiæ videbimus quidem infrà c.15. sed non possum hic cæcutientem Cassani affectum præterire, qui non videt non admissa vllorum sæculorum præscriptione, tota Francis Gallia cedendum esse: vtpote quam illorum maiores finibus suis egressi, nullo iure, nulla lacessiti iniuria olim inuaserint, si fides vllis debetur historijs: easdemque adeo restituendas esse ijs, qui in Imperium successerunt Romanorum, qui per quadringentos eoque amplius annos illas possederant.

§. *Alienatione*

Comprehendi omnes quos iam recensuimus titulos, nemo ignorat: & clarè decidit lex *fin. C. de reb. alien. non alienand. L. in quorum. D. de pignor. l. alienationis D. de V. S.* & *ibi Alciat.* & *c. nulli. §. alienationis X. de reb. Eccl. non alien.* quoties ergo Cassanus hoc capite citatus est, probat improbatque regnorum alienatiónes, prout rebus suis variè conuenire existimat. quoties agitur de acqui-

rendo Francis dominio, validos hos atque legitimos titulos existimat; & in frontispicio prostituit: quoties autem illis aliquid decederet, nulli sunt, irriti sunt, in potestate Regum non sunt, nullo eis illorum prætextu alienare quidpiam licet, nec ciuitatem vnam, *quanto magis regna*, inquit, l. 1. *c*. 5. *p*. 269. integra? quod præter citata *h. c.* loca etiam variè contendit pro & contra, vt res suæ ferunt. l. 1. *c*. 4. *p*. 197. *c*. 5. *p*. 265. 270. 299. *c* 6. 304. 308. 353. *c*. 7. *p*. 352. l. 2. *c*. 1. *p*. 28. *c*. 4. *p*. 91. 92. l. 1. *c*. 2. *p*. 80. 82. 84. 100. l. 2. *c*. 3. *p*. 72. 73. &c.

§. *Inuestitura*

Pridem obtineri consueuere regna Siciliæ Neapolis, dominatusque inde pendentes: nec hic Proteum agere Cassanus desinit: mirum in modum potestatem Pontificiam extollit in deponendo Frederico Imperatore, regnisque exuendo, vt locum faciat introducendo in Siciliam Carolo Andegauensi: condemnatio eius extat *in c. ad apost. de sent. & re iudic. in 6.* vbi Electoribus facultas fit alium surrogandi in Imperio: de regnis autem Siculis statuendi sibi seruat Pontifex potestatem. Cassanus ergo l. 1. *c*. 5. *p*. 213. *& seqq.* dicit eum excommunicatum à Concilio generali Lugdunensi, Imperio deiectum, regnisque priuatum, vt sæpè alios summo iure, & prudentia: illicitum esse dubitare de iustitia & firmitate decretorum Conciliorum generalium; vbi Spiritus Sanctus præsidet; indigne vexasse Ecclesiam, despexisse auctoritatem, infregisse leges, turbasse populos, obsedisse vrbes, fugasse Papam Roma, in carcerem egisse Prælatos, in mortem religiosos, vasallum fuisse Ecclesiæ, merito regnis feudalibus excidisse, iure feudo priuari vasallum iniurias domino inferentem. Iterum l. 1. *c*. 2. *p*. 91. *& seqq.* Petrum Arragoniæ Regem inimicitias cum S. Sede sumentem iure priuatum Corona, ac Statibus suis, inuestitumque Carolum Franciæ: regnumque Aragoniæ eidem Sedi feudatarium facit ex literis alterius Petri Aragonij, quas

reci-

recitat *p.96.* quas si Franciæ aliquis Rex dedisset, mox Cassanus negaret eius in potestate fuisse; qui ne quidem D. Ludouico pepercit *vt mox diximus h.c.§.in dotem dat.* & quamuis Clodouæus Hormisdæ, & Sedi Apostolicæ coronam auream miserit, quasi submissionis tesseram; & Carolus Magnus alijque annuos denarios S. Petri per Galliam colligi permiserint; Cassani tamen similes nihil inde obligationis regno contractum facile dicunt. Petrum tamen Cassanus etiam ex crimine ingratitudinis, lesæque Maiestatis Pontificiæ reum facit, sæculari etiam feudorum lege priuari potuisse mox infert: & *p.299.* & spiritualem, & temporalem Pontificum potestatem in priuandis huiusmodi Principibus extollit, idemque in Manfredo Neapolitano probat, *lib.1.c.5.p.219. & seqq.* & Coradinum tamen à Manfredo occultatum vbique omittit, qui moriturus Aragonios instituit; inuestiturasque *p.245.& seqq.p.255.258.262.l.1.c.9.p.*416.417.418. priuationesque similes in Francorum commodum vergentes sæpius laudat.

Eis autem contrarias omni quæsitorum telorum genere impugnat: nam (vt omittamus quod *d.c.5. p.*278. honoris tantum, & dicis causa, Sedis Apostolicæ beneplacitum inseri ait, & contra tenorem inuestiturarum, quæ de inuestitis & posteris loquuntur, laudat regnorum illorum in alienam familiam translationem) factam inuestituram Alphonso ab Eugenio Ferdinando Alphonsi à Pio II. Alphonso Ferdinandi ab Innocentio VIII. improbat: ibi mox in angulum reiecta est S. Sedis vtraque auctoritas, iudicijque firmitas ibi mox in promptu est, *quod nostrum est, à nobis sine nostra causa auferri non potest*: ibi Aragonij in prȩiudicium Francicorum procerum inuestiri non possunt, ius semel acquisitum alicui ab eo inuito vlterius auferri non potest: ibi vasalli sine causa feudo priuari non possunt, ibi Francorum inuestituræ sunt irreuocabiles, alijs præferendæ, quia anteriores, quia remuneratoriæ, iterum irreuocabiles: & quamuis

causa Francici iuris in Mantuano oecumenico Concilio fuerit proposita *an.* 1459. & aduersus Francos Aragonijs Sicilia relicta; ægritudini affectuum id asscribit Cassanus: quem iam paulo ante memorauimus alibi credere œcumenicis concilijs præsidere Spiritum Sanctum, veritatem dictare, ab errore tueri, quæ ita latè prosequitur Cassanus *a p.* 281. *vsque ad p.* 291. Vbi tandem noui generis catapulta oppugnat inuestituram Caroli V. quod lege fundamentali regni Siciliæ ea Corona incompatibilis sit cum diademate Imperiali. at si Imperij apex in concursu obtigisset Francisco I. credi non potest eundem Cassani iudicio incompatibilem in illo futurum fuisse. qui non patitur ab eo posterisue ius in ea regna prætensum auelli fœdere Nouiomensi, Madritiano, Crespiensi, aliisque intermedijs, denique Cameracensi ac Veruiniano. & vt concederemus post depositionem Frederici Imperatoris quibusdam ex causis Carolum Andegauensem, aliosque, non ex lege regni fundamentali, quæ priores Fredericos non impediuerat, sed ex voto deinde Pontificum promisisse dignitatem non ambire, aut suscipere Imperialem, neque se, neque posteros; non id afficeret illos, qui non ex eorum persona illis regnis admouentur: vt Aragonij: & vt afficeret; non nescit Cassanus Principem impedimenti gnarum, alicui tamen magistratum imponentem, legem soluere. l. 57. *D. de re iudic.* adeoque Pontificem Carolo V. inuestituram regnorum concedentem, electionemque Jmperatoriam confirmantem, lege illa, si qua fuisset, soluisse. vt omittamus Jeronimum Suritam in Histor. Reg. Cathol. C. II. Julium Cerrium, alios referre Leonem X. Carolo V. conditionem illam veterem expresse remisisse. Sed & iterum maximè sibi contrariatur Cassanus, quod tam iustè Fredericum Jmperio regnisque exutum describat, non idem tamen admittit in Ludouico XII. Rege Franciæ, cui multis ambagibus omnia iura Sicula deberi contendit, qui non tantum bellum gessit cum Julio II. & Ecclesiæ exercitum in ipso die
Paſ-

Paſchatis proſtrauit, ſed etiam Concilium aliquot Cardinalium Piſas coëgit, eoque diem Julio dixit, vt tamquam fœdifragus (an in Francis talem exuendæ dominationis cauſam Caſſanus admitteret?) Pontificatu ſpoliaretur: quod non cogitauit Fredericus vmquam ille, aut alij Siculi tyranni: iuſtiſſimè ergo Julius, ea neceſſitate preſſus, ad Alphonſum Aragonium recurrit, auxilia poſtulauit, accepitque promptiſſima; ac omne ius ſceptri Siculi in Aragonium ex remuneratione irreuocabiliter, ſi cum Caſſano argumentemur, tranſtulit. à quo in Ferdinandum Catholicum, Carolum V. & Philippos Hiſpaniarum Reges continuatis iam tot inueſtituris etiam defluxit. De poteſtate Julij Caſſanus dubitare non cupit, qui nec alios dubitare permittit. l.1.*c*.5.*p*.268. nec de cauſis, qui eaſdem in Frider. ante Carolum Andegauenſem, ac alijs regno priuatis probauit. At, inquit, Julius homo turbidus magis bellatorem egit, quā Pontificem; magis gladio quàm Petri clauibus, dexteram onerans: ſed ideone vaſallo aduerſus eum fœdera inire, bellum inferre, Concilium indicere impune licuit? at iniuſtas cauſas Julius habebat, iniuſtum bellum gerebat: ita ſemper Caſſanus pronunciat de eo, quod vmquam aduerſus Francos geſtum eſt: quod noſtri non eſt nunc inſtituti prolixius refutare, id tantum obliuiſci non poſſum, quod Caſſanus *d.c.*5.*p*.207. ait Federicum toto Chriſtianiſmo proclamatum vt fidei deſertorem, & Eccleſiæ hoſtem, quod Sultano Ægypti ſuppetias tulerit, cum eo inducias pepigerit: at eos qui noſtro ſæculo Turcas, in fines Chriſtianorum immiſerunt, Ariadenum tot millium Chriſtianorum abductorem aduocarunt, hæreticis Eccleſias vaſtantibus auxilia, vires, arma, pecuniam dederunt, ad ea Eccleſiæ feudataria, vt ait, regna vult reuocare, ex quibus ideo iuſtè Fredericum exutum probat.

Sed quoniam ad regnum Siculum nos hæc diſſertatio duxit, placet ſimul meminiſſe, quod Caſſanus ait regna non præſcribi, *vt ſupra hoc c.§. præſcript.* iniuſtè occupa-

ta à restitutione numquã excusari, armis, repeti posse: & Pontificem aliena temporalia sui iuris facere non posse. l.1.*c*.4.*p*.176. *& seqq. ac alibi sæpius*, neque cum præiudicio tertij inuestituram dare: l.1.*c*.4.*p*. 283.*ac alibi sæpius*, cõstat autem Siciliã omnem sub Imperio Romano comprehensam fuisse, Nortmannos circumacto mari eò delatos occupasse. *Pasquier Recherches*, l.7.*c*.53. & fatetur Cassanus *l*.1.*c*.5. *p*.204. eo vsque Pontifici eam detulisse: *p*.205. *p*.220. illum Ducem illorum de ea inuestuisse: ex axiomatibus Cassani aliena Pontifex acceptare, in feudum dare cum præiudicio Imperij non potuit: adeoque nec ex vllo temporis lapsu Carolo Andegauensi firmare. quo Cassani argumento viden' vt excidatur radix iuris omnis Francorum in ea regna ? Cassano quidem non dissimiliter argumentatus credi potest Imperator Henricus, *ex c. pastorali de sent. in Clem.* & olim Fredericus: quem iuste tamen damnatum contendit *d.c.5.p.213. & seqq.* & causa forte inde sumpta est iurisiurandi, quod præstat Imperator *in Clem. Romani. de iureiurand.* vbi formula Imperatorij iuramenti etiam hoc complectitur, quod numquam Imperator in controuersiam vocabit eiusmodi terras ab Ecclesia possessas. & Frederici quidem I. verba de Jmperio ex Frisingensi refert Cassanus l.1.*c*.1.*p*.18. non Romano beneficio, sed maiorum sanguine emptum superbè deferentia: quis de Sicilia sensus animo sederit satis ea explicant.

Et vero Carolus Andegauensis, qui fama clementiæ nouum dominatum firmare debebat, Thracibus Schytisque crudelior Coradinũ ex tot Imperatoribus Regibusque natum, sanguinis Sueuici stillam vltimam, carnificis gladio subiecit, publico in theatro, vna cum Archiduce Austriæ, & duodecim primæ nobilitatibus proceribus: Henricum autem Castellæ Regis filium ferreæ caueæ inclusum tota Italia ignominiosum spectaculum circumduxit, vt Francicus Tamberlanes alterum Baziazetem: insolentiam vero militum, Regis in morem sæuientium, adeo

adeo non compeſcuit, vt incolæ deſperato cõſilio omnes trucidarint: quod conſilium tot auribus commiſſum prodi neceſſe erat ab aliquo niſi crudelitas omniũ ora clauſiſſet, veſperiſque Siculis ſilentium impoſuiſſet. Nam & Siculi inueſtituram Pontificis reuerebantur, veniamque deprecati Caroli Imperium non detrectabãt, dummodo Francicæ nationis præſidijs impoſterum carerent: quam conditionem reiecit Carolus, & armis vindicare ſe, ſuoſque voluit: deſperabundi ergo iterum Petrũ Aragonium pro auxilio interpellant, ille amicis oppreſſis, ſociali iure, quin & ſanguine Coradino iunctus, & hæres ab eo in theatro nuncupatus, in ſignum traditionis regni proiecta in populum chirotheca, quæ ab equite quodam excepta eſt, & ad Petrum delata, auxilia tulit; adeo felicia, vt Franci numquam armis regnum recuperare potuerint: vt Caſſanus hæc fatetur: *l.1.c.5.p.*228. 229. 230. 233. 235. at vero oppreſſis auxilia præſtare, ius eſt gentium: Reges ſubditis vt brutis abuti non poſſe, ius eſt naturæ: bello quæſita (ceſſantibus etiam omnibus alijs Aragoniorum hic titulis) victori cedere, ſanctiſſima Caſſano lex eſt: *vt demonſtrauimus h. c.* §.1. Quæ ratio etiam proſternit dubium Caſſani *d.c.5.* argumentum, quod *p.*298. deſumit ex auctoritate Baronij: cuius quæ ibi citat verba, ſuam ſingula ſolutionem habent ex his paucis vltimis noſtris lineis, & Aragoniorum inueſtituris; quas mox citauimus, & ipſe Caſſanus fatetur *d.p.*282.

§. *Miſcellaneæ*

Antinomiæ totum Caſſani opus vt formicæ peruagantur, ſed longum, nec operæpretium eas hic perſequi. diſſertatio tamen proxima exigit ne prætereã, quam ſancte de auctoritate Pontificia loquatur, in priuandis regibus ob hæreſim, & Eccleſiæ contemptum. *lib.*1. *c.*2. *p* 85.86.*c.*2.*p*,91.*c.*5.*p.*207,209.206. 213.214.219.224. *c.*8. 374.*c.*9.*p.*416.*l.*2.*c.*7.*p*,208. quando res pro Francis diſpo-

nuntur: si quid aduersus illos dirigatur, mox non videbitur illi Pontifex habere in temporalia potestatem vel de regnis ordinare non posse, claues Petri ad animas spectare, non ad alligandos Reges eorumve regna in compedibus decretorum Ecclesiasticorum: fore alioquin regna precaria omnia reddere Papis, & ad eorum lubitum habenda, euertere fundamenta monarchiarum, deijcere auctoritatem, viam seditionibus aperire, contra Dei præceptum Regibus omnes subiiciens, ne Ecclesiasticos quidem eximens, l.1.*c*.3.*p*.136.*l*.1.*c*.4.*p*.170.172.173.174.175.176.179.181.182.183.186.191.192. in transferendis imperijs Occidentis in Carolum Magnum Orientis in Carolum VIII, ac aliàs, l.2.*c*.1.*p*.9.*p*.16.20.21.l.1.*c*.5.*p*.262. regno Aragoniæ Templarijs ab Alphonso relicto Franciæ Regi dando, *l*.1.*c*.2.*p*.90. confirmandis contractibus antenuptialibus, pactitiaque successione Mediolanensi vacante Imperio: l.1.*c*.7.*p*.329.*p*.361. quamuis bulla Caroli IV. pridem pro regimine Imperij vacantis prouiderit: super non admittendis ad regna illegitimis: l.1. *c*.1. *p*.44. *c*.5. *p*.222. tollendis matrimoniorum impedimentis, restituendisque in consequentiam natalibus l.1.*c*.3.*p*.135.138. confirmandis institutis, electis regibus: *p*.140.

Ordinibus etiam regnorum Populoue, cuius ilii legati nati existimantur, magnam emphasim Cassanus tribuit, cum in rem id suam vertere potest, aliàs illos ab absoluta Regum potestate reijcit, rebelles facit frequenter, aut saltem mutos. l.1.*c*.1.*p*.28.*p*.44.*p*.72.109.110. *c*.5.*p*.205.220.*c*.5.*p*.258.262.272.l.2.*c*.1. *p*.26.27.*c*.2. *p*.41.*c*.5.*p*.161.*c*.4.*p*.92.*c*.5.*p*.161.162.163.164. *c*.*vlt*.*p*.249.l.1.*c*.2. *p*.74.81.*c*.3.*p*.138.139.*c*.3.*p*.199.*c*.4.259.

Regna Siciliæ quamuis à Normannis quæsita fateatur, subiecta facit Cassanus iuri Romano, omnesque Italiæ ditiones, & cui iuri Reges illi Principesve derogare nequeant, l.1.*c*.5.*p*.216. & virorum Doctorum facit sententiam: sed verius Maranta *in Spec*.*p*.3.*V*.*tela*.*n*.95. dubiam admodum facit quæstionē ex constitutione regni, vtrum

post

post constitutiones & consuetudines seruetur ius Longobardicum an Romanum, quod cui præualeat, & decem vtrimque argumenta adducit, & vtrimque soluit, sed Longobardum nunc desuetum ait, & Romano locum facit, sed tamen præ omnibus dat prærogatiuam regni constitutionibus, & consuetudinibus sine controuersia cuius rei, præsertim quoad controuersias regales, vt ijs minime teneantur, latè causam discussimus *supra c.3.* sed & ipse Cassanus *eod. c.5. p.* 278. cum sibi obijcit argumentum quod Joanna Neapol. marito regnum dare non potuerit, cum iure Romano donationes inter virum & vxorem sint inhibitæ, negat Reges huiusmodi legibus teneri, satius hoc in casu dixisset, nec iure Romano huiusmodi donationes vetitas inter Principem & Augustum. *l. vlt. circa fin. C. de quadr. præscript.* interim Cassanus illic ob leges Romanas non posse illos Reges heredem scribere, quem illæ non permittant, asserit; hic legibus soluit: & addit vt sæpe alias, quia *sic in Francia ius habet*, ita quod præmonui *initio c.3.* alios non illorum, sed suis legibus iudicent sæpe Francici scriptores huiusmodi.

Regnum Arelatense semper membrum Franciæ fuisse, numquam de domanio Jmperij, contendit Cassanus l.2. *c.1.p.22.* & tamen *p.21.* scribit illud Philippum Valesium ab Henrico Imperatore emisse tam valide, vt non possit amplius: siquidē si à non domino emit, quomodo valide? & non, si à vero Domino emisset, potuisset validius?

Rursus *eadem p.22.* Reges Franciæ Cassanus Imperatoribus facit æquales: & tamen *eodem libro 2.c.1.p.1.& 2.* defuisse adhuc ait Franciæ Regibus supremum dignitatis fastigium; scilicet Imperatorium diadema, quo fierent primaria columna Ecclesiæ: illud ergo cum Jmperatoribus competat, non Regibus Franciæ; non sunt in gradu dignitatis æquali.

Quæ etiam inuicem mox de transferendis Imperijs ac regnis contraria citauimus; specialiter elucēt in Jmperio Romano-Germanico, quod rectè in Francos translatum con-

contendit Caſſanus *l.2.c.*1. ob negligentiam Conſtantinopolitanorum Imperatorum in defendenda aduerſus Longobardos Eccleſia: eandem agnoſcit in Ludouico Franciæ Rege: l.2. *c.*1.*p.*15. quid ni ergo fateatur eodem modo & cauſa transferri potuiſſe in Germanos? cum tamen *d.c.*1.*p.*10. Romano-Germanos Imperatores per vſurpationem dumtaxat Jmperium poſſidere,& ad Francos ſpectare contendat, ad eumdemque modum ob ingratitudinem regna feudalia poſſe transferri contendit in Petro Aragonio *l.*1.*c.*9. *p.*418. 420. vt mox etiã de Frederico diximus,cur ergo negat in Ludouico XII. aliiſque Franciæ Regibus ei ſimilibus, qui non deſeruerunt tantum Eccleſiam, ſed etiam oppugnauerunt ipſi, vt Ludouicus XII. aduerſus Julium II. alijque? quorum ex capite regna Sicula, vel Jmperium Caſſanus vindicare Francis contendit.

Plures omnino ſunt aliæ antinomiæ toto Caſſani opere diſperſæ, non dies tantum ſed hebdomadæ & menſes me deficerent,ſi illis committendis inſiſterem:lectori facile ſe illæ prodent obuiæ:hæ autem quas retulimus ſatis erunt, quibus non eſt legendi otium, vt ex ijs vnguibus æſtiment leonem.vt ex vnius arteriæ pulſu de tota hominis valetudine iudicant medici,& Pythagoras Herculani corporis menſuram ex Piſano ſtadio,quod Hercules ſuis pedibus fuerat metatus,ratiocinatus eſt.

CAPVT V.

Applicatio dictorum; propoſitio dicendorum.

AT quorſum hæc omnia?vt intelligamus quã Caſſanus nuperique quidam ei aſſymboli ſcriptores Francici,in vindicandis Coronæ Francicæ tot regnis dominatibuſque,arundineis titulis nitantur;quos ipſi in alijs improbent: ſimulque qui eodem ore calidum efflent frigidumque, eodem idem calamo affirment & negent,eandem

dem causam albo notent lapillo & nigro; non rebus sed personis suffragia dātes; in se probare quod in alijs damnent, in Francis iustū censere, quod in Hispanis iniquum: iustitiam apud eos cæcam non esse, deficere ab Areopagitarum instituto; etsi Dionysium Areopagitam apostolum suum laudent: Consectarium vlterius esse apud eos, quibus ratio imperat, vt fateantur aut iustos regnorum titulos eos esse, quos modo recensuimus, non aliter sibi, quàm alijs gentibus, aut iniustos: Deus enim & natura eandem omnibus legem dedit, similem æquitatem, iustitiam pariformem: igitur necesse est vt non vituperent in alio, quod in se laudant, vt in alio non improbent, quod in se probant; vt eodem iure vtantur, quod in alijs statuunt: vt sibi fieri posse censeant, quod alijs iustè faciunt: adeoque regna, dynastias, dominatus eodem quo à se iure acquiri posse, retinerique. non est admodum discurrendum per omnia Europæ regna, vt facit Cassanus, eique assymboli; vna fidelia possunt omnia dealbari: nullum enim omnino esse credam, quod possideat Hispaniarum Rex, quem potissimum impetunt, quod non habeat comites titulos, atque vnumquodque plures ex illis, quos vt iustos pro Francis Cassanus, consortesque producunt. cuius rei testimonia nunc alia nolim proferre, quàm quæ mox citaui, atque ipsa illorum scripta produnt, neque id mihi nunc institutum est, neque operæ pretium in eos hîc pugnare, qui proprijs ensibus iugulantur, qui suis ipsi iaculis repercussi intereunt. nuper tamen Nicolaus Vernuleus Apologiam dedit, qua omnium ditionum, quas Austriaci Principes hodie possident, iusti tituli breuiter proponuntur, id tantum propositum est, ex hisce contradictorijs Cassani assertionibus, illius iudicium infirmasse, qui iustitiæ constantiam dilapidauerit: & generalia nunc quædam, & quæ obijci passim solent argumenta discutere dumtaxat: ac tum maximè disceptare de iuratis pacis fœderibus non violandis: &, quod infelicia hęc tēpora in

con-

contrarium vehunt, bellum, quod aliud ex alio sunt aliqui commentati, an cum tot pacis fœderibus conueniat, quæ Francia cum Hispania, Jmperio, Domoue Austriaca contraxerit, quod Cassanus, consortesque scriptores, seu primi potius eorum motores prodigiosè pepererunt.

CAPVT VI.

De lege, & terra Salica.

FRancis Salicum nomen aliquibus in ore pænè tam est frequens quàm saliua; nec tamen hactenus legem Salicam non commentum esse, sed legem verè latam certis vllis monumentis demonstrant. exstitisse vmquam negauerunt illi, qui causam Eduardi Regis Angliæ aduersus Philippum Valesium egerunt apud Ordines Franciæ: nec porro hi archiua discuti, membranas proferri, annulos, sigilla inspici iusserunt, sed historijs & exemplis certatum est, & velut ex moribus deprompta sententia pro Philippo. causæ perorationem quam largissime Annalibus Flandriæ inseruit Emanuel Sueyro *Tom.* 1. *l.* 11. *ad annum* 1328. annotatis etiam ad marginem omnium opinionum auctoribus, quorum etiam partem citat Spigelius: *in Lexico V. Salica lex.* quibus insuper cæteros refutans addi potest Pasquier, *aux Recher. l.* 2. *c.* 16. & sanè Cuiacius de feud. *lib.* 1. *t.* 1. de Conrado Jmperatore agēs, *is est*, inquit, *Conradus Salicus nuncupatus quod Dux esset Francorum Orientalium qui Salij dicti sunt: Ammian. Marcellin.* 17. *petit primum omnium Francos, eos videlicet, quos consuetudo Francos appellauit: Sigebertus Franci,* inquit, *vti cæperunt legibus, & legem Salicam dictauerunt. Separatis libris habetur lex Salica & lex Francica: hæc est Occidentalium, illa Orientalium.* Ita Cuiac. ergo Salica lex, eo iudice, ad Gallias non spectat, sed Franconiam. quæ etiam fuerit terra Salica, tam est ipsis Frācis expe-

expeditum, quàm Dedali labyrinthus. ijdem auctores varias deriuationes faciunt, à Sala fluuio, Salijs populis, quos alij ad Aquas sextias inter Alpes & Rhodanum, alij in Franconia, alij inter Rhenum, Mosam, & Mosellam quærunt: ob consonantiã vnius alteriusue syllabæ, quàm si tantum sectentur, in descriptione Plinij inuenient in Africa ciuitatem Salam ad marginem fluuij cognominis: apud Martialem in Hispanijs etiam Salam, in Dalmatia Saloniam Diocletiani patriã, in Jtalia Salentinum. Verum, si quid veritatis vmquã etyma continent, terra Salica iacet iuxtà fluuium *Salam* nunc *Isalam*; quæ vna hodie numeratur ex septemdecim inferioris Germanicæ seu Belgicæ prouincijs in *Transisalana* ditione, quæ & inde dicitur; ac iuxtà Rhenum consistit: vbi & territorium est quod *Sallant* etiam nunc vocamus, id est terram Saliorum, siquidem *lant* ditionem significat. sita etiam est *Oldensalia*, id est veterum Saliorum ciuitas, & inter Svvollam & Campenã ad Isalam *Salicum* nobilis vicus, & in vicinis Frisijs vrbs Franicum quasi Francicum, & iterum Salinga, vrbs paucis inde passuum millibus, nec procul ab Agrippina distans. & sane Pasquier. *Recherches* l.1.c.6. primos Francos à finibus Frisiæ ad Rhenum adducit; quo transito aduersus Romanos bella gesserint, paulatimque progressi vicina omnia sui iuris fecerint. consentit Miræus, *in Chronico Belgico ad annum* 410. Denique Montanus *ad mappas Kerij in Trans-Isalania* ex testimonijs Agathiæ, Claudiani, Sidonij, Spanheimii, Turonensis, Marcellini latius probat. & nuper reperta fertur membrana vetus geographica Imperij Romani, in qua Franci Salijque vltrà Rhenum iuxtà Frisios sint collocati. cui consonat veteris Belgij mappa apud eundem Kerium, & veteris Germaniæ apud Ortelium: consanguinea autem, affinis & inter se mixta est veteribus gens Francorum, & Saliorum. Sed hæc vocabula angusta nimis sunt, quàm vt satisfaciant Francis, qui eo tendunt, vt quidquid in potestatem Regum suorum

rum ſemel venerit, terra Salica fiat, imo regiam hanc, dominicam ſeu domanialem terram eo nomine ſignificari contendunt. ſed hi ſibi contradicerent ſi regulis de allodio latis dominialem illigarent fundũ qui illi oppoſitus eſt, quod ſi ſunt etiam, Ioan. Trithemius Abbas, alijque, qui iſtius legis Salicæ dictatores Deorum ſacrificulos fuiſſe contendant, Salogaſtum Iouis, VVeſogaſtum Dianæ Pontifices, qui obſcuris verbis hæc oracula tamquam ex tripode reſponſa dederint, cur non eodem modo terram Salicam interpretantur, vt Brutus reſponſum Apollinis Delphici, regnaturum illum qui primus matrem oſculatus eſſet, & continuo pronus terræ oſculum infixit communi omnium matri, ita omnem communis matris terram Salicam faciunt ab omnibus liberam, quod alij nomine Salico ſignificari intelligunt, vel denique terram beatam, quod alij: vtrique apud Spigelium, quaſi fluentem lacte & melle, vt quocumque arma protulerunt, quidquid oculis aſpexerint, quidquid pedibus calcauerint, vt terram promiſſionis, ſuũ faciant? vt filijs Iſrael fuerat promiſſum, *quidquid calcauerit pes tuus, tuum erit.* nam & Salicus Codex initio mentionem Moyſis apud Spigelium ex Conrado Hutingero facit; atque à Moyſis exemplo deducit Arromius Salicam legem: quam inde diuinam, æternamque facit: ſed Moyſen vnde gentilis Pharamundus ad Rhenum, Moſamque iam nouerat? dicet Oedipus.

Enimuero demus terram Salicam factam eſſe omnem regiam, domanialem, quidquid armis quæſierint, vnitumque Coronæ, iure belli regio; tamen non id extendi poteſt ad eas ditiones quæ non belli iure, ſed alijs titulis, non regno ſed regi accedunt, ſed dumtaxat quæ cum regni ſupremo, directoue, dominio, conſolidantur vtilia feudorum, emphyteuſium dominia (vt redit vſusfructus ad proprietatem) vel iure fiſci Coronæ innexuntur. quæ etiam alijs regnis conuenire poſſunt. vt optime Ioannes Rex Franciæ in diplomate quo Philippo ſecundo

do genito donat Ducatum Burgundiæ. refertur ab Auberto Miræo *in Cod.donat. præsc. c.*105. *Sueyro vbi supra ad Annal. Fland. lib.*12. *ad annum* 1362. prudenter significat, se non illum adeptum regni iure, sed clausulam inserit in eundem Ducatum se successisse tamquam consanguineum magis propinquum Ducis Philippi, traditque filio cum omni iure quod vllatenus ad illum erat deuolutum, possidendum per hæredes ex illius corpore legitimisque nuptijs nasciturus, non masculos tantum Salicos: vt dicendum sit, quidquid est extra sphæram hastæ Gallicæ nullo iure Salicis legibus teneri. nec vero extra terminos suos Pharamundus, Clodouæus, seu quis alius Salicarum legum lator, voluit potuitue ius dicere. extra territorium ius dicenti impunè non paretur, *vlt. D.de iuris.omn.iud.* sed de hac re infrà *c.fin.*§.*Burgund. Duc.* nunc ad id quod cepimus, pergamus; Salicā ipsam legem examinemus: *de terra*, inquit, *Salica nulla portio hæreditatis mulieri veniat, sed ad virilem sexum tota terra hæreditas perueniat.* his verbis citat & ipse Cassanus l.2.*c*.5.*p*.139. nolim hic repetere, quod Oratores Eduardi disputarunt legem illam non ad regni delationem pertinere, sed ad priuatas familias erciscundas; de allodiis inscribi, agereque de hæreditate priuatorum: idque sub capite de matrimonio ad Morganaticam, vel vt Grotius *de iur.bell.*l.2.*c.num.*8.ad Morgengabicam. miranda lex liliati sceptri ex matrimonio Morganatico educta, an somniata? *Hæreditas*, inquit Cuiacius, *l.*1.*feud.t.*9. *in fin.est alode.* & Du Plaix *in pro leg.* crassam ignorantiam vocat, erroremque popularem, eam legem de Corona accipere, aut pro successione regni sancitam credere. vt alij sane hodie prudentiores Salicam legem tabulis non scriptam, sed moribus inductam contendunt. an vero ijs, qui regnum Galliæ nulli potestati sæculari secundum faciunt, vt Cassanus *l.*2.*c.*1.*p.*22. dignum videtur, vt nulla eius mentio sit, in Salicis legibus specialis, sed communibus allodiorum, nuptiarumque Morganaticarum regulis

gulis comprehensum dicatur? dignum vt Aymonus, aut Greg. Turonensis viciniores istorum temporum, rem tanti momenti non scripserint, qui vel minutas eligendorum tunc proclamandorumue regum ceremonias consectati sunt? præsertim cum initio nec Pharamundus, alijve primi Reges fuerint, sed Duces neque successione, sed magis electione, in clypeum elatione, plausu & acclamatione populari facti, vt satis ex Aymono, Turonensi, aliisque constat, non stirpis, sed virtutis ratio habita, ideoque virili dextra, non fœminea colo opus fuerit, ad ditiones eo modo retinendas, quo quæsierant. Quare rectius, qui scripsit vidisse se librum peruetustum manuscriptum, in quo est hæc Lex Salica his verbis legeretur; *Si aliqua filia Regi nascatur non succedat in regno, sed habeat apanagium*. sed fictam esse conuincit hoc vocabulum *apanagij:* neque enim Pharamundi tempore latina lingua istiusmodi barbarismis erat corrupta, vt ex Hieronymo, Ambrosio, Augustino, alijsque istius æui scriptoribus constat: posterioris etiam temporis inuentos esse auctores probatiores aiunt, *vt Pasquier Recherch. l.* 2. *c* 16. & satis fuerit liber, atque apices peruetusti, si ad Capetiana tempora referantur. Sed & hanc ipsam quàm diximus belli gerendi necessitatem veram esse causam existimo, quod Francis fœminæ numquam imperauerint, tametsi defuncti Reges filias reliquissent. cuius rei plura sunt exempla in illa dissertatione Sueyro vsque ad Philippum Valesium, ac deinde etiamnunc, sæculo proxime lapso. præterquam quod facile creditu est, Francis non iniquum visum fuisse *ex* l.12. *D. de legib.* recipere in capite, quod decretum erat de membris: in Coronæ delatiône, quod in terris subiectis constitutum. quod multis placuit, quando aliter non liquet: displicet tamen Cassano *c.*8. *p.*383. cum eius argumentis incommodat. Præter causam autem belli cogitare licet instructos fuisse Francos à Romanis, quibuscum longissimum illis bellum fuit, in Imperij terminis ad Rhenum, ac Mosam, & ex

hosti-

hostibus consilia didicisse. quid ergo Romani? Imperatores non nisi viros habuerunt, & Imperij bona viris distribuebant. *Quæ de hostibus*, inquit Ælius *Lampridius in Alexandro capta sunt, limitaneis Ducibus & militibus donauit, ita vt eorum essent, si hæredes militarent, nec vmquam ad priuatos pertinerent: dicens attentius eos militaturos, si etiam sua rura defenderent.* quinimo ridebant viros illos Germanos quibus Velleda iura dicebat *apud Tacitum histor.* l. 4. terra itaque Salica, quam supra descripsimus, sita ad Rhenum & Mosam in limite Imperij Romani lege illa Salica reseruatur viris; nec simpliciter quidem hæredibus, sed si militarent, si limites defenderent, terra igitur Salica in limite Romanorum sita non nisi viris, non nisi militibus tribuenda erat, vt ijsdem Franci consilijs, quemadmodum armis, pugnarent cum Romanis.

Sed hæc missa faciamus, non enim de Eduardi lite disceptamus, aut hodie in Regno Galliæ ab allodijs, imo feudis fæminæ excluduntur, saltem vbi hæres alius non est. ergo legem ipsam examinemus, omissa muliere. *ad virilem*, inquit, *sexum tota terra, & hæreditas perueniat.* si eo nomine regnum veniat, cur hæreditas etiam vocatur? Vtique nihil est *aliud hæreditas quam successio in vniuersum ius quod defunctus habuit:* l. *nihil D. de verb. signif.* personam defuncti non facultates referens: l. *hæreditatis l. pecunia* §. *hæreditas D. eod.* augmentum recipit & diminutionem: l. *item veniunt* §. *non solum D. de petit. hæred.* hæreditate venire bona dicuntur, quæ iure hæreditario alicui obueniunt: *Cicero de iuuent.* hæreditas lucrosa, damnosa, cernenda, adeunda, repudianda, l. *quia autem is* §. *non simpliciter D. si omis. caus. testam.* hæres repræsentat personam defuncti, eademque cum defuncto persona sæpius in iure dicitur: si ergo ex lege Salica sub hæreditate Regnum veniat, cur toties Cassanus, alijque negant Franciæ Reges pactis antecessorum teneri, quia regnum non sit hæreditarium? alios vbique Reges

teneri, quod regna sint hereditaria, cum fæminæ succedant, exceptis electiuis? (tametsi & alij Reges iure sanguinis non hæreditatis vocari se credant, quod nec ex hæredatione, nec alterius hæredis institutione peruerti possit; aut onere debitorum inutile fieri) cur eo nomine illudunt, pacis fœderibus Madriliensi, Cameraçensi, Crespiensi, Cambresiensi, Veruiniano?

Verum & hanc quæstionem nunc seponamus. *Ad virilem*, inquit lex, *sexum tota pertineat*, quis vmquam Calepinus virilem sexum interpretatus est primogenitum, filiumue vnum? virilis sexus numerum patitur, & hæreditas partitionem in vncias duodecim. quemadmodum prima Francorum tempora non per hæreditatem, sed maximè, vt diximus, per electionem primis Ducibus, Regibusque summam rerum detulerunt; Germani omnino erant apud quos Tacitus Reges ex nobilitate; Duces ex virtute sumptos: & Cæsar *l. 6. de bell. Gall.* Germanis in pace nullum communem ait fuisse magistratum, sed deligi, qui bello præsint. Sic credendum primos Francos in sedibus suis fuisse trans Rhenum, & Mosam, hostiliter progressos Duces sumpsisse. *de quibus Pasquier Recher. l.* 1. *c.* 15. Nonne suffectus est Merouæus Clodioni, quamuis ei existerent hæredes Albericus, Rainaldus, & Rancarius? alij per adoptionem, donationem, & rursus electionem, etiam Ægidius Romanus, alijque externi? quemadmodum latius omnium exempla refert Sueyro; *vbi supra* & Armacanus *in Marte Gallico l.* 1. *c.* 29. alijque. qui & *c.* 30. prosequitur alia circa legis Salicæ æternitatem, diuinitatem, immutabilitatem, deliria. & *c.* 31. sæpius illam ad sensum Arroyi, seu interpretatione secus declaratam, seu vsu contrario interruptam: & demum *c.* 40. exemplis omnino diuisionum duodecim regnum ipsum Francorum in plures liberos distributum, etiam ita vt singuli summo iure regnarent: atque intermedijs *vid. c.* 32. docet Ludouicum XIII.. nec ex stirpe Clodouæi masculina descendere, nec Hugonem Capetum

tum ex Corolina per masculos *c.* 33. solutis Ioannis Papæ VIII. *c.*34. Innoc. III. & Baronij *c.*35. Belliforesti, Nangiaci *c.*36. Chronici Senonensis & Cuiacij adparentibus in contrarium auctoritatibus: quin nec ex fæminina stirpe Capetum ad Carolinos spectasse contendit. *c.*38. sed vt & hoc demus & per me liceat vt Ludouicus XIII. recta masculina serie ad Carolum Magnum non tantum, sed & Pharamundum referatur, & ad Franconem Troianum, ac demum ad Iapethum Noëmi, quid conficietur? contendunt Cassanus *l.* 1. *c.* 1. *p.* 8. 9. *l.* 1. *c.* 5. *p.* 202. *ac alibi passim*, alijque nonnulli Galli, quidquid iuris in Carolo Magno fuit, competere soli Ludouico XIII. in solidum: addant, quidquid in Pharamundo, Francone, Iapetho, nam huic in partitione hæreditatis Noëmi contigit Europa: quam vtique nunc totam Ludouico cupiunt vindicare Cassanus & Arroyius, hem quanti Helluones!

CAPVT VII.

An omnia Caroli Magni iura Regibus Franciæ competant?

QVantus enim bolus est totius orbis Europæi globus! & tamen manduci nostri vno illum hiatu absorbere præsumunt; nec verentur ne sibi gula obstruatur, cum Cassanus tamen lege incompatibilem cum Imperio vel solam Siciliam in Carolo V. fuisse contendat: *l.* 1. *c.* 5. *p.* 291. sed non Francis, quibus & hanc & Imperium, & quidquid Caroli Magni fuit ambit: magna certè Europæ pars victricem dexteram Caroli Magni sensit: nec tamen omnis sensit: nec omnis, quæ sensit, ditioni eius cessit: multa pace redintegrata, legibus suis viuere permissa fuit: aut si pax data non est, seposita vel postliminio in libertatem reuersa est: non sane quanta terrarum spatia Cassanus *l.* 2. *c.* 1. & ei consimiliter Arroyius

*in Question.fol.*110.comprehendit, *Gallias, Italiam vniuersam ab Augusta Vindelicorum ad Calabriam, inferiorem vsque Germaniam, Daniam extremaque septentrionis, Hungariam, Poloniam, Russiam, Prussiam, Liuoniam, Lithuaniam, Moscouiam, Sclauoniam, Podoliam, Albam, Russiam, VValachiam, & vltra Gallias, Montes Pyrenæos, & Hispaniæ partem cis Iberum*, quasi vero Carolus Magnus cum nullo bellum gesserit, nisi quem seruum subditumue reddiderit, præsertim ante translatum in eum Imperium. etiam pacem soliti fuere veteres pangere, & indies hodie non minus vsurpant Principes, vt eodem die & hostes eosdem habuerint & amicos, non mox subditos. *Maiores nostri*, inquit Salustius, *religiosissimi mortales nihil victis eripiebant, præter iniuriæ licentiam.* & vt secus se haberet, quædam iure Imperij, quædam iure regni obtinuit Carolus. vt si Salicis legibus vnionibusque Chymericis locus foret, iam Gallia Germanis competeret, non Francis: Jmperio quidem Romano-Germanico regnum cessisset, non regno Francorum Imperium. diuisionibus inter posteros Caroli Magni factis, potissima Germanis primogenitisque cesserunt: quæ si vnita in Carolo diuidi in posteris non potuissent; iam regnum Galliæ Romani Imperatoris legibus teneretur; non res suas sibi Franci haberent; non suis legibus viuerent. præsertim cum & Carolus Magnus (sermonem refert Miræus *in Cod. donat. piar. c.*11.) ædificata sumptuosissima Ecclesia Aquisgranensi ibidem Sedem Regiam locauit: *Locum regalem & caput Galliæ trans Alpes constitui voluit*: pergitque, *Confirmatum*, inquit, *& sancitum est hoc à Domino Leone Romano Pontifice, & à me Carolo Roman. Imp. Aug. & primò auctore huius templi, & loci, quatenus ratum & inconuulsum hoc statutum & decretum nostrum maneat, & hic Sedes Regni trans Alpes habeatur, sitque caput omnium ciuitatum, & prouinciarum Galliæ.* exinde Imp. Germano-Romanus primò hic coronam ferream, 2. Mediolani argenteam, 3. Romæ

mæ auream accipit. pars ergo caput & Sedes Regia cum Germanis cesserit, Frãci vtique suis contenti sint sedibus, alioquin subijciendi ijs, quibus ex diuisione hæreditatis Caroli Magni regni caput, & Sedes Regiæ cesserunt. Ideoque quæ de Carolo Magno iactantur, expendenda sunt ad eum modum, quo leges dicunt, defunctum heredemque vnam esse personam, hunc illum repræsentare: at vbi testator plures reliquit liberos, plures instituit successores, non contingit singulis solidas omnium hæreditates cernere etsi sint omnes hæredes, & quidem illum repræsentent, sed non singuli in solidum, non omnibus solidæ competunt actiones, sed singulis pro virili, quaue parte quisque hæres est. *L.* 11. *& tot. tit. C. fam. ercis.* & qua parte hæres defunctum repræsentat, in commodis & incommodis eius factum præstare tenetur, non vlterius. l. *cum à matre C. de rei vind.* l. *eum qui D. de verb. oblig.* quod ipse Cassanus l. 1. *c.* 1. *p.* 55. agnoscit his verbis; *heres in solidum*, inquit, *defunctum repræsentat, ex parte, etiam pro parte repræsentat: & pro parte cohæredum censetur extraneus.* Itaque qui in Germania successit pro Germania, qui in Italia pro Italia, qui in Gallia pro Gallia, neque vlterius Carolum Magnum repræsentant, iuraue vlla illis competere queunt.

Et ad eum modum cum ita *ad Rom. c.* 8. argumentatus esset Apostolus, *si filij ergo hæredes.* subsumit *hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* Itaque à Carolo Magno non soli liberi qui in Francia regnarent, sunt agniti; sed & cohæredes fuerunt qui in Italia, atque Germania imperarunt. & subsequenter partitiones duodecim, quas enarrat Armacanus *d. c.* 40. inter successores, etiam Ordinibus assentientibus, sunt celebratæ. nec id mirum cum soliti id olim iuris haberetur, vt regna inter proles diuiderentur. *Hotoman. in disp. de feud. c.* 28. vt & feuda olim omnia diuidebantur, & quidem æqualiter. *L.* 1. *feud. t.* 1. *§. & quia t.* 8. *in princ. t.* 14. l. 2. *t.* 11. *& t.* 50. & primus Imp. Fredericus ducatus, marchias, & comitatus similia-

que grandia feuda diuidi vetuit deinceps. *L.2. feud. t.55. §.praeterea ducatus.* primum etiam in Gallia fuisse Hugonem Capetum, qui regnum diuidi vetuerit certum est. *Le Bret.*l.1.*de la souuerain. c.*4.*Papon.arr.*l.4.*t.*1.*a.*1. Vt nunc omittamus alios quoscumque titulos quibus partes ditionum in alios transferri potuerint, quos Cassanus in frontispicio proclamat legitimos.

CAPVT VIII.

De vnione.

NOn vi legis Salicę primogenito, eique soli totam terram, hæreditatemque Salicā deberi, sed vt alias hæreditates vsque ad Hugonem Capetum fere distribui inter liberos masculos consueuisse iam perspeximus: quin & Reges non iure semper successorio, sed & electione, adoptione, donatione, partitione, designatione paterna, senatusconsulto Ordinum Franciæ, auctoritate Pontificia Vicarij illius qui transfert regna, & per quem Reges regnant, atque aliter sæpius esse assumptos, regnumque sæpius diuisum quasi hæreditatem liberorum, qui singuli pro singulis partibus summo iure antecessores repræsentent, non vt tanta quanta fuerint iura in Carolo Magno resideant hodie in Ludouico XIII. sed in singulis in singula successoribus, pro quanta parte successerint. vbi nunc vllum Salicæ legis verbum quod id vetuerit, quod vnionem regnorum, ditionumque fecerit, quæ partitione hæreditaria insolubilis esset? qua in re præ Arroyio magis ingenuè Cassanus fatetur l.1.*c.*1.*p.*13. in prima & secunda Regum Francicorum linea, vnionem huiusmodi non fuisse vsurpatam. Liquet sane regnum partiri inter hæredes, quin & partes alienari licuisse in extraneos, vsusque priorum Regum vtriusque rei interpreta-

pretationem facit, nec indiuisibilis vnionis per primos annos quingentos reperies vestigium. Nec inconsulto tan tum affectu hæc acciderunt, sed etiam *suggerentibus iis* (verba sunt Aymoni *lib.4. c.27.*) *qui vtilitatibus regni consulere videbantur*, id est ex iudicio prudentum, quo & Salicæ leges conditæ fuerint: nam & illarum dictatores & Pontifices Druidesve fuisse volunt, vt diximus, & inter eos refertur Wesogastus, quod scilicet Germanicè *VVÿsegast*, sapientem virum significat, Germanos illos dictatores, omnesque Francos Germano idiomate vsos tunc fuisse nemo nescit. quod si hæ partitiones iure factæ non forent, sed seniori solida regna delata, ex æternitate legis Salicæ; vtique iam Galli subessent primo Francorum regno, quod Pharamundus reliquit, & proximi illi successores iam illi regno Salico, terræ, hæreditatique Salicæ trans Rhenum primò, pòst trans Mosam iam pridem constituto, post diuturna demum bella in intima vsque veteris Galliæ prolato: accessorij vice obuenissent; iure belli vniti essent: viden' quo redigantur fundamentales, quas somniant, Francici Regni leges? an aduertis eum qui primas regni Francici, vt capitis, ditiones possidet, æterna immutabilique Salica lege, vt volunt, quæ omnibus sæculorum præscriptionibus præualeat, vt itidem volunt, ad se trahere iura aliorum regnorum, quæ postmodum arma Francica pepererunt? accretio enim ei fit quod præexistit, at ditiones istas, post tot maiorum diuisiones, nunc iure possidet Rex Hispaniarũ, quidquid trans Isalam seu Salam fluuium est, totam Transisalanam ditionem, Salandiam, Oldensaliam, vicinasque veterum Francorum Sedes; caput inquam, membraque regni Francici primordialia, totasque terras Salicas, quas habuit Pharamundus, primiq; regni Francici conditores; Gallos constat in postremis esse accessorios, ditioni nunc Regi Hispano competenti diu post adiectos, at hunc maximè illi nolint, & tamen argumentis suis eum statuerent sibi regem:

aut Bataui iure rebellionis, iuſto vtique apud illos bello, cui etiam ſocia arma commodant, magnam iſtarum ditionum veterum Francorum ſedium, primordiorumque regni partem detentantes. axiomatibus ſuis inſtructi poſſent argumentari, ſucceſſores ſe eſſe Pharamundi, omniumque iurium quæ ille habuit; regnum illius habere; quidquid regno iſti poſtmodum acceſſit, iure legis Salicæ æternæ, immutabilis eis deberi; igitur reſtituendam ſibi Galliam, regno Pharamundi iure belli acquiſitam, Coronæ primæ vnitam, à qua diuelli non potuerit, nec diuulſio vlla ſæculorum præſcriptione, quæ aduerſus iura Regia non obtineat, defendi. an Oratores Francici Byzantio, vbi tam arcta fœdera ſanxerunt, non retulêre ibi Magnum Dominium, eiuſve prudentes ſic argumentari; Romani mundi Domini fuerunt; Occidentem in poteſtate habuerunt, at magnus Dominus, redacta bello in poteſtatem Conſtantinopoli, ſucceſſit in iura Romanorum Imperatorum, totus ergo ei Occidens debetur. mirum an ſcrupulum ea Francis argumentatio non iniiciat, vt & Gallias Magno Domino reſtituant, dum Romanum Imperatorem, alioſque Principes, qui aliquid poſſident, quod Caroli Magni priorumue Francorum fuit, reſtitutioni illi obligant: quinimo iuſtiori argumento liceat mihi rogare quo naturæ prodigio poſſit eſſe in Gallia contradictoriorum ſimul exiſtentium poſſibilitas, ſi quidquid Caroli Magni fuit Francicum eſt, ſi omnes termini quondam illi ſubditi hodie Francis ſint obnoxij, quomodo per tot ſæcula, hodieque indies Rex tot homines iure regni donat, regnicolas facit, extra hodiernum Franciæ ambitum intra terminos tamen Caroli Magni natos? quo iure tamquam peregrinorum bona occupantur, dum apud eos moriuntur. *par droict d'aubaine*? iure ſi ſunt ſubditi, cur de facto ſupremarum etiam curiarum ſententijs ſpoliantur vt peregrini? an Arroyio Theologo non videtur reſtitutio facienda à Ludouico XIII. tot millium hæreditatum ſic expilatarum, ſub-

ſubditis Caroli Magni debitarum? an confeſſarius Ludouici non monendus, non dimitti peccatum niſi reſtituatur ablatum? an domi id ſibi negligendum ſtatuit, ſalutemque Regis ſui ſibi curæ eſſe non debere, qui foris aliorum Principum conſcientijs ſe immiſcet?

Sed redeamus ad leges Salicas, omittamuſque etiam eos Principes, qui in regnum Pharamundi, primorumque Regum ſucceſſerunt, quin & Carolum Magnum, & poſteros; dicimus leges Salicas, vt dentur eſſe, & ad regnum ſpectare, non tantum diuiſionem regni non vetare inter liberos, ſed neque diminutionem, alienationemve in extraneos, nullum id verbum ſonat, exempla luculenta contrarium probant, *vt habet Armacanus in Mart. Gall* l.1.*c*.41. vnde & ex primis regibus per electionem, vel adoptionem, deſignationem, Senatuſconſulta Franciæ, vt Pipinus & Capetus, vel donationem, vt is ab alijs ſcribitur prætendiſſe, ſed & Carolus Craſſus Normannis eam regni partem dedit quæ hodie Normandia dicitur, vt ibi conſiderent, reliquoque regno abſtinerent: Carolus item Caluus Boſoni Prouinciam, Balduino Flandriam conceſſit: Capetus Regni Comitibus alijſque proceribus ditiones in perpetuum conceſſit, cum ante reuocabiles aut temporariæ eſſent. *Caſſan.* l.2.*c*.5.*p*.122. quæ nunc porro eſt in tota Gallia ditio, cuius ſunt alij præter Regem poſſeſſores, quæ Regum munificentia non ſit tributa? titulis id Domini & voce clament: antiquiſſimas partitiones, donationeſque quidem ſolido iure, mediorum temporum à Capeto poſteriſque ſub recognitione Regis, vt ſupremi; *Le Bret de la ſouueranité* l.1. *c*.4. *du Plaix in Childebert. Caſſan.* l.2.*c*.1. *Papon. arreſt*.l.4.*t*.20. *a*.1. at hæ tamen ſunt alienationes ditionum Coronæ vnitarum, quas vbique vetitas clamant, an non hæc omnia poſt Pharamundum, poſt Carolum Magnum conceſſa argumento illorum ad Coronam retrahuntur? an non ſimiliter omnia quæ poſſidentur ab ijs, quorum maiores vmquam in bellis contra Francos

militarunt, eodem reuocantur? nec præscriptio eas præseruat, nec vlla pacis fœdera, quæ Reges vsufructuarij, vt volunt, pangere non potuerint, cum imminutione regni, in præiudicium successorum? vt vbique Cassanus & Arroyius asserunt. quot posteri eorum supersunt, qui, vt vetustiora omittamus in bello *Boni-publici*, qui in factionibus Aurelianensium Burgundionumque, quibus per vices nomen & auctoritas Regia reciprocabatur, qui in bello Anglicano quod per ducentos pæne annos durauit, qui in nupero ciuili bello, quod *Ligam* adhuc vocitant, maiores numerent, qui in partibus contra Francos aliquando steterunt? quorum nullos fœdera pacis, tituli, temporumque lapsus illis iudicibus defendere possunt; quo minus teneantur restituere quidquid Coronæ per maiorum delicta semel fuerit vnitum: argumentisque ijsdem irritum fieri non tantum quidquid Ecclesiæ Romanæ à Carolo Magno, sed & quod alijs omnibus Ecclesijs, monasterijs, pijsque causis, quæ magna pars est possessionum Cleri Francici, à Regibus vllis datum fuerit. Videtisne quantum domi suæ incendium excitant, dum inflammare cupiunt alienam?

CAPVT IX.

An Imperio à Francis translato, Reges Franciæ Carolo Magno quà Imperatori videri successisse, eòue nomine aliquid ad eos spectare possit?

PArtitiones in liberos factas expendimus. Videamus de iuribus Imperialibus, an ad Ludouicum XIII. quicquam pertinere possit. Imperium in Carolum Magnum à Pontifice translatum, Franciæ vnitum non fuisse ex Paulo Æmilio l.3.*in Carolo Magno* liquet: causam examinamus *infra c.* 13. fatetur id, queriturque Cassanus

l.2.

l.2.c.1. p.13. qua formula concessum sit, non satis est euidens, successionem hæreditariam Franci præsupponunt, mihi non liquet: Carolum Magnum & Ludouicum filium ferè ita vsos in partitione inter liberos satis constat; tametsi Jmperium Carolus non primogenito eiusue filio, sed secundogenito reliquerit, atque apud posteros Carolingæ stirpis non perpetuo Jmperium cessit primogenito, sed sæpius illo manente intra ipsos consanguineos, tamen variatum est, vt ex historijs constat, atque Bellarmino *de translatione Imperij* l.1.c.1.2.3. vsque ad Othonem I. gente Saxonem. *Chronicon Belgicum Miræi ad annum* 814.837.840.841.843.855.875.877. 896. 900.912. quem ex professo docet idem Bellarminus primum fuisse Jmperatorem ex illa gente, Henricum Aucupem aliosque Germaniæ Reges duntaxat, Henricum Othonis I. patrem etiam imperiale diadema renuisse, regio nomine contentum præ animi humilitate: quod vt verum sit, ego & aliam causam illi fuisse iustissimam existimem, scilicet quod illi disputanda fuisset grauis quæstio, quam tractat Azorius *Institut Moral. tom.2.lib.*10. *c.vlt.q.6.* an Jmperium Romanum iam tunc non competeret Principibus Italis? siquidem *vt ex Sigonio lib.5.Regni Italici*, Azorius prosequitur sub Carolo Crasso, cum ea familia cepisset ab auita virtute, fortitudineque deficere, & Saraceni per Jtaliam & Ecclesiam vniuersam popularentur, Adrianum III. Pontificem Jtali rogarunt, vt Italiæ, Ecclesiæque consuleret: quippe quod eadem causa sæculo vix lapso Imperium à Græcis in Carolū Magnum fuisset translatum. Adrianus itaque duo decreta condidit: primum (abrogato quod Carolo, successoribusque concessum est priuilegio) vt deinceps Pontifex Rom. designatus consecrari sine præsentia Regis, aut legatorum eius posset: alterum, vt moriente Carolo Crasso Imperatore sine liberis, regnum Jtalicis Principibus vna cum titulo & iure Jmperij traderetur. eo ergo sic mortuo anno 888. Jtali Berengarium Ducem Foro-Iuliensem,

 alij

alij Vidonem Ducem Spolitanum elegerunt, qui à Stephano V. Jmperator est coronatus. Hinc inter vtrosque in Jtalia bella, interque Arnulphum deinde Germaniæ Regem, à Formoso in Jmperatorem consecratum, Lambertum à Joanne IX. in Concilio Rauennæ confirmatum, Ludouicum deinde Bossonis Regis Prouinciæ filium, quem Benedictus IV. Jmperatorem coronauit, Rodulphum deinde Regem, Hugonem Arelatensem, Berengarium iuniorem, Lotharium Hugonis filium, quibus cum tempestatibus luctabatur Jtalia vsque ad annum 960. nec Franci ferebant opem Ecclesiæ tam diu laboranti, & à Leone VIII. requisiti anno 940. vt fatetur Cassanus, l.2. *c.1.p.15*, cui vt vasallus Domino necessitatem patienti suppetias ferre tenebantur, si quid ex iure Jmperij in Carolum Magnum translati prætendere vellent. Vasallus ea in re peccans, beneficio excidit. huiusmodi controuersiam nec Henricus Saxo in humeros suscipere voluisse mihi videtur, honestis verborum officijs bellicam difficultatem vitans, quam augebat decretum Adriani III. quoad Jtalos translatum erat Jmperium. & exemplum Arnulphi Germaniæ Regis à Formoso Pontifice consecrati, quod actis eius à Stephano VI. rescissis, & Arnulpho in Germaniam reuerso, Jtali quamuis inter se diffidentes rerum fuissent potiti: neglecto Arnulpho, eiusque posteris in Germania: donec *an.960. seu 961. vt Chronicon Belgic. Miræi* Ioannes XII. Pontifex, ad Germanos oculos reflectens, Othonem I. ad defensionem Ecclesiæ, quam gnauiter armatus suscepit, vt & fatetur Cassanus *d. p.* 15. in Jtaliam vocauit, Jmperiumque in eum transtulit. qui ex eo, vt Carolus, Magni cognomen est sortitus. ob idque, aliasque rerum gestarum circumstantias, inter illum & Carolum Magnum insignem comparationem instituit Otho Frisingensis, quam recitat Bellarminus *d.c.2.*

Hoc iure ad primæuos Germanos redijt Jmperium, neglectis Germano-Francis, qui iam pridem defensionem

nem Ecclesiæ Romanæ neglexerant: redijtque tanto iure; quanto iam olim à Græcis erat in Carolum Magnum translatum: eoque maiori, quo Græci solido ante iure Romanum Jmperium Constantinopolim translatum possidebant, non aliquo beneficio summi Pontificis: sed eo iure, quo à Cæsare, & Augusto, Constantino, & vtrorumque successoribus tot sæculis antecessores illud tenuerant. at Carolus Magnus beneficio Pontificis Romani Jmperium accepit, *c. per venerabilem X. de elect. Clem. Romani, Clem. 1. de iureiurand. c. in die de consec. dist.* 5. quod Bellarminus l. 1. exactè docuit, ab eodemque deinde in Jtalos relatum, ac tandem in Othonem Magnum vltimo translatum est, mansitque deinceps penes Principes Germanos.

At vero illud Jmperium quod Carolo est concessum, non parum abest ab illo antiquo Romano. *d. c. venerabilem X. de elect. Principes,* inquit Innocentius III. *ibid. recognoscere debent, & vtique recognoscunt, sicut iidem in nostra recognouêre præsentia, quod ius & auctoritas examinandi personam electam in Regem, & promouendam ad Imperium, ad nos spectat: qui eum inungimus, consecramus, & coronamus.* qua ex causa etiam iuramentum Imp. præstat, *c. tibi Domino. c. ego Ludouicus dist.* 63. quod fidelitatis definit *Clem.* 1. *de iureiurand.* fidei & Ecclesiæ Catholicæ defensionem promittit, & Pontificum personam, honorem, & statum manutenere, defendere, & conseruare cōtrà omnes homines, cuiuscumque existerent præeminentiæ, dignitatis, vel status, *d. Clem.* 1. ex quo, aliisque, quæ tractat *vbi supra* Bellarminus & *Azor. c. 2, totoque deinde libro* 10. *tom. 2. aliique passim,* satis clarescit auctoritate & beneficio Pontificis Romani Jmperium haberi à Germanis: causam translationis fuisse, vt oppressa Ecclesia defenderetur: causa eadem data, & occurrente necessitate potentioris auxilij, iterum atque iterum transferri potuisse. adeoque quamuis initio ad Francos translatum fuisset cum vinculo succes-

sorij ordinis, & prærogatiua primogenituræ, non tantum intra familiam Caroli Magni consistendi, qui fateri verum volent, debebunt concedere Ecclesiam à Saracenis afflictam, à Francis non adiutam, alio respicere potuisse: & demum à Berengarijs, alijsque id genus regibus Jtaliæ malè habitam, Othonis I. defensionem implorare potuisse eodem præmio, quo olim Caroli Magni: tantum abest vt Jmperatores ita in auxilium vocati, electi, sacrati à Romano Pontifice Imperium rapuisse, vt aliqui loquuntur Franci, dici possint. quinimo Cassanus *l.2.c.1.p.15.* accusat socordiam veterum Franciæ Regum, quod in illa Berengariorum, aliorumque Jtaliæ Regum tempestate Ecclesiam affligente sedem Romanam non iuuerint, Jmperijque Coronam in Galliam reuocauerint, sed alijs in bellis vires suas dilapidauerint.

Ex quibus conficitur Ludouicum XIII. vt non successit in omnia illa territoria, quæ Caroli Magni, vt Regis posteri, toties erciscundo diuiserunt, ita nullatenus in vlla iura quæ in illum, vt Jmperatorem Romanum, à Romano Pontifice fuerant, cum Corona Jmperiali, translata.

CAPVT X.

An vnio ditionum fiat ipso iure, an facto opus sit?

PLures aquæ guttæ si coniungantur natura coalescunt, in vnumque confluunt, omnia liquida in corpus vnum rediguntur, magnes stipulas sibi copulat, insitaque naturæ vi ad se trahit. cum Eudoxia Theodosij iunioris vxor Romam detulisset catenam, qua D. Petrus ab Herode constrictus fuerat, & Pontifex cum altera qua sub Nerone vinctus, contulisset, factum est, vt illæ inter se sic con-

connecterentur, vt non duæ sed vna catena ab eodem artifice confecta esse videretur: sed hæc vis miraculi fuit; illa naturæ est: dic sodes ad quodnam horum duorum velis referre vnionem quam facis Salicam? sane nemo, qui sapit, ad alterutram. bello capta quidem regno acquiruntur; quippe quod rex gerit regni nomine, cui adeoque acquirit, nam quà Rex non est, supremus non est, belli ius non habet: sed & tamen capta illa esse oportet, apprehensaque, non bellum tantum esse. *tot. tit. D. de Captiuis.* ex crimine læsæ maiestatis ipso iure bona rei confiscantur, l. *quisquis C. ad leg. Iul. Maiest.* declaratione tamen opus est *Tusc. & quos citat. V. pœna. concl.* 238. & bonorum apprehensione *Bald. cons.* 250. *in prin.* l. 4. *Bossius de bonor. publ. num.* 26. quin & qui de domanio scribunt non apprehensa tantum huiusmodi bona esse volunt, sed & in rationes & computus relata, antequam domanialia & inalienabilia fiant. *Papon. Arrest.* l. 5. *t.* 10. *a.* 7. *indistinctius* l. 2. *C. Ne fiscus rem lib.* 10. Retractare fiscum quod semel vendidit æquitatis honestatisque ratio non patitur, & facit *tit. de vendit. rer. fiscal.* quin & non vindicata, à fiscoque apprehensa quadriennio præscribuntur l. 1. 2. 3. *C. de quad. præscript.* ita quidem vt nec Theologi reos huiusmodi criminum antequam damnati declarentur obligent, vt bona fisco quondam sua derelinquant, Principibus tradant. actu igitur aliquo opus est ad huiusmodi vnionem: Regem vnum diuersa regna possidere non satis est, vt illa censeantur vnita. beneficiarium quempiam plura simul possidere beneficia non satis est vt excusetur à vetita beneficiorum pluralitate, quàm tamen excusat legitima vnio. *c. exposuisti. X. de præb.* non potest Arroyius Sorbonicus Doctor non meminisse illius Sorbonici cuius cadauer in exequijs vocem recepit, & ob pluralitatem beneficiorum damnatum se proclamauit, & D. Brunonem ad meliora conuertit, damnari non poterat, si ex sola plurium possessione legitima nasceretur vnio, igitur hoc agi oportet, & ri-

te agi, multiſque cæremonijs agi oportet, vt fiat vnio, tractatum, cauſæ cognitionem, eorum quorum intereſt, vocationem interponi, denique iuſtam cauſam adeſſe: ſecus facta in irritum recidunt, tametſi etiam facta ſint: *c. 1. de reb. Eccl. non alien. in 6.* Et quamuis Gentilis omnia ea Regi committat. *diſp. de vnion. Britan.* aſſerit tamen Regem cognoſcere, cauſas expendere, &, quid fieri oporteat. iudicare etiam ante annos paucos Nauarra hæreditariæque quædam Henrici IV. ditiones quantis cæremonijs Franciæ ſunt annexæ? tantum abeſt vt ipſo iure regna coaleſcant, alioquin, vt ſupra *c.* 8. diximus, iam Franci Jmperio Romano-Germanico ſub Carolo Magno eſſent annexi, alioque iam delati: at, vt refert Paulus Æmilius *l. 3. in Carol. Mag.* Franci vniri noluerunt, vnitatemque, quam Carolus commendabat, reſpuerunt, ſuique ideo iuris manſerunt: non ergo fit ipſo iure, ipſo facto, non magis in Francia quam alibi, vnio. ſi iure ergo reſpuerunt Franci, ius idem poteſt eſſe & aliarum gentium: ſi iniuria; reſtituendo alienum, annectant ſe Jmperio, tradant ſe Jmperatori, vt in contrarium Arroyius Caſſanuſque Jmperatorem, alioſque Principes ad reſtitutionem vocant, acceſſorij ſequantur naturam ſui principalis, quæ eſt vt Jmperium ex cauſa Eccleſiæ defenſioni neceſſaria transferri poſſit: *Bellarmin. de tranſl. Imp.* l. 1. *c.* 12. l. 3. *c.* 5. vt à Græcis ad Germanos fuit tranſlatum: *c. venerabilem X. de elect. Clem. Roman. de iureiurand.* vtique in perſona Caroli Magni Franco-Germani. eam ſiquidem tranſlationem totis tribus libris docet Bellarminus auctoritate Pontificia, (quod & ſatis fatetur Caſſanus l. 2. *c.* 1. *p.* 9.) factam eſſe, non iure belli, non ſucceſſionis hæreditariæ, non auctore Senatu Populoue Romano, non à Græco Jmperatore diuiſum, non immediatè à Deo acceptum Jmperium, eademque Pontificia auctoritate ad Othonem I. tranſlatum, electoreſque Imperij conſtitutos, vltimo quidem Septemviros Bulla Caroli IV. eo iure donat: ſed

ſed ante ad plures pertinuit, imo ad omnes Jmperij Principes, qui electioni vellent intereſſe. Franci ergo ſi ad nexum Jmperij negent ſe iure reuocari poſſe, oportet vt nec vnionem ipſo iure fieri fateantur.

Perperam ergo Caſſanus l.1. *c.3. p.*118. *& alibi ſæpe.* ait per Ordinationes, legeſque regni, quicquid obuenit Regibus, ſucceſſione, acquiſitione, ſeu quocumque modo tacitè vnitum & incorporatum Coronæ, conformiter diſpoſitioni iuris, pro hoc citat l. *cum de conſuetudine* l. *ſi de interpretatione*, pro illis Ordinationes Caroli VI. *an.* 1401. & Franciſc. I. nihil ſane huc faciunt citatæ leges: prior tantum monet, cum de conſuetudine ciuitatis, aut prouinciæ agitur, explorandum an contradicto aliquando iudicio firmata ſit: altera, inſpiciendum quo iure ciuitas retrò in huiuſmodi caſibus vſa ſit: quid hoc ad rhombum noſtrum? imo retorqueamus argumentum: Gallia ita vſa eſt in vnionibus, vt non tacitè, atque ipſo iure fierent, ſed factũ requireretur, id ageretur, ceremoniæ adhiberentur: præſertim quoad ea quæ numquam fuerunt de Corona: quæ regno non ſubſunt; & quo leges ordinationeſque regni, porrigi extra illud nec debent, nec poſſunt; etſi aliquid ſtatueretur de ijs, quæ iure regni acquiruntur, & de Domanijs Francicis, inſtructionibuſque, quas deſuper Regum edicta, Ordinationeſque ediderint, quæ vt ex Regum voluntate decreta ſunt, ita non mutari tantum poſſunt, ſed & intra ſphæram Francicam coërceri debent. ergo ita de vnione impoſterum ſtatuendum eſt. Sed & in ipſo *d. capitis* 3. argumento videamus quantum ex illo excidat Caſſanus: ſuper illo themate ſtruxit totam diſſertationem, admodum verboſam, vt oſtenderet Reginæ Catharinæ Medicææ ius competere ad regnum Luſitaniæ vt iuſtæ hæredi Comitum Bolonienſiũ, & in fine capitis concludit ius illud tranſmiſſum eſſe ad Reges eius filios: ſi tacitè vnio fieret, in eo ſubſiſtere debebat: ſed pergit, & *ad Reginam*, inquit, *Margaretam vltimam ſuæ domus*: ſi vnio facta erat Coronæ

næ, ad Margaretam nihil poterat transire, cum ei non mansit Corona : & tamen notum est Margaretam possedisse Britanniam, aliaque bona domus Valesiæ: igitur tam ex rei veritate, quam Cassani argumento, non fit ipso iure vnio, conformiter pergit Cassanus: Margareta instituit hæredem vniuersalem Ludouicum XIII. ergo ipsi ius competit regni Lusitanici. vide vt delapsus ab argumento vnionis decidit in debilem institutionem, quam ipse alias in regnis non admittit. *vt vidimus supra c.4.§.testam.*

CAPVT XI.

An facta sit vmquam vnio prouinciarum, quas omnino multis capitibus, tamquam totidem actionibus, vindicare vult Cassanus?

VBique id inclamat; omnes ferè, singulæque de illis dissertationes eo tendunt; eum scopum, finem illum propositum habent; hoc vnicum omnium est argumentum; hæ illæve ditiones semel competierunt maioribus Regis Franciæ; eoque vnitæ fuerunt regno; competunt ergo huic Regi: iam demonstrauimus non ipso iure coalescere regna, vt plures liquidorum guttas: actum aliquem interuenisse, factum aliquod declarationemve in singulis etiam interuenisse negamus: probandum id fuisset, vt quæ sunt facti, eoque magis quod ex statu rei alicuius præsenti præsumitur de præterito, quod idem fuerit. Menoch. *Præs. l.6. p.25.num.3.p.37.p.42. num.13.l.4.p.167.num. 27.p.140. num.32. l.1. q.9.num.12.* vides qui concidat tam verbosum tanti operis argumentum? quam imbecilla sint tantæ structuræ fundamenta? inuenio quidem Ducatum Burgundiæ semel fuisse vnitum: sed Or-

Ordines, peculiari Principi assuetos, de vnione se inauditis facta questos, mox illius à Rege obtinuisse dissolutionem, & Ducatum secundo-genito à Rege collatum. cuius diploma intra referimus *cap. vltimo §. Burgundia.* idemque testatur Faius MS. alijque vt & alibi constat multis laboribus constitutas vniones, ac etiam quasdam dissolutas. vt Margareta vnire voluit Daniæ, Sueciæ, Noruegiæque regna; & adhuc sub iudice lis est, Dani an Sueci vnionem violarint: iam etiam demonstrauimus non omnia Caroli Magni aliorumque Maiorum iura Ludouico XIII. competere: *cap.* 7. non successisse illum solum Carolo, Pharamundo, Franconi, Noëmo: alios in partes venisse, easque potiores, si iura illa glebis essent affixa, ac caput regni primordiale tracturum nexum cæterorum: adeoque ad præsentem terræ Salicæ Dominum Regem vtique Hispanum, deferenda fore cætera regni olim Francici membra accessoria.

Oportuisset ergo Cassanum saltem historicis documentis singulatim docere vbi, quando, quibus testibus hæ illæuæ regiones Coronæ fuissent vnitæ. non in Regum tantum iura venisse satis est. vnus Philippus tot Regnorum Rex est, non ideo tamen illa in coagulum aliquod sponte coierunt, quædam vnita sunt, sed magnis adhibitis solemnitatibus, tractatibus, causis, Ordinum consensu, actione nec vna. Regnum magnæ Britanniæ nuper surrexit ex Angliæ, Scotiæ, Hiberniæque vnione, non per se confluente: sed Regia actione: idemque de alijs esto iudicium. at de his acta confecta sunt, notæ, munimenta, annuli, sigilla, testimonia, diaria, annales: cur his soli Franci careant?

CAPVT XII.

An reges plures prouincias vnire possint inuitas, populoque refragante?

QVi Regem vsufructuarium tantum faciunt: negare conformiter debent id posse: cum vsufructuarius circa rei formam nihil possit mutare: *l. 1. D. vsufruct. quemadmod. caueat.* sed re vti tantum possit, salua illius substantia: *l. 1. D. & instit. in princip. de vsufruct.* quæ vtique per vnionem mutatur, qui administratoribus tantum comparant, curatoribusque Reipublicæ vel minorum, idem dicent: *tit. D. & C. de reb. minor. sine decreto non alienand. l. fin. C. l. 10. de vend. reb. ciuit. l. 2. de præd. decur. lib. 10. l. fin. eod.* vtrumque de Rege Galliæ astruit Cassanus: *l. 1. c. 1. p. 33. 34. ac alibi*, & de Jmperatore *l. 2. c. 1. p. 21.* quod in Ordinibus Jmperij sit supremitas, quod alij generatim ita dicunt, quod in Principe sit Maiestas personalis, sed in Repub. realis: illa ad vitam personæ, hæc perpetua: ideoque quæ ad perpetuam status regni mutationem pertinent, Principem sine Reip. Ordinibus non posse.

Omnino in contrariam sententiam abijt Alberic. Gentilis *in disput. 2. de vnion. regnor. Brytan. sub fin.* sed loquitur apud Anglos *vbi disp. 1. de potestate Regis absoluta.* Regi omnia tribuit, vt nihil populo, nihil Ordinibus reliquum sit, nisi Regis beneplacitum. nullæ olim victi leges, nulla iura residua manserint. sed eum quoad hoc amplè refutauimus *in Iud. l. 4. c. 2. n. 1.* videamus ergo quæ habeat argumenta: vnire vnione vniuersali est supremi Domini, vt & Papa potest vnire omnes Ecclesias, at Rex in ciuilibus habet absolutam potestatem, non minus quàm Claudius Galliæ, Vespasianus Hispaniæ tribuere potuit ius Reipub. & in orbe Romano qui sunt ex Constitutione

tutione Imperat. Antonini ciues Romani effecti sunt: *Plin. lib. 3. c. 3. Tacit. Ann. 2. Nou. 2. vbi Cuiac.* etiam Iustinianus diuersas vniuit prouincias. *Nou.* 8. 24. 25. 26. 27. 28. 29, at hæc *Romani fecerunt in Orbe*, inquit, *Romano, itaque possit Rex quilibet in orbe suo*, id est prouincias sibi subiectas vnire, ac ciuitates regno suppositas. Nihil erat in orbe Romano quod non esset Jmperatori, vt tali subditum, at duo regna, quæ vtrimque sunt absoluta, non sunt in eodem orbe, neutra Regi vlterius, quam suo respectu, subiecta: non respectu alterius regni, vt ad alium quam regiminis sui effectum eius absoluto arbitrio sint submissa, nisi fortè iure belli capta, nullis conditionibus dedita: nam hæc tota transeunt tunc in arbitrium liberum victoris. & ratio sane magna est differentiæ, quippe dum superior inferiora vnit, nihil de auctoritate superioris decedit: inferiori autem sufficit potestas superioris, causæ adiecta: cum autem duo suprema coniunguntur, non eadem est potestatis correlatio, vt diximus. atque ita etsi liceat Episcopis inferiora beneficia ex causa vnire, non tamen licet Episcopo duos Episcopatus possidenti eos inuicem coniungere. *c. sicut vnire. X. de excess. Prælat.*

Et quamuis idem Gentilis conformiter sibi argumentetur: *quid nequeat*, inquit, *Rex istud, si istud expressè de eius potestate exceptum non est, cum inferiores à Papa etiam possint facere vniones de consensu, ad consensum cogere, si causa adsit, vel etiam omnibus inuitis, si causa contradicendi non adsit, quia contradicentes sine causa habentur pro non contradicentibus, quin & Prælati possint negligentia accusari, si causa poscit vnionem, nec eam faciant: sic & ipsi subditi sæpe possunt per se, quia vtile est Principi vt sint vniti.* quoniam, quod attinet ad Regis potestatem, esto sit absoluta quoad subditos, non tamen ex natura regiæ potestatis est, vt duo regna vtrimque suprema inuicem collidere, exstinguere, destruere possit. potestas omnis à Deo est ordinata in ædificationem.

non

non in destructionem. a regendo Reges dicuntur, regimen Regum est, maiestatem regni tueri, statum dignitatemque seruare, non confundere, non alteri subijcere, non prosternere.

Adeoque & idem Gentilis *eadem disputatione* vnionem, de qua agit, *arctissimam fieri*, inquit, *illorum omnium regnorum vnitionem hic expetimus, vbi omnia vno & vniformi iure in vnum coeant*: at Franci non talem vnionem Coronæ suæ factam cupiunt, vbi omnia maneant æqualia Jmperij decora, vis & notæ, sed vbi Coronæ suæ præstantia absorbeat omnia: vt aquilæ plumæ omnes alias, quæ coniunguntur consumunt, pelles lupinæ alias derodunt, & vt deinde regni regulis subijciantur. *ita Chassan. ad consuet. Burg. de fiefs R.3.§.1. en choses n.60. &* Cassanus facit *l.1.c.1.p.36.* Franciæ Coronam instar ignis, qui omnia quæ coniunguntur in suam naturam transformat: contra scilicet aliorum regnorum leges: *de quibus latè supra c.3. egimus*, quales Cassanus sæpe vocat regnorum fundamentales. quarũ primæ illæ sunt, quæ singulorum conseruant dignitatem, suique conseruationem, ne ab igne absumantur, naturaque immutetur. V.g. si fæminina etiam fuerint, esse imposterum desinant, *vt infert p.37.* cuiusmodi leges singulis populis tam charæ sunt, quam suæ Francis: eoque contemni ab his non possunt inuitis illis populis. *vt diximus d.c.3.*

Sed iterum idem Gentilis, *ego*, inquit, *neutrum apparere regnum velim, penitissimam confusionem istic velim, & itaque illa alia tollenda erunt omnia in vnione, quæ contra vnionem sint: tollendum Scotis erit, quod audio illis esse, priuilegium, ne tributa soluant Regi, ne dent militem, ne bellum, non de assensu Ordinum indictum, sequantur inuiti, & si quæ sunt talia, huiusmodi stare non possunt, & vnio. nec in vnione iusta, sunt iusta. apparebit enim manifesta separatio regnorum, & alterum iam conferet publico nihil.* At Franci manifestè præ reliquis in vnione volunt eminere: absunt ergo à mente Gentilis:

&

&, quæ ille velit per vnionem tolli priuilegia, facile & Franci velint, sed ditiones vniendæ nolint. ideoque redeamus ad Gentilem ad priorem locum; *si causæ,* inquit, *non sint quæ iunctionem regnorum dissuadeant, equidem affirmare ipse possim, ius esse iunctionem inducere, cum quia vetita hæc, vt iunctio Ecclesiarum, non reperitur: tum quia in iure naturæ, ac gentium reperitur hæc regnorum iunctio approbata, at in Belgio, vbi vnionem voluisse dicitur Hispanus, hoc impedijt illam, quod subditi vnionem noluerunt: qui & noluisse potuerunt per placita & conuentionem: nemo mihi à Belgij subditis, nec subditis, ad alios subditos argumentetur.* Itaque Gentilis hic, & iustas causas desiderat, & absolutissimam subiectionem. de causis dicemus *capite proximo,* de absolutissima subiectione quoad Franciam suam, nec ipsi Franci, qui Caralo Magno vnionem proponenti restiterunt, cum Gentili conuenient: & nullarum forte aliarum ditionum Ordines: qui cum Salustio fortè dicent *in Oratione* 1. *ad Cæsarem de rep. ordinanda*, cum iam Romæ statum Cæsar immutaret, *Omnes,* inquit, *magna mediocrique sapientia res huc vocat, quæ quisque optima potest, vti dicat.* & sacrorum decretorum argumento dicet ad vniones vocandos esse eos, quorum interest. *Reg.* 21. *Cancellariæ de vnionibus Concil. Trid. s.* 7. *c.* 6. & vero quod Gentilis ait, non esse coniunctionem regnorum inhibitam, vti Ecclesiarum; esto disertæ leges non sint, similia tamen ex similibus inferri rectè astruit lex *non possum* 12. *D. de legib.*

Nec vero etiam deërunt qui prohibitam esse censebunt vel ex communi Regum iuramento, quod inaugurandi præstant, de rebus regni non alienandis: *c. intellecto X. de iureiurand.* vnionem autem importare alienationem: *c.* 1. *de reb. Eccles. non alien. in* 6. Ideoque in ipsis aliorum inter se regnorum vnionibus solet Cassanus Ordinum assensum allegare: *l.* 1. *c.* 4. *p.* 199. *plura vide supra c.* 4. §. *Miscellaneæ.*

Sed redeamus ad Gentilem, qui & causæ cognitionem

nem requirit. *quæ*, inquit, *& alia multa possit & hoc, vt partes vocentur, at in regnorum diuisione dico diuersum ius: Regis tota hæc mihi curatio videtur, cuius & regna sunt.* ita ille: an idem & alij omnes dicent, non existimo: id tamen conficitur ex Gentili, cognitione causæ opus esse, non per se inuicem regna confluere. Pergit Gentilis, *quid quæso est quod vtilitatem, quod necessitatem poscat, atque facit indictio, ductio, compositio belli? conficit alia huiusmodi Rex solus, in quibus vrgens necessitas, euidens vtilitas postulatur, at satis est si euidens res Regi est, nescis vbi me premit calceus meus intolerabiliter, respondebat* Æmilius *ei, qui secum disceptabat, ne cum vxore diuortium faceret bona, nec addidit præterea verbum de causa*, ita Gentilis: sed non id omnes gentes, in re tanti momenti, qua vnitur regnum integrum, ac status mutatur. adeoque si lincea circumspectio requiritur, vt leuis etiam rei vnio fiat, ex necessaria, aut euidenter vtili causa, *c. exposuisti X. de præbend d.c. 1. de reb non alien. in 6.* non exigetur eadem in vniendo toto, quæ in minima parte? in huiusmodi negotio cæca credulitas, & seruilis taciturnitas, irrationabilis assensus non omnibus æquè gentibus placuit; certè non Francis; cum de regno suo Imperio vniendo actum est à Carolo Magno: at vbi sibi aliquid vniendum proponitur, illi facilè id à solo Rege fieri posse senserint. vt Chassanæus *ad consuet. Burg. vbi supra n. 62. 63. 64. 65.* vbi tamen & consuetudinem in patrocinium vocare videtur. Idemque communi Francorum errore labitur *num. 51.* quod Burgundia fuerit vnita de consensu trium Statuum Regni, & dein concessa per modum apennagij, quia veritas est, *vt diximus cap. proximo*, quod sine consensu Statuum Burgundia fuit vnita, & ad querelam Burgundorum ante inauditorum de consensu Ordinum vnio dissoluta, & Burgundia concessa sine mentione appennagij, aut filiorum masculorum, vt probat ipsum diploma quod citabimus. & satis prodit ipse Chassanæus, cum contendit illa di-

ple-

plomatis verba *hæredes in legitimo matrimonio procreatos* ex verisimili contrahentium intentione debere intelligi de masculis, cum è contrario verisimilis intentio sit sumenda ex eo quod aliàs in eodem negocio factum est: *l. si de interp. D. de legib.* atque ipse ibidem docet Burgundiæ Ducatum pluribus successionibus ad fæminas fuisse delatum: imo ipsum concedentem per matrem in illum successisse. quin & Chassan. *d.* §.5. *nu.* 41. *& seqq.* ostendit nullas Franciæ dignitates ad mulieres non descendere, præter ipsum regnum, Ducatũ Aurelianensem, Bituric. *num.* 50. & vt vult, Burgundiæ. Itaque mens contrahentium definienda est ex eo, quod ipsi semper, aut plerumque, non quod raro faciunt, eoque quod in ea regione frequentatur. *l. nummus de leg.* 3. *& quæ ibi citat gloss.* sed de hac re infra latius *hoc lib. c. vlt.* §. *Burgund. ducat.*

CAPVT XIII.

Quæ sint iustæ causæ contradicendi vnioni?

AVdiamus ipsos Francos Carolo Magno apud Paulum Æmilium in Carolo Magno coniunctionem Regni Francici cum Romano Imperio suadenti respondentes: *cur milites tuos, regnum tuum, Franciam tuam, Imperij prouinciam facere studes, Imperioque subiicere?* videnturne non iustam causam proposuisse Franci? videnturne cæteræ gentes pepones tantum esse, ac cucurbitæ, an aliquid de ratione participare posse cum Francis? atque libertatem suam, regnorum maiestatem, ditionum dignitatem non minuendam postulare, vnionisque præiudicia deprecari? *Milites*, inquiunt, *tuos* Romanorum iam victores: *regnum*, inquiunt, *tuum*: belli primum iure maioribus, deinde Ordinum senatusconsulto tui omnino iuris à Deo & ense tributum: denique

Fran-

Franciam, inquiunt, *tuam*, victricis gentis, gloriosi nominis, *Imperij*, inquiunt, *prouinciam facere*; statum mutare, nomen extinguere, libertatem quam Germanicum Franci nomen refert, *Imperio subiicere*; ita subiectionem interpretabantur Franci, cum Carolus tantum *de vnione* proposuisset; *Vnumque* commendasset.

At vero non de triuio veniunt hæ causæ: etiam in Diuorum Concilio, cum apud Jouem statutum esset Troianos latinosque vnire, agitatæ sunt; è cælo huc accersuntur: ita enim inquit illa *apud Virgilium lib.* 12.

Pro latio obtestor, pro maiestate tuorum,
Cum iam connubiis pacem felicibus (esto)
Component, cum iam leges & fœdera iungent,
Ne vetus indigenas nomen mutare latinos,
Neu Troas fieri iubeas, Teucrosque vocari.

Diuos ergo etiam ea cura tetigit, ne gloria nominis per coniunctionem obliteretur, vt pacem & communia fœdera habeant, vt alij alterius nomini ditionique non subijciantur, ne subditi, ne prouinciales fiant. Nec vero Poëtarum tantum commenta sunt, multæ sunt prouinciæ eadem à Principibus suis stipulatæ. Brabanti quidem, vt Dux teneatur nomen, & insignia ferre, sigillum peculiare in ea ditione habere. *Ioanne Aragoniæ Rege*, inquit Mariana, *lib.* 19. *Ferdinandi patre mortuo & illius regni omniumque suorum Principatuum possessionibus acceptis: quibus titulis & quo ordine vti deberent ipse & vxor Isabella in literarum & priuilegiorum expeditionibus ad proceres, consiliariosque suos retulerunt. quorum cum plures eos Hispaniæ, cuius maiorem partem possidebant, Principes appellandos censuissent: hoc ambitionis & arrogantiæ nomen esse existimantes, ne Portugalliæ Nauarræque Regibus iniuriam facerent, admittere noluerunt.*

De libertate, illiusque imagine, vel opinione retinenda audiamus iterum Gentilem. *Noluerunt*, inquit, *vnionem Belgæ, & cum vnione Regem: quia nomen inuisum sæpe & quidem solum, mirum; vt homines sub rege viuen-*

viuentes, nomen regium velut libertatis priuationem exhorruerint, inquit, *Plutar. de Romanis: qui reuera ferebant regem Cæsarem & eundem dici regem non ferebant: & itaque Belgæ sic: quia quantum crescebant honore illo nominis Regij, tantum sibi videbantur decrescere libertate. & vero quantum crescebant ab vnitione, tantum decidebant, & eo amplius multo à priuilegiis plurimis, quæ sunt vita earum prouinciarum*. ita Gentilis causam reddit, cur Belgæ in regnum vniri noluerint; & nolle potuisse ait, ijs verbis, quæ proximo capite citauimus.

Argumenta sunt alia plura, quæ iustas causas præbeant aduersus huiusmodi coniunctiones, atque imprimis, quod *in rebus nouis constituendis euidens esse vtilitas debeat vt recedatur ab eo iure quod diu æquum visum est*: quod omnis nouitas sit odiosa: quod in causis imperiorum omnia etiam tuta sint timenda: quod in illorum vnionibus facile timendus sit aliquis lien, quo veluti in corpore humano excrescente nimium reliqui artus contabescant: quod dum per eas parti ciuium consulitur, pars negligitur, res perniciosissima in ciuitate producatur seditio, atque discordia: difficilis in republica possit esse concordia, in qua non idem conducat omnibus. iliades se offerunt malorum quæ timeri possiut. neque pauca ex illis complectuntur apud Liuium l.48. tribuni plebis Camulæi, & latini hominis L. Annij, & Oratio Maximi aliæque vnionem Latinorum cum Romanis disputantes: fœderum iura & commerciorum conuentiones periclitantur. nec omnibus satisfacit illius responsio: *ego fœdera faxo firma manu*: minus, quod ait Gentilis; *erunt*, inquit, *merito quædam repudianda & reformanda, etiam quæ commoda singulo Regno olim, stare nunc non benè poterunt, aut cum vnitis sic tantum, cum vno capite*. non omnibus placet huiusmodi repudiatio, aut reformatio; prærogatiuæ etiam regnorum & regum in tricas inuoluuntur. vnde Rex Hispaniæ ex coniunctione nunc tot regnorum prærogatiuam erigit aduersus

Regem Franciæ : quam eo nomine non parum effert Vasques *in Præfat. Illust. controuers.* & Florentino Duci aduersus Ferrariensem obfuit mutatio reipublicæ, cui olim debita præcedentia, iam negata fuit. *Decianus l.3. cons.19. Ceph. lib.6. cons.5.* & quamquam Gentilis in Florentino id probet, quia status reipublicæ non fuerit idem, qui Ducis: in Hispano improbet, qui fuit idem: manet tamen Regibus controuersia, quam nec quidem Concilium Tridentinum voluit definire; sed Oratorem Hispanum extra ordinem collocauit. etsi nec inficiari quis potest plura simul decora coniũcta præ vnico excellere, pluribus simul facibus cõiunctis maius lumen collucescere, pluribus simul lignis maius incendium excitari.

Denique nec minimum ex malis esse potest, quod per huiusmodi coniunctionem regna in extraneam familiam transferantur. vt v.g. coniunctum nunc sit regno Franciæ Nauarræ quod cis Pyrenæum est regnum, si moriatur Ludouicus XIII. & Dux Aurelianensis sine liberis masculis (quod Deus auertat) supersit Aurelianensi filia, regnum Franciæ deuolui ad proximum masculum consuetudine receptum pridem diximus: sed quæ æquitas permittet Aurelianensem filiam, sanguinem Nauarręum, admissis extraneis, excludi a successione huius Nauarræ? quam aui per nouem sæcula, vt ait Cassanus *lib.1. c.4. p.163.* possederint, neque porro solutio Gentilis omnibus placebit, *Erramus*, inquit, *legulei cum fori iura eadem & regni facimus: non cernimus iure ciuili, quod hodie dici meretur gentium, est quidem dubium si materna maternis, paterna paternis redeant: attamen Bartholus & alij magni Doctores sic censent, & æquum dicunt, vt res redeant vnde prodeunt: alij tradunt succedere in bonis omnibus pariter omnes. Quæ sententia nec potest hic habere locum, quoniam regna non diuiduntur iure feudistico, quod vbique seruari valdè solet in causis Principalibus.* id si Cassanus reciperet, videret quam multæ, quas mouet, tricæ soluerentur, quibus ad nexum Coronæ Fran-

ciæ

cicæ ex alijs cupit decerpere. Sed pergat Gentilis: *Anglica*, inquit, *Anglis, Scotica Scotis redeunt procul dubio. & sic vbique sanè tenet consuetudo, etiam cape tu illa vnionis Ecclesiarum: cessante causa vnionis, cessat vnio. & cessante vnione reuertuntur in antiquum statum omnia: infirma hæc obiectio est omnino, non solũ ominosa.* Ita ille. sed absit quidem omen, ego tamen fideiussor esse nolim pro infirmitate obiectionis; & in pristinũ restitutionis, solutionisve vnionis: cuius causam vtique Cassani similes vnquam cessare negabunt: videlicet magnitudinem prorogationemque Francici Imperij: si concederent, viden' an non multa ex lilijs Frãcicis folia decident? plurima omnino.

CAPVT XIV.

Quæ ex dictis consequentia?

SAlicarum legum vnionumque argumenta Cassano, Arroyio, alijsque Francis perpetua, & quæ generalia diximus iam dissoluimus, antinomias perspeximus, quibus non minus se ipsos, quam alios impugnent, aut si in ipsis admittenda sunt, aliorum Regum Principumue, aduersus quos dissertant, in contrarium iura stabiliant; titulos, actus, contractus, testamenta, codicillos, inuestituras comprobent; neque enim video vllum Principatum esse, quem Cassanus Francis voluerit vindicare, quin aliquibus munimentis, qualia Francis vtilia facit, alijs Principibus asseri defendique possit. & vero, vt daremus non paucos aliter aliquando obuenisse, per vim aut titulos iure nullos, vt passim sibi aduersarios indigetat Cassanus; tamen etiam diximus *cap. 3.* omnia Europæi orbis regna domestico iure esse firmata, & Romanis legibus soluta, ex quibus Cassanus nullitatum argumenta accersit: adeoque in harum quæstionibus ius gentium solum vires habere: at ex eo nati contractus, si consensum potestatemque contrahentium habent, nullam agnoscunt nullitatem: *l. 5. D. de iust. & iur.*

& quæ iure Romano sunt inductæ, eodem omnes per annos triginta tolluntur: *l. omnes C. de trig. & 40. an. præscript.* qui in Francia etiam & alibi maturius. Superest ergo, quod initio proposuimus, post argumenta generalia dicendum, vt de pactis pacis, fœderibusque seruandis agamus. sed id antequam faciamus, coronidis vice visum est hic disquirere, an iniquæ sint omnes regnorum olim iniquè quæsitorum possessiones, an si qua sint titulorum vitia, etiam longæua possessione euanescant; an æterna veteribus dominis vindicatio competat. & de Belgicis prouincijs nonnihil differere aduersus ea, quæ Cassanus de illis in medium proiecit.

CAPVT XV.

An æternæ sint regales actiones, regnorumque vindicationes? an nullo temporis lapsu, nulla præscriptione tollantur? an iniqui omnes illorum, quæ non secundùm leges sunt olim parta, possessores?

MVtat Deus tempora, & ætates, *transfert regna, atque constituit.* Dan. 2. *balteum regum dissoluit, & præscindit fines regnorum eorum.* Iob 12. *subiicit gentes, & dorsa regum vertit, gloriosos terræ humiliat, portas æneas conterit, & vectes ferreos confringit.* Isaiæ 45. *regna à gente in gentem transfert:* Eccles. 10. ille monarchias Assyriorum, Chaldæorum, Græcorum, Romanorum instituit: ipse *dicit Regi apostata, & vocat Duces impios.* Iob 34. sicubi verum est, quod multi hodie opinionibus suis accommodant, non ijsdem legibus hæredia priuatorum regi, & regna; hoc in casu sanè maximè obtineat. Summum sane illud Numen causas mortales superat, quibus regna constituit, atque transfert; etiam per eos, quos ipse vocat apostatas, & impios: & tamen consilio suo res humanas subijcit atque accommodat: vt etiam ignari diuinis seruiant mysterijs. inde fit, vt etiamsi regnorum primordia fuerint iniqua, primi Reges tyranni,

robusti venatores, scelerati inuasores, restitutioni obnoxij, *c.sicut X.de iureiur. Azor.instit. Moral.p.2.l.11.c.3. q.6.* populi tamen deinde Imperio assuefacti excuti illud nolint, quietem præferant, tranquillitatem anteponant, eorum assensu iniquæ possessiones iustificentur. *Azor. ibid.* sic stabilito Julij Cæsaris Imperio Tacitus l.1. *ann. occisus dictator Cæsar aliis pessimum, aliis pulcherrimum facinus videbatur.* pessimum sane: quippe iam is erat rerum status, *vt necesse esset reipub.per vnum consuli,* l.2.§. 11. *D.de orig.iur.* idem testatur Tacitus & Dion, itaque cum resp. mutatione in peius rueret, multarum rerum natura etiam mutatur. *Omnes*, inquit Sallust. *de bell. Ingurth.rerum mutationes, cædem, fugam, aliaque hostilia portendunt.* vt latius diximus *in Iud.*l.4.*c.*33.

Quanta incommoda secuta sunt cum Vrbanus IV. S.Pontifex Carolum Andegauensem ad regna Siciliæ vocauit? quanto sanguine parta illi victoria! quam indignè securi subiecit Coradinum vltimum Othonianæ gentis Principem? quantum sanguinis in Vesperis Siculis, quas vocant, fusum! quo bono publico res videri cuipiam posset redigenda ad statum illius temporis, quamuis ius suppeteret? subiicere rursum tot capita Christiana eidem fistulæ cuipiam videri possit publicum bonum? an posset ab æquo animo eiusmodi tyrannis restaurari? non videantur iure cecidisse potius inuestiturarum, qui potestate ita sunt abusi? familia Aragonica exclusis Andegauensibus, ab alijs Pontificibus inuestita, non turbanda nunc etsi Petrus forte Aragonius initio non iustè bellasset? quod arguit Cassanus: cui tamen respondimus *supra c.4.§ inuest. sub fin.* itaque cum sine reipub. graui incommodo nihil potest innouari, cum periculo cladis publicæ susque deque vertenda non sunt, quæ publico iam quasi consensu sunt stabilita. cum enim regnorum institutio inuenta fuerit populi causa, non Regum; admodum errant, qui ex initijs regnorum iniquam perpetuò possessionem esse constituendam, sicut priuatorum

fundorum existimant: sed vero ex fine institutoque suô quiete, tranquillitate, salute populi. vt si vmquam veram causam habeat lex illa XII. tabularum, *salus populi suprema lex esto*, profecto hac in causa est supremæ veritatis. eumque fuisse sensum semper Ecclesiæ facile colligas, si actiones expenderis. regnorum sane paucorum primordia iusta probaueris, non monarchiarum, quas diximus, non Gothorum, Francorum, Wandalorum, Agarenorum, Hunnorum, Suecorum, Danorum, Pictonum, Saxonum, Normannorum, Britonum, aliarumque gentium migrationes, alienarum terrarum inuasiones: & tamen quot ex his iusta regna constituta sunt, iusti Reges, iusti possessores habiti? *latius habet Armacan. in Mart. Gall. l. 1. c. fin.* primus Romanorum Imperator, qui fidei Christianæ dogmata fuit amplexus, Constantinus, diuinitus quidem conuersus fuit, apparentibus ei Apostolis Petro ac Paulo, à sanguineo infantium balneo abstinere iubentibus, & quærere Siluestrum Papam, ab eoque, quid pro sananda corporis, animæque lepra sibi faciendum esset, edoceri: at ille Christianis institutis eum imbuit, Christi lauacro abluit, præcepta tradidit: nihil tamen vt Jmperio, primitus iniustè parto, multis iniustis bellis aucto, se ipse abdicaret, illudve minueret: quinimo multa ille exinde bella pro Imperio gessit, multa ille Ecclesiæ donaria tribuit ex Imperij bonis, suscipiente Siluestro, basilicas ædificauit instruēte Siluestro; tametsi ex fide nostra eleëmosynæ recipi non debeant ex rapina: non dimittatur peccatum nisi restituatur ablatum: retento tamen Imperio dimissa sunt Constantino peccata, sanitas baptismo restituta: miraculo Imperium, etsi iniquè magna ex parte olim conquisitum, approbante. an non eadem dicemus de baptismo Clodouæi, vbi ampulla chrismatis miraculosè subministrata fuit? *vt Mars Gallicus l. 1. c. 2. & quos citat*, & tamen non id egit Remigius vt regno cederet, sed tamen vt ablata Ecclesijs regni Francorum restitueret: *neque prius*, inquit ipse D.Re-

D. Remigius, *in testamento quod refert Miraus in Cod. donat. piar. c.* 1. *de regno eius, quantus passus est pedis, Ecclesia Rhemorum iungere volui, donec, vt hoc omnibus Ecclesiis adimpleret, obtinui.* Constantini Clodouæique vestigia secuti sunt multi deinde Imperatores, re ac nomine Christiani. quorum etiam aliqui inter Diuos sunt relati, etiam post imperium à Francis ad Germanos translatum: vt S. Henricus. tametsi Cassanns, Arroyius, & similes iniustè translatum velint, inuasum, restituendum clament. eadem alijs regibus regnisque obtigerunt. Carolus etiam Magnus, quem Germani Francique tanti faciunt, qui proximè aberat ab eo, qui primus Merouingorum exclusis iustis hæredibus regnum Francorum in domum suam intulit, nonne & ipse Cælitibus asscriptus est? Ludouicus IX. nonne & ipse inter Sanctos enumeratus, etsi per Hugonem Capetum Rex factus sit, qui Carolingos non ita pridem eiecerat? Stephanus Hungariæ Rex Sanctis etiam asscriptus. Hunnorum hæres; an semper & vndequaque iustorum? Omitto nunc quod superius tetigi, capere successores alios titulos, dotium, donationum, transactionum, emptionum, belli, pacis, transactionis, alios iustos iniustis principijs subnasci, ex quibus, etsi in se, aut ciuiliter nullis, præscribitur tamen: l. *si profundo C. de transact.* credi etiam posse iustos fuisse titulos, qui non fuerint: vnde titulus *pro hærede*: &, cum omnes peculiares deficiunt, iustum facile dari titulum *pro suo*: quem leges nostræ validum agnoscunt, & optime locum habet in successoribus vtique ignaris auitorum factorum, iurisque ex illis nascentis. quod & in regnis præscribendis recipit Azor. *Inst. Moral. t.* 2. *l.* 11. *c.* 3. *q.* 6. quod quis non credat & olim contingere potuisse, qui expenderit quam diuersimode, vt quisque affectus est, initia, causæ, iustitiaque bellorum hodie describātur, quantis Mercurij Francici, Germani, Belgici alijque, qui neutri etiam sint, interstitijs dissideant! vt optime Tacitus; *maxima quæque ambigua sunt, dum alij*

3. Annal.

ſectu legitimæ præſcriptionis nihilominus concedam Caſſano Franciſque vt ab Imperio Romano, ita & à legibus Romanis exemptos eſſe eos, dummodo patiantur legem, quam tulerint, ac iure, quod in alios ſtatuerint eadem cauſa ſubnixos, eodem ipſi vtantur. viden' vt alios nullæ iam leges Salicæ conſtringant, qui Salicis non ſubſint? ſi qui potuerint Romana arma excutere, Romanis legibus ſoluti ſint: qui potuerint Salico-Francica arma excutere, Salico-Francicis legibus non poſſe ligari? cur illæ ergo toties ad hoc forum citantur, in hanc actionem veniunt? cur etiam Romanæ leges ijs obijciuntur, quorum ſedes ſtabilitæ ſunt in excidio poteſtatis Romanæ, ſuis in ditionibus, non minus quam in Salicis? cur tot actuum contractuumve nullitates à Caſſano obiectantur, quæ nullo gentium iure inuentæ ſunt, ſed Romani tantum iuris ſpecimen præſeferunt? Sed redeamus ad iura præſcriptionum: ciuilia quidem Romanorum dumtaxat illa Caſſanus facit, & rectè, ſi originem tantum ſpectes: non item ſi vſum, prorogationemque. adeoque iuſtius æquius dixit Albericus Gentilis *in diſput. vnion. Mag. Britan.* ius illud ciuile dici hodie mereri ius gentium, quippe omnes pæne hodie illo vtuntur in ſupplementum legis domeſticæ.

Gentium ius eſt quod ſibi gentes conſtituerunt: §. *ius autem gent. Inſt. de iur. nat. gent. & ciui.* non illud immutabile eſt, vt quod eſt naturæ: itaque ſi quod olim gentes conſtituere, diſplicuit poſtea, aliudque placuit conſtituere, ius iterum erit hoc gentium. quomodo nunc gentium Chriſtianarum eſt, ne bello capti, ſecus quam olim, fiant ſerui. & memorat Tacitus crudeliora fuiſſe ideo bella ſub Othone, Vitellio, Veſpaſiano ciuilia, quod iam deſierat iure gentium Italicarum captorum bello Italorum ſeruitus, ideoque non ſeruari iam ſed occidi ſolerent, niſi forte conſanguinei aut affines lytrum ſoluerent. Itaque quamuis præſcriptio commentum ſit ciuile, tamen vſu omnium nunc eſt gentium Chriſtiana-

rum: valebit ergo inter omnes Christianos: eoque magis quod in personalibus contractus regantur iure loci quo initi sunt, in realibus iure rei sitæ res iudicentur. Itaque petitor non, quid domi suæ sit iuris, allegare potest, sed quo contractum est, quo res aut regna sunt sita: *secundùm ea quæ diximus supra c.3.* vbi & Francos de se statuisse aliàs retulimus. Porro quæ vspiam in Europa gens est, quæ non receperit ius præscriptionum, etsi quædam illius capita variarit? certè nulla ex ijs quarum regna petit Cassanus. & vero magis id eo concedendum est, quod quaqua versum patet fides Christiana, etiam Ecclesiæ decreta auctoritatem inueniant, & ab his probentur iura præscriptionum. *tot.tit. X. de præscriptionibus.* quinimo, cum in his agatur de materia peccati, leges canonibus cedunt, *c.fin.X.de præscriptionibus,* ideoque quamuis fur non vsucapiat quidem triennio, tamen longissimo triginta annorum spatio, quamuis sine titulo, & mala fide aduersus omnes personales realesve actiones præscribitur: l.*omnes C. de præscrip.*30.*vel* 40.*annor.* & nihilominus & hoc ipsum per canones emendatur, & possessor malæ fidei nullo vmquam tempore præscribit. *c. possessor. de reg.iur.in 6.* alioquin etiam aduersus Ecclesiam Romanam, & quantumcumque priuilegiatas caussas tam per leges *nouell.*10.*vt Eccles. Rom.* quam per canones præscribitur *c.*13. 14. *X. eod.* præscribitur, etiam aduersus iura Regia: si credimus probatioribus auctoribus, quare Azo *in summa C. ne rei Dominic. vel templ.* recte dicit per leges sub isto titulo locatas longi temporis præscriptionem cessare, sed non longissimi *in tit. seq.* per Iustin. *in l. omnes* introductam, & *l. inter C. de sacrosanct. Eccles.* vt tam res Dominicæ quam templorum sæculari præscriptioni subiaceant: & vt de rebus templorum certum est, ita de rebus Dominicis credendum. & ita à suprema Belgij Curia sæpius iudicatum dicit Christin. *vol.*4.*d.*83. tametsi Franci nonnulli dissentiunt, tamen *d.l.*1. *C. de quadrien. præscript.* l. *intra D. de diuers. præscript.*

script. l. *is* §. *Diuus* l. *fin.* *D. de iure fisci* sunt liquidæ. Sic etiam feuda (ex quorum iure ad maiores dominatus I C. quin & Cassanus frequenter argumentari solēt) præscriptionibus subijciuntur. l. 2. *t*. 26. §. *si quis* 1. *in vsib. feud.*

Quod si his credere non lubeat, negabo illos Reges iterum, illos Principes, quibus diem dicit Cassanus Romanis etiam legibus teneri. quin & Principes per Romanas leges dicam legibus esse solutos, imo & dum Reges inter se colliduntur, vtrosque disputare vt vicinos neutros vt subditos, vt neutrorum armis, ita neutrorum legibus obstrictos. itaque omnia axiomata inter subditos vsurpata, in mutuis Regum controuersijs auctoritate vaua, atque per erga esse: inter hos de iure gentium, de pactis, conuentis, fœderibus, iure belli, ac pacis agendum esse. l. *ex hoc iur. D. de iustit.* & *iur. d.* §. *ius autem inst. eod.* quo ignotæ sunt omnes nullitates Cassani, si modo consensus adsit, & ij quorum res est in sua sint potestate.

Præterquam autem quod diximus gentes omnes Christianas hodie iure præscriptionum canonibus etiam non Romanis tantum legibus approbato vti, etiam illud obseruari vndequaque notum est, ne actiones regales armis instituantur ad illa petenda à centenorum & millenorum annorum possessoribus, quorum tituli, vt belli Troiani, gemino petantur ab ouo. etiam in sacris literis tot anno um contempta auctoritas, quasi gentium iure improbante, arguitur. sic contendit Iephte *Iud. c.* 11. cum rege Ammon ex iure belli & possessionis post trecentos annos repeti terram, quam diceb t suam, occupatam ab Israel, quando ascendit de Ægypto, *quare*, inquit, *tanto tempore nihil super hac repetitione tentastis*? & infert, igitur, *non ego pecco in te, sed tu contra me malè agis, indicens mihi bella non iusta*: nec tamen adhuc ibi Romanæ leges de præscriptionibus erant, sed rei æquitas, ac gentium vsurpatio. propterea pergit Iephte confidenter: *iudicet*, inquit, *Dominus, arbiter huius diei inter Israel &*

inter filios Ammon: & Iephte victoriam obtinuit, adeoque iudicium Domini pro causæ æquitate, ac possessione tam diuturna. quare recte Grotius *de iur. bell. l. 2. c. 4.* longæua possessione dominia iure & sensu gentium acquiri, etiam Imperia, & summa iura. vbi similia Laconum Græcorum, Romanorum, aliorum exempla. vt frustra post tanta temporum spatia de hypocondriacis titulorum quorumdam nullitatibus toto volumine arguteτur Cassanus.

Nunc igitur quod attinet ad restitutiones veterum possessorum, pulsis Wandalis Gothisque, in vetera bona remissorum, non tam iuris Romani ciuilis est, restitutionisve prætoriæ in integrum, quam beneficium victoris, seu postliminij iuris gentium, vt bello receptis ijs, quæ bello capta fuerint, omnium iura in pristinum statum restituantur. vt optimè animaduertit Grotius *de iur. bell.* l. 3. *c. 9. num.* 13. *ex* l. *si captiuus* §. *verum D. de capt. verum est*, inquit Pompon. *expulsis hostibus ex agris, quos ceperant, dominia eorum ad veteres dominos reuerti.* aduersus quos pendente bellica lite præscribi non potuit.

Nec inutilis tamen fuit ea olim Imperatorum declaratio: quippe qua militum præfectorumque cupiditas coercita sit. ob quam etiam hodie sæpius quæritur quanto tempore res præsertim mobiles in hostium manibus fuisse oporteat, antequam milites, qui armis receperint, veteribus dominis restituere teneantur, & noctem vnam sufficere, seu domini à persequendo cessationem censet Malder. *de iust. tract.* 40. *d.* 6. *assert.* 5. & posteriori iuri id Grotius *l.* 3. *c.* 9. *n.* 14, 15. asscribit.

Itaque quo spectat hæc dissertatio, quamuis regnorum primordia sæpe non iusta videantur, tamen multa sunt arcana rerum, sæpe latet in puteo veritas, aliæ armis causæ prætexuntur, aliæ reuera subsunt, multa sunt assentatorum mendacia, multa scriptorum blandimenta, multa tractatuum regiorum secreta, multa iniquis rebus iusta agnata aut subnata, conuentiones, trans-

transſactiones, pacta, fœdera, aliaque, ob quæ iuſtè poſſeſſio retineatur, quæ olim iniuſtè fuerit quæſita, alia pro derelictis olim habita, quam cauſam Grotius ſatis expendit, *de iure bell.* l.2.c.4. aliorum titulorum nullitates præſcriptæ, vitiaque temporis lapſi auctoritate, iudicio gentium extincta, vindicationes emortuæ ſint, iura fœderibus ſopita, dominia tranſlata. Ideoque ſi in priuatis negotijs commodum poſſidendi in eo leges eſſe voluerint, quod etiam ſi eius res non ſit qui poſſidet; ſi modo actor non potuerit ſuam eſſe probare; remaneat in ſuo loco poſſeſſio; *§.commodum inſtit.de interd.* atque in dubio melior eſt conditio poſſidentis: *c.in pari de reg.iur.in 6.c.cum ſunt partium.eod.* non facile oportet Reges longæuos poſſeſſores ſedibus ſuis depellere. quod quidem, vt quoad omnes gentes æquum eſt: ita maximè attendi oportebit hiſtoricis ſcriptis regna non vindicari, ea eſſe petitorum non probari, alijs opus eſſe munimentis, quibus plurium præſertim ſæculorum auctoritas ſubuertatur, vt vaniloquentia iudice Tacito etiam ſit, nunc in controuerſiam vocare an rectè Imperium Byzantinis ablatum, Carolo Magno & per eum Franco-Germanis à Pontifice Leone conceſſum; à Franciæ Regibus in Germaniam reuocatum, ad Berengarium alioſque Italos intermedio tempore traductum: alioſque veteres titulos regnorum per plura ſæcula obſoletos facere rediuiuos, interruptaſque poſſeſſiones poſt tanta temporum ſpatia velle redintegrare.

CAPVT XVI.

De Belgicæ ſeu inferioris Germaniæ prouincijs.

ANimus mihi fuerat initio nullam ſpecialiter cum Caſſano ſuſcipere controuerſiam, ſed illa tantum diſcutere quæ generalia ſunt argumenta, præſertim ad-

uersus pacis fœdera, toties inter Hispanos, Austriacos, Burgundos, & Belgas solenniter icta: sed rei indignitas, patriæque debitum laxauit stylum, & huius capitis dissertationem à me extorsit. De Belgicis itàque prouincijs quas vno capite perstringit Cassanus l.2.c.5. quæ tot sæculis hæreditariæ quædam, etiam à tempore supra Caroli Magni æuum continuo descendentium serie non interrupta, titulisve nulli cauillo obnoxijs possidentur, pauca dicam. numerantur illæ hodie, nomine inferioris Germaniæ, septemdecim. quas optimo iure Philippus IV. Hispaniarum Rex possidet. Franci exterique Flandriæ nomine illas ferè vulgò comprehendunt, præter Germanos, qui Belgas omnes inferiores Germanos vocant.

§. *Brabantiam*

Antiquitus Coronæ Francicæ membrum fuisse ait Cassanus. Marchionem primum sub Theodorico fuisse Vtilonem, Hasbanium sub Theodeberto. sed de his Principibus videbimus *infra* §. *Marchionat. S.Imperij.*

Verum qui porro Dynastæ primi in Brabantia fuerint, post pulsos Romanos vetustatis tenebris obscuratum est. ex Francorum primoribus fuisse, qui veteres illos Pipinos (nam ab his annales inchoant, qui ex certis monumentis aut argumentis scripti sunt) aliosque dederint Maiores palatij, qui Francos rexerint antequam Reges ipsi essent, non est dubitandum. Pipinorum autem antiquum patrimonium fuisse Brabantiam existimem, ex partitione maiorum potius quadam agraria, cum Franci in aliena venirent, & Duces adhuc potius quam Reges haberent, quam concessione aliqua feudali, quam intendit Cassanus, nondum tunc apud Francos satis vsitata, minus lege aliqua appenagiali, quæ multis demum post sæculis a Capetijs inuenta est, & ex qua tandem Cassanus argumentando infert per Caroli Audacis mortem non extante prole mascula Brabantiæ regressum ad Coronam.

ronam. ſed quidquid eius rei ſit Brabantia iure optimo ac ſummo poſſeſſa fuit poſtquam Carolus Magnus Francorum regnum adeptus eſt, ac illud omne inter liberos diuiſit ſummo vbique iure imperaturos, vt diximus *ſupra c.* 7. & 8. manſitque penes illius poſteros in hodiernum vſque diem perpetuo iudicio familiæ erciſcundæ potius, quam aliqua noui beneficij lege feudali. penes Reges autem atque Imperatores Brabantiæ principatus manſit vſque ad Lotharium III. Regem Francorum, & annum Domini 978. quo illius frater Carolus (nam Ludouicus filius puer obijt) cui regnum Franciæ debebatur, & quod Franci illi deferre deſiderarunt; vt ex Sigeberto, Nangio, & Odoranno refert in Annalibus Brabantiæ Haræus *ad eundem annum*, fraude Hugonis Capeti fuit excluſus. De principatu Brabantiæ egi, quo ſe Ducatus Lotharingiæ extendebat, ſed is poſt mortem Othonis filij Caroli primi Lotharingorum Ducis variè conceſſus, variè armis & iure petitus, vt breuiter ex Miræo *in Stemmat.c.*10.11.12,13. videri poteſt, & Prologominis Haræi *in Annal.* vbi ex capite Gerbergæ filiæ Caroli Lotharingiæ ius & ſucceſſio Lotharingiæ ad Brabantos pertinet. Sed quod illa Lamberto nupſerit tertio Comiti Louanienſi, cuius pater Anfridus à Sigeberto ad annum 997. Comes Bratuſpanti um nuncupatur, & Comitatum Huyenſem Eccleſiæ Leodic. dediſſe dicitur: hunc Lambertum ex familia etiam Caroli Magni & Pipinorum fuiſſe oporteat, aut ſanè Brabantiam ſeu Comitatum Louanienſem per Lambertum in Gerbergæ tantum & ſuam poſteritatem veniſſe. Hiatus ſanè eſt magnus, niſi inquam ex Caroli Magni gente Lambertum dicamus hæreditarium agri dominum non gubernatorem ab Imperatore conſtitutum, quales ſæpe Comites apud Sigebertum & alios dicuntur, vt Miræus notat *in Stemmatibus. cap.*21. qui mancipijs, clientibus, hominibus proprijs imperabant, vt Abraham *Gen.*14. trecentis vernaculis, quibuſcum conflixit cum Regibus,

&

& captiuum nepotem Loth reduxit.

Sed & quod ad Lotharingiam attinet, seu Lotharij regnum inter Ludouicum & Carolum Caluum diuisum vtraque pars nomen retinuit Mosellana & Ripuaria, exinde habuit Duces, qui ex sanguine ius habuerint, & alios qui ex parte alia titulum, vt magistratum impositum, gesserint, vt vndique, at satis confusè, leguntur: quos inuicem lucidius distinxit *in Stemmat. Princ. Belg.* Miræus *c.* 11. 12. 13. & in Chronico Belgicæ in Indic. Rer. seriem dedit Ducum beneficiariorum vniuersæ Lotharingiæ; beneficiariorum Mosellanæ, hæreditariorum Mosellanæ, beneficiariorum Ripuariæ seu inferioris: Comitumque iuxta Louaniensium, hæreditariorumque Ducum Lotharingiæ inferioris ac Brabantiæ. Duces qui titulum officij gesserint ab Imperatore semper sunt statuti, adeo vt vnus Otho I. Jmp. quinquies Ducatum contulisse scribatur: ferè ad modum quo feuda primum deferebantur, primo vt quando Domini *vellent*, inquit, §. *& quia in vsib. feud. l.* 1. *t.* 1. *possent auferre rem in feudum à se datam, postea verò eo ventum est, vt per annum tantum firmitatem haberent, deinde statutum est vt vsque ad vitam fidelis produceretur: sic progressum est vt ad filios pertineret.* qui hæreditates à Carolo Othoneque filio deuolutæ nomine, possederunt Brabantiam, diuersimodè luctati sunt, vsque ad Godefridum Barbatum, qui barbam non positurum se iurauerat donec hæreditatem maiorum, non officia, recuperasset. Sed habemus, quod hic satis est, ipsum Cassanum *p.* 171. fatentem descendentes Caroli Magni ex Lothario Brabantiam possedisse vsque ad annum 1250. vt opus nobis non sit longam ea super re disputationem sumere: remittemus causam ad Annales Francisci Haræi: qui vt post cæteros, ita præ cæteris scripsit benê, veram primorum Brabantiæ Principum seriem ex antiquis monumentis stabiliuit, limites Brabantiæ seu Bratus-pantij veteris descripsit, nec non posterioris Brabantiæ, seu Lotharingiæ Cismosanæ fines, quin &

vete-

veteris Lotharingiæ ex Aymoino qui ſcripſit ante annos amplius 700. retulit. quibus etiam de rebus Miræus *in Stemmatib. Princ.Belg.c.*1. *& ſeqq.* iterum videri poteſt, & Molanus *in Lou. & Militia ſac.Duc. Braban. & Nota Louvvij.* Igitur Haræus à Pipino I. de Landis dicto, ab oppido vetere Brabantiæ, ſede olim Principum, proſapiam Principum deducit, à nullo externo interruptam, niſi prole maſcula non extante, paterna vel auita hæreditas in dotem alteri Principi acceſſerit. quod accidit primum cum Begga, Pepini I. filia, Anſegiſo nupta, ſucceſſit Grimoaldo fratri Hildeberto ante patris mortem in acie cæſo, atque ita improle: iterum cum Gerberga filia Caroli quem diximus Lotharingiæ Ducis, Lamberto Longicollio Comiti Louanienſis fratri Raginerij Comitis Montenſis nupta, ſucceſſit Otthoni filio Caroli ſine liberis mortuo anno 1005. in ius Lotharingiæ. Denique cum Ioanna filia Ioannis III. nupſit Wenceſlao fratri Imperatoris, quæ anno 1355. Ioanni patri defuncto ſucceſſit, & poſt illam Antonius Burgundus, & huius ſtirpe finita Philippus Bonus: omnes vt liberi Margaretæ, filiæ eiuſdem Ioannis ſororis dictæ Ioannæ, materno omnes iure, porro Gerbergæ, & Lamberto filius fuit Henricus I. cui filius Ottho, breui tantum tempore ſuperuixit, cui ſucceſſit Lambertus II. Lamberti I. & Gerbergæ filius, Lamberto ſecundo filius Henricus II. huic filius Henricus III. huic Godefridus Barbatus frater, huic Godefridus II. filius, huic filius Godefridus III. in cunis dictus, huic Henricus IV. filius, iterum Henricus V. filius, qui obijt Kalend. Februarij ann. Chriſti 1247. quieſcitque in Abbatia Villarienſi, denique huic Henricus VI. filius Henrici V. qui vxorem habuit Aleidem filiam Ducis Burgundiæ, quæ ei peperit Henricum, Ioannem, & Godefridum filios, & filiam Mariam vxorem Philippi III. Regis Francorum: obijt pridie Kalend. Martij anno 1260. ſepultus Louanij apud Prædicatores,

ita iterum hæc omnia Haræus, Miræus, *in Stemmat. Princ. Belg. c.* 14. *&* 15. & alij, quæ & pluribus diplomatibus probari possent. vbi ergo nunc Henricus, quem ait Cassanus ad annum 1250. curasse se à populo eligi primum Ducem? illubenter Franci prosopiam Caroli Magni etsi fæmininam hic superesse fatentur, an ideo ficta hæc electio? Id quidem verum est Henricum IV. primum vsum fuisse titulo Ducis; etsi iure sanguinis successerit, & nomine IV. inter Principes fuerit, quin & Godefrido Barbato proauo Comiti Louaniensi Lotharingiæ nostræ titulus ab Imperatore restitutus etiam foret, vt idem Haræus latius in serie & præfatione Annal. cum hic Henricus præesse ceperit anno 1186. mortuus 1235. sed is non peruenit ad annum 1250. filius autem Henrici V. obierit, vt diximus 1260. titulum paternum gesserit, cuius filiam, si inuasor Ducatus fuisset, Rex Franciæ respuisset habere vxorem. Non dissimili errore ab Henrici posteris desultat Cassanus ad Ioannem Comitem Niuernensem secundo-genitum domus Burgundicæ, cui Brabantia competierit, Limburgum & Lotricium vt primogenito, eiusque cessionem factam, vt commentatur, Comiti Charolesij, ideoque infert extincta familia mascula Burgundica feudum hoc reuersum ad Coronam. sed quomodo feudum, quod mox dixerat Henricum electione populi obtinuisse? Rei ergo veritas hæc est, Henricus ille VI. Henrici V. filius ex Aleide filia Ducis Burgundiæ Henricum habuit, qui septimus & prærogatiua ætatis eius nominis Princeps fuisset, nisi proceres tonderi illum in Affligimiensi monasterio, vt minus Reipublicæ capacem, voluissent: habuit ergo Henricus VI. successorem alterum filium Joannem I. hic Ioannem II. etiam filium, hic Joannem III. etiam filium, at hic filiam Joannam, quam diximus Wenceslao nuptam, ex qua cum liberos non suscitasset, grandæua iam illa 7. Maij 1404. Ducatum cessit Antonio Burgundo, pronepoti suo ex Margareta Maleana, filia sororis suæ Margaretæ

garetæ Brabantiæ, quem Ioanna pridem adoptauerat, secundogenitum quippe Ioannes Burgundus ea lege in adoptionem inaugurationemque consenserat, vt si quando liberi eius deficerent, ius successionis ad Ioannis posteros rediret: adeoque Antonio Ioannes IV. filius, & huic improli Philippus I. frater successit; cui itidem sine liberis mortuo, nec extantibus alijs Antonij liberis, successit Philippus II. Bonus dictus, Joannis filius, huic autem Carolus Audax: quo ad Nancæum cæso, extincta est familia mascula Burgundica. Hæc est historiæ veritas, vt idem Haræus, Miræus, Bochius, *de Belgij principatu*, Diuæus, Barlandus, & qui res Brabanticas scripserunt, latius enarrant.

Infert autem Cassanus, vt diximus, feudum hoc defectu maris reuersum ad Coronam. paucis in verbis multi sunt errores: primus, dum feudum vocat Brabantiam, cum vt mox diximus patrimonium fuerit iam ante quam feudi vsus apud Francos, obtinuissent, cum Pipini eorumve posteri ante adeptum regnum illam possiderent, multo magis cum iure optimo maximo haberetur, & inter liberos summo primum iure diuideretur, & licet postmodum post mortem Othonis II. Ducis Lotharingiæ, in eoque extinctam lineam masculam Lotharij III. & inuasiones Imperatorias Gallicasque, hæreditatis, familiæque post plures diuisiones, minutiores fuerunt Principes, Imperijque Germanici maiestatem comiter coluerunt, non id tamen primæuam personis rebusque aufert libertatem, l. 7. *D. de capt.* aut feudalem seruitutem induit, nisi disertè in stipulationem deducatur: quod mihi factum fuisse non satis constat. etsi in diplomate Wenceslai, de quo mox, aliquid simile legatur, sed illud veterem naturam non debuit mutare, & propterea inuestitura à Carolo V. Imperatore facta Philippo filio ali s clausulis est munita. *de qua egimus in Iur. Pont. nou. annal. tit. de relig. dom.*

Enimuero feudorum similitudinem quamdam hetero-
clitam

clitam iam tum apud Francos, Germanosque, ac olim Romanos fuisse non abnuo, tum in agris limitaneis assignandis, *vt tetigi supra c.6.* tum vt imbecilliores non priuati tantum, sed & ciuitates darent se in patrocinium potentiorum, senatorum, aliorumve. quod natum ex eo credi potest, quod Lotharius Imp. Ludouicus & Carolus Reges ad Marsnam conuenientes *an.*847. quædam coniunctim capita sanxerunt, quædam separatim, quæ tradit Miræus *in Cod. donat. piar. c.* 15. illa vocant capitula, hæc adnunciationes: inter Adnunt. Carol. articulus secundus est, *volumus etiam vt vnusquisque liber homo in nostro regno seniorem, qualem voluerit, in nobis, & in nostris fidelibus accipiat*, hinc quidni liceat dicere vsum loquendi inualuisse circa illa sæcula, vt senioris nomine Dominus intelligeretur? vt diximus *in Ind.* l.1.*c.*38. & ita loquitur Ingelramus de Carolo Rege in pactione Aquisgranensi *an.*870. inita cum Ludouico Germaniæ Rege apud Miræum *in Cod. donat. piar. c.*19. cum & addat sequens articulus *nec licere hunc mutare, nisi causa iusta, aut ab alio recipi nisi ex causa olim consueta*, & art.5. *volumus*, inquit, *vt cuiuscumque nostrorum homo, in cuiuscumque regno sit, cum seniore suo in hostem, vel alijs suis vtilitatibus pergat; nisi talis regni inuasio quam Lantvveer dicunt (quod absit) acciderit, vt omnis populus illius regni ad eam repellendam communiter pergat.* quamobrem etiam in legibus Brabantiæ *an.*1312. cautum est, ne quis, absit ab huiusmodi expeditione, sine licentia ipsius Ducis.

Secundus Cassani error est, quod masculam dumtaxat successionem in Brabantia supponat locum habere: cum iam docuerimus contrarium in Begga, in Gerberga, in Ioanna, & liberis Margaretæ sororis Ioannæ, repetito in Antonio Burgundo, & deinde in Philippo Bono femininæ successionis iure.

Tertius error est, quod intendat Cassanus reuersam Brabantiam ad Coronam Franciæ: quippe si feudum masculum foret, finitaque priorum Ducum linea; non

ad

ad Franciam redijsset, sed ad Imperium: quo pridem relata est Lotharingia, & vt vult ipse Cassanus *l,2,c.3.p.68.* iam ab ipso Carolo Ludouici transmarini filio, quem propterea dicit à successione Galliæ exclusum; & *p.69.* ait in illud vsque tempus nomine Regio possessam fuisse, vtique vt priores partitiones summo iure, non feudali: *vt mox diximus hoc* §. quare vt abundans cautela non nocet, & sæpe scrupulis facit satis, præsertim in dominatibus, ad quos vindicandos obscura frequenter iura petuntur è longinquo; Wenceslaus Imperator *an.* 1409. diplomate antenuptiali Antonij Brabantiæ Ducis & Elisabethæ Wenceslai neptis, *relato à Miræo in Cod. donat. Belg.c.*118. *declarauimus*, inquit, *& declaramus ipsum Antonium prædictum ritè, benè, & iustè ad dominium ducatus Brabantiæ legitima successione deuenisse, & ipso ducatu cum suis pertinentijs licitè & bono titulo gaudere debere, & insuper in quantum opus est aut fuerit, omne ius quod nobis tamquam Romanorum Regi, aut alias in ducatu Brabantiæ per modum deuolutionis, seu alio quocumque modo competit, seu competere potest, plenarie transtulimus & transferimus.* ad eundemque modum cum Philippus Bonus Antonio successisset, repetito iure ex linea fœminina Fredericus *anno* 1442. *eidem cessit omni iure quod Imperij nomine in Brabantiam, Zelandiam, Frisiam prætendere posset:* ita Haræus, *ad eundem annum in Annal.*

Error etiam quartus illationi Cassani est inclusus, quippe si fœmininæ successioni non esset locus, non est extincta linea mascula antiquorum ex Raginerijs Montensibus Ducum Brabantiæ, qui imperarunt ante Burgundos, sed ex recta etiam stirpe mascula descendunt Lantgrauij Hassiæ. *Miræus in Stemmate Raginerorum & in Stemmat. Belg.c.*21.

Quin error etiam quintus aduersus hodiernum Brabantiæ ius, & quod vetustissimum est, committitur, nam palam est quod Brabantini Principes nunc ab Imperio

ſe exemptos habent, vt apud Diuæum *rer. Brabant.* l. 1. *c.* 2. Nicolaus Clericus: cuius teutonicos verſus ita reddit latinè;

Alterius Domini non vlla lege tenetur,
Præterquam ſummi, qui nunc largitur, vt olim,
Omnia, &c.

& ſanè quod ad veterem rationem attinet, certum eſt Lotharium ſummo iure poſſediſſe ſuam portionem; quæ ab illo Lotharingia poſtmodum dicta eſt: illam à Ludouico & Caluo diuiſam ſuam quemque partem etiam ſummo iure poſſediſſe: indiuiſam à Burgundia incepiſſe, extenſam vſque ad mare Friſonum in latitudine Schalda & Rheno clauſam quod infra vlterius tangemus. § *Mechlinia.* Diuiſionem refert Miræus in Codice *& in Chron. Belg. ad an.* 870.

Itaque patet ex his quam fallatur aut fallat Caſſanus, qui in Brabantiam aliquid iuris Francici præſumit vindicare. Et quoniam adiungit ceſſioni Ioannis Niuernenſis Limburgum, atque his à pluribus ſæculis titulus coniunctus eſt Brabantico, videtur illum in ſequelam in Galliam velle trahere, non minori etiam errore,

§. *Limburgum*

Siquidem à primordijs Imperij, cum Aquiſgrani palatio Caroli Magni, Limburgi olim metropoli, adhæſit Imperio, vt Carolus Magnus olim ſtatuerat vt Aquiſgrani eſſet ſedes regni trans Alpes caput omnium Ciuitatum & prouinciarum Galliæ, *Sermonem habet Miræus in Cod donat. piar. c.* 11. ſed vtique ante diuiſiones per liberos Caroli factas, & ſuos quidem olim Duces Comiteſque habuit, de quibus Bochius *in Belgij principatu* poſt Lotharingiæ & Brabantiæ Ducatum, *& Miræus in Stemmat. Belg. c* 16. vſque ad Henricum III. *an.* 1283. ſine liberis defunctum, cuius proximus heres atque conſanguineus erat Adolphus Montenſis Comes, qui viribus Rainaldo Geldriæ Comiti impar, qui ſoceri ditionem

tionem quasi dotis nomine, tametsi Germengardis Henrici filia Rainoldi vxor sine liberis emortua esset, inuadere moliebatur, Ioann I. Duci Brabantiæ, accepta insigni summa, ius omne cessit: hinc orto bello, victor Ioannes captiuum habuit Geldrum, qui Ioanni ius itidem omne cessit. *vt optime Haræus in Ann. in Ioanne I. ad annum* 1284. Ioannes porro exinde vsus est hisce titulis, *Ioannes Dux Lotharingiæ, Brabantiæ, & Limburgi, Marchio Imperij*, Ducatumque in posteris coniunxit, fæmininæ æquè ac masculinæ successionis patientem, vtpote hactenus ab anno 1288. non diuisum a Brabantia, Duces olim ab Imperatore eam regionem beneficio sortiti, & non satis maiestatem colentes non semel titulo, ditioneque exuti, restitutique fuerunt. *qua de re Bochius vbi supra.* Cassano satis sit, extra Franciæ limites indubitatos etiam hanc ditionem consistere, nihil in ea Francici Iuris esse.

§. *Luxemburgum*

Cassanus Aurelianensibus vendicat, quia *emptum*, inquit, *& quidem prompta pecunia* à Ludouico Aurelianensi fratre Caroli VI. sed non addit quo venditore? neque enim cuiusuis venditio sufficit, sed illa veri domini, atque traditio requiritur, subdit & Francisco I. Marcanos Dominos ius omne suum cessisse, nec dicit qualenam illud? & inferius Carolum Vindomiensem antecessorem Ludouici XIII. vxorem habuisse Mariam Luxemburgensem hæredem huius ducatus: nec addit, quando ei deuolutum, qua linea, quoto gradu ab vltimo hærede distantem? Stemma Ducum videre licet apud Albicium *in Princip. Christ. Stemmat. Miræum in Chron. Belg. ad an.* 963. *&* 1214. *& in Stemmat. Belg. c:* 17. Ait Cassanus Ducatus Luxemburgensis possessionem habuisse Ludouicum Aurelianensem, donec à Joanne Burgundo vita & Ducatu spoliatus sit. de causa cædis dicimus l. 3. *c.* 6. *in fin.* de cætero, vtrumque falsum est.

nam

nam Ducatus possessio apud Luxemburgios mansit, & per eos in familia Regum Bohemiæ vsque ad Wenceslaum & Sigismundum filios Caroli IV. Jmperatoris, donec stirpe Bohemica sexus masculi desinente, Wenceslaus Elisabethæ nepti ex fratre Joanne Duce Gorlicensi anno 1409. Antonio Burgundo Brabantiæ Duci nubenti Luxemburgum in dotem dedit, simpliciter quidem, si ex eo matrimonio liberi nascerentur: sin minus, in antichresim magnarum summarum, cum certis pactis redimendi ab Antonio: Elisabetha autem superstite soluto matrimonio vsufructuaria manente. contractum donationemque antenuptialem verbotenus refert Miræus *in donat. Belg.c.*118. vbi præfatur Wenceslaus se eandem facere ad petitionem *Caroli Dei gratia Francorum Regis, & aliorum illustrium domus Franciæ Principum auunculorum & patruorum eiusdem Domini Caroli, nec non ob singularem fauorem, quem ad personam illustris Antonij Ducis Brabantiæ consanguinei sui habere dignoscitur.* Porro soluto hoc matrimonio, nec prole extante, Elisabetha grandæua ius omne vendidit cessitue Philippo Bono, qui Antonio fratrueli in Brabantiam, aliasque ditiones successerat; cum regimini per sexum, & ætatem non satis par esset populum ad seditionem mouente Duce Brunsuicensi, proximo cognato, vt mox videbimus: quantum hæc absunt ab illa possessione Ludouici Aurelianensis aut Joannis Burgundi? quare nec emptio Cassani verisimilitudinem habet, aut numeratio pecuniæ. & licet hæc vera foret, Philippus tamen Bonus *Carolum Aurelianorum Ducem, Ludouici Aureliani ab Intrepido an.*1407. *mactari iussi filium, qui à prælio Azincurtiano annis* 25. *in Anglia captiuus fuerat, à carcere liberauit anno* 1440. *persolutis propria è pecunia pro eius redemptione ducentis aureorum liliorum millibus.* vt ad eum annum in Annalibus testatur Haræus. quanta pecunia nec data à patre si vmquam emerit, nec dari à filio potuisse credi potest. Nunc quod attinet ad Mar-

canos

canos, Mariamue Luxemburgicam, esto è longinquo Elisabetham attigerint, tamen quoad illos liberas ædes haberent Burgundi, de iure tertij non possent Marcani experiri, non actionem armatam instituere: fecit id Bruinsuicensis proximior, armis victus est; & pace cessit; tum ille, tum alij Elisabethæ hæredes proximi. Optimè rem explicat Bochius *vbi suprà Elisabetha nullam*, inquit, *thori fecunditatem experta Ducatum Luxemburgi Burgundiæ Duci Philippo Bono vendidit. quoniam autem Sigismundus Augustus ex secunda vxore filiam Elisabetham suscepit Alberto II. Imperatori Austriæ Archiduci connubio sociatam, vnde nati sunt Ladislaus Bohemiæ Rex qui sine liberis obiit, relictis sororibus Anna & Elisabetha, quarum hæc Guilielmo Duci Brunsuicensi familiæ Saxonicæ, illa Casimiro Poloniæ Regi iuncta est, vtraque ius suum quod in Luxemburgo habebat pretio alienauit: Anna nimirum Philippo Bono partem suam addixit, cui propter acquisitum emptione ab Elisabetha vtique dominium cum eius marito erat belligerandum: ab Elisabetha vero quidquid actionis supererat Carolus Audax redemit.* consentit Miræus *in Stemmat. Belg. c.* 17. *& Chronico Belgico ad annum* 1214. *Haræus in Ann. ad annum* 1443. *&* 1453. *alijque passim.*

Quæ porro Cassanus de bellis subsecutis & fœderibus subnectit, causæ huic fauent: quippe pace Suessionensi an. 1544. conuenit, vt quidquid hinc inde ab inducijs Nicæanis esset occupatum, restitueretur: pace autem Cameracensi 1559. vt quidquid ab anno 1551. bello captum esset, vt tunc in manu Francorum non erat Luxemburgum, Metropolis, nec ditio, sed limitropha pauca oppidula, scilicet Yuosa, Damvillerium, & Mommedium. quæ porro his fœderibus infirmandis Cassanus hic obijcit, vt sæpè aliàs infra latè examinabimus *toto lib.* 2.

Vnum hic est speciale quod obijcit nullo Hispanos iure Luxemburgum possidere, nisi ex cessione Joannæ

de Greuich, quam facit Ducissam Luxemburgensem, errauit in nomine, Elisabetham dicere voluit, filiam vt diximus Ducis Gorlicensis, neptem Wenceslai Imp. viduam Antonij Burgundi Ducis Brabantiæ: *de qua satis diximus: & Haraus in Annalibus anno*, inquit, 1443. *Burgundus Luxemburgum armis occupat, cedente ei ius suum certa annua pensione Elisabetha Antonij Brabanti vidua, cui Luxemburgum à VVenceslao Imperatore patruo pro dote erat assignatum, frustra repugnante Brunsuicensi, qui tamen pecuniis postea etiam est placatus.* ex quo patet nec in tempore errari, quod is ait, nec solam Elisabethæ administrationem, sed ius omne redemptum esse, quantumcumque donatione antenuptiali seu alias fuerit, nec illius tantum, sed & proximorum consanguineorum, vt mox ex Bochio probauimus, & adstipulantur passim Belgici Annales.

§. *Geldriam*

Cassanus præter nauigat, etsi Franci tamen alij sæpius in medium prouocent, eandemque ideo nonnihil attingemus. Principum seriem habet Miræus *in Stemmat. c.*18. vsque ad Carolum Egmondanum filium Adolphi. at hic facto quidem ipso aliquamdiu ditionem tenuit: Burgundi tamen Austriaciue pro sua habebant: quippe Adolphus patrem Arnoldum 1465. carcere inclusum indignè habuerat, patrem Carolus Audax armis restituerat, ab eo Ducatum ad vitam tamen ab Adolpho possidendum emerat, denique testamento hæres ab eo institutus fuerat: Audax Adolphum filium an. 1472. ad Cortracum ceperat, ditionis possessionem obtinuerat, illumque carcere clausum tenuerat donec ad Nancæium ipse cæderetur: tum irruentibus in Belgicam Gallis carcere eductus, non tam à Maria Burgundica, minoremne, quam Ordinibus belli Dux Gallis oppositus cecidit ad Tornacum an. 1477. filius ergo Carolus puer in Aula Burgundica nutritus fuit an. 1486, *vt Haraus in Annali-*

bus.

bus ad Mervillam captus à Francis, ibi quinquennium egit, tum Geldrorum pecunia redemptus, omnium Geldriæ Ordinum ſacramenta recepit, eiectis Auſtriacis. Ita inter bella & iteratas ſæpius inducias acti plures anni: Philippus Auſtriacus iam Caſtellæ Rex an. 1505. Hagenauæ Maximiliano Cæſari patri clientale ſacramentum dixit de Geldria & Zutphania, *vt Haræus ad eundem annum*, Carolus viribus impar; ſumptibus bellicis tot annorum exhauſtus, vt Francica auxilia ſibi adſciſceret, renuntiat Romano Jmperio, beneficiarium clientem Francorum regis ſe conſtituit, infinita ipſe Imperio Belgicæque damna infert, Groeninganos etiam partemque Friſiæ in verba Regis Galliæ adigit, Danos alioſque contra Cæſarem excitat: tandem cum Carolo V. Cæſare pacem facit anno 1528. *cuius capita ad eum annum recitat Haræus, inter cætera*, vt deficiente ei legitima virili ſtirpe Geldria ac Zutphania Cæſari legitimiſque eius vtriuſque ſexus hæredibus cedat, mortuus eſt autem nec maſcula nec fæminina prole legitima relicta an. 1538. pacis ergo lege præter aui teſtamentum, venditionemque Geldria ad Carolum V. fuit deuoluta, cuiuſmodi pacta omnimodo ſeruãda ex belli paciſque iure gentium latius infra demonſtrabimus l. 2. monuiſſe hic ſatis ſit non ad illum annũ tantum, ſed etiã poſtea Carolo V. Imperatori illum rebellaſſe hæreditarias Caroli terras Imperiumque valdè afflixiſſe: ſed iterum ijſdem fere legibus pax coaluit an. 1536. alioquin omnino per rebellionem feudo Jmperij excidiſſe, negari iure non poteſt, & Carolum V. iure inueſtiuiſſe Philippum filium, pro ſe hæredibuſque. Geldrus tamen fidei oblitus hæredem ſcripſit Guilielmum Marcanum Ducem Cliuiæ, qui in poſſeſſionem intruſus præſidijs minutiora loca tenuit, & calamitoſo Geldros bello inuoluit, donec armis Cæſareis inferior, certis legibus, *quas Haræus ad annum* 1543. *refert, & Montanus vbi ſupra* pace compoſita Geldriæ Ducatu ac Zutphaniæ Comitatu Cæſari eiuſque hæredibus in per-

petuum cessit, imposterum ei fidissimus. testamentum Caroli aduersus pacem publicam, fidemque iuratam validum si quis esse contendit, quid dicet de aui testamento, quo Audax institutus est liberator testatoris, cum non obstante lege Cincia etiam in infinitum iure vetere donare ei licuit, qui aliquem ab hostibus vel latronibus eripuit. *Paulus* l.5.*sentent.* quibus nihilo melior est filius qui patrem carcere clausum habet, ditiones inuadit. vt omittamus emptionem Audacis, belli, & pacis iura: cum nec Cliuius proximus hæres esset alioquin, sed liberi Philippæ Renato II. Lotharingiæ Duci nuptæ, qui ex ea habuit liberos decem. *vt in Stemmat. Belg. Miræus notat. c.12. & c.15.* quorum interpositione ecclipsin patiuntur omnia iura Marcanorum à Francis empta, vt vult Cassanus. sed successores ex Philippa Lotharingiæ Principes numquam huiusmodi ob causam turbidis in bellum consilijs trahi se sunt passi, detulerunt emptionis dictæ, testamentique titulis, iuri denique pacis, ac belli quo ad Burgundos Austriacosque Geldria Zutphaniaque est delata. Quæ etiam impedimento liquet eis esse, qui impræsentiarum remotiores itidem titulos, genesesque concinnant. Porro meminisse etiam oportet Guilielmum Cliuiæ Ducem in Comitijs Francofurtanis Rationes scripto exhibuisse, quibus Geldriæ Ducatũ suum esse contendebat: atque inter cæteras Rainaldo Duce mortuo deuolutum illum ad Comites Bergenses maiores suos, Dominos autem Egmondanos de facto tantum, non iure in illum irrepsisse, Rationes omnes Carolum V. in Comitijs Ratisbonensibus an. 1541. refutasse, Ducatumque optimo iure sibi asseruisse, Ordinesque Imperij decreuisse, licere Carolo V. ius suum asserere, & possessionem armis vindicare; quæ subsecuta est victoria & pax, quam paulo ante diximus. *Impressæ sunt vtræque Rationes Antuerpiæ apud Martinum Meranum an.* 1541. *sub hoc titulo, Assertio iuris Imperatoris Caroli V. in Geldriæ Ducatum, &c. vbi & latè ius Caroli stabilitur, &*

Gui-

Guilielmi refellitur, additis exemplis tractatuum, sententiarum, venditionis, ac cessionis Gerardi Ducis facta Carolo Burgundo, eiusque confirmationis facta, à Frederico Imp. infeudationis Maxim. & Maria Burgund. Confœder. Maxim. Imp. & Guilielmi Ducis Cliuij, Confœd. VVilhelmi Iuliac. & Carolo Burgund. imfeudationis Philippi Austriaci, à Maxim. Imp. facta. Et ad Francos quod attinet, ne vel vmbra iuris superesset, quod Carolus renunciato Jmperio, in Franci tutelam & soueranitatem clientelamque se subiecisset, etsi feudorum vbique leges id vetent, id agentes feudo priuent: tamen legibus pacis Crespiensis inter Carolum V. & Franciscum I. conuenit inter alia, *vt quidquid Rex in Ducatum Geldria ac Comitatum Zutphania iuris pratendere potest Casari eiusque successoribus in perpetuum cedat. vt pacis tabula* 18. *Septemb.* 1544.

§. *Flandria*

Post Ducatus locum proximum obtinet, multiloquus hic vt in Euripo laborat Cassanus, ac tantum pro hoc conflictu intulit apparatum, vt pro singulis maiestatis notis singulas in medium ducat catapultas, de notis maiestatis latè diximus *in Iudice lib.* 4. *c.* 1. *& seqq.* quibus omissis ijsque quæ passim in Annalibus Meyerus, Audegerstius, Sueyro, alijque tradunt, & nos tetigimus *in iur. pont. nou. anal. tit. de relig. dom.* De Flandria Jacobus Marchantius libros quatuor, vbi nihil, quod pro dignitate gentis faciat, omnino queri omissum quis potest. Is ergo de Principum potestate ita l. 2. c. 2. *primaria potestatis atque auctoritatis, hoc erat quod Flandria Princeps libere & more regio Imperij munia obibat, neque vlla apud Compares regni sese iudicio sistendi necessitate obstringebatur, nisi aut de Comitatus proprietate controuersia incideret, aut ipse ius subditis reddere pernegaret: exercitus conscribendi, delectus habendi, belli pacisque facienda, indictiones imperandi, regalibus tributisque regni Gal-*

lici non parendi, omnes pœnas sumendi aut remittendi, legem maiestatis exercendi, edicta & constitutiones sanciendi, immunitates priuilegiaque largiendi, monetam cudendi, regiamque iniqui ponderis ad forcipes damnandi, & ad suam expendendi: denique sese Principem Marchionem aut Comitem Dei gratiâ inscribendi, quod nulli omnium Franciæ regni Principum præterquam illi Britannoque fas erat, absolutam habebat potestatem. quæ euidentes quidem tesseræ sunt supremi illius iuris, quod souerанitatem, latini maiestatem, & Græci apertius αὐτοκρατείαν vocant: an vero illinc sequatur, vt Comes Flandriæ Princeps Souueranus dici potuerit tunc cum Franciæ Regibus hominio illigabatur (arguté enim Martialis qui Rex est Regem maxime non habeat) in incerto mihi iudicium est: quamuis dissimulari nequeat, à Castrensi, Decio, Curtio, Socino in consiliorum libris, Mediolani, Sabaudiæ, Mantuæque Duces pro Souueranis haberi, licet fidelitatis iuramentum Cæsaribus debeant, præstentque. Et Bohemiæ Neapolisque Reges (quibus maiestatem detrahere piaculum sit) illi Cæsaribus, hi Pontificibus Romanis fidei aliorumque munerum exhibendorum sacramento, attinentur. ita March. Quarum rerum causam (vt omittamus Liderici, quem volunt à Dagoberto an. 621. constitutum Flandriæ forestarium, quo se tum extendebat sylua Carbonaria, aliorumque vsque ad Balduinum Ferreum Forestariorum, id est non lignariorum custodum (quamquam Gaguinus l. 1. alijque custodes non Carbonariæ, sed Flandriæ appellant) sed Principem, id enim significat *Forsten, Forst-heer.* vt etiamnum vtimur appellando magnos principes. *Forst en heer, Heer ende Forst*, germanica lingua, qua tunc adhuc Franci vtebantur, cuius deinde obliti alias nomenclaturas quærebant eiusdem soni) potentiam, continuatamque vsu consuetudinem fuisse existimem, quod Ferreus accepta in matrimonium Iuditha Caroli Calui filia, receptusque in gratiam soceri, *dotis nomine*, inquit Marchantius, *totam eam regionem*

quæ

quæ Schaldi, Somona Oceanoque includitur, perpetuo dono Calui à genero contra Danos cæterosque Nortmannos, sæuissimos hostes protegendam accepit: nam in pacificatione Virodunensi filiorum Ludouici Pij regnique partitione, quæ anno 844. *fiebat, Gallia monte Pyrenæo, Mosa, ac Oceano Occidentali tenus Carolo Caluo accesserat: quo terrarum complexu Flandria vicinæque terræ continentur, quum antea ad regnum Austrasiæ siue Orientale Germaniamque magis respicerent*, ita ille. Magna hæc ditio, Franciæ pars magna (quartam aliqui dicunt) magnos Ferreo successoribusque animos dedit, regium vt in morem vixerint, rexerintque, præsertim cum illis sæculis, *vt diximus c.* 7. *&* 8. regnorum inter liberos partitiones, summo omnibus iure adscripto, vt nec alteris subderentur, ita generis dotes si non cum suprema potestate, proxima tamen, sæpe constituebantur, aut potentia fiduciam vsurpandi tribuebat. vnde tot vbique regna in sola Angliæ insula septem Saxonum tempore, atque in Hispanijs atque alibi alia sunt constituta; vbique maiestatem atque autocratiam habentia. præsertim cum illis temporibus manu regum magis, comitiorumque iudicijs, quam subtilibus legum tricis res gererentur. sed postquam comitia procerum, pariumque, inter quos in Francia antiquitate primas obtinebat Comes Flandriæ, quæ Parlamenta vocabantur, & quo sensu eam vocent Angli hodie adhuc vsurpant, ad togatos prorogata ac sedentaria sunt facta, totis Romanarum legum voluminibus in consortium Iuris Francici admissis, quod proceres ense vinci insuetos, literatorum disputationibus superari puderet, desierunt in Francia Parlamenta frequentare, ceperunt soli literati rerum iudicandarum potiri, legumque argutijs procerum regias notas expungere, augere maiestatem Regum, à quibus solis, secus quam nunc etiam in Imperio, & Camera Spirensi fiat, constituebantur: nulli, quod aliquando promissum erat, & omissum queri solet Philippus Bonus Burgun-

diæ Dux, ab ipsis proceribus, quorum loca supplebant: plerique suum solem vt Heliotropia respicere, non cætera minorum gentium astra, si casus credebant esse pro amico. ne quid amplius dicatur, album pro Rege lapillum in promptu habere, non facile contra fiscum respondere: hinc ad summum fastigium venit Regum Maiestas, procerum, qui olim Regibus pæne pares erant præsertim apud Francos veteres, more Germanorum, depressa auctoritas: per cuniculos, iudicijs; vt ingenuè fatetur Loiseau *de Seigneuries, locis quæ inferius l.3. c.14. notamus paulo latius*, non raro etiam apertis deinceps bellis. & Flandri quidem, & iudiciarias technas & ex his bellicas tempestates non semel sunt experti: Comitum potentiam Reges infringere; vt suspectam emulamque, veterum Principum Regias notas defricare Parlamenta perpetuo sategerunt: sæpius vtrimque conuenerunt legati, vt difficultates componerent, sæpius transactum, numquam tamen defuit materia, in qua veteres Flandrorum vsus à legibus communibus dissiderent, vnde occasio quereretur ab eo qui discedere vult ab amico. quare Imp. Carolus V. cui inter cetera impressa numismatibus solemne etiam illud fuit, *suum cuique*, diligenter examinari iussit vetera Flandriæ iura, munimenta, archiua. Philippus Wilantius Parlamenti Mechliniensis Senator diligenter excussit, eius Notis eadem asseruntur, quæ Marchantius supra contraxit. de prouocationibus alia ex alijs dissidia perpetuo commentati sunt Franci, vt mox paulo latius dicemus, vt Cassani operosæ dissertationi paucis respondeamus. Is ergo post vetera Romanorum primorumque Francorum, Caroli etiam Magni in Flandria gesta, parum ex vero repetita, & à Caluo Flandriæ factam concessionem, argumento ab auctoritate negatiuo, oppugnatam aduersus classicos historicos, asserentes in gratiam matrimonij Iudithæ plenam Flandriæ proprietatem fuisse tributam: fatetur saltem in feudum sub fidelitate, & supremitate datam, ad

ad quam asserendam post Iudithæ genealogiam totis se viribus componit.

Vbi imprimis ex ea genesi illud patet, Flandriā ex primordio donationis fæmininā esse non Salicam, datam Iudithæ, post eamque ad fæminas sæpius delatam, Margaretam Alsatiam, Joannam Constantinopolitanam, Margaretam Constantinopolitanam, Margaretam Ludouici Maleani filiam (per cuius matrimonium Comitatus Flandriæ, inquit Cassanus, venit in manum Ducum Burgundiæ) Mariam Burgundam: & per eius cum Maximiliano nuptias in potestatem Austriacorum. quæ olim numquam disputata fuerunt, nec cæso quidem ad Nancæum Carolo aliud hæredi obiectum, quam legem feudi commissoriam ob bellum cum Domino susceptum. qua de re mox plura. nunc seditiosis quibusdam ingenijs nihil tam stabile est, quin id vellere audeant, & si conuellere nec sperent satis diximus *supra c.3.* regnorum dominatuúmque delationibus maiorum exempla, moremque gentis firmas successionum esse columnas. & Cassanus quidem *l.1.c.8.p.383.* negat regnum Aragoniæ censeri posse masculinum, quod à Petronilla fæmina ceperit: quid ergo oportuit eum dicere de Comitatu cœpto à Juditha?

Nunc ad supremitatis argumenta accedamus, non erat operæ Cassani pretium hanc laboriosè disceptare: nisi enim maiestatis aliquid supremitatisque in Flandriam, qua parte proprietaria, aut Jmperialis non est, Reges Franciæ habuissent: cur pacis Madrilianæ legibus præscripta fuisset illius eiuratio?

De *homagio & inuestitura* vetere vsque ad Madrilianam pacem non disputamus, formam Marchantius *l.2.c.de ritibus dominatus ineundi*, annales, & historici tradunt. Porro primum Cassani exemplum quod Arnulphus Comes Flandriæ recusauerit Hugoni Capeto homagium, quod cæteri Franciæ proceres lubenter præstiterant, cum ex nutu reuocabiles ditionum con-

cessiones Hugo fecisset hæreditarias, duo habet consi-deranda: primum, Flandriam non fuisse ex nutu regio reuocabilem ex eo patet, quod vel Cassanus ipse, paulo ante dixerat à Caluo datam Ferreo sub fidelitate & supremitate, etsi alij asserant pleniorem proprietatis donationem. atque ideo minus ab Hugone beneficij Arnulpho præstari poterat, quàm cæteris proceribus, vt Cassanus ait, obligandis: sed quàm in causam obligandis? Id scilicet est punctum alterum hic notandum, cum esset, inquit Cassanus, Hugo Rex declaratus in Ordinibus Nouiomensibus, quando scilicet Hugo Carolum Regis Lotharij III. fratrem, &, mortuo filiolo Ludouico, hæredem regno exclusit, ipse inuasit: Arnulpho autem pro vero hærede stante armis potentioribus subiecit, non rebellem, vt vocat Cassanus, sed fidum Domino: nisi sit in potestate Ordinum Franciæ mutare cum lubet Reges, & noua meditantium genijs blandiatur Cassanus. Post Hugonem mansit diu cicatrix, & Flandrorum animus in sanguinem Capeticum parum propensus, & Francorum aduersus eos odium sæpe recrudescens, frequentia ex eo deinceps bella legas in Francicis Flandricisque annalibus.

Leges constitutionesque Cassanus prædicat alteram maiestatis notam, rectè. sed negant Flandri Regijs vmquam constitutionibus se paruisse. *Habet*, inquit Wilantius, *Comes potestatem à rerum principio faciendi ordinationes & constitutiones reipublicæ vtiles, eisdemque dandi vim atque vigorem legis scriptæ, id quod ex eo liquet quod omnes vrbes & Castellaniæ Flandriæ ab omni æuo fuerint gubernatæ per decreta, statuta, & Ordinationes Comitum, non Regis aut cuiuscumque alterius*: & iterum, *habuit*, inquit, *ab omni æuo Comes praeminentiam & exemptionem, quod Rex numquam vsus in Flandria fuerit plena soueranitate, vt in alijs regni Pariatibus, quia Ordinationes ipsius non habent ibi locum, vt nec habent litteræ gratiæ, quales quales sint, iudices Regij iurisdictionem non exer-*

exercent per prauentionem, nec aliter, moneta Regia non habent ibi cursum, nisi ad Ordinationem & reductionem moneta Flandria, generales impositiones per regnum indicta, vt nummi decimi, vigesimi, quinquagesimi, centesimi non se extendunt in Flandriam, vt nec regalia, clerus etiam Flandria semper secum habitauit; nullatenus subditus Ecclesia Gallicana, non pragmatica Sanctio, non Parisienses nominationes ibi vmquam admissa. ita Wilãntius: quæ sanè sufficiant omnibus à Cassano allegatis, neque enim post rem pace Madriliana, ac tot fœderibus secutis iudicatam, iterum atque iterum opus est causam dicere.

Post leges pergit Cassanus ad *iudicia*, de Comitatus successione aliquãdo lata: non negarunt Flandri cum de proprietate Comitatus quæritur Regum fuisse iudicium, scilicet in Curia Parium: quale iudiciũ magis arbitrium est, quàm publica auctoritas, quàm priuati dare non possunt: cum tamen priuatorum conuentione feuda constituantur, & Vasallorum pariumve pacta, & Curiæ, statuta, & lauda. Id quod non parum confirmat iudicium S. Ludouici, quo inter Margaretæ filios ex Auesnio, qui nothi arguebãtur, & alios ex matrimonio non controuerso natos Flandriã, Hannoniamq; diuisit. nam si vt iudex pronuntiasset, debebat prioribus adiudicare vel abiudicare ipsos dominatus, cæteris sub ipsis partes, alimentorum vice. quod & iuuat, vt mox dicemus, quod Hannonia extra terminos regni erat, ideoque non iudicium, sed arbitrium fuerit ea sententia ex bono & æquo quasi amicè lata. quare & in iudicijs criminalibus maiestatis ipse Cassanus *p.*132.*d.c* 5.*l.*2. hæc prologomena refert, *Nos pares Francia ad requestam* (nota) *& mandatum Regis venimus in suam curiam Parisius, tenuimus curiam*, &c. & paulo ante dicit Curiam Parium esse nunc Parlamentum Parisiense, sed quo procerum sensu, iam diximus *supra*.

Ad *bellum & pacem* pergit Cassanus, horum ille ar-

bitrium Regi defert: at Flandrici annales Comiti semper competiisse asserunt, bella gesta referunt infinita; nullum regis decretum. exemplum vnum Cassanus inuocat Caroli VII. qui anno 1452. à Gandensibus Comiti rebellibus requisitus, Philippo Bono per legatos mandarat, vt arma poneret, & ad iudicium suum causam reijceret, sed respondit Philippus, si Gandenses delictorum pæniteret, iniquos mores emendarent, veniam supplicibus pacemque se daturum, lætaturumque si ita Rex cognosceret quanti intercessionem illius æstimasset: cæterum si in malitia persisterent, non relicturum se arma nisi cum vindicta, quàm breui speraret: vt nec arma Bonus deseruit, donec cæsis ad Gauriam Gandensibus, & ad misericordiam Principis sui prouolutis, gratiam pacemque dedit. ita *Sueiro in Annalibus Fland. ad annum* 1452. 1453.

Gratiam facere alteram maiestatis notam facit Cassanus, nec hoc in controuersia est ius vitæ & necis indicium esse maiestatis: at in Flandria iam diximus nullas literas gratiæ regiæ recipi solitas, & omnes à Comitibus impetrari, illiusque Cancellaria. *Omnes*, inquit Wilantius, *prouisiones iustitiæ & gratiæ, quamcumque Soueranus Dominus potest & consueuit facere, vel ipse Rex in suo regno*, nec Cassanus citat exempla alia, quam duorum Comitum Flandriæ, Theodorici & Guidonis: non negauimus posterioribus sæculis ipsos Comites homines ligios fuisse, eoque nomine Francos impotenter sæpius abusos, speciatim aduersus Guidonem annales & imprimis Sueiro satis explicant. causa omnis ex eo sumpta, quod is Philippotam filiam inscio rege Franciæ desponderat filio Regis Angliæ. suspectum habebat Francus matrimonium, arguebat fœdera, sed falso, aduersus vtilitatem regni inita: diuersis technis id actum vt in potestatem Franci venerit filia Guidonis, &, libertate matrimonij per vim maiorem violata, ipsius Regis Franciæ filia Isabella nupserit Philippotæ sponso, ex quo matri-

matrimonio natus est Eduardus ille, qui, cum Regis Philippi Pulchri aui materni proles masculæ omnes essent emortuæ, regnum Franciæ sibi petijt vt viro capaci, quamuis intermedia mater fuisset incapax. hoc est illud bellorum Anglo-Francicorum, quæ ducentos annos durarunt, seminarium: vt per quæ quis peccat, per hæc eadem puniatur. sed & Guido ob detentam filiam negationemque iustitiæ (munimenta adhuc Rupelmondæ adseruantur) Franco bellum indixit, in quo æquitas quidem pro illo pugnauit, sed fortuna eum deseruit, & crudelissimo tandem in carcere extinxit. sed dum eo adhuc teneretur, Franci memorabili illo ad Cortracum prælio cæsi sunt, sed postmodum Flandri altero inuicem prælio victi, conditiones pacis iniqua receperunt: an. 1305. decepti, quasi Comes illorum adhuc viueret, cui filijsque spondebatur dimissio, in quorum redimendorum gratiam ditio duras quamuis leges admittebat.

Pergit Cassanus ad quintam maiestatis notam, *prouocationum cognitionem vltimam*, resortium vocant: hæc est sacra illa regiæ maiestatis anchora, de qua mox egimus: quam arenæ suæ infigi Flandri, subiectæ fraudis conscij, ex asse numquam potuerunt induci vt paterentur: originem adscribere oportet genio loci, qui passus non est nisi ius domesticum, ac domi dictum, ita quod antiquitus nulla erat omnino apud Flandros appellatio, omnes magistratus sine prouocatione pronunciabant, grauis mulcta appellantibus lege præscripta erat: in vicem priuilegij à minoribus quibusdam vrbibus obtentum fuit, vt à maioribus consilium possent petere, versæ paulatim eæ relationes in appellationes: capitales tamen vrbes eas admittere noluerunt: ne quidem Gandauum dum Comiti rebellaret, & à Philippo Pulchro multis præmijs & priuilegijs inuitaretur. nec vero natura maiestatis prouocationem exigit, sed ne quis supra illam cognoscat, aut eius iudicia infirmet. sed neque

feudi natura. vt nec hodie in criminalibus vlla ibi appellatio vicinisque in prouincijs agnoscitur, quibus vero priuilegijs Flandri emolliti Comitis Ludouici Maleani *Audientiã*, Philippi intrepidi *Cameram* Insulensem, Philippi Boni *Concilium* Gaudense, Caroli Audacis *Parlamentum* Mechliniense adierint, non est huius nunc loci: saltem Confidentia adfuit, Suada efficax apud animos suspicaces. ad Cassanum & Francos quod attinet, cum Franci vrgerent, Flandri obsisterent, multis vndique incommodis fuit afflicta resp. nam Philippus Pulcher armis subdita Flandria ad Parlamentum Parisiense cogere Flandros voluerat an. 1304. reducta à Philippo tertio genito Guidonis filio (nam alij cum patre & 50. proceribus ex fide fratris Regij, Parisios profecti, in carcerem acti adhuc detinebantur) tota Flandria in potestatem suam, Ordines voluerunt per illum vt *Ruardum* seu dictatorem tenouari priuilegia, & resortum omne abrogari. non deerant tamen imposterum qui turbas cierent, appellantes ad Parlamentum, & magistratus vrbium eas sæpius exilio mulctarent: Philippus Bonus an. 1445. Carolo VII. proposuit antiquis vsibus & priuilegijs nullam apud Flandros esse prouocationem, non deesse tamen sæpius quorum Parisijs appellationes recipiantur, eaque re inquietos reddi incolas, quapropter obtinuit 4. Iulij 1445. Regis litteras patentes, quibus in proximum nouennium omnes appellationes suspendebantur, sine præiudicio resorti & souerainitatis, vel vsuum priuilegiorumque. exinde habitæ sunt diuersæ dietæ, Cabilonæ, Parisijs, Mombrisonij & Vindomij, denique insignem legationem Carolus ad Philippum misit, vt agnosceret resortum Parlamenti: ille, se reuereri quidem Regem & Parlamentum Parium, sed apud eos qui eorum locum nunc sustinerent, vix esse qui audeant vsus, priuilegia, & libertates Flandriæ proponere, se, vt Regi ita & subditis sacramento illigatum pro vsuum libertatisque defensione. Denique anno 1465. Carolus Audax iam à Philippo

rebus

rebus administrandis impositus in dieta Parisiensi obtinuit vicennium, ne à quatuor magistratibus capitalibus vllæ reciperentur appellationes, nullæ à minoribus omisso medio; emissæ Insulis, Duaco, Orchiaco immediatè in Flandriæ Concilium deducerentur, capitales magistratus à Parlamento & iudicibus Regijs essent exempti. Id quod deinde pace Confluentina & Peronensi confirmatum fuit, & ad vitam Caroli Audacis seruatum, post eius mortem Maria Burgunda an. 1477. per legatos obtulit fœderibus proximis non obstantibus resorto locum dare, si Rex pacem Atrebatensem vellet seruatam, sed is nullo tum pacis iure, sed armis rem suam facere volebat: itaque progressum est bellum vsque ad annum 1482. quo contracta pace conuentum est vt agnosceretur resortum consuetum, rata interim acta essent, omnium deinceps appellationes ad Concilium Flandriæ immediatè deferrentur, sententiæ reparabiles sub cautione executioni mandarentur: hinc orta demum controuersia, quodnam esset *resortum consuetum?* & regijs semper fimbrias dilatare volentibus, declarauit Princeps *non aliud esse quam appellationum venientium è Camera Flandriæ inter partes sub Corona existentes & super materiis non spectantibus ad iura sui Comitatus, eo autem spectare causas omnes criminales criminaliter intentatas, domaniales, precariarum subuentionumque, indultorum in causis politicis, aggerum, litorum, aliisque id genus, priuilegiorum Ecclesiis, vrbibus, territoriis, mercatoribus exteris aliisque concessorum, illorumque interpretationem, casus officiariorum actiuè & passiuè commissos, dum officio fungerentur, correctionem suorum rebellium, gratias subditis concessas, remissiones, indulgentias, abolitiones, relegatorum reuocationes prouisionem illorum & obseruantiam, saluas guardias, legitimationes, manumissiones, nobilitationes, officiorum, beneficiorum donationes, amortizationes, debitorum dilatorias, restitutiones & prouisiones gratiæ, per Cancellariam expediri solitas, denique*

nique generaliter omnes casus de quibus Comites um ante annos septingentos supremo iure consueuerunt cognoscere in Camera sua legali, vbi feudales, & renengarum, vbi Dominicorum iurium & prouentuum causa citra vllam appellationem decidebantur, ita per tot sacula antecessores intellexisse, eaque possessione fruitos fuisse, ita Wilantius. Post hæc ad annum 1505. (iam redimus ad Cassanum, & exemplum Philippi Austriaci ab eo allegatum, nam anteriora ex iam dictis habent solutionem; præsertim ex clausula resorti consueti) venerunt Siluamducis, quo Philippus Austriacus ex bello Geldrico venerat, legati Francici, quarumdam sententiarum Parisiensium executionem, quarumdam hic latarum reuocationem, aliaque id genus, satis immodesto sermone, postulantes, quos blando quidem Philippus dimisit, & eodem anno mense Octobri legatos suos ad Regem misit: vbi nec ratio nec eorum eloquentia quidquam valuit, & apertè dictum, nisi præscripta ad vnguem admitteret, bellum illi imminere; præscriptæ autem scedulæ initialia verba erant *Le Roy veult, vult Rex*, quasi vbi de iure partium controuertitur, satis sit pro ratione voluntas. Philippus autem qui tum ad Hispanias vocatus anhelabat, ne bellum ei alioquin ob aliquos legulæorum apices necessarium esset impedimento, iussit procuratori suo generali super vi & metu protestationem secretam facere, eaque registrata, vt iniquitatem tempestatis cum opus esset liquidam faceret, mandauit legatis suis, vt regiam scedulam subsignarent. Philippo non diu post in Hispania defuncto, Carolus filius postea Imperator inter initia dominatus non poterat non sæpe intelligere, quæ inter vltimas curas patri cum Francis fuisset contentio, & cum postea Deus Franciscum I. ad Ticinum armis eius submisisset meminisse, esse prius illud, ex quo tot armatæ iam controuersiæ natæ essent, depurgandum. Sed quia res eo deuenerat, vt curari non amplius posset vulnus, apud quos nec septem sæculorum vsus pro sufficienti col-

collyrio fuisset, sed iam secandum vrendumve esset: Pace Madriliana conuentum est, vt omni supremitate in Flandriam Artesiamque Rex Franciæ cederet, eoque solo remedio quies sperata, habitaque fuit.

Sextam exinde maiestatis tesserā Cassanus proponit *Protectionem vasallorum*: Reges porro Franciæ sæpius Flandriæ Comites aduersus aliorum iniurias defendisse: remittemus hoc ad historicos, an sæpius Franciæ Reges Comites iuuerint, an eorum vasallos rebelles, vt Comitum potentiam minuerent: an frequentiora etiam auxilia Regibus Comites tulerint laborantibus. sed Cassanus *debet*, inquit, *Dominus vasallo protectionem quæ est nota potestatis soueranæ*, atque infert monstrari ex missis auxilijs Flandros fuisse vasallos; & iam initio præmiserat notas suas veriores esse atque certiores. an porro hoc axioma Germani, Itali, Bataui, & nominatim Elector Treuirensis, alijque quibus Franci auxilia miserunt, quibus protectionem obtulerunt, promiserunt, admittent? cæci sint si his beneficijs vasalli & subditi, vt loquitur, fiant: si ita libertati ab eis suppetiæ ferantur, vt in Francicam debeant recidere seruitutem: anxiè oculatus ille timebat *Danaos & dona ferentes.*

Interserit deinde Cassanus, extra numeros, *potestatem pecuniam imperandi*: sed ab ea iam ante docuimus semper liberam fuisse Flandriam. de tempestate autem illa quæ Carolo ad Nancæum cæso ditiones has inuoluit, paulo inferius plura. de pactis Atrebatensibus anno 1477. mox secutis vbi famosissimæ *illius temporis personæ operam*, inquit, *præstiterunt*, *Cardinalis Burbonius*, *& Cancellarius Oriolus ex parte vna, Himbercurtius & Hugonetus Burgundiæ Cancellarius ex altera*, non etiam opus multis hic disserere, suspecti tamen Himbercurtius & Hugonetus, tamquam à Francis corrupti, tormentis primum, ac deinde gladio à Populo Gandensi subiecti sunt: iure an iniuria non

non dico, id tamen ex eo patet populum rata pacta habere noluisse minorennis Principis à Rege deceptæ. sed neque Maria iam Maximiliano nupta Ludouicum pactis stare voluisse, oblatoque homagio ditiones sub illius defectus prætextu inuasas restituere, paulo ante tetigimus, & omnes annales probant: interim Atrebatibus ita occupatis iure administratoris Rex poterat vti Comes pecuniam petere: sed neque eum Ordinum sensum fuisse ex ijs, quæ Cassanus ait, conuincitur, pati Atrebates noluisse eam indictionem, sed (væ victis) armis coacti sunt, pars in exilium acti, pars vrbis in coloniam Francis data iussaque vrbs appellari villa Franca (an à Francis, an talibus Francisijs?) ex relegationibus interim hic, atque exilijs Cassanus Francica iura educit.

Descendit exinde ad symbolum maiestatis vltimum, *damnationes Comitum, confiscationes Comitatus*: quæ sunt, inquit, *indubia nota soueranitatis*, at vero, si aduersus dominum suum coniurauerit vasallus, reus habetur, & à Paribus Curiæ feudo priuatur ex pactis feudalibus, quæ inire possunt priuati, & quæ publicam auctoritatem non tribuunt, multo minus soueranitatem: quemadmodum *in* l. 7. *D. de captiuis* fœderati, & si aliorum maiestatem comiter obseruare teneantur, liberi tamen sunt, addit tamen lex 7. *in fin. at fiunt apud nos rei ex ciuitatibus fœderatis, & in eos damnatos animaduertimus*. scilicet non quo iudicio subditus forum sui iudicis sequitur, sed quo in populos pacem & fœdera violantes etiam armis animaduertebāt Romani. *vt dicimus infra* l. 3, *c.* 2. sic l. 1. *Mach. c.* 8. Romani scribunt Demetrio de Iudæis apud eos questis, *si iterum adierint nos aduersum te faciemus illis iudicium, & pugnabimus tecum mari terraque*. sed vocabula læsæ maiestatis, & fisci interserit hic Cassanus, quæ nihil ad feudi leges pertinent. non tamen negamus Comites in regno Regi obligatos esse, & Parlamenta regijs istis vocabulis lubentius, quàm feudalibus vti. &, quod attinet ad veteres Comites Flandriæ homines ligios,

gios, & maiestatis reuerentes fuisse, sed Ferrandum, Guidonem (nam Robertus, quem citat, huc non pertinet) iure damnatos, Carolum Audacem reum fuisse, negāt annales nostri. *paucis tangimus infra §. Artesia & supra hoc §. Flandria. inter cæteros videri potest Sueyro ad annos vtriusque.* nec opus est post restitutionem regiam de illis disputare: de Carolo Audace ait Cassanus *p.* 143. 144. per eius feloniam Comitatum cecidisse in commissum: *ex c.* 1. *quæ sit causa beneficij amittendi c. vnic. quib. mod feud. amit. per Lothar.* de bellorum causis, quæ multæ fuerunt, iterum videri possunt Sueyro, aliorumque annales, & Faius MS. *latissimè tractat. de iure vniuers. dition. Mariæ Burgund.* id tamen hic dicendum est, Ludouicum XI. hominem Tiberio simillimum cæso Carolo mox nouennales inducias violasse, quamuis eas vix anno ante Caroli mortem lapso, pactas *cum illo, illiusque hærede, ac ditionibus super sancta Euangelia* (verba sunt Marchantij *lib.* 3. *in Maria Valesia*) *super stipitem veræ crucis Christi per fidem Deo debitam, per S. Legem Christi in baptismo acceptam* (*ita recitant annales*) *iuramento sanxisset, ad annum* 1475. *mense Septembri, neque enim Ducatum Burgundiæ tantummodo, sed quæcumque patri auoque per Atrebatensem & Confluentinā pacificationes accesserant, Mariæ posterisque subitò eripuit. Ad has inuasiones vsus imprimis litteris fraudulentis ad Ordines regionum quas vsurpauit prætexentibus speciem cognatæ & orbæ quam filij nuptijs destinabat, protegendæ eiusque ditionum.* ita Marchantius. eadem fraude vsus est in Burgundia, vbi cum Ioannes Loartus præses respondisset, Ducatum Salicum non esse, Comitatum iuris Francici numquam extitisse, versa scena est; Tramulius ait Germanos insidiari oppidis, vt iustam hæredem priuent; ad Regem spectare cognatæ Principis ditiones tutari, & proditione Diuionem, cæteras deinde vrbes vi & metu occupauit. *Heuterus in Maria Burgund. Bodin.* l. 6. *de rep. c.* 2. & etiamnum extant scedæ vrbibus porrectæ quod

quod vt tutor, seruatorque bonorum pupillæ, quàm in sacro fonte susceperat, cuiusque supremum Mamburnium ad Regem pertineret, custodiam illarum sibi Ludouicus peteret: & in proximo Conuentu Ordinum Arthesiæ etiam asseri iussit, ipsam Mariam legitimam hæredem esse: Dominico tantum & tutorio iure se ei ditionem seruare: & iterum 3. Maij 1577. Præfecto & Populo Atrebatensi: tantum abest vt iure confiscationis eas se vendicare Atrebatibus responderit, quod ait Cassanus. & *huiusmodi modus est*, inquit, *summè legitimus, quo Reges nostri sunt vsi ad ampliandum suum domanium.* citatque plura confiscationum exempla, quæ nunc ad nos non pertinent. Et vero inducias fuisse diximus: nam pax sæpius tentata coalescere noluerat, quod Carolus diceret ob infracta sæpius fœdera iurata, & illata iniustè arma Ludouicum soueranitate, iureque omni feudali, quod in Flandriam, Arthesiamque habuisset, excidisse: nec Rex renunciato supremo eo imperio, nec Dux eo agnito pacem inire voluerat. *vt attigimus in Iud.* l.3. *c. 9. num.* 51. reciprocum siquidem est vinculum Domini & vasalli, vt agnoscit Cassanus *p.* 132. sicut vasallus ob feloniam ita Dominus impotenter vasallum exagitans suo vterque iure priuatur. vnde vsus feudales vasallo malè habito permittunt Dominum Paribus non auscultantem deprædari. l.2. *feud. tit.* 22. periculoso quamuis remedio: nam etsi victor fuerit, à Cassano tamen feloniæ arguetur: si victus, vt rebellis damnabitur, & tamen non est derogatum rationi, atque regulæ iuris, quod qui iure sibi concesso vtitur nemini iniuriam facere, aut pænas incurrere censeatur. Quod si Cassanus etiam in controuersijs Regijs dicat obtinere *c.* 1. *c. sæpe c. in litteris X. de restit. spoliat. c. de X. de ord. cog.* l. *si vi D. de iud.* l. *si maritus C. de donat. inter vir.* vt spoliatus ante omnia sit restituendus, spolium crimen esse, mereri punitionem, spolianti denegandam audientiam, veros etiam Dominos rem fructusque amittere,

si vim fecerint, etsi spoliatus sit predo, l. *si quis in tantum* C. *vnde vi.* & quæ plura allegat contra Aragonios *in* l. 1. *c.* 5. *p.* 241. 42. in quæstione Sicula, & l. 1. *c.* 5. *p.* 186. vt tota Europa vasallo licitum sit armis aduersus Dominum se defendere, sine incursu criminis, aut pœnæ feloniæ: &, si Dominus qui protegere vasallum debet, ei iniustè suum auferre conetur, vasallum inuicem debito exolui, cum nexus sit reciprocus, in eadem quæstione Sicula: non eadem obtinebunt in pupilla, eiusque ditionibus à ficto falsoque tutore ita inuasis? spolioque Ducatus Burgundiæ, nominatim etiamnum redintegrando? Igitur illatum tunc bellum Maximilianus propulsauit eo successu, vt armis præter Burgundiam cetera ferè loca recuperauerit: & inter legatos pacis postmodum subsecutæ facile conuenerit, ne mentio fieret amissi à Comite vtilis, à Rege directi, supremiue dominij, omissis etiam quæ ex pace Confluentiæ an. 1465. atque Peronæ an. 1468. debebantur de vrbibus ad & infra Somonam: quæ tamen vtraque etiam deinceps confirmata fuerat in medio procerum consanguineorum, consentiente procuratore Regis, lecta, & registrata in Parlamento, in magno Concilio Regis, in Camera thesauri, in Camera computuum. *ita Faius*: potestne maior ad fidem aut verecundiam adhiberi ceremonia? non tamen suffecit Ludouico, an nec suffecisset Cassano? pepigere tamen pacem Maximilianus & Ludouicus deinde qua vtrimque commissi querela extincta est, & postmodum vt diximus Carolus V. & Franciscus I. qua supremitas omnis in Flandriam Arthesiamque Francis est sublata. prout & de fœdere Confluentino & Peronensi conuenerat, vt ea excideret, Ludouicus XI. si pacta infringeret, vt fecisse mox docuimus, & Carolus prætendebat ex iure feudali, l. 2. *t.* 26. *si de feud. defunct.* §. inquit, *Domino committente feloniam (vt ita dicam) per quam vasallus amitteret feudum si eam committeret, quid obtinere debeat de consuetudine quæritur, & respondetur proprietatem feudi ad vasallum pertine-*

tinere. & *eod*.l.*c*.47. *qualiter Dominus feudi proprietate priuetur*. vt si Cassanus audiendus sit, non fuerit in potestate Maximiliani aut Mariæ ex fœderibus tam sollemniter contractis astipulante feudorum lege acquisitum illud ius supremum pactis remittere, quæ nihilominus violenta fuerint, alijsque contrarijs, & nominatim Hagenouæ, cum de nuptijs Claudiæ & Caroli conuenerit, rescissa. Quàm ob causam nec opus est hic pluribus de vetere soueranitate disserere: id siquidem magis ad historiarum cognitionem pertinet, quàm ius præsentis status reip. agnoscendum: nam quæ exinde dissertat Cassanus aduersus pacem Madrilianam, aliaque subsecuta fœdera, atque de rebus Coronæ non alienandis l.2. examinabimus; quæ de lege Salica *supra* l.1.*c*.6. satis sunt excussa, & *hoc* §. demonstratum quinquies Flandriam Principem habuisse fæminam; vt lex Salica masculum hic exigere non possit, sed ex vsu institutoque maiorum ea res sit definienda. *iuxta ea quæ diximus supra c*.3. vti etiã quod pergit Cassanus Carolum Imperatorem capto Rege Francisco I. asserere feloniam commisisse, feudis excidisse, dilutum est l.2.*c*.11. vt omittamus, quod mox diximus, licitum esse vasallo malè habito Dominum deprædari. Bellum inter Carolum & Franciscum ortum nihil etiam habuit commune cum iure vasalli Franciæ: initium siquidem habuit à Marcanis, inuadentibus vasallum Caroli, vt Ducis Brabantiæ, extra Franciam sitæ, & quæ sua in potestate est, vt supra vidimus: vasallum Carolus debuit protegere: vt ipse Cassanus contendit: *d*.*p*.132. præsertim cum nec ius quidem dici aduersus illum, vt alioquin oportuisset à Carolo postulatum esset, ingessit se Franciscus I. bello alieno: quod ius, quæ leges, qui vsus feudorum, ideo iura partium immutant? nulla per id ratio permittit alterius conditionem fieri iniquiorem. præter aliàs belli causas, de quibus *infra* l.2.*c*.11. *ad fin*.

§. Ate

§. *Artesiam*

Partem olim Flandriæ fuisse ex ijs quæ diximus ex Marcanthio, Bochio *de Principat. Belg.* §. *Arthesia annalibusque omnibus* liquet. quoad iura maiestatis bello paceque Madriliana alijsque quæsita, eadem Arthesiæ quæ Flandriæ causa est. Comitatus originem Chronicon Anonymi Aquicintensis ita refert: *an.* 1192. *in* VII. *hebdomada ante pascha Philippus Augustus Francorum Rex Peronam, cum suis episcopis & Baronibus venit, ibi Balduinus Comes Flandriæ cum suis adfuit, & hominium Regi faciens, partem Flandriæ Orientalem possedit, Rex vero Occidentalem, S. Audomarum, Ariam, Atrebatum, Bapalmas, Comitatum Hesdiniensem & Leusensem hominagium Boloniæ, & S. Pauli & Gisnense, & Lilense, reliqua Balduino cesserunt. Hæc omnia suprascripta dedit Philippus Comes Regi quando ei neptem suam Elisabetham filiam Margaretæ sororis suæ Hainoensis Comitissæ legali matrimonio coniunxit.* Stemma exinde Comitum refert Miræus *in Stemmat. Belg. cap.* 20. *Bochius vbi supra. & planius in histor. Nar. profert Princip. in Atrebat.* vbi ordine, in theatris triumphalibus Alberto & Isabellæ structis, ita referuntur Robert. I. Robert. II. illust. Mathildis, Ioanna. Ioanna II. Philippus, Margareta, Ludouicus, Margareta, Ioannes, Philippus, Carolus, Philippus Carolus, Philippus Albertus. ex quo liquet Comitatum hunc consanguineis proximis exinde delatum etiam Parisiensis Curiæ decretis; in serie Comitum numquam fuisse illum Carolū Arthesianum Comitem de Eu, Parem Franciæ, quem Cassanus adfingit ob quem ad Anglos transfuga Comitatus in commissum cecidisset: & vt is error verus tamen foret, continua successoribus data inuestitura omnem reatum expunxisset.

Vnitum regno olim fuisse, & apennagium factum exinde dicit Cassanus, contra testantur annales & ipsum D. Ludouici diploma: quod refert Miræus *in Cod. donat.*

piar.

*piar. c.*104. vbi notanda hæc verba, *terram Atrebatesij quàm genitor noster ex parte matris suæ habebat*, estne hæc formula appennagiorum? constatne cum vnione? iterum, *quæ eadem domina mater nostra tenebat nomine dotalitij ex parte Isabellæ Reginæ auiæ nostræ*: iterum, *per præsentem chartam concedimus totam terram prædictam, saluis feudis, & eleemosynis, quæ tenebunt & reddentur, sicut tempore genitoris nostri sibi & hæredibus suis iure hæreditario possidendam*: suntne hæc vocabula Salica, vnitiua, appennagialia? Sed & in Curia eadem Paris. orta controuersia inter Robertum Philippi filium & Mathildum amitam, sententia pro Mathilde lata contra Robertum iure appennagij, si quod fuisset, propinquiorem. ita Bochius alijque. & porro, si qua fuisset ante vnio, neutris actio competijsset.

Quinimo *paulo ante eod. cap. p.*137. Cassanus hanc ipsam sententiam refert, aitque Mathildi Comitatum Arthesiæ adiudicatum: Roberti bona cætera fisco. sic vt etsi ipse ius prætenderet in Arthesiam, etiam falsis tabulis ad illud probandum vsus, tamen numquam in numerum receptus est, & arresto Curiæ declaratum iniuriâ illum petere Comitatum. vtut sit non videbitur Cassano arrestum Curiæ Parisiensis à tribus sæculis latum iam vim rei iudicatæ, atque sat virium obtinere, ad eos excludendos qui ex Roberti damnati iure sistere sese volunt?

Vnum superest, quod non possum omittere, quin Cassanum moneam, fuisse qui olim eius aliquando amplexi sint axioma, vt pars insignis dominatus alienari non possit inuitis Ordinibus, eoque nixum ipsum Philippum Alsatium Ordinibus monentibus reuocasse donationem nepti Philippo Ludouici II. filio nubenti factam, & Atrebatum ditionis Flandricæ tunc Metropolim, ceterasque illius partes redhiberi voluisse, & Balduinum Comitem bello repetijsse, ac deinde Ferrandum: qui, si Cassanus iure ait alienari talia non posse in-

inconsultis Ordinibus, bello iusto ea vtique repetierint, & tamen eos, *vt supra meminimus in* §. *Flandria.* ritè damnatos vt rebelles; qui potest hæc simul affirmare? Montanus *ad Kerij mappas in Arthesia*; *quæ alienatio, inquit, mera Principis voluntate, & renitentibus frustra Flandriæ Ordinibus facta, multis postea inter Gallos Flandrosque bellis occasionem præbuit. Ex illo enim tempore Reges Galliæ vario iuris prætextu Comitibus Flandriæ semper aliquid studuerunt eripere. Ac primo quidem Philippus Rex cognomento Augustus (scribente Paulo Emilio) ex Atrebato Fano S. Audomari, Lentio, reliquoque Occidentalis illius regionis sibi obtemperantis tractu peculiarem Arthesiæ Comitatum instituit anno* CIↃ. CXCVIII. *eumque filio suo Ludouico dedit, qui primus Arthesiæ Comes fuit, postea Galliæ Rex, & pater Ludouici Sancti, quem deinde, vel nihil vel leuiter immutatum, Sanctus ille Rex Ludouicus concessit fratri suo Roberto, qui prouinciam quidem mirum in modum auxit: sed eam multo longius protulit filius patri cognominis & in Comitatu successor. mansit autem hoc pacto auulsus à Flandria Comitatus Arthesiæ donec anno* CIↃ.CCCLXXXII. *Ludouicus Malanus Comes Flandriæ post matris Margaretæ Philippi Longi quondam Gallorum Regis filiæ obitum factus est Comes Arthesiæ, atque ita rursum vterque Comitatus post annos* CLXXXIV. *coniunctus fuit.* De iure souerano & serie Comitum hæc sufficiãt; si addiderimus vt Flandriam, ita & ab ea separatam Arthesiam, fæmininam successionem passam in Mathilde, in eiusque filia Ioanna, Philippi Longi vidua, Ioanna II. Othonis Burgundiæ Ducis vxore, Margareta Ludouici Cressiaci vidua, Margareta Malani filia, Maria Audacis filia, adeoque inutilem hic etiam esse Salicæ legis cogitationem.

§. *Insulæ, Duacum, Orchiacum*

Flandriæ antiqua membra esse satis liquet, ex limitibus Iudithæ factam à Carolo Caluo donationem cir-

cumscribentibus. Duacum aliquando etiam iuris Hannonici fuisse refert Bochius *in princip. Belgij* §. *Vltraiectum, &c. Marchantius l.1,* §. *Duacum.* Flandriæ inserit, cæterum postquam Guido Comes Flandriæ, fide fratris Regis frustratus, cum duobus filijs, & quinquaginta equitibus à Philippo Pulchro carcere detineretur, & alternis fortunæ vicibus sæpius pugnatum esset, decepti Flandri quasi Comes adhuc viueret iniquissimas subierunt conditiones, graues summas, & vsuras promiserunt: demum Robertus Comes filius Guidonis, graui ære vt se liberaret, cessit Regi Insulas, Duacum, & Orchiacum: non sine promissis de ijs recuperandis, restitura saltem pecunia. belli causa fuerat vt suprà diximus libertas matrimonij Philippotæ filiæ, filio Regis Angliæ desponsæ, non hostis, vt Cassanus ait, sed amici tunc Regis: vtut sit Guidone cum prolibus capto immensa summa & vsuræ promissæ sunt, Robertus sine Ordinum assensu oppidis istis atque territorijs cessit, vasallus tam potenti Regi, post Flandriam armis subiugatam, Comitem, filios, nobilitatem captiuitate fractâ: an pares hi sunt termini cum Francisco I. & Carolo V. an in pusillo Comite maior vis, & metus quàm Francisco I? & toties ob captiuitatem Francisci regiè habiti, non carcere clausi, vt in quo mortuus est Guido & filia, macerati duo filij, & nobilitas: & ob Ordinum assensus defectum negat Cassanus quæ de Burgundia conuenta sunt, aut Flandria esse seruanda. sed omittamus hanc controuersiã, transeamus ad ea quæ hic allegat Cassanus. Insulas, Duacum & Orchiacum de domanio ait esse Franciæ, ideo quod Philippus Audax Carolo V. Regi Franciæ promiserit *an.* 1398. contractu Peronæ inito post mortem soceri Ludouici Maleani Flandriæ Comitis restituere, refert Marchantius *d.c.*1. Margaretam Maleani vnicam hæredem annis septem à Philippo fuisse ambitam, cum & Maleanus & Ordines ditionis magis in Anglos propenderent: imo Faius MS. §. *Lille,*

Douay,

Douay,&c. iam ante desponsam fuisse Edmondo Comiti Cantevvicensi Regis filio; Ludouici mater in Francos propensa, Anglos auersata, post consilia & preces Ludouico minabatur, nisi in nuptias Philippi consentiret, se mamillam manu exertam, qua eum lactauerat, in probrum ipsius abscissuram, & canibus obiecturam; & sic ille victus est: Ordines autem, promissione restitutionis dictorum oppidorum, seu Gallo-Flandriæ. Igitur Carolus ille V. Philippi pater, vt eas nuptias conciliaret in bonum regni, ne Anglorum potentia affinitate huiusmodi augeretur, de procerum consanguineorum, Parlamentique consilio *an.*1369.Gallo-flandriam Malano restituit, & cum Comitatu reuinxit: nam & Malanus de Flandria ex integro homagium præstitit comprehensis nunc oppidis illis & territorijs. eoque nomine & titulo iterum Flandriæ Comites possederunt ab *anno* 1369. Ludouicus, Margareta, Ioannes, Philippus, Carolus, Maria, Philippus, Carolus, Philippus, Albertus, Philippus nunc IV. Hispaniarum Rex, iam à tribus pæne sæculis.

Quod Philippus secretis literis promiserit post Malani mortem hæc restituere, satisne videtur Cassano ex fide publica; vt promisso huiusmodi Sponsa alteri addicta, Pater, Ordinesque deciperentur? & vtilis auerteretur affinitas, in quàm merito magis propendebant? *tum ob commercia*, inquit Marchan. *lanificiumque, tum quod bonis, priuilegijs, libertati, ab imperiosa Gallorum potentia anxiè timerent.* Sane Senatus Parisiensis non semel secreta huiusmodi pacta, seu contra-literas aduersus publicam conuentionum antenuptialium fidem viribus vacua declarauit, rationique, legibus, & edictis aduersa. *vt ample Annæus Robertus rerum iudicatarum l* 4. *c.*1. vtut sit externi hominis promissum Flandriam ipsam afficere nullatenus potuit.

Et nihilominus Flandri anxiè vt diximus timidi *an.* 1368. ante quàm Philippo addicerentur, à Margare-

ta Malcana iuramentum receperunt, quod si admissis illius nuptijs restituerentur Insulæ, Duacum, & Orchiacum, atque illa in Comitatum succederet, numquam pateretur eadem membra deinceps à Flandriæ corpore auelli. id quod promisit etiam posteà Philippus. iurati vtriusque etiamnum extant tabulæ. an nec hæ secretis fraudibus apud æquos iudices præferendæ? Cassanus profecto *d.l.1.cap.5 p.158.* priuare ait Principes huiusmodi iuramentum facultate distractionis, atque alienationis, & *p.159.* negat posse illud violari aliquo tractatu subsecuto, imo exonerare ab omnibus iuramentis, quæ in contrarium alioquin possent obligare. atque hæc Cassano sufficiant; plura qui desiderat, Annales, Bochium, Faium aliosque legat.

§. *Hannonia*

Nobilissima prouincia, quin Caroli Magni Imperio comprehensa fuerit nolim dubitare, quando in potestatem Francorum pulsis Romanis venerit, an Alberico pupillo sub Dagoberto, an Guiberto Pictauiensi sub Martello competierit, an à Carolo Magno in Comitatum erecta sit, nostra iam non interest: cui ex liberis Caroli in regni diuisione cesserit, magis ad Cassani dissertationem spectat. vulgò existimatur ad Imperium spectasse: diuisio tamen regni Lotharij inter Carolum Caluum Franciæ & Ludouicum Germaniæ Reges facta *an.* 870. portioni Caroli asscribit Hanoium, si lectionem sequimur Miræi *in C. donat. piar. c.20.* nam Haræus *in Annal. in prolog. c.* 4. Hamonem legit, at vero idem Haræus *c, 1. prologom.* diuisas à Carolo & Ludouico terras Lotharingiæ competijsse Lothario II. eoque sine prole mortuo fratri Ludouico Imperatori, pro eoque rescripsisse Pontificem, patruos tamen vtrimque inuasisse & diuisisse: inde orta, & in posteros transiuisse bella: quo ego argumento existimem Hannoniæ Principes nunc his nunc illis adhæsisse prout fortunæ vices suaserint, re-

busque

busque pluribus sæculis turbatis, tandem in sua solu potestate se esse contendisse. vnde fit quod vulgò iactatur ditionem hanc à Deo dumtaxat & Sole haberi. *Bochius vbi supra, Miræus in Chronicis & Stemmatibus cap. 21. ex Bochio ferè Montanus ad tabulas Kerij in Hannonia.* Adhæsit *Raginerus*, inquit Miræus, *primum Suendiboldo Lotharingiæ Regi, post ab eo malè habitus ad Carolum Simplicem Francorum Regem transiit. vt Regino narrat, an.* 898. (& Cassanus aduersus Normannos pro Carolo ait militasse) *& an. 914. partium Caroli fidissimus tutor finem accepit, Carolus Giselberto eius filio paternum honorem contulit, vt ex Abbate Vspergensi, Pithæus ibid. Raginerus autem II. à Brunone Lotharingiæ Duce an. 959. per fraudem captus & Hannonia pulsus fuit, bonis ad fiscum publicatis: filij eius Raginerus & Lambertus ad Lotharium Francorum Regem confugerunt. vt ad illum annum Sigisbertus in Chronico, & ibid. an. 977. animati Francorum auxilio & affinitate* (*Raginerus quidem Hathuidem filiam Hugonis, postea Regis, Lambertus vero Gerbergam filiam Caroli Ducis duxere vxores*) *in terram patruum suorum reuocati sunt.* Male ergo Cassanus ait Othonem inuestiuisse liberos Raigineri, vtpote qui pulsi fuerint à Brunone Lotharingiæ Duce Othonis fratre: non perperam autem, quod Hugonem Capetum conatum fuisse ait ditionem hanc ad ius suum reuocare, sed turbato rerum statu impeditum. obscurè tamen Cassanus innuit Hugonem ditionem istam suã facere voluisse, cum auxiliares tantum copias affinibus miserit, vt ex Sigisberto vidimus: ad ius tamen regni sui supremum, soueranitatemue reuocare conatum non abnuo: non potuisse; Cassanum habemus fatentem: potuisse ergo alio respicere istos Principes cum Rex non sufficeret, quis gentium feudorumve iure negatum dicat? cum reciproca sit Domini & clientis obligatio. iterum, *narrante vbi supra Bochio, Richildis hæres Principatus, cum à Roberto Frisio eiecta esset, opemque in Francis exiguam inueniret,*

 niret,

niret, ad Episcopum Leodiensem, Theoduinum conuersa, Hannoniam eius ditioni subiecit, Episcopo professa sese fiduciariam, à quo impetrata magna vi pecuniæ, nouum bellum instaurauit. intermedio secutoque tempore variè laboratum est Francis, vt dictum est, non sufficientibus: *conniuente*, inquit Montanus, *Henrico Cæsare, qui fratres bellicosos ob eorum virtutem & potentiam (Guarnero vtique & Rainaldo qui ditionem tenebant ad Peronam iuxta Binchium cum exercitu de etis) ferendos potius, quam armis denuo lacessere putauit*, Itaque hinc à Francis pro derelictis habiti, adeoque ab eorum supremo iure omnino separati: *vt rectè Grotius de iure belli lib.2.c.4.* inde Germanis dissimulantibus, post longas nubes virtute ipsi sua restituti, iure etiã belli aduersus Brunonem, adeoque Imperatorem gesti, in suam ipsi venerunt potestatem: Solem Deumque dumtaxat imposterum agnoscentes. quod Nicolaus Bontius libro quem in laudem huius prouinciæ scripsit interpretatur hoc disticho;

Solus ab hac tellure Deus nutu astra gubernans,
Lucidus & Titan ius sibi iure petunt.

Nam & fiduciario promisso Leodiensi, quod ad Cassanum nihil pertinet, nisi vti opprobrium testimoniumque derelictionis aliter postmodum sunt expediti. Hæc ergo Cassano in solutum data sufficient. cujus vltima linea, vt retulimus, spectat ad Hugonem Capetum, auxilij fideli suo ferendi impotentem. quanti temporis possessionem sex nunc sæculorum (quippe Hugo mortuus est circa annum 1000.) si Hannoniensibus Principibus Cassanus turbare velit, eodem argumento Hugonis Capeti successores throno, pulsis Carolinis inuaso, deijci non animaduertit?

Ditio hæc fæmininæ successionis semper capax, à Raiginerorum familia, transijt in familiam Flandricam, Batauicam, Bauaram, Burgundam, Austriacam. seriem recenset Miræus *in Stemmat. cap.21. & in Chronico ad annum 915. & Not. Eccles. Belg. c. 49. & 105.* semper indu-

bio

bio vbique iure: nisi quod Philippus Bonus, quamuis hæres proximus immature sibi cedere dominatum coëgerit Iacobam Bauarā, quarto poligamam, semper infecundam. nam Ioannes Episcopus Leodiensis Iacobæ patruus, renunciato quidem Episcopatu, armis etiam tutelam neptis Iacobæ ambiuit, & sub illius vmbra, etiam vt videtur dominatum. nam cum id minus succederet, duxit vxorem Elisabetham, Antonij Brabantini viduam, Luceburgensi Ducatu dotatam, & à Sigismundo Imperatore Hollandiam, Zelandiam, & Hannoniam beneficiario iure possidendas accepit, quasi ad Imperium mortuo Guilielmo sine mascula prole deuolutas: sed ab earum regionum *Ordinibus responsum tulit*, inquit, Diuæus, *rer. Brab.* l. 18. *regiones has neque feudum Imperij esse, nec ad maros solos deuolui, cum certissimo experimento constet VValtrudem Carolomanni Austrasiæ Principis neptem, Richildim quoque Comitatum Hannoniæ, Adam ac Margaretam Comitatum Hollandiæ, maritis dotales attulisse.* composita exinde pace, qua oppidorum aliquot præfecturæ nomine administrationem accepit, ad annum 1424. obijt, nec liberos reliquisse vel inde constat, quod eadem Elisabetha ius omne quod in dotalem suum Ducatum Lucemburgensem habebat, postea Philippo Bono vendiderit, *vt Diuæus, Haræus, & alij latius,* vt lapsus hic sit Bochius; qui Iacobam armis patrui fatigatam ditiones in Philippum Bonum transscripsisse refert: quippe mox à recentibus Iacobæ cum Clocestrio nuptijs interijt.

§. *Hollandiæ, Zelandiæque*

Insulæ, inquit Cassanus, *comprehensæ sunt antiquis Galliæ limitibus: Carolus Caluus vt secura haberet maris litora an. 863. primus erexit Hollandiam in Comitatum, inuestiuit Theodoricum Frisonem, ex eo descendentes fruiti sunt vsque ad Iacobam Comitem Hannoniæ, quæ dominatu cessit vt vitam seruaret*. ita Cassanus, non tamen

cum eo conuenit Hugo Grotius: *in eo libro quem de antiquitate reipublicæ Batauicæ scripsit, & nominatim c. 4. & 5.* vbi à lapsu Imperij Romani vsque ad primam Comitum institutionem per quingentos ferme annos magnum historiæ deliquium esse ait, Didericum tamen Comitem, etsi alio iure, vt primum recipit: gentem sui iuris, non Francici, non imperialis fuisse contendit. in diuisione tamen quam diximus Caroli Calui & Ludouici, ponitur Batua (quam Miræus *vbi supra* reddit *Betuvve*, quam hodie dicimus teutonice, siue Batauiam) in portione Ludouici; adeoque intra terminos Imperij. sed dicet Grotius, vt alia in re, *ibidem* affectasse reges nomen gloriamve dilatati eo vsque Imperij, quod re ipsa non habuerint. at vero ipso Guilielmus Comes Hollandiæ in Regem Roman. electus, in militiæ iuramento, quod regiæ inaugurationi præmisit, & refert ex veteribus Molanus *in præfat. Milit. sac. Duc. Brab.* his verbis vtitur: *Ego VVilhelmus, Hollandiensis militiæ Princeps, sacri Imperij vasallus*, &c. Sed, vt id tamen Grotio concedamus, Cassano satis responsum erit, vt semper aliàs oportet ad huiusmodi antiquitatis memorias) Caroli Magni regnum in plures liberos, & sæpius, ac summo iure esse distributum, Frācicos Reges non omnium esse hæredes, sed singulorum suos. *vt latius diximus supra c. 7.* atque hanc quàm citauimus inter Carolum Caluum, & Ludouicum diuisionem Franco abdicasse, Germano assignasse Hollandiæ Zelandiæque insulas; iam inde ab *anno* 870. ab eo tempore vsque in hanc ætatem nihil ex Batauia ad diuisos Francos pertinet: nihil inpræsentiarum habet quod Francis hic vindicet Cassanus. nam & de Westfrisia mox dicemus §. *Frisia.* alieno ergo negotio se immiscet, dum Iacobā quasi pro lytro vitæ eas ditiones dedisse Philippo Burgundo memorat. turpiter Iacoba pendente diuortij cum Ioanne Duce Brabantiæ lite, etiam contra fidem pacemque cum Ioanne iuratam, custodiæ Philippi se subduxerat, alterique

terique nupserat: vt armis vindicare iniuriam Philippo, iam etiam Ioannis demortui hæredi, licuerit: an temperamentum vindictæ excesserit, quid opus est nunc disputare, si Philippus, ex eoque posteri cognati proximi atque legitimi sunt hæredes? si Cassanus nec in bonis Bataviæ vacantibus siue adespotis Francos successores facere dumtaxat possit? proximum autem hæredem Iacobæ fuisse Philippum Bonum ex serie Comitum, quam in Stemmatibus habet Miræus *c.22. & Chronico ad annum 985. & 1300. Plantinus etiam cum iconibus dedit an. 1586. aliisque passim* constat. nam Ioannem Batarum Iacobæ patruum exepiscopum Leodiensem quod attinet, iam ante obijsse improlem *proximo capite* satis est dictum.

§. *Namurcum*

Non impugnat Cassanus. ad Pipinum Crassum, Martellum spectasse regionem post Trithemium & Wassenburgium credit *vbi supra* Bochius: & ad posteros demigrasse: sed omissis incertis Caroli Lotharingiæ Ducis prosapiæ defert. Stemma Comitum habet Miræus *vbi supra cap. 23. & in Chronico ad annum 991. & ad annum* 1421. quando Philippus II. Namurcensis ex familia Flandrensi postremus, Namurcum vendidit Philippo Bono ea lege, vt quoad viueret nomen possessionemque retineret. eoque sine liberis vita functo *anno* 1428. Bonus emptor successit. addit Bochius *vbi supra* Ioannem vt Meyerus, Theodoricum, vt alij, vendidisse Philippo Bono Namurcum: etsi Ioannem Miræus Philippum II. nominet. coniecturam addit Bochius, *vterque*, inquit, *fortassis vendidit pro sua quisque portione: nam in plurali numero hæredes Mariæ ditionem hanc pretio commutasse apud quosdam reperio.* forte & plures illi fuerunt, neutri ijdem cum Philippo II. qui tamen hæreditatem Mariæ prætenderint. Imperium Comites Namurcenses ita agnouerunt, vt in controuersia super illius successione aliquando mota, Balduinus

nus Cæsareum decretum impetrarit, *quo omnibus*, inquit Bochius, *vbi supra Gallicæ nationis nobilibus Namurcæi Comitatus successione interdictum est.* Blanca S.Ludouici mater Comitatum Namurcensem à Balduino Augusto, *quæ eundem*, inquit Bochius, *mox donauit Margaretæ*, Augustæ vxori Balduini, Ioannis Solimorum Regis filiæ. sed orto iterum bello fœdere connubiali Guidus Dampierus Margaretæ Bizantinæ filius inauguratus est, ex eo Ioannes filius, ac deinde Robertus, & Guilielmus, & Maria ditionem obtinuit. *ita vbi supra Bochius.*

§. *Zutphania*

Comitatus, atque ampla ditio, præsertim antiquitus admodum extensa, vt Montanus *ad mappas geographicas Kerij in Zutphania.* locat is hic, & in Geldria veteres Sicambros, ob quos, quod Gallias infestarent, aliquamdiu Ianus claudi non potuit. quæ res Augustum mouit, vt priuata expeditione Sicambricum bellum sumeret, quo breui confecto, quadraginta millia Sicambrorum in citeriorem Rheni ripam transtulit: eisque sedes ibidem constituit contiguas Trans-Isalanæ ditioni: ex qua vicinisque sedibus Salicam gentem exciuimus *supra c.6.* & Louwius quidem *in Notis ad Molani militiam sac. Duc. Brab.* latiores sedes quidem Sicambris, vicinas tamen, concedit, & eumdem cum Francis populum facit, & nimiæ vetustatis historiam concinnat. sed hos Cassanus hic quietos sinit, neque nos ergo mouebimus. præsertim cum ab annis nunc amplius quingentis Comitatus hic innexus sit ducatui Geldriæ, cum Otho Nassauius, quem primum Geldriæ Comitem faciunt, ex Adelheide Wichardi III. filia Gerardum, ex Sophia Wichmanni Comitis Zutphaniæ filia Gerlacum genuit, quo sine liberis defuncto ad prioris thori liberos Othonis, adeoque Geldriæ Comites, Zutphania trāsiit, & vtramque ditionem Henricus Gerardi filius possedit, nec deinceps

inceps auulsa est. *ita Miraus in Stemmat.* c.18. *Bochius vbi supra, & Montanus in Zutphania.*

§. *Marchionatus sacri Imperij*

Ipsum nomen aduersus Cassanum pugnat: vt marca Imperij, non regni Francici dicatur. Marchionatus huius territorium pagum Riensem plerique faciunt. nec dubium est sub Marchionatu fuisse comprehensum totum illum tractum, qui vrbes & agros vicinos in Campinia nostra complectitur; sed præfecturam latius patuisse non possum dubitare: cum Lazius Marchiam vocet limitis Anglicani, Ioannes Marius marchionatum sacri Imperij ad Schaldim: & sumpsisse velint initium inde fere à media vrbe Valencena, ac peruenisse porro secundum flumen vsque ad ipsam Antuerpiam, atque hinc vsque ad mare, vestigia in ipsis Valencenis indicat Montanus *in mappis geographicis Kerij in Marchionatu S. Imperij.* Paulus Æmilius scribit hunc Marchionatum continuisse Niuellam, Louanium, Bruxellam, & nominatim Antuerpiam. nomen præfecturæ sanè Marchæ ad Schaldim indicat extensam illam quousque Schaldis excurrit; suprà Antuerpiam atque vltrà Valencenas vbi Schaldis oritur: atque infrà Antuerpiam, vbi se in mare exonerat. *nec enim vnius vrbis fuisse, sed populum latè dominantem non infelici coniectura colligas,* inquit Scriban. *in Origin Antuerp. cap.* 4. cum S. Andoënus *Flandrenses, Andouerpienses. Frisones, Suenos pari loco collocet in enumeratione laborum B. Eligij, ac tamquam partem curæ ac sudoris illius, Flandrensibus, Frisonibus, Sueuis componendam. an.* 649. iterum *ibid. an.* 516. *ciuitatis,* inquit *huius* (rectius forte Marchiæ huius) *præfectura à Theodoberto Vtiloni tradita, caeso Clochilaico Dano. meminit victoria huius Turonensis hist.* l. 3. *Theodoricus Theodobertum filium suum in illas partes cum valido exercitu ac magno armorum apparatu direxit, qui interfecto Danorum Rege Clochilaico hostes naualí prælio superatos opprimit, omnemque rapinam terræ*

restituit. & Sigebertus; *Theodoricus Clochilaicum Regem Danorum Gallias vastantem perimit*. Hic habemus Theodoricum, Theodebertum, & Vtilonem, quos Cassanus Francorum maiores citat, successores satis in obscuro sunt vsque ad annum 725. quo regnante Theodorico Rege anno sexto 20. Octob. Rohingus Antuerp. Princeps fuit, & S. Willibrordo donat Ecclesiam castri Antuerpiensis, & tertiam partem telonij, vt extat apud Miræum *cap.6.* diploma, & alterum *cap.7.* vbi villas aliquas in pago Rhenensium paterno, & materno iure sibi competentes donat. item testamentum S. Willibrordi *cap.8.* quod & refert Scribanius *vbi supra c.5.* vbi Epternaco legat villas & mancipia, quæ ei ingenui Franci donauerant, & Ecclesiam quæ constructa est in Antuerpo Castello, super fluuio Schalde in pago Rhenensium: vbi & Pepini meminit, & Caroli Maioris domus, aliorumque Francorum, villarumque seu pagorum plurium, qui etiam nunc continentur in Marchionatu Antuerpiensi. *Rohingi Principatum quinam exceperint*, inquit Miræus, *in Stemmat.c.24.non constat, primis antiquitatum nostrarum monumentis per Normannorum deuastationes penitus deperditis*. quod tamen ad Cassanum attinet, Lazius, Becanus, Lipsius, Scribanius, *Vtilonem*, inquit, *vbi supra c.6. Theodori Magni Boiorum Ducis fratrem honoraria Marchionatus Antuerp. præfectura Theodorico Ludouici Magni Gallorum Regis filio donatum volunt, adnitente cum primis Theodoberto Theodorici filio, qui Clochilaicum Danorum Regem post ingentes abactas prædas, depopulataque hostiliter vicina Marchionatui loca, terrestri ac nauali clade ad internecionem deleuit, consilio manuque potissimum Vtilonis, cui etiam sororem in vxorem Theodobertus dedit, è quo matrimonio Caroli Magni, magnum genus. Magnum proinde Marchionatus nomen, à quo tantorum progenies regum mille, & quod excurrit, annis nusquam interrupta serie continuata, in Hispaniæ Reges Au-...amque se diffundens domum*. VVasseburgius, inquit

Bo-

Bochius, *de Princip. Belg. in Marchionatu, à Tungrorum Principum Stemmate Imperij Marchionatum orditur eumque ad Carolum Hasbanium deriuat, & per Carolomannum, Pipinum, Grimoardum, Ansigisum Beggæ maritum, Pipinum Heristallium, Carolum, Martellum, Pipinum Breuiorem, ad Carolum Magnum Imperatorem, inde ad Falconem Ricuini Mosellani Ducis filium producit.* Hic habet Cassanus & Hasbanium, quem in Wasseburgio forte legerat, & in Æmilio sub marchionatu Niuellam, Louanium, Bruxellam, quæ nunc oppida Brabantiæ, atque posterorum Principum sedes. At vero non illi Brabantiæ Duces fuerunt ita, vt fecit Cassanus: & quod argumentum ex illis desumpsit, vt Brabantiam Gallici iuris faceret, ex illorum præfectura, dirigendum erat aduersus hunc marchionatum, sed argumentum ipsum ad veteres illos Francos tantum pertinet, non postquam posteri Caroli Magni Imperium Francorumque regnum diuiserunt, & subdiuiserunt in plures portiones. priscorum munimentorum consensu Marchionatum Imperij ab Imperatoribus dependisse, eorũ beneficio possessum, & proximè deinceps à Lotharingiæ familiæ Principibus fuisse constat. in argumentum, diplomatis præfationem hanc citat Montanus: *Godefridus Dei miseratione Dux & Marchio Lotharingiæ Comes Louanij* 1138. & in cænobij Parcensis donatione, *ego Godefridus Dux, qui & Marchio.* Lipsius ex MS. Chronico hos citat versus;

Henricus genuit Henricum Louaniensem:
Quilibet istorum Romani marchio regni.

& addit spectare hæc ad Henricum II. & Henricum III. Comites, qui præcesserunt Godefridum Magnum, Henrici IV. Imperatoris generum, Brabantiæ Ducem, quem & Barbatum dicimus, quod iurasset barbam non radere, donec atauorum Lotharingiæ Ducum successionem obtinuisset. & paulo altius Miræus *d.c.24. an.* inquit 1088. *Gothilo cognomento Magnus Comitatum seu Marcam Antuerpiensem possedit, vt ex diplomate S. Henrici*

rici Imp. c.44. eiusdem Codicis producto constat. Idem postea ducatum Lotharingiæ inferioris an. scilicet 1023. *defuncto fratre Godefrido improle, obtinuit. Frederico demum Mosellanorum Duce an.* 1034. *sine filijs mortuo Mosellanam, seu superiorem quoque Lotharingiam à Conrado Imperatore impetrauit. Liberos reliquit Godefridum Barbatum seniorem seu Magnum Gozilonem*, &c. Stemmina subinde narrat Marchionum, non ex dubiæ fidei auctoribus, sed monumentis ipsis ac fidis scriptoribus vsque ad *annum* 1137. quo Conradus Imperator Godefrido Barbato iuniori Lotharingiam inferiorem & Marcam Antuerpiensem rursus attribuit ac confirmauit. *Is*, inquit, *vtrumque Principatum ad Godefridos, Henricos, & alios suos in Brabantia successores transmisit*. quos *supra c.*13. *in serie Ducum Brabantiæ enumerauerat*. Id quidem verum est abstractam aliquando vrbem hanc magnam à Marchionatu, cum Ludouicus Flandriæ Comes a Wenceslao Brabantiæ Duce *an*. 1357. Antuerpiã impetrasset. *nulla tamen*, inquit Scribanius, *quantumuis ingens pecunia digna visa fuit, vt Marchionatu cederet. quare cum vrbem feudalitio iure Comes possideret, caruit Marchionatus titulo, & licet tenuerint Flandriæ Comites vrbem in annum* 1403. *cum ad Brabantiæ Duces rediit, Marchionatu tamen exclusi fuerunt*. de vrbis Marchionatusue dignitate non est opus hic quidquam dicere, fecit satis vtroque libro Scribanius quem inscripsit *Antuerpiam*, & alterum *Origines Antuerpiensium*. Ad Cassanum ergo reuertamur, qui nomine Brabantiæ, vt vidimus, hunc Marchionatum oppugnat: & cum Godefridos, Henricos aliosque deinde Brabantiæ Duces eosdem, & Marchiones teneamus, admittemus quod Cassanus ait, posteros Caroli Magni hic præfuisse vsque ad *ann.* 1250. quo ille dicit Henricum qui IV. vtique fuerit Populi suffragijs Ducatum assumpsisse, id quod satis supra refutauimus. *hoc c.§.Brabantia.* docuimusque iure sanguinis paternum Ducatum adeptum, legitimam proinde

eodem

eodem Carolino ex sanguine successionem in Marchionatu eandem esse, quàm in Ducatu, iam liquidum est: ac simul, quod est scopus omnis huius controuersiæ, nihil à tot sæculis vel supremi iuris, vel directi, vel vtilis dominij Regibus Franciæ in hanc ditionem competere, nihil Cassanum sibi posse hic vindicare. cuius quæ reliqua sunt de cessione Comitis Niueruensis, de stirpis masculæ defectu, regressuve ad Coronam, plus satis nunc dissoluimus. *d.* §. *Brabantia.* Illud addere placet à Godefrido Duce Bullonio & Marchione Antuerp. *ann.* 1096. fundatam hic Ecclesiam collegiatam, cum is in terram sanctam expeditionem sacram parans copias hic conscriberet dotatamque dono decimarum, de Lillo vicinarumque: eam donationem approbatam à Godef. Barb. Lotharingiæ Duce, qui *dominum*, inquit, *meum Imperatorem conueni*, confirmatam non ab aliquo Galliæ Rege, sed ab Henrico IV, *an.* 1114. Lothar. III. *an.* 1135. Frederico *an.* 1157. Romanorum Imperatoribus: qui Godefridum *fidelem suum* vocant. diplomataque testes habent diuersos Episcopos & Principes sub Germania numeratos eo iure moribusque res Antuerpiensis hactenus exinde stetit.

§. *Mechlinia*

Peruetusta ditio, vrbis, & regionis cognominis, patitur commune Cassani argumentum, quod ad Francos olim spectauerit. Ioannes Baptista Grammaius historiam vrbis & prouinciæ Mechliniensis dedit, qua nomen etymon, cognomina, situm, initia, incrementa, opera, calamitates, bella, Dominos supremos, Principes mediæ integræque, Parlamentum, Senatum, nobilitatem, plebem, laudes, idola, Christianos tutelares, Metropolitanam, parochiales Ecclesias, cænobia virorum, virginumque, sacella, suburbana, pagos, districtumque magis memorat, quàm describat: appendicemque addidit, historiam Grimberganam, qua cruentum illud Brabantorum

torum Grimberganorumque bellum fusius narratur. Is *cap.* 2. l. 1. *à capite*, inquit, *auspicabor I. Domino directo: qui fuit an.* 753. *vt suprà docui ex diplomatum fide, Rex Franciæ, dans Mechliniam fiduciario titulo possidendam affini suo*, de eo auctor vitæ S. Rumoldi Mechliniensis Apostoli apud Surium, *nobilium*, inquit, *quidam Odo nomine, vel vt alij volunt Ado Comitatum gerebat, cum æque moribus & genere nobili coniuge.* sed antiquius de illa testimonium est D. Augustini l. 1. *de mirab. Scriptur. hæc namque*, inquit, *quotidiana inundatio bis in die à tempore ad tempus, per horas* 24. *semper peragitur, ac per alternatas hebdomadas Ledonis & Malinæ vicissitudo comitatur, sed ledo sex horas inundationis, & totidem recessus habet, Malina verò grandis ferè per quinque horas ebullit, & per septem horas litorum dorsa retigit.* consonat idem auctor vitæ, *Loci incolæ*, inquit, *Mechliniam dicunt propter Malinam & Ledonem.* Malina vetustior vrbs fuit, nunc ponte intermedio Mechliniæ iuncta: Ledo hodie Lira dicitur: vtrumque nomen est in diuisione regni Lotharij, & adscribitur portioni Caroli Calui. quod omnino prægnantius præbuisset Cassano argumentum, vt Francici regni non Imperij hæc ditio censeretur, ideoque Gramaius, *vbi supra, nec dubito*, inquit, *quin secuti Pipinum Reges, aut Cæsares idem iuris habuerint, & pòst & per eos reguli siue Duces Lotharingiæ.* Non ausus videtur hanc ditionem Imperio olim aut regno Francico asscribere. quin & in eadem Calui portione numerantur in Brachbanto Comitatus quatuor. qui illi fuerint non exprimitur. quod notandum ait Miræus contra Lipsium, & alios qui ex subiuncto Lomensi pago, seu Comitatum Louensem, seu Louaniensem fabricare conantur. sic & Diuisio in Hasbanio Comitatus quatuor subiungit, nec exprimit: malè ergo legunt qui in Brachbanto Comitatus III. Cameracensem, Hannoniensem, Louiensem I. errant in numero: debent legere quatuor: deinde in verbo Cameracensem, nam paulo ante Cameracum posuerat:

fuerat: legendum ergo Cameracesium, scilicet territorium. Denique Louiense seu pagum Louiensem: quem ex Ludouici Germanici & Henrici Aucupis diplomatibus asserit Miræus comprehensum sub Brachbanto Louaniensem, Comitatum etsi non expressum, nolim dubitare. dubitaui aliquando an ditio Teneramundana, Alostana, & Grimbergana hæc, quæ olim tam ampla quàm hæ posteriores fuerunt; significentur: & vetus Bratuspantium pagus eo atque vlterius se extenderit, vt eatenus sentiam cum Diuæo *rer. Brabant*, l. 1. *c.* 2. qui, etsi non sub hoc argumento terminos tamen antiquos eo vsque extendit, etsi eum oppugnet affinis meus Dauid Lindanus *in Teneramunda* l. 1. *c.* 5. vbi tamen l. 3. *c.* 1. territorium in Imperij solo constituit *c.* 2. agnoscit in Zele primo territorij pago monasterium in Brachbent, & *c.* 2. pagum de Ham pro altero. cum Miræus *in cod. donat. piar. c.* 47. literas recitet Conradi Imperatoris confirmantes Abbatiam S. Andreæ in Castello Cameracesij datas *in Brachbanto apud Ham* inquiunt. & l. 1. *c.* 2. & 4. vrbis etiam solum imperiale agnoscit, & à Cæsare præfectos. quamuis enim alodium sit, atque hominium non debeat, olim tamen maiestatem Imperij soueranitatemque agnoscebat vt Brabantia. sed hoc sensu ipse Lindanus *c.* 5. *nu.* 47. satis potest conciliari. verum nunc non opus est hæc disputare: ego impræsentiarum conciliatos eos velim, vt quatuor Comitatus in Brachbanto paruisse Lothario supremo iure, vicario etiam Ducibus Lotharingiæ credam: vicinos inuicem post eum, non alterutris subditos; matrimonijs aliquos aut aliter coniunctos, de priori iure per id nihil amisisse (vt in multis ditionibus ex pluribus olim membris coniunctis passim videmus) & vltra, quàm territorium nunc, quà respicit Campaniam nostram, aut agrum Leodiensem, porrigitur, nec olim protensum fuisse. quippe eadem Diuisio exprimit Taxandrium Comitatum, & Hasbanium, in eoque Comitatus quatuor, ille autem Campaniam, præter pagum Riensem, hi autem

tem agrum Leodiensem spectant, interim ex ea Diuisione liquet, sub Comitatibus Brabantinis Malinas non fuisse comprehensas, sed seorsim expressas. Quo argumento liquere videtur Bertholdos Grimbergenses, qui vt Gramayo alijsque videtur, per Machtildis aut alias nuptias pridem adepti erant dominatū Mechliniensem, clientelæ iure Comitibus Louaniensibus non fuisse obstrictos: eoque nomine iustum cum Brabantis bellum gessisse: an iure itidem recusauerint Barbatum iam Lotharingiæ Ducatu, & Imperiali vicariatu donatum, aut quatenus iure sanguinis per Gerbergam Caroli Lotharingiæ filiam Raginero Comiti Louaniensi olim nuptam Lotharingia ei competebat, quod tot annis nec Imperatores, nec Galliæ Reges agnoscere voluerint, nec sub eo titulo ipsi agnoscere rectè tergiuersati sint, non idem mox censuero. apud Gramaium nostratesque Chronographos *an.* 1137. per Conradum Lothario succedentem, Barbato Lotharingiam confirmasse lege lata refertur; *vt omnes qui inter Mosam, Schaldamque essent nobiles clientelam ipsi profiterentur, vtque Ducatus caput, Louanium in perpetuum censeretur.* & Bertholdi cum vt id præstarent per caduceatorem exigerentur, illique cum affinibus & fidelibus consultarent, quidam in ea erant sententia; *constare Bertholdos ab omnibus retrò temporibus Lotharingiæ priscos Duces in bellis sequi solitos, id clientelæ iudicium esse.* quippe ex articulis 2.3.5. *Adnunciationis Caroli in conuentione & concordia quam suprà citauimus.* nec videri eam rectè negari. sed præualuit sententia contraria, itumque est in bellum quod Gramayus describit. *vbi supra*, & *Haræus in Annalibus sub Godefrido II. & III. ad annum* 1441. *Diuæus & alij*: & de quo Scribanius *in Originibus Antuerpiensibus c.* 2. *nec alias*, inquit, *concursum mole maiori, neque ambiguo magis euentu.* & infra, narrata trium dierum pugna continua, *E qua*, inquit, *alia gente triduana pugna? aut nisi Brabantus Brabanto contra staret eademque vtraque acie arma,*

arma, & artes, triduum pugnari potuit. & fortuna quidem deseruit Grimbergenses, miserta Infantis Ducis in cunis iuxta pugnantes suspensi. Porro Diuisio quam diximus inter Caluum & Ludouicum acciderat *an.*870. qua Malinæ in portione Caroli numerabantur, pugna hæc anno 1144. adeoque vixdum 274. annis postmodum: forte fuerint qui nec Imperatori nec Lotharingis parendum, clientelamve ideo deberi censuerint: præsertim cum Bertholdis magna etiam ex Atrebatibus & Picardis auxilia venerint. sed quidquid eius rei sit, iudicauit fortuna, cuius arresta supremi arbitrij esse sæpè ait Cassanus, pro Imperio & Lotharingis, vt quidquid cis Schaldim sit clientelæ illorum, Imperioque subdatur. Et vero diuisio inter Caluum & Ludouicum quàm diximus, siue propter iniquitatem, quam arguit Haræus *in Prolog.* omisso alio hærede; siue alias, *vt supra in §. Hannonia diximus* interrupta, siue quod rudi Minerua tantum, & quæ deinceps emendationem exigeret, diuisio concepta fuerit (quàm enim confusè portioni Ludouici adscribit de Frisia duas partes, portioni Caroli de Frisia tertiam partem, aliaque id genus?) non habuit assεclam obseruantiam: neque hodie sub Imperio ea omnia censentur, quæ ibidem Ludouico adscribuntur, nec vicissim sub Francia, quæ Caluo: sed & vltra Schaldim & terminos Conradi lege indicatos vsurpatio transilijt. ita Ludouicus Germaniæ Rex donat Wasdam, quàm hodie Wasiam dicimus, vltra Schaldim sitam *an.* 868. *diploma refert Miræus in cod. donat. piar. c.*23. & contra Carolus Simplex an. 913. Theodorico I. Hollandiæ Comiti dat Egmundam cis Schaldim sitam. *diploma ibidem refertur cap.*26. sexcenta sunt similia, quæ vsus mutauit, tametsi summa rei sit seruata semper finibus tantum transsultis. Germaniæ tamen, Galliæ, Italiæque regna diuisa manserint. quod ad rem præsentem attinet, siue pace, siue belli iure à pugna Grimbergana, annoque 1144. nihil hic Francici iuris est agnitum, quanti temporis auctoritatem

tem iam sæpius cum Cassano expendimus, & momentis Hugonis Capeti bilancem saltem æquauimus. *Ferunt*, inquit Grammayius, *ad finem belli Grimberganici Fredericum Barbarossam Imperatorem vt captis* (Bertholdis) *precator adesset, Louanium venisse: eoque præsente remissos in auita bona. VValterus Mechliniam licet maior natu in fratris clientela possedit: Gerardus iunior Grimbergam beneficio Ducis obtinuit.* quæ succedendi ratio Grimbergæ hactenus seruata, donec nuper Hispaniarum Rex illam erexit in comitatum, cuius imposterum successio ex ætatis prærogatiua deferretur. cæterum Mechlinia haud diu in eo statu mansit, variè à Grimberga subtracta, à Bertholdis ad Episcopũ Leodiensem, Comitem Flandrię, & deinde Ducem Brabantiæ solido iure abijt: denique à Philippo Bono separatim possessa, & inter titulos relata fuit: eumque in statum post tot sæcula redijt, quo fuerat, vt diximus, antequam in Bertholdorum (quorum Stemma Miræus *Chronico Belgico inseruit ad an.* 1128.) familiam veniret: vt scilicet vicina non subdita Brabantiæ esset, atque in sua potestate. quare inter septemdecim Germaniæ Inferioris prouincias numerum nunc etiam facit, non Comitatus, sed dominij titulo. nam ille ante annos mille iam desijt. nisi quod Maximilianus Imperator 10. *Ianuar*. 1494. Dominium Mechliniense in *Comitatum nobilem & perpetuum* erigat, *& insignia eius vel scutum diuisionibus citimis & rubeis secundum longum interiectis meliorare constituens, aquilam nigram, expansamque, prout Imperatores ferre consueuerunt, adiecerit: insignia seruat vrbs, & in sigillo nomen Comitatus. cur autem*, inquit Grammayius, *secuti Belgarum Principes, non Comites se, sed Dominos dumtaxat scripserint, & scribant, mihi hactenus non liquet.* ego porro hanc, quam dixi, causam esse existimo, quod postquam Mechlinia in manum Ducis Brabantiæ redijt, & summo iure possideri cæpit, instar Brabantiæ; etiam ab Imperio tacitè subducta est: id quo minus viderentur Principes agno-

agnoſcere, exiſtimem noluiſſe beneficium Imperatorium vrbi conceſſum mutato titulo oſtentare. quod nunc ad Caſſanum nihil pertinet.

§. *Friſia*

Bilem etiam mouet Caſſano. *quæſita*, inquit, *bello fuit per Carolum Martellum, & licet rebellaſſet in ordinem redacta: Carolus Caluus deinde erexit ditionem hanc in Comitatum, inueſtiuitque Theodoricum ſub fide & hominio Coronæ.* Ita ille. diximus mox in Diuiſione Ludouici, & Caroli, illi duas Friſiæ partes, reliquam huic attributam: eadem tamen diuiſione Batauiam Ludouico: Caſſanus, nihilominus Hollandiam Theodorico Friſoni in Comitatum datam ſimul aſſerit: quod vt non oppugnem, ſequitur tamen Diuiſionem præciſis in terminis non fuiſſe vndequaque ſeruatam: quod mox diximus: ex confuſa autem Friſiæ partitione, credere licet iam ab illis ſæculis perpetua inter Friſios bella fuiſſe, ceſſiſſe Batauorum armis Weſtfriſiam. ita Grotius *de antiquitate reipublicæ Batauicæ c.5.* Didericum ſeu Theodoricum iam olim ex Comitibus natum, Hollandiam pagum fuiſſe: auitum coniectat Diderici Comitatum: *in cuius*, inquit, *vocabuli conſortium mox totum hoc eidem Principi creditum corpus Imperij venerit, vt hi qui cis Flauum erant, Friſij propria quadam appellatione à maioribus Friſijs trans Flauum colentibus diſtinguerentur, pars tamen Flauo proprior veteri nomine, nunc quoque VVeſtfriſia, hoc eſt Occidentalis Friſia vocatur, quæ cum Hollandia vnam rempublicam facit.* ita Grotius, proſequiturque argumenta Ordinum ob quæ ſub Carolo V. aduerſus Brabantos iudicatum eſt, bullam auream Caroli IV. illis conceſſam, ne foris ſiſtantur, in Hollandiam, tamquam extra Imperij terminos, vires non exerere. ego exiſtimem inter obſcuritatem Diuiſionis Ludouici & Calui, obſeruantiãque non ſemel neglectam, bellorum inter Friſios motus, tenebras auiti patrimonij Diderici, quodq; diu hoſtiliter

luctari

luctati Bataui, Westfrisijque, neque Francicis, nec Germanicis armis votorum compotes facti essent, tandem virtute armisque suis Comites sui iuris factos, à Francorum simul & Germanorum supremitate fecisse diuortium. *vt mox in §. Hannonia & §. Hollandia diximus.* Igitur, quod attinet ad Westfrisios, ij nunc cum Hollandis vnam rempublicam faciunt, vt ait Grotius, Hollandisque iure & situ coniuncti Boreales Hollandi vocantur, & Regio *Nort-Hollandia.* adeoque, eis suæ potestati relictis, transeamus ad Frisiam Orientalem, quæ propriè eo nomine nunc accipitur, cum inter septemdecim prouincias Inferioris Germaniæ numeratur. sed & Westfrisia dicitur cum opponitur illi ditioni, quæ vltrà Amasim sita est, vbi metropolis est Emda, Frisiaque Orientalis dicitur. vtraque autem hæc iuris Imperialis semper habita est. & credere mihi lubet simul fuisse duas de Frisia partes, quas diximus portioni Ludouici fuisse adscriptas: vt prior illa Flæuo à Nort-Hollandia; Amasi ab hac disterminaretur: tametsi veteris Frisonum regni limites etiam ampliores fuisse non dubitem, quod huc non pertinet: Cassano satis esse debet duas de Frisia partes Ludouico fuisse attributas, ab Imperio tot sæculis possessas. Orientalem Fredericus III. Imp. Comitatus titulo an. 1465. in varias præfecturas diuisam, Valricho concessit, quàm posteri etiamnum obtinent: Occidentalem nostram an. 1494. Cæsar Maximilianus Alberto Saxoni tribuit: sed is, bello non satis ex voto succedente, quod Frisij eâ concessione libertatem suã nonnihil imminui existimarent, cecidit: filius Georgius, patre haud multo felicior, sumptuumque pertæsus, oppida quæ armis ceperat, atque ius omne quod in Frisiam habebat, in Carolum, Belgij tunc Principem, posteà Imperatorem an. 1515. transscripsit: qui fortuna & armis melior, ac demum pace etiam intercedente, per legatum rege Galliæ composita, regionem omnem obtinuit: promittente etiam Geldro imposterum se nulla Frisijs auxi-

auxilia missurum, in posterosque transmisit. *Ita Montanus ad chartas Kerij in Frisia, aliјque passim annales.*

§. *Vltraiectum*

A Pipino & Carolo Magno, fundato Episcopatu, eiusdemque dono oppidi dotato, cultum esse, ac penes Episcopos successores mansisse, donec Carolus V. possessionem inuasit, & Episcopum spoliauit, ait Cassanus: Bochius *in Principatu Belgij* §. *Vltraiecti* à Pipino Austrasiæ Rege missum ad Frisios, iam debellatos, Christi sacris imbuendos, S. Willebrordum an. 694. & à Carolo Martello Vltraiecti constitutum Episcopum attributa regionis vniuersæ iurisdictione. quod Montanus *in tabulis Kerij*, ad tempora Sergij Pontificis, & Iustiniani minoris F. Constantini refert: ibidemque ex binis tabulis in æde S. Martini suspensis aliquot versus refert, qui narrent vrbem ibi Antonianam, tempore Neronis ædificatam, vastatam deinde à Barbaris, & castrum Wiltorum conditum, euersum illud, aliudque conditum à Francis iam Christianis, hoc à Danis destructo, vrbem à Balderico Præsule, mœnibus, quæ nunc videantur, cinctam, à Dagoberto eo loci Ecclesiam S. Thomæ ædificatam, à Frisijs destructam, à D. Willebrordo in honorem S. Martini restauratam. *Episcoporum opes & potentia*, inquit Bochius, *multorum Imperatorum aliorumque Principum liberalitate, & regionum, vnde barbaros & tyrannos expulerunt, accessione eo vsque excreuit, vt dominium Traiectense regni haud exigui amplitudinem adæquaret.* Satis hyperbolicè: nisi ad veteres regulos exiguis circinis circumscriptos respiciamus. planius paulo inferius: *His igitur*, inquit, *viribus & opulentia, prouincias Trans-Isalanam cum Groninga in potestatem suam redegerunt, multosque Principes & dominiorum illustrium toparchas feudorum beneficiis sibi deuinxerunt.* Situs sanè glebæque fœcunditas nulli cedit. *Illud vero*, inquit Montanus *vbi supra, notatu dignum, eo loco positam esse hanc*

hanc vrbem, vnde vnius diei itinere (& vbi terrarum quæso hæc vrbium densitas?) pedibus peruenire queas ad quodcumq; libuerit ex quinquaginta, vt minimum, oppidis Traiectum vndique circumstantibus, nec maiore quàm diximus spatio, quòd & tabula geographica satis ostenderit, illo abiunctis. amplius, posse aliquem mane Traiecto egressum ad quoduis è sex & viginti prædictis oppidis etiam lento gradu inambulantem accedere, genio ibi indulgere, & vespere domi rursus ad cœnam adesse. Enimuero Vltraiectum in ea quam toties citauimus Diuisione Ludouici portioni asscribitur, tertio loco post Coloniam & Treuiros, teutonica voce Vtrech: qua etiamnum audit: successoresque Episcopi semper Imperium secuti sunt: quod quidem Cassano sufficiat: ne quam camarinam moueat. cæterum quia more suo Caroli V. acta sugillat, inuasionis spoliationisque nomine donat hæreditarios etiam titulos & pacificos ingressus Austriacorum; lubet omissis annalibus classicisque auctoribus hic inserere exemplum diplomatis, quo cessio causaque continetur: quam ideoque & Clemens VII. summus Pontifex XIII. Kalend. Septemb. 1528. confirmarit. refert tabulas Haræus *sub Carolo V. ad annum* 1528. his verbis: *Quoniam Corolus Geldriæ Dux nullo iure nullaque legitima de causa vrbem Vltraiectinam occupauit, ac ex ea bellum Antistiti Henrico Bauaro intulit, occupatoque oppido Rhena, arce Horstia, ac Ema vniuersam ditionem Vltraiectinam ad grauissimarum exactionum solutionem coëgit, nullo in recusantes, siue profani, siue sacri Ordinis homines, sæuitiæ nec calamitatis genere omisso, adeò vt vniuersam tandem prouinciam subegisset, nisi Caroli V. Cæsaris Duces obstetissent, ac pedite equiteque abducto, Geldrum repressissent: ne rursum in easdem recideremus calamitates, ac aliqua ratione Cæsari de factis huius belli causa sumptibus satisfieret, communi consilio liberaque voluntate consensimus, ac tenore præsentium consentimus, Henricus Bauarus Antistes noster Cæsari Carolo tamquam*

Bra-

Brabantiæ Duci, & Hollandiæ Comiti, pro se suisque successoribus vtriusque sexus legitimis liberis cedat, inque perpetuam possessionem tradat vrbem Vltraiectum, Amersfortium, Rhenam, Vbicam, reliquaque oppida, arces, castella ac munitiones, prouinciæ, agrique Vltraiectini, cum omni apparatu bellico, pagis, villis, prouentibus, cum iurisdictione summa, media, infima, mixta, ac denique vniuersum absolutumque prophanæ iurisdictionis Imperium, ea ratione ac modo quo id præcedentes Antistites supra nongentos possedere, rexereque annos, ac vt absolutum decet Dominum Principemque cum vniuerso Nedersticht (nempe Ouerstichtij, id est Trans-Isalani dudum ante in Ianuario se tradiderant) nihil inde excipientes præter sacram iurisdictionem, ac annuos eius prouentus, qui Antistiti eiusque successoribus in sempiternum sarti tecti manebunt: quemadmodum Curia Episcopalis quæ est in vrbe Vltraiecto, ac altera Antistite digna in hac prouincia quam elegit. Adhæc Cæsar Carolus Antistiti Henrico Bauaro singulis numerabit ad vitam annis duo millia florenorum, donec tot ei sacerdotia procurarit, quæ dictam in singulos annos summam conficiant, eaque in perpetuum Episcopatus redditibus adiungi curarit. supplicantes & orantes Romanum Pontificem hæc omnia sua auctoritate approbare, confirmare, rataque habere dignetur. hæc primum à quinque Canonicorum collegijs, deinde ab Abbatibus, tum ab vrbis Senatu, ac nobilibus fuere subsignata, sigillisque munita, ac tandem anno sequenti à Papa Clemente VII. 13. Kalend. Septemb. confirmata. Antistes, ergo inquit Haræus, *suæ renunciationis litteras 12. Octob huius anni consignauit, & Cæsaris Legato Antonio Lalaino Comiti Hoochstratano die 13. Kalend. Nouembris solemniter tradidit, ac postero die populus Vltraiectinus Cæsari sacramentum dixit, hinc 3. Nonas Nouemb. Amersfortij, & non multò pòst etiam VVicani, & Rhenani.* idem mox docebimus de Trās-Isalanis & Gronenganis. Quibus ex rebus patet Carolum requisitū fuisse,

vt perditam pæne hanc Rem publicam hosti eriperet, ac suo ære in libertatem assereret, priuilegiaque ac dignitatem bello amissam restitueret: quod suscepit, peregitque Carolus: vt nec inuaserit ditionem, sed pretio adeptus sit, Antistitemque non spoliarit, quod ait Cassanus; sed supplicem dignitati seruauerit, cessionem ab eo sponte, omnique Clero, Nobilitate, Populoque factam à S. Pontifice confirmatam, susceperit requisitus.

§. *Trans-Isalania*

Eodem iure quo Vltraiectum in Caroli V. manum venit, rogante Antistite, Ordinibusque vniuersis ditionis: qui nihilominus seorsim etiam à Carolo V. stipulati sunt, vt ijs priuilegia ac immunitates veteres sartæ tectæ manerent, iudicijs consuetis vterentur, bellum Trans-Isalanis à quocumque illatum Cæsar, eiusque successores suis sumptibus propulsarent: Cæsar Duci Geldriæ, donec is ablata restitueret, bellum suo ære inferret: aliaque quæ habet verbotenus Petrus Montanus *ad tabulas Kerij*, quibus promissis Cæsar in omnibus Trans-Isalaniæ locis inauguratus est, eamque in posteros transmisit. Antistites solos hæc ditio Imperiumque Romano-Germanicum in ea vsque tempora semper agnouit: veteribus Francis non solum paruit, sed & primos Francos dedit. *vt supra c.6. latius demonstrauimus.* prima eorum sedes, regnique primordium. eoque nomine argumentati sumus, si huiusmodi antiquitates sint spectandæ, vt semper Cassanus commentatur, rerumque vetustarum initia; ei Principi, qui caput regni, scaturiginemque primam gentis Francorum possidet, summum in Francos omnes ius competere; cæteros paulatim exinde victos, accessorios horum esse tantum. quod quia nolit Cassanus; nihil vlterius hic vrgebimus, quam vt suis nunc ergo terminis Franciam suam coërceat, Imperio etiam iam olim attributa, atque tot sæculis possessa, ne vellicet.

§. Gro-

§. *Groninga*

Vltima prouinciarum Inferioris Germaniæ, ad Carolum V. peruenit, ex cessione Antistitis Vltraiectini, quatenus ei ante paruerat: nam is omnem omnino iurisdictionem temporalem in quascumque ditiones in Carolum transscripsit. subfuerat maximè Imperio, ab aliorum dominatu libera, diplomate Maximiliani Albertum Saxonem quasi perpetuum Frisiæ Gubernatorem datum diximus, sed noluerunt in eius potestatem transire Groningani varijs bellis luctati, ab Imperatore etiam proscripti, auxilij causa Geldrum sollicitarunt, cum nec is satis potens esset, etiam Franco Sacramentum dixerunt, eoque maiestatis rei, cum armis diffiderent, dediderunt se Carolo V. Imperatori an. 1536. non qua tali, sed qua Brabantiæ Duci, atque Hollandiæ Comiti imposterum parituros: saluis veteribus legibus, atque immunitatibus, alijsque pactis, ac nominatim vt Dammum æmula vrbs, ad modum pagi Ommelandici, dirutis minutionibus, dirigeretur; & quæ Geldrus distraxerat, prouinciæ restituerentur. quare illa vrbs mænibus nudata, Geldrus armis, ac pace postea omne ius in ditionem prætensum, Ommelandiam, Dammum, Drentam, Tvventam, Couordam, cæteraque prouinciæ huius loca restituit, eiurauitque. Ditionem hanc à Francis, Salijs, Manarmanis, Cruptoricis, Bructeris etiam olim insessam, satis compertum videtur, comprehensamque sub duabus Frisiæ partibus; quæ Ludouico cesserunt, *vt in* §. *Frisia diximus*, non dubitem. à tot sæculis Romanas aquilas secuti sunt Groningani, vt & vrbs ipsa bicipitem aquilam in insignibus gerit. potuisse autem Carolum vt Imperatorem maiestatis, vt diximus læsæ reis gratiam facere, nihil est addubitandum: sibique vt Duci Brabantiæ supplices in subditos dare, accipereque, nihil habet difficultatis, cum & consul qua priuatus apud se ipsum qua consulem possit emancipari, l. *si consul. D. de adopt. vbi in glossa*

plura id genus alia. cui accedit cessio iuris à Georgio Saxonico in Carolum translati, *vt in* §. *Frisia mox diximus*, & Edzardus Frisiæ Orientalis Comes, qui Groninganos bello diu vexauerat, tandem impar iam pridem eos dimiserat. quinimo Cal. Iunij 1517. Gandaui Carolo cesserat non tantum ius omne quod in has ditiones prætendebat, sed etiam susceperat Ost-frisiam vt clientale Hollandiæ feudum deinceps possidendam. pacta refert ad eum annum in Annal. Haræus. adeoque Carolus & hanc ditionem in posteros pacificam transmisit, donec Belgici tumultus etiam illam inuoluerunt.

§. *Cameracum*

Coronidis loco exagitat Cassanus. fuisse ait ex primis quæ Francis Rhenum transgressis cesserint. à Carolo Caluo Balduino Ferreo in feudum datum ait, postquam Imperatores Lotharingiam vsurparint etiam huius vrbis hominia recepisse, recidisse tamen in potestatem Philippi Valesij, Ludouici XII. Henrici III. quando Dux Alensonius in reditu ex Flandria eam intercepit, licet postmodum Comiti Fontano dedita sit, non diffiteor veteribus Francis hanc vrbem cessisse: quin nec in Diuisione sæpius citata Caluo ascriptam: Flandriæ Comites eam obtinuisse, non à Caluo tantum; sed etiam tutelam ab Imperatoribus, Henrico V. & Frederico I. Diuisionem illam non vndequaque seruatam pluribus ex caussis iam dixi sæpius: sæcula iam plura lapsa sunt, quod vrbs hæc atque ditio in manum Antistitum suorum venit, & feudi nomine ab Imperio habetur. & quidem gliscentibus inter Galliam Belgicamque bellis vtrisque interiecta limitibus non semel à Francis fuit intercepta; sed armis aut deditione deinde recepta; non tantum à Comite Fontano, sed etiam à Maximiliano Cæsare: cum Cameracenses, milite illius in vrbem intromisso, Ludouici XII. præsidium eiecerunt: donec tandem, vt olim Imperatores tutelam hæreditarijs Comitibus Flandriæ concesse-

cesserant, ita Carolus V. Castellaniam hæreditariam, extructa ibidem arce, Philippo filio dedit. quam is deinde à Francis dolo interceptam, ductu Fontani recuperauit an. 1595. miror tamen hic Cassanum Alensonij meminisse, nec alibi Francorum eius nomine Imperium prorogare. is siquidem pluribus Belgicæ locis à tumultuante populo in Dominum assumptus erat, etiam Antuerpiæ Marchio inauguratus; sed vt aliena inuaserat, ita & à populo quam acceperat dynastiam in tyrannidem vertit, designato pluribus locis eodem die, & imprimis Antuerpiæ, vbi coram aderat quasi exercitum lustrans, quo eam à sanguinaria cæde auspicaretur; sed fortuna melius vertente cæsis suis omni Belgio eiectus est, redijtque pars maior ad verum Dominum, nisi qua Batauí hactenus rebellant.

Sunt alia loca quæ peculiari ditionum nomine in Belgio censentur, vt Neruiorum vrbs & ager Tornacum, & Tornesium, ac Valencenæ: sed illud pridem Flandriæ membrum fuerat, hæ quidem Hannoniæ annumeratæ. *vt latius vbi supra Bochius, aliique passim.* & licet Franci aliquando armis tenuerint, armis tamen vltra veteres titulos recepta, & fœderibus firmata sunt sæpius, neque horum Cassanus meminit, ideoque nec prolixiores nos erimus: meminit tamen hic Cassanus Coloniæ, Leodij, & Moguntiæ: quas vrbes cum Austriaci non possideant, alienum esset hic tractare: vt & Argentoratum, quod à Ludouico Pio D. Virgini sacratum ait. sed & Diuisio sæpius iam citata Ludouico Coloniam adsignat, & Strasburgum, *Liuguas etiam quod est de ista parte*: quod Miræus interpretatur Leodium: nec Moguntiam Cassanus inueniet in portione Calui: omnia autem illa multis iam à sæculis Imperio accensentur.

§. *Burgundiæ*

Comitatus fines fere Belgarum attingit, quos etsi transilire non statueram, inuitat tamen vicinia, & quod

quasi Belgio annexus à Philippo II. in dotem Alberto & Isabellæ Principibus datus fuit. & licet pridem Francus, seu liber vocetur; tamen & Imperialis solet nuncupari, ac ferè creditur intra Imperij metas multis sæculis constitisse. vnde Circulus Burgundicus Romano Imperio accensetur, *in Recessibus an.* 1522. in comitijs votum, sessionem, assessorem in Camera habet, in Turcica expeditione quantum tres alij Electores contribuit. quibus de rebus videnda est transactio Burgundica *in Comitiis Augustanis* 1548. *edita, & aliis* 1560. *confirmata, Recessibus Imperij inserta.* refert tamen Besoldus *discursu de Burgundia*, &c. vidisse se multa diplomata penes Fiscalem Dolanum, quibus ille Comitatum Burgundiæ ab omni superioritate liberum esse, nec vllum nisi Deum & gladium superiorem habere asserebat: ideoque in Curia Dolana expeditionibus ab Imperio profectis non deferri, vt nec Gallicis. & vero antiquum Burgundiæ regnum memoriam refricat vetustæ libertatis, & si Imperatores olim etiam aliquando in contrarium aliquid gesserint, vt & Comites viribus impares debuerint hominium præstare. vt fecit etiam Margareta Flandrensis 9. *Ian.* 1373. Imperatori tunc in vrbe Parisiensi existente, quod Franciæ Rex ibi vtique non admisisset, si ea sibi fidelitas debita fuisset. Marchantius *in Flandria* l. 3. *c.* 1. refert Burgundorum regnum durasse ad annos 144. *quo titulo extincto,* inquit, *ad annum* 1037. *in Ducatum & Comitatum, Burgundia dissiliit: hunc ad Imperij semper, illum ad Francorum maiestatem subinde respicientem.* enimuero, vt vetera omittamus, quibus sæpe iam est responsum, à multis sæculis Comitatus hic vel pro libero est habitus, vel singularibus cum priuilegijs ita Imperio coniunctus, vt Franciæ nihil debeat: quod satis esse oportet Cassano. In cuius tamen gratiam lubet dicere, fæmininæ successionis etiam esse patientem, vt pluries ea obtinuit: quippe an. 1295. Otho Henrici V. Imperatoris filius Comes Burgundiæ (de cuius stemmate, serieque Comitum

tum videri poteſt Miræus in Chronico Belgico ad an. 1010.) Ioannam filiam nuptui dedit Philippo Longo filio Philippi Pulchri Regis, tunc Comiti Pictauorum, poſtea Regi, & cum ea hunc Comitatum in dotem, ex quo matrimonio Ioanna primogenita nupſit Duci de Oeudes, Burgundiam hanc, & Arteſiam marito adferens: ex hiſce rurſum nuptijs Philippus Burgundiæ Comes, cuius filius Philippus infans defunctus ſucceſſorem habuit amitam Margaretam Flandriæ Comitem, hæc Ludouicum Maleanum, is filiam Margaretam nuptam Ioanni Intrepido, hic Philippum Bonum, & is Carolum Audacem, ex quo Maria Burgundica Maximiliano Auſtriaco nupta, in poſteros hunc Comitatum tranſmiſit. quæ proſecuti ſumus latius, vt conſtaret iam ſæpius Comitatum ad fœminas delatum, ne quid hic Caſſanus de lege Salica, etſi extra Franciam, opponendum æſtimet, tametſi nec deficit veterum Comitum ſtirps maſcula, quam deſignat Miræus *in Chronico vbi ſupra.*

§. *Burgundiæ*

Ducatus duobus iam ſæculis controuertitur armis, & calamis: multis vndique ſagittis diuerſis ex pharetris depromptis. Faius ſane, cuius iam ſæpius meminimus, Mariæ Burgundæ optimo iure latè aſſeruit. mihi viſum in medio ſtatuere ipſum diploma, vnde omnis quæſtio ſcaturiuit; illudque oppoſito ad marginem gloſſemate in quo Faius potiſſimum præiuit. vertitur autem in eo ſolum quæſtio, an deſinente in Carolo Audace Burgundorum Ducum ſtirpe maſcula, ducatus ad Coronam fuerit regreſſus? quæ ex eo pendet, an ea lege olim ſit conceſſus? tabulis ergo inſpectis ea de re iudicandum eſt. eas recitat Miræus *in Cod. donat. piar. c.* 105. à Ioanne Rege an. 1363. conceſſas, à Carolo V. illius

illius filio laudatas an.1364. Ita ergo habent: *Ioannes Dei gratia*,&c. post prologomena de seruanda quiete, & iustitia, & stabilimento regni per fideles vasallos, & digna remuneratione, arcenda oppressione hostili Ducatus Burgundiæ, *qui ex successione bonæ memoriæ Philippi*, inquit, *in nos vt propinquiorem in genere nouiter est delatus:* merita filij Philippi apud Pictauos vulnerati, capti, ac pòst præstita memorat, interseritque filijs Regijs naturaliter patrem teneri assignare, *vnde statum iuxtà suæ prosapiæ perspicuitatem honorificè continuent:* quod aliquid sonat de causa impulsiua legis appennagialis, sed non de finali aut formali; quæ est vt ex bonis Coronæ liberi Regij in posterum congruè exhibeantur, sed finita linea mascula ad Coronam bona auulsa redeant: ne perpetua decisione nuda illa tandem, & inanis fiat. sed hic Ducatus ad regem Ioannem non deuenerat iure Coronæ, sed successionis cognaticæ, tamquam ad proximum per maternam lineam vltimo defuncti Ducis; nec fuerat vmquam de domanio Coronæ: sed & etiam ante Philippo prouisum erat, quoad digna alimenta per Ducatum Turoniæ: quare Ioannes non in alimentis substitit, sed ad *id tamen impendendùm eò liberalius inducimur*, inquit, *suam meritò cupientes honorare personam* (ecce causam donationis) *perpetuoque* (iterum nota) *præmio* (ecce remuneratoriam, adeoque perpetuo irreuocabilem) *fulcire*; *sibi paterno correspondentes amore* (ecce amorem, non iam obligationem de qua ante) *naturaliter nostris tenemur liberis*.

1. Nota

1. Nota requisitionem Ordinum Burgundiæ aduersus vnionem an. 1361. illis inscijs factam: qui ea propter illius reuocationem & singularē sibi Principem obtinuerunt: ne procul absente rege à præfectis malè haberi pergerent. quo spectant anteriora diplomatis verba *spem & fiduciam gerentes in Domino quòd ipsius* (Philippi) *crescente prouidentia dicti nostri subditi Ducatus eiusdem à suis oppressionibus releuentur*. magna sanè causa, regis confessione, contradicendæ, impediendæ, soluendæque vnionis.

2. Pariformi verborum tenore paribus passibus æquiparatur hic à Rege concessio Ducatus & Comitatus Burgundiæ: sed in hoc absurda foret legis appennagialis illatio: ergo & in illo. vnde nec in hoc prætensa vmquam fuit, quare eadem est æstimanda vtrobique virtus verborum.

3. Ex proprio corpore in legitimo matrimonio procreādos hæredes indistinctè vocat Rex: distinctionem sexus abominatur lex, *maximum C. de liber. præterit.*

Notum, inquit, *facimus vniuersis præsentibus pariter & futuris, quod nos his & alijs iustis considerationibus excitati, & ad humilem supplicationem subditorum nostrorum dicti Ducatus* 1. *prædictum Ducatum Burgundiæ in pariatu, & quidquid iuris, possessionis & proprietatis habemus, & habere possumus, & debemus in eodem, nec non & in Comitatu Burgundiæ, & in quacumque parte ipsius* 2. *ex successione prædicta; cum vniuersis & singulis honoribus, iuribus, reditibus, & prouentibus, hominibus, homagijs, feudis, & retrofeudis, iurisdictionibus altis medijs & bassis, mero & mixto Imperio, ciuitatibus, villis, castris, & castellanijs, domibus, manerijs, stagnis, fluuijs, seu riparijs, nemoribus, forestis, vineis, terris pratis, censibus & alijs possessionibus quibuscumque dicti Ducatus, & iuris quod habere possumus ex causa prædicta, in Comitatu prædicto quocumque nomine nuncupentur, & cuiuscumque valoris existant, dicto filio nostro concessimus, donamusque*

terit. & exhared. & generalis Franciæ consuetudo in Ducatibus etiam, Pariatibus, & summis dignitatibus: vt supra diximus §. Flandriæ ex Chassanæo; qui eas enumerat. Cuiac. autem obser. l.8.c.14. Salicam legem esse ait abrogatam excepta successione egni, sed & Faius MS. vbi & rem pro Britannia ex ea regula iudicatam citat. *an.* 1341. vt nuper vidimus in Regina Margareta Valesia. citat vlterius vsum in alijs Normandia, Aquitania, Flandria, Campania, Bria, Engulisma, Veromandua, Arthesia, Neuersa, Rethela, Claromontio, Blesa, Chartresia, Bolonia S. Pauli, Guisna, & alijs generatim; præterquam in vnis aut alteris, in quarũ concessione id fuit expressum disertè: ius enim commune vel consuetudo generalis, quæ non mutatur expresse, cur stare prohibeatur? l. *sancimus C. de testam.* Francorum porro ius ciuile sunt propriæ ipsorum consuetudines generales, non leges Romanorũ: *c super specula de priu.* minus vsus feudales transalpini per Insubres aliquos cõpilati, per Longobardos olim habiti quorum si Franci victores se sub Carolo Magno fuisse gloriantur, velint ne pro præmio referre, vt illorum legibus rediuerint irretiti? cedant ergo horum vsus feudistici, qui hæredum vocabulo filios masculos aliquando intelligunt, iuri Francorum proprio, atque consuetudini illorum, quam diximus generali, cedant inuictæ, quam hic explicuimu rationi. cui accedat quod cum multis verbis Ioannes *hæredes de proprio corpore, de legitimo matrimonio* exigat, si mens eius fuisset vlteriorem distinctionem admittere vnicũ verbũ in tam lõgo diplomate poterat adijcere *masculos*; ideoq; cum is satis aduersus hæredes externos cõsanguineosque illegitimos prouiderit, non debet in claris dari locus coniecturis: aut si quis dubium subesse velit, admittat regulam necesse est, quod in obscuris contra eum facienda est interpretatio, qui legem dicere potuit apertius, vt hic donator. iterum

ex

ex more regionis, ex materia subiecta, quæ erat ea ditio, quæ ad donatorem peruenerat per tramitem maternum, quæ iam ante sæpius fæminino iure habita fuerat. vt ipse Chassanęus vbi supra fatetur, ipsa hæres nupsit Roberto Hugonis Capeti fratri, quem Miræus filium facit, & *Stemma deducit in Chronico ad ann.* 998. ita Faius MS. *ex Chronico* ait Franciæ, & nisi fæminini iuris esset ad Ioannem peruenire non potuerat, nisi Franci impingant in quæstionem Anglicam, vt hic masculum ex fæmina incapace genitum admittant, ibi Eduardum Angliæ Regem regno excluserint, quod per matrem incapacem, ille incapax esset habendus. eoque minus Ioannes fæminas exclusisse censendus est, ne ipse suam successionem, maternũque titulum damnaret. quem ex aduerso disertè laudat, non iure Regio, sed viciniori matris sanguine ad se deuolutum.

4. Vnio hæc facta inauditis Ordinibus ijsdem postulātibus, grauibusque quas dixi-

que & concedimus tenore præsentium, de nostris speciali gratia, certa scientia, auctoritate regiá, & nostræ regiæ potestatis plenitudine, præmissaque in eum transferimus tenenda, possidenda per eum & hæredes suos, in legitimo matrimonio ex proprio corpore procreandos. 3. *Ponentes ex nunc dictum Ducatum Burgundiæ, & ius quod ex successione prædicta habemus in Comitatu prædicto, cum suis prædictis pertinentijs extra nostrum domanium, & separantes omnino: cui siquidem Domanio præmissa duxeramus adiungenda* 4. *non obstante si voluerimus & ordinauerimus sub quibuscumque modo, obligatione, submissione & forma verborum, vel quòd eiusmodi ordinatio præcesserit, vel si habitatoribus dictorum Ducatus & Comitatus seu communitatibus villarum, castrorum, vel locorũ aliorum eorumdem vel personis singularibus concesserimus, præmissa in toto vel in parte à nostro & Coronæ nostræ Domanio nullatenus ex tunc in antea separari, quorum dictum filium*

diximus causis merito reuocata. qualis reuocatio præualere omnino deberet quamuis vnio fuisse valida daretur inscijs Ordinibus facta. *qua de re egimus supra* l. 2. c. 10. & *seqq.*

5. Iterum verbosa repetitio, cui facilis fuerat adiectio *masculi*. quò non adiecto sub masculino comprehenditur & fœmininũ, vt in dictione *si quis* decidit *Lex* 1. *D. de verb. sign.*

6. Ecce cum omni iure, libertate, & franchisia conceditur Ducatus, quibus apud antecessores fuerat, atque vltimo defunctum; atqui apud illos fuerat, vt feudum fæmininum, olim etiam vt nec feudum quidem, sed summo iure: non ergo donator imposuit seruitutem feudi masculini, aut ius fæmininæ successionis intercidit.

lium nostrum Ducem, primumque Parem Franciæ facimus, & creamus: volentes & concedentes eidem, vt ipse suiq; hæredes ex proprio corpore in legitimo vt prædicitur matrimonio 5. *procreati, qui ei succedent in Ducatu prædicto, vtantur & fruantur perpetuò & pacificè vniuersis & singulis priuilegijs, franchisijs, iuribus, libertatibus, & prærogatiuis, quibus vsi sunt hactenus, & vtũtur cæteri Pares Franciæ, omni modo & forma quibus tenebant dictum Ducatum, & dictis priuilegiis vsi fuerunt hactenus Duces Burgundiæ, & vtebatur dictus defunctus vltimus dux Philippus dum viuebat.* 6. *saluis tamen donationibus & concessionibus, si quas fecimus postquam dictus Ducatus deuenit ad manum nostram, vt prædicitur, quas noluimus effectu frustrari: saluis insuper & retentis nobis & successoribus nostris Franciæ Regibus superioritate & resorto dictorum donatorum, fide etiam ac homagio* Ducis *præstandis nobis & successoribus nostris prædictis, modo debito & consueto fieri, & præstari per* Duces *Burgundiæ, temporibus anteactis, regalibusque, & iuribus alijs regijs, ad nos pertinentibus, ad causam nostræ Coronæ, & quæ habebamus viuente dicto vltimo* Duce *defuncto in* Ducatu *prædicto.*

7. Atqui

7. Atqui antea Ducatus Burgundiæ non possidebatur aliquo iure appennagij, mansit ergo in eadem libertate, neque per hanc donationem appennagij seruitus est indicta.

8. Hæc exceptio ab eo quod imposterum hæredes Philippi Ducatum possiderent, nisi deficiant hæredes ex corpore proprio, & legitimo matrimonio, firmat regulam in non exceptis, non sunt exceptæ fæminæ, firmata ergo in illis successionis regula. Appennagij ordinatio vetusta non est, nec credit Faius huius donationis tempus vllam præcessisse, demum incepisse cum excessa in Ioanne Caroli V. Regis filio esset liberalitas multarum nimis ditionum donatione, eamque vellet moderari, à proceribus iudicatum fuisse ditiones omnes ei, hæredibusque vtriusque sexus relinquendas, sola excepta Aurelia ad masculos restricta in Ian. 1366. sæpius ergo iudicatum est, nisi disertè secus cautum sit, censenda feuda fæminina, quamuis summæ dignitatis in Francia, vbi mino-

7. *Pro quibus donatis prædictis dictus filius noster nobis fecit homagium, tamquam* Dux *& primus Par Franciæ prædictus, & eo modo quò defuncti* Duces *Burgundiæ tenebantur, & consueuerunt facere, nobis, & nostris prædecessoribus. Ad quòd homagium admisimus eundem, quem per hoc emancipauimus, & extra potestatem nostram paternã posuimus, & ponimus per præsentes, saluo interim & retento, quòd si dictus filius noster vel sua posteritas, vt prædicitur, procreãda decesserint, quòd absit, absque hærede, ex proprio corpore, succedente in dicto Ducatu, præmissa vniuersa & singula sic donata pleno iure integraliter reuertentur ad nos, & successores nostros Reges, qui pro tempore fuerint* 8. *nostræ Coronæ domanio applicãda. Per hanc autem concessionem nostram præsentem & donum, Ducatum Turoniæ, quem cum suis pertinentijs dicto filio nostro aliàs donauimus, ad manum nostram ponimus, & retinemus, ordinaturi de eodem ad nostræ beneplacitum voluntatis-*

minora etiam redacta sunt, ad instar patrimoniorum: in ambiguitatibus autem quæ ex legibus *proficiscuntur*, inquit Calistratus *in* l. 38. *D. de Legib. consuetudinem aut rerum perpetuò similiter iudicatarum auctoritatem vim legis obtinere Seuerus rescripsit, & Paulus in* l. 37. respondit, *imprimis inspiciendum esse quo iure ciuitas retrò in huiusmodi casibus vsa fuit.* vtrumque hic est, & consuetudo, & res iudicatæ, vt diximus. Idem fuisse sensus & donatorum & donatariorum ex eo conuincitur, quod Carolus Ioannis filius ante regnum, atque iterum post regnum patris donationem confirmarit, multis etiam verbis: *vt apud Miraum legitur d. c.* 105. nec inseruit tamen semel verbum vel vnum restrictionis *masculæ.* donatarij plura Ecclesijs donaria dederũt, legarunt, super ipso Ducatu vxorum duaria cõstituerunt sæpius, quæ ipsis defunctis sine controuersia fuerunt soluta. iterum Philippus Bonus Ordinem Aurei Velleris instituens perpetuum illius caput,

quapropter damus præsentibus in mandatis vniuersis Prælatis, & alijs personis Ecclesiasticis vniuersis, Ducibus, Comitibus, Baronibus & alijs nobilibus, aliisque clericis & laicis, ad quos pertinuerit quatenus homagia, & deueria, honores, seruitia, & obedientias in quibus nobis tenebantur ante præsentem donationem, ratione Ducatus & aliorum donatorum prædictorũ præstent, & faciant indilatè, & de cætero dicto filio nostro, suisque hæredibus antedictis, de legitimo matrimonio procreandis, modò & forma, quibus ipsa fecerant, & facere debuerant dicto vltimo defuncto Duci, per quorum præstationem nos inde absoluimus penitus, & quitamus eosdem volumusque obediant dicto filio nostro, tamquam Duci dicti Ducatus & Pari Franciæ primo, plenariè & absque difficultate quacumque.

Mandamus insuper dilectis & fidelibus consiliarijs nostris, Præsidentibus, & alijs gentibus nostri Parlamenti Parisiensis, vniuersis insuper iustitiarijs & officiariis nostri regni, præsentibus &

caput, Ducem Burgundiæ nominat: & si contingat decedere sine stirpe mascula, vt sit gener, vti Dux Burgundiæ. in Pace Atrebatensi, vt capella in memoriam cæsi Ducis fundanda perpetuo sit collationis Ducis Burgundiæ: sine distinctione sexus: & vt Comitatus Masconiensis, Auxerrensis, Barrensis, ad Sequanam, appendices vtique Ducatus Burgundiæ perpetuo competerent Duci, heredibusque ipsius masculis & fœmellis: ergo Dux hæredes masculos & fæmellas habere poterat. Hic fuit sensus, mens, interpretatio vsque ad obitum Caroli Audacis: ideoque licet non essent mutanda, quæ certam semper interpretationem habuerant, nec optima legum interpres consuetudo vellicanda *d.* l. 37. 38. D. *de leg.* mirum tamen non est cæso ad Nancæum Carolo Ludouicum XI. hunc cauillum inuenisse, qui etiam alias ditiones pupillæ, vbi nullus color prætexi poterat, inuasit titulo tutelæ: quam in lupinā vertit. *vt in* §. *Flādria diximus.*

& futuris, quatenus dictum nostrum filium, & hæredes suos prædictos Duces Burgundiæ & Pares Franciæ recipiant, & admittant, ipsosque faciant & permittant vti, & gaudere pacificè prærogatiuis franchisijs, libertatibus, honoribus, & iuribus Ducatus & Pariatus, & nostram præsentem Ordinationem teneri perpetuò inuiolabiliter: nihil facientes vel attentantes in contrarium quoquo modo: non obstantibus consuetudinibus, statutis, vsibus, & priuilegijs contrarijs quibuscumque, donisque & gratijs dicto filio nostro factis alias, & quæ in præsentibus non fuerint expressata.

Quòd vt firmum & stabile permaneat in futurum nostris præsentibus litteris fecimus apponi sigillum: saluo in alijs iure nostro, & in omnibus alieno.

Datum Germiniaci supra Maternam in die sexta Septembris anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo tertio.

Per Regem Iuo.

Atque

Atque hæc de hæreditarijs Domus Burgundicæ, inferiorisque Germaniæ prouincijs sufficiant, quæ exegit obseruantia Principis, Patriæ amor, &, quoad Cassanum ratio legis l. *diffamari C. de ingen. manumiss.* Nuper Nicolaus Vernulæus Apologia quàm edidit pro augustissima gente Austriaca regnorum ditionumque, quas illa vbicumque terrarum possidet, iura asseruit historicè breuiterque: ampliora per otium promittens: sed & *Romano-Germanicus Cæsareæ Maiestatis Splendor nebulosum* Cassani *somnium* l. 2. *cap.* 1. dispersit auctore G. V. H. equite Germano, asseruitque Nationi Germanicæ Imperatoriam dignitatem. narrantur etiam Cassani Somnia prodijsse generalius, sed videre mihi hactenus non obtigit. Verum Vernulæus spero aliquando, vel alius pro cæteris Principum ditionibus idem præstare, & Cassani errores propius detegere operæ-pretium putabit: si etiam stulto suadeamur respondere secundum stultitiam suam, ne sibi sapiens videatur, ne alijs debilibus ingenijs fucum faciat, ne nimium creduli non vera, sed pro veris admittant affabrè concinnata. nam me plura persequi alienum esset ab hoc instituto, siue defendendo quæ Rex Catholicus possidet; siue vendicando illa, quorum possessio aliquando substracta est: multo illa magis, quæ ad exteros Principes pertinent: etiam Britannia minor, domus Valesiæ hæredium, vltimo à Regina Margareta Valesia, cui Henricus IV. repudium miserat, possessum, eaque sine liberis desinente ad Principem Isabellam ex Henrici II. filia progenitam, à qua maritoque Alberto Pio Ludouico XIII. apud Senatores Parisienses lis dictata est; & per huius itidem improlis ad Principes Sabaudos sororis illius natu minoris liberos deuolutum: minimè vero Pictauiam, Aquitaniam, Normandiam, peruetus Anglicorum Regum patrimonium, aliaque: quæ si ad iuris Cassani regu-

regulas excutiantur, non ritè Coronæ Francicæ inſerta dicentur: quibus etſi Angli, alijue felicioribus quàm iuſtis armis, vel à magicis etiam puellis ſint exuti, Caſſani regulæ, fortuna benignius ridente, armatam repetitionem permittunt, contemtumque fæderum, quæ ex Ordinum Anglicorum aſſenſu inita non fuerint: qualem Caſſanus intra proximam annorum miriadem non produxerit: minime vero gentium annulos, ſigilla Pharamundi, vt ſuprà diximus, dictatorumque legis Salicæ, appenſa tabulis, quæ in controuerſia Eduardi Regis Angliæ aduerſus Philippum Valeſium producenda recognoſcendaque erant; qua totum Francorum regnum poſtulabatur. quæ Anglis in ſuo otio relinquemus; nobis iam tempus imperat fœderum, quibus contentiones aliquando ſopitæ fuerunt, firmitudinem libro proximo examinatum vt eamus.

LIBRI

LIBRI SECVNDI

CAPVT I.

De fœderum obseruantia.

PRoposuimus enim initio dicere de Pacis fœderumque vinculo, debitaque in regalibus controuersijs obseruantia. Ea in re eximia est decretalis Innocentij III. Epistola ad omnes Franciæ Prælatos olim missa ad pacem inter Franciæ Angliæque Reges iuratam ritè seruandam. *relata in c. nouit X. de iudicijs* eam, quia singulariter ad rem præsentem facit, extensè recitabimus cum supplementis, vt in Codice Iuris Canonici per ipsum Gregoriũ XIII. edito habetur. *Innoc. PP. III. Prælatis per Franciam constitutis, nouit ille, qui nihil ignorat, qui scrutator cordium est, ac conscius secretorum, quod charissimum in Christo filium nostrum Philippum Regem Francorum Illustrem, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta diligimus, & ad honorem, & profectum, & incrementum ipsius efficaciter aspiramus; exaltationem regni Francorum sublimationem Apostolicæ Sedis, reputantes: cum hoc regnum benedictum à Deo semper, in ipsius deuotione permanserit, & ab eius deuotione nullo vmquam, sicut credimus, tempore sit discessurum. quia licet interdum hinc inde fiant immissiones per angelos malos, nos tamen, qui sathanæ non ignoramus astutias, circumuentiones ipsius studebimus euitare, credentes quod idem Rex illius seduci fallacijs non se permittet. Non putet aliquis quod iurisdictionem illustris Regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus, cum ipse iurisdictionem nostram, nec velit, nec debeat impedire, sed cum Dominus dicat in Euan-*

Euangelio, si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum, si te audierit. lucratus eris fratrem tuum, si te non audierit, adhibe tecum vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum, quod si non audierit, dic Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: & Rex Angliæ sit paratus sufficienter ostendere, quòd Rex Francorum peccat in ipsum, & ipse circa eum in correptione processit secundum regulam euangelicam, & tandem quia nullo modo profecit, dixit Ecclesiæ; quomodo nos, qui sumus ad regimen vniuersalis Ecclesiæ superna dispositione vocati, mandatum diuinum possumus non exaudire, vt non procedamus secundum formam ipsius? nisi forsitan ipse coram nobis vel legato nostro sufficientem in contrarium rationem ostendat. non enim intendimus iudicare de feudo, cuius ad ipsum spectat iudicium, nisi fortè iure communi per speciale priuilegium vel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum, sed decernere de peccato, cuius ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quemlibet exercere possumus & debemus. Non igitur iniuriosum sibi debet regia dignitas reputare, si super hoc Apostolico iudicio se committat, cum Valentinianus inclytus Imperator suffraganeis Mediolanensis Ecclesiæ dixisse legatur: talem in Pontificali Sede constituere procuretis, cui & nos qui gubernamus Imperium sincerè nostra capita submittamus, & eius monita (cum tamquam homines deliquerimus) suscipiamus necessariò, velut medicamenta curantis, nec sic illud humillimum omittamus quod Theodosius statuit Imperator, & Carolus innouauit, de cuius genere Rex ipse noscitur descendisse, quicumque videlicet litem habens siue petitor fuerit, siue reus, siue in initio litis, vel decursis temporum curriculis, siue cum negotium peroratur, siue cum iam cœperit promi sententia, si iudicium elegerit sacrosanctæ Sedis antistitis illico sine aliqua dubitatione (etiam si pars alia refragetur) ad Episcoporum iudicium cum sermone litigantium dirigatur: cum enim

enim non humanæ constitutioni, sed diuinæ potius innitamur, quia potestas nostra non est ex homine, sed ex Deo, nullus qui sit sanæ mentis ignorat, quin ad officium nostrum spectet de quocumque peccato mortali corripere quemlibet Christianum, & si correctionem contempserit per districtionem Ecclesiasticam coercere. Quod enim debeamus corripere, & possumus ex vtriusque patet pagina testamenti. Cum clamet Dominus per prophetam: clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & subiungat ibid: nisi annunciaueris impio impietatem suam, ipse in iniquitate quam operatus est morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Apostolus quoque nos monet corripere inquietos, & alibi dicet idem: argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. quod autem possimus & debeamus coercere, patet ex eo quod dicit Dominus ad Prophetam, qui fuit de sacerdotibus Anathot: ecce constitui te super gentes & regna, vt euellas & destruas, & dissipes, & ædifices, & plantes, constat verò quod euellendum, destruendum & dissipandum est omne mortale peccatum. præterea cum Dominus claues regni cælorum B. Petro Apostolo tradidit, dixit ei quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Verum nullus dubitat quin omnis mortaliter peccans apud Deum sit ligatus. Vt ergo Petrus diuinum iudicium imitetur ligare debet in terris, quos ligatos constat in cælis. sed forsan dicetur quòd aliter cum Regibus & aliter cum aliјs est agendum, cæterum scriptum nouimus in lege diuina, ita magnum iudicabis vt paruum, nec erit apud te acceptio personarum. Quam B. Iacobus interuenire testatur, si dixeris ei qui indutus est veste præclara: tu sede hic benè, pauperi verò, sta tu illic, aut sede sub scabello pedum meorum. Licet autem hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, vt peccatorem reuocemus à vitio ad virtutem,

ab

ab errore ad veritatem, præcipuè cum contra pacem peccatur, quæ est vinculum charitatis, postremò cum inter reges ipsos reformata fuerint pacis fœdera, & vtrumque præstito proprio iuramento firmata: quæ tamen vsque ad tempus prætaxatum seruata non fuerint, numquid non poterimus de iuramenti religione cognoscere, quòd ad iudicium Ecclesiæ non est dubium pertinere, vt rupta pacis fœdera reformentur? ne ergo tantam discordiam videamur sub dissimulatione fouere, prædicto legato dedimus in præceptis, vt (nisi Rex ipse vel solidam pacem cum prædicto Rege reformet, vel saltem humiliter patiatur vt idem Abbas & Archiepisc. Bituricensis de plano cognoscant, vtrum iusta sit quærimonia, quam contra eum proponit coram Ecclesia Rex Anglorum, vel eius exceptio sit legitima, quam contra eum per suas nobis literas duxit exprimendam) iuxta formam sibi datam à nobis procedere non omittat. Ideoque vniuersis vobis per Apostolica scripta mandamus, & in virtute obedientiæ præcipimus, quatenus postquam idem Abbas super hoc mandatum fuerit Apostolicum executus, sententiam eius; imò nostram verius recipiatis humiliter, & faciatis ab alijs obseruari, pro certo scituri quòd si secus egeritis, inobedientiam vestram grauiter puniemus. Bellum ergo exstiterat inter Franciæ & Angliæ Reges, pax coaluerat, iuramento roborata erat: Rex Angliæ quærebatur pacem infringi à Rege Franciæ, ille Anglum dicebat vasallum esse, feudi iure acta sua subniti: at Anglus non de feudi lege iam disputari, sed de pacis vinculo, fidem promissorum exposci; interponit se Pontifex, inquiri iubet an Euangelica Regis Angliæ denunciatio veritate nitatur; an iusta aduersus denunciata Regi Franciæ competat exceptio: sin minus, & ille denuntiata reddiderit probata; Rex Franciæ solidam pacem cum Rege Angliæ reformet; aut aduersus eum agatur iuxta præceptum Euangelij, delegatorumque sententia recipiatur, ab omnibus obseruari curetur.

Causam belli glossa, Panormitanus, alijque *d. c. nouit*, aiunt fuisse Comitatum Pictauiensem; Chassanæus *ad consuet. Burgund. R.3. de fiefs* §.5. plenius refert *S. Guilielmus ex se*, inquit, *erat Comes Pictauiensis, & ex eius vxore tenebat Ducatum Aquitaniæ, ex qua habuit filiam, quæ nominata fuit Domina Aleënor, & copulata fuit matrimonio Ludouico VII. filio Ludouici le Gros Regis Francorum, & postmodum repudio inter eos habito, fuit copulata matrimonio Henrico filio Regis Angliæ, qui postmodum fuit rex Angliæ, & Dux Normandiæ, & per eius vxorem fuit Dux Aquitaniæ, & prætendebat Comitatum Pictauiensem, sed dictus Ludouicus VII. filius Ludouici Grossi obtinuit prædictum Comitatum; ratione cuius & repudij supradicti initium guerrarum inter Francos & Anglos processit*. Nangius refert ad *annum* 1204. noluisse Anglum hominium præstare: Auctarium Aquicinctinum à Miræo editum cum Chronico Sigiberti, *Ioannes Rex Anglorum*, inquit, *destruxit castella Vilcassini pagi, Gisortium scilicet & alia, vnde tota guerra iam per multos annos inter vtriusque regni Reges fuit exagitata*. feudalis ergo quæstio erat, siue de iure successionis, siue de obsequijs vasalli, siue de nimis munitis locis, adeoque suspectis, inuito Domino non habendis, & quæ ergo Franciæ Rex præsidijs suis tradi vel destrui iusserat, & rex Angliæ tergiuersatus: eaque erat à Paribus Curiæ cognoscenda: sed in bellum itum erat, & pax exinde composita, & iuramento vallata. *Fœdus*, inquit Mariana, *in historia Hispaniæ* l. 11. c. 21. *magis necessarium, quam honestum Anglis, ex quo à Francis captæ paulò ante vrbes eis relictæ, ea tantum lege vt Blanca Alphonsi Castellæ Regis filia Ludouico Philippi Regis Galliæ filio nuberet nulla alia dote: ea scilicet honestatis species obtendebatur: quòd Ioannis* (Regis Angliæ) *sorore genita esset. Andes ex fœdere Anglis dati, Imperij Anglicani maiestatem eo fœdere imminutam, non obscurè dolebant Angli, prorsus vt Regem in Angliam traijcientem malignis oculis intuerentur, neque vr-*

bes

bes ineunti faustis vocibus, vt fieri solet, acclamarent: ita Mariana: non festiuos ignes struerent, non fœdera facto, in vicem suffragij, probarent. & tamen Philippus paulo post Normandiam inuasit, Rothomagum obsedit, totamque ditionem ad corpus regni reduxit, post 292. annos, quo Carolus Simplex illam cum filia in dotem dederit primo Duci Normannorum, vt ait Naugiacus. Philippus siquidem nouum Regem euertere parabat, vt testatur Mariana, & bellum maiori mole coortum, discordiæque flamma Galliam vniuersam æstuasse, *d. c.* 21. & 22. Anglosque Francorum armis petitos, *rupto*, inquit, l. 12. c. 3. *per iniuriam fœdere, quòd inter vtramque gentem stabat*, de Aquitaniæ etiam Imperio periclitatos. *Rex Franciæ*, inquit Gloss. *d. c. nouit non obstante iuramento venit contra illam compositionem, & occupauit Comitatum Pictauiensem.* Rex ergo Angliæ viribus bellicis impar ad sacram anchoram confugit, Sedem Apostolicam, ex qua Innocentius III. detonuit, *Legatos*, inquit Bzouius in *Annal. Eccles. ad an.* 1199. *ad conciliandum Regem Gallorum cum Anglorum Rege mittens, eos ad concordiam ineundam sub censuris Ecclesiasticis compelli præcepit*: iuramentum, pacemque seruari. Sæpè religiosè inter Principes conciliata fœdera sinistris consilijs à timore Dei, & iuramenti religione alienis, perfide infringuntur. Videamus igitur argumenta, quibus huiusmodi infractio solet palliari.

CAPVT II.

An aliqua excellentia, merita, & tituli Regum Francicorum huiusmodi Pontificio mandato, fœderibusue obstare possint?

TRibuit Innocentij decretalis, quam recitauimus, (quà regnum illud benedictum à Deo, in illiusque deuotione permanens prædicatur, & quà monet ex lege

lege diuina ita magnum iudicabis vt paruum, non erit apud te acceptio personarum) causam, vt indagemus, an contractis fœderibus, alijue gentium iuri obsit, quàm Arroyius longis dissertationibus, Cassanus l. 1. *c*. 1. *p*. 2. ac alibi breuioribus, alijque nonnumquam Franci buccinant, excellentia aliqua Regis Franciæ? Reprehendi non potest, quam Deus indidit, natura simiarum, vt præ cæteris animalibus catulis suis delectentur, susque deque versent eos, & strictè nimium amplexentur, vnde natum illud *suum cuique pulchrum*. inuidere non possum, quod Franci Reges suos præ reliquis efferant, encomia, merita, titulos in cælum tollant: adeo vt vix aliqua diuulgetur dissertatio, quin ex illis in scenam aliqua producantur. & venia quidem danda est, cum parergos, vt in comedijs solent ludicræ quædam personæ interloqui, ad fallendum spectatorum tædium, ea dicunt: sed tolerari non potest, vt aliquid huiusmodi fulcris stabiliatur, quod nec cœlo nec terra cohæreat: vt si disputetur de regnorum iure, de successionum iustitia, de armorum æquitate, huiusmodi paleæ misceantur. & tamen Arroyius alijque nonnulli scriptis suis non inspergunt tantum hæc, vt flosculos, sed etiam argumentorum suorum partes faciunt. qua de re nihil lubet iam dicere, plus satis executus id est Alexander Patricius Armacanus *in Marte Gallico totis* 28. *primis capitibus* l. 1. vbi luculenter disserit Clodouæum delibutum fuisse vnctione baptismi tantum, non regia (etsi in testamento D. Remigij, quod refert Miræus *in Cod. donat. piar. c.* 1. hæc verba legimus *per eiusdem sacri chrismatis vnctionem ordinato in Regem*) vnctionem Regum spiritualem esse cæremoniam, non imprimere characterem, iteratam in pluribus fuisse, Reginis etiam tributam, non tribuere summam potestatem, sed alias quasdam prærogatiuas spirituales, plerisque regibus Christiani Orbis esse vsitatam (prout *c.* 1. *X. de sacr. vnct.* de Regibus generaliter loquitur) priscos Gothorum Reges ante mille annos vnctos

fuisse

fuiſſe, adeoque ante omnes Reges orbis Chriſtiani: Pipinum I. Regem Francorum inunctum fuiſſe; oleum cælitus allatum non tribuere maiorem poteſtatis eminentiam, quam ab Eccleſia ſanctificatum; ſed neque ſtrumarum ſanationem: quæ & recens eſt, neque titulum Chriſtianiſſimi; nec ſacerdotium: titulum illum geſta Clodouæi non peperiſſe, non Clotharij, vel Cloduardi, non Dagoberti, & Lotharij, aut Ludouici V. non Philippi Pulchri: non ſignificaſſe prærogatiuam honoris apud eos, qui primo eo vocabulo ſunt vſi aliquot ſæculis: antequam eum Pontifices Romani Galliæ Regibus tribuiſſent, Hiſpaniæ Regibus vſitatum, debitumque fuiſſe: quibus & Catholici conceſſum, & antiquitus tributum; nec non orthodoxi, eoſque geſtis ſuis Hiſpanos pridem meruiſſe: ad hæc vltima vſque ſæcula, quibus poſtremas etiam paganorum reliquias toto orbe Hiſpanico pepulerunt, fidemque Chriſtianam ad vtroſque Indos prouexerunt; in Chynas, aliaſque Orientis ignotas ante prouincias, in orbem nouum Americanum intulerunt, aduerſus hæreſes vbicumque terrarum defenſarunt, vnde & religioſiſſimi & glorioſiſſimi titulum antiqua poſſeſſione, nouoque iure ſint adepti: mihi tantum illud propoſui, vt ex decretali Innocentij monerem nullam Francis tantam eſſe prærogatiuam à Deo, natura, aut Pontificibus tributam, quæ Dei, naturæ, aut gentium iura ſoluat, pactis, fœderibus vim ſuam auferat, bella illis iuſta faciat, quæ, ab alijs eodem titulo ſuſcepta, ſint iniuſta: vbi de iure, iuſtitia, iudicio agitur, nullam inter illos ac alios cadere acceptionem perſonarum, manere diuinæ iuſtitiæ regulam *ita paruum iudicabis, vt magnum*, manere ex iure gentium reciproca pactorum vincula: quibus nec Deus ipſe ſolutum ſe facit: *quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita. Pſal. 88.* Et ne olim Rex Franciæ faceret, coëgit hæc decretalis. ſed neque Rex ipſe Regum & Dominus dominantium ex ſua ſupremitate & prærogatiuarum

omnium immensitate rerum iustitiam diiudicat : sed *cum sit iustus*, inquit Sap. 12. *iustè omnia disponis. Ipsum quoque qui non debet puniri, condemnare exterum æstimas à virtute tua. Virtus enim tua iustitia initium est.* Exterum erit ergo a virtute, à iustitia Regis Franciæ ex personalibus suis dotibus & priuilegijs rerum iustitiam inuertere, aliena postulare.

CAPVT III.

De pacto pacis.

INter summas maiestatis notas refertur arbitrium belli & pacis : vt nec illud decerni, nec hæc confici posset, nisi ab eo penes quem esset summa reipublicæ. *c. quid culpatur* 23. *q.* 1. *c. Dominus* 29. *q.* 2. quapropter qui bellum aliter suscipit maiestatem lædit, l. 3. D. *ad leg. Iul. maiest.* & ex contrariorum disciplina, pax inita citra eius, penes quem est summa rerum, auctoritatem, nullius est momenti. adeoque cum penes populum Romæ summa esset auctoritas, *Senatus*, inquit Salustius, *vti par erat, decreuit suo atque populi iniussu nullum fieri potuisse fœdus.* ecce ius Romanum, quo non sibi domi viuebant tantum, sed vt iure gentium vtebantur. sic & ipse Posthumius in Oratione in Senatu habita, *iniussu*, inquit, *populi nego quidquam sanciri posse, quod populum teneat.* causam addit; *hosti nihil spopondistis, ciuem neminem pro vobis spondere iussistis, nihil ergo vobis nec nobiscum est, quibus nihil mandastis, nec cum Samnitibus, cum quibus nihil egistis.* Neque enim, tametsi cuiquam bellum gerendum demandetur etiam cum generali potestate, & libera, ea quæ sunt summæ auctoritatis comprehensa verbis generalibus censentur; sed ei in signum supremitatis, reseruata, penes quem est rerum summa.

c. quod

c. quod translatione X. de off. leg. l. 1. D. *de off. eius cui mand. iuris c. vnic. quæ sint regal.* & ideo idem Posthumius, *ne illud quidem*, inquit, *quod quosdam forsitan moueat, refert, Consul, an dictator, an prætor sponderit*. Magna tamen erat Romæ Consulum, & libera dictatorum potestas. *dictator*, inquit Liuius, l. 4. *creatus est, aduersus cuius vim tribuni plebis, aut ipsa plebs ne attollere quidem oculos, aut hiscere audebat.* sic rescissa est pax Caudina, & quæ cum Fugurtha, cum Brenno, alijsque iniussu populi, Dictatorisue facta erat; aliæque apud Liuium, aliosque, sic Plato censuit *apud Plutarchum in vita Catonis Vticensis, & Iulij Cæsaris* reuocandum exercitum, & Cæsarem hostibus dedendum, quod iniussu populi bellum in Gallia gereret. Sed postquam populus omne Imperium, potestatemque Principi lege Regia detulit, l. 1. D. *de constit. princ.* hoc belli pacisque arbitrium est penes solum Principem. *d.* l. 3. D. *ad leg. Iul. Maiest. d. c. quid culpatur.* 23. *qu.* 1. ille solus pacem facit, *Gentil. disp. de vnion. Britann. Gudelin. de pace cap.* 7. *Vasquez illust. quæst. qu.* 7. 23. nec ab eo auelli potest. *latè Bodinus de repub. cap.* 1. l. *vltim.* atque eo spectat quod populus Regem, à Samuele postulans, l. 1. *Reg. cap.* 8. *constitue*, inquit, *nobis Regem, vt iudicet nos, sicut & vniuersæ habent nationes*: & infrà, *Rex erit super nos, & erimus nos quoque sicut omnes gentes, & iudicabit nos Rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra, pro nobis*: ecce, quasi gentium omnium iure, sacra historia belli, pacisque Iura regibus detulit, nec minus historiæ omnium temporum, nostrique præsertim sæculi vsus regibus eam competere potestatem contestantur, nec ipsi porro Galli negauerint.

CAPVT IV.

De pace, quæ partem regni hosti tribuit.

SEd hoc in controuersiam vocant, cum rebus suis conuenire existimant, an Rex ea lege pacem possit componere, vt pars aliqua regni hosti cedat? negant eam Regi esse potestatem, legibus regni fundamentalibus prohiberi, vsufructuarium hic tantum esse contendunt, vti debere salua rei substantia, vt maritum dotis dominum, restrictum ne alienet, iureiurando obstringi ne regnum minuat, aliaque id genus. & Cassanus *recherche* l.2.c.2, *pag.*41. regni Arelatensis supremitatem an 1330. Philippo Valesio Regi Franciæ venditam ab Henrico Imperatore eo potissimum puncto sartam tectam seruari posse contendit, quod Ordines Imperij consenserint. *In omnibus*, inquit, *regnis consensus Ordinum auctoritatem præstat venditionibus & alienationibus rerum Dominicalium: ideoque tractatus Madriliensis dissolutus fuit, quod non interuenisset Ordinum Franciæ consensus: & hæc consuetudo obseruatur, in omnibus alijs Europæ regnis, & notabiliter in Germania & Polonia.* & infra. *nec posset venditio supremitatis regni Arelatensis magis esse valida, eo quod pro necessitate & conseruatione Imperij sit facta, cum consensu & approbatione Generalium Statuum: in quibus consistit Principalis potestas, & auctoritas Souerana.* ita ille. an sanè ita sentiant alij Franci de hac causa, induci non possum vt credam; sanè non ita Albericus Gentil. *tot.disp. de potest. reg. absolut. & disputat. de vnion Mag. Britann.* omnem Franci etiam supremitatem non penes populum aut regni Ordines esse existimant, sed penes ipsum Regem, & quidem iure ensis sui, non populi concessione. vnde alias cum patronus quidam clientis causam in Curia

tia Parisiensi peroraret, & per transennam legem Regiam allegaret, qua populus ei, & eum in potestatem regiam transtulisset, surgente ex templo Regio procuratore, & obstrepente Regem non beneficio populi, sed maiorum virtute, successioneque regnum possidere, Curia patrono illi silentium, imposuisse dicitur, *Bodin. l.6.c.5.de Rep.* quod vt de primis Francorum regibus recipiatur, de secunda & tertia linea dici nequit: nam Senatusconsulto Regni Pipinus & Capetus assumti sunt, quamuis Pipino & auctoritas & sacratio Pontificia accesserit. sed, vtut id sit, non credam Cassanum, aliosque aduocatos Regios, cum Regum Francicorum gratia, dicturos, supremitatem regni penes populum, penes Ordines esse: eaque de causa, vt consules, aliosve belli Duces Romanos, iniussu Senatus populique pacem, aut fœdus inire non posse, quo res Regiæ minuantur. nam & hoc est quod dictator Camillus apud Liuium *d.* 1. l.5. negat pactionem, à Senatu populoque Romano quamuis factam, de redimendo Capitolio mille auri pondo ratam esse, *quæ postquam*, inquit, *ipse dictator creatus esset, ab inferioris iuris magistratu facta esset.* vt huiusmodi pactiones iure negari nequeant ijs competere, qui non habeant alium superiorem. dicendumque ideo est, quod quidquid apud Romanos olim potuerit Populus, potuisse deinde Imperatores, & in Francia Reges: aliunde ergo quærendam causam cur non possint.

CAPVT V.

An obstent regni leges fundamentales?

LEges Salicas, vt aliquas esse, & veras demus, nullas tamen in ijs esse inuenias, quæ de regnis loquantur, sed *de terra* quidem & *hæreditate*, qua & ipse Cuiacius allodium significari interpretatur: neque reperias regni

partisve alienationem prohibitam, sed *vt de terra Salica mulier nullam partem habeat, sed vt tota hæreditas ad filios pertineat.* quod de allodiali hæreditate decretum (quasi quod in priuatis placuit, ad publicam regni successionem administrationemque pertineat, vt quod in membris iustum æquum visum est, in capite non displiceat; & quod in feudis seruandum vasallis proponitur, à Domino principali non reijciatur) existimare licet Ordines Franciæ mouisse maximè cum Philippo Valesio regnum detulerunt consanguineo ex stirpe mascula remotiori, reiecto Eduardo Rege Angliæ stirpe fœminina proximo. quamuis alias in regni successione, partitione, & administratione non idem seruatum fuerit, quod in re priuata. & eam regulam in regnis cessare bene tradit Gudelin. *de feud. c.3.p.3.n.15.* quod in prima Regum Francicorum, & secunda linea, vt ipsemet fatetur Cassanus *Recherch.* l.2.*c.*1.*p.*2. pro arbitratu suo Reges regna diuiserint inter filios summo vbique iure imperantes, filiabus etiam partes in dotem dederint, pacti sint, transegerint, Normannis alijsque prouincias pro Sedibus dederint, alijsque pacis fœderibus diuersimodè distraxerint, diminuerintue : prout temporum ratio exigebat pluribus infra demonstrabimus. Id nunc negamus, vllas esse fundamentales regni Francici leges, quæ disertè populi iniussu pacem fieri vetent, qua aliquid ex regno hosti cedat, præsertim dum cogit necessitas, quæ nullam patitur legem. & quamuis ergo Cassanus l.2.*c.*5.*p.*155. id ad leges Salicas referat, negamus esse vllam in ijs mentionem.

Nec vero, si qua Regum edicta nuperis sæculis super domanijs ritè administrandis, recuperandis, incorporandis quippiam ordinant, non leges regni fundamentales illæ vocantur, neque Regibus ipsis illa auctoritatem, vel vim regni auferunt, aut ad Ordines transferunt, sed ministris tantum præcepta figunt, iuxta quæ domi iudicent & administrent; sed & illis est permissum de domanio

quid

quid alienare. *vt latius Le Bret de la souuerainité* l.3. *c.*1. vt ad ædes votiuas ob victoriam struendas, dotandas, liberis Regijs prouidendum, ad regem captiuum redimendum, merita in regnum compensanda, similibusque de causis, vt illas edictum 1562. complectitur. quinimo etsi daremus leges esse fundamentales, quæ Francis Regibus adimant minuendi regni potestatem, tamen sicut in eadem repub. res priuatæ cedunt publico bono: in concursu iuris ciuilis Francici cum iure gentium hoc præ illo valeret: adeo vt nec Reges contra ius gentium statuere quicquam possint. *Azor. Inst. Moral. p.*2. l. 11. *c.*4. *q.*5. & edicta tantum in sphæra regni sui ligarent, non cum inter se Reges contrahunt, aut colliduntur. *vt diximus supra* l. 1. *c.* 10. adeoque obtineret, quod iure belli captum ex regno fiat capientis: quod iure pacis, quà bellum necessario redimitur cessum, fiat eius cui est cessum, nisi non summa rerum potestasque apud paciscentem, sed Populum, Ordines, aut optimates fuerit, quo casu nec gentium iure pacta eorum valent, quibus paciscendi ius potestasue abest: igitur aliunde rursum quærendum est, quid obsistat.

CAPVT VI.

An leges communes id vetent?

DEscendendum igitur est ad leges communes, easque quas consuetudinem vocat omnium Europæ regnorum Cassanus: *vbi supra*, aut si lubet ex ipsa prius lege Regia, qua populus in Vespasianum potestatem omnem contulit, *vti scilicet quæcumque ex vsu reip. maiestate diuinarum, humanarum, publicarum, priuatarumque rerum esse censebit, ei* (Vespasiano) *agere, facere, ius potestasve sit: vti Augusto fuit.* ita hanc referre dixi *in iud.* l.4. *c.*4. *n.*2. Beloldum ex ænea tabula. ius ergo regium,

potestasque est agendi, paciscendique, quæ ex vsu maiestateve reip. esse censebit: potestas ei defertur simul & censura: olim si consules alijve belli Duces de pace paciscebantur, clausula inserebatur, *ita id ratum fore, si populus censuisset*: ita Liuius refert insertum fœderi a Romanis icto cum Asdrubale, atque aliàs, censura ergo hæc Vespasiano etiam lege regia delata est, non populo iam amplius reseruata. quin & idem Besoldus *disp. de fœd iur. c* 3. ait, SCtum. de imperio Vespasiani factū, *quod Romæ*, inquit, *in Capitolio extat, & à D. Grutero inter inscriptiones totius orbis relatum fuit, expressè potestatem fœdera contrahendi Imperatori confert, fœdus cum quibus volet facere liceat, vti licuit diuo Augusto.* vnde vt olim fœderibus inserebatur, ita illa rata fore si Populus censuisset; ita illud deinde arbitrium ad Imperatorem delatum est. hinc illud Taciti 15. *Ann. donec referantur literæ Neronis, an paci annueret.* Sed vt potestas omnis à Deo est ordinata, ita in ædificationem non in destructionem instituta D. Paulus 2. *Cor. c.* 13. Reges ergo & censuram vt viri boni, l. 75. *de leg.* 1. & potestatem habent, vt iusti; ad regna seruanda, conditionemque eorum meliorem, non deteriorem reddendam, pro lubitu quidem & arbitratu, ne illa imminuant: sed si dura necessitas, vt illa seruentur, minui compulerit, ius, potestas, censura, Regibus competit: dum non nisi, vt boni medici, vrunt & secant, dum omnia alia remedia sunt, desperata, & ipse Cassanus, *d.* l. 2. *c.* 2. *p.* 2. *p.* 42. ac alibi: *vt hic infra* alienationem admittit ex necessitate, & pro Imperij conseruatione, ad modum quo res pupillorum, ciuitatum, & Rerum-publicarum alienari possunt. *iuxta* l. *vlt de reb. ciuit.* C. l. 11. l. *rempublicam* C. *de iur. reip.* l. *si secundum C. eod.* vtique cum curatorum auctoritate, decreto præsidum, ex necessitate, & quandoque ex euidenti necessitate: *tot. tit.* D. *&* C. *de reb. eor. qui sub tutela vel curatela sunt sine decret. non alienand. tot. tit.* X. *& in* 6. *de reb. Eccles. non alien.* Sed tamen non parum intereſt

tereſt inter huiuſmodi alienationes, & regni adminiſtrationem. quippe illa ſemper tutorum auctoritatem, præſidumve decretum, vt ſuperiorum, reſpicit, cuius ius, poteſtas, cenſura apud regem tota eſt. ita legum regiarum ſcientiſſimus Salomon Hiran dedit 20. oppida. 3. *Reg.c.9.* vtique ob ligna in vtilitatem reip. ſeu templi ſtructuram tradita, Rex autem Iudæis dari poſtulatus fuit, vt habebant cæteræ nationes: 1. *Reg.c.8.* & 10. ſi ergo id Salomoni licuit iure Regio; & aliarum nationum licuit. Ad quid, ergo inquies, Ordinum conſenſus efflagitatur aliquando? Ad quid illum etiam non quidem exegit Carolus V. ſed obtulit Franciſcus I. in tractatu Madrilienſi? vtique declarationis cauſa, vt ex viri boni iudicio cenſura poteſtaſque exercita videretur, atque ex vſu, neceſſitateve reip. vt quæ in alterius arbitrium conferri ſolent, in boni viri conſcientiam relata iure cenſentur; faciliuſque adeo ſeruetur quod ab omnibus probatum eſt: ad vitandam denique calumniam, ne populus atque Ordines, quibus iuramentum de non minuendo regno præſtitum eſt, in illud impegiſſe regem exiſtiment. Id quidem nemo iuerit inficias, nulla iuſta cauſa Reges regna dilapidare non poſſe, vt in ſalſa fuiſſet Neronis prodigalitas cuncta vectigalia tollere, idque donum generi mortalium dare volentis; cui refragatus eſt vtique ſenatus, inquiens diſſolutionem imperij futuram, ſi fructus, quibus reſp. ſuſtinetur, diminuantur. quippe ſublatis portorijs, ſequens vt tributorum abolitio expoſtularetur: Imperium autem ſine vectigalibus retineri nullo modo poteſt, neque quies gentium ſine armis, neque arma ſine ſtipendijs, neque ſtipendia ſine tributis haberi queunt. huiuſmodi ſane alienationes irritæ ſunt vbique gentium. effuderat Nero bis & vicies mille ſeſtertium, Galba appellari ſingulos iuſſit, decima parte liberalitatis apud quemque relicta, *iuſtiſſimum,* inquit Tacitus, *fuit, hoc inde repeti, vnde inopia cauſa erat.* Alexandro, *apud Lamprid. dies numquam tranſijt,*

H 5 *quin*

quin aliquid mansuetum, ciuile, pium faceret: sed ita vt ærarium non euerteret. Hæc vtique regula proborum est Principum, cum necessitas non aliud exprimit. Cæterum omnino statuendum est, (quamquam liberiorem multi Iuriconſ. primæque classis facultatem faciant, vt quos citat Vasquez illust. controuerſ. *c.* 3.4.5.6. tamen) tum saltem posse Regem pacem pangentem regni partem cedere, si iniqua sors iubeat. quæ vel ideo dicenda sunt, quod pacem pangentes, pro se, subditis, ac ditionibus paciscuntur super bello, re ipsa, ne quis deinceps ex eo quidquam petat, adeoque quidquid vtrimque bello quæsitum est, quærentibus manet, nisi expresſè secus cautum sit: titulus enim pacis hostilitatem deinceps tollit, non effectus belli præteritos irritat, nisi pactis vt dictum est expressum sit: adeoque, quas quisque vrbes aut loca bello capta obtinet, eadem retinet, nisi pactis restitutio sit addicta. *Grot. de bell. iur.* l. 3. *c.* 9. *n.* 4. ideoque nec ipse nec successor aliquis aduersus pacta illa petere potest, nec quæ belli titulo iam capta habentur, auferri vllatenus possunt, etiam pace solum pacta, hostilitateque prohibita, nam pacis substantia in eo consistit. Sane Posthumius apud Liuium non dicit cum distinctione Consules pacem componere potuisse, sed non eam qua pars reip. alienaretur, sed ab euidentiori tantum ita argumentatur, *quid si spopondissemus vrbem hanc relicturum populum Rom.? si incensurum, si magistratus, si leges non habiturum?* pacis pactio ergo qualiscumque Consulibus erat inhibita, Populo reseruata; post Imperatoribus Regibusue omnem Populi potestatem lege Regia nactis permissa. nam alias argumentum Posthumij erat absurdum; pacisci Consuli non licet, vt vrbs deseratur, ergo nullam pacem pacisci potest, nisi omnis omnino Pax Populo reseruata fuisset æqualiter. In ijs porro quæ bello capta non sunt, bellatores considerandi sunt, vt in priuatis causis litigantes: atqui tutor & curator, cui lubenter Cassanus comparat Principes, quantum

tum ad prouidentiam pupillarem domini loco habetur. l. *tutor D. de administ. tutor.* quare etsi iusiurandum detulerit, quod instar pacis & transactionis est, ratum id haberi debet: nam & alienare res, & solui ei potest. l. *iusiurandum* §. *si tutor* D. *de iureiurand.* etiam cum fure transigere potest: l. *interdum* §. *qui tutelam* D. *de furt.* quin & propius in administratoribus reipublicæ Imperatores *in* l. 12. *C. de transact.* ita rem explicant, *præses prouinciæ æstimabit, vtrum de dubia lite transactio inter te & ciuitatis tuæ administratores facta sit, an ambitiosè id quod indubitate deberi posset remissum sit: nam priore casu ratam manere transactionem iubebit: posteriore vero casu nocere ciuitati gratiam non sinet.* Sequuntur omnes scribentes, vt liquidum ambitiosa donatione profundere eis non liceat, super re dubia transigere mandatæ administrationis reip. potestate sit comprehensum: quanto magis Regum & Principum auctoritate continebitur, de re belli verè dubia transigere, qui præsidem non habent superiorem, à quo transigendi decretum debeant postulare? sunt populi, quibus pars in rep. competat, qui Principes habent non vndequaque absolutos, qui & leges Principatus habent, ne sine scito assensuque populi Principes bellum indicere, pacem pangere possint: quibus lege id est ademptum: de his non agimus, sed de ijs quibus id non est exceptum. Lex Francorum nulla profertur, ne hæc Rex non possit: vt vidimus *proximo cap.* communi ergo lege regia competet. præsertim cum & iure feudorum disertè decisum sit feudum compromisso posse alienari, & transactione: l. 2. *feud tit.* 26. §. *si vasallus eod.* l. *tit.* 18. 34. & 46. *si vasallus de beneficio suo,* inquit, *d.* §. *si vasallus, agat vel conueniatur, siue obtineat, siue non, licet ignorante Domino fiat, omni tempore firmum erit iudicium: nam & transigere rectè poterit.* leges porro feudales, tam à Cassano, quam alijs in regalibus quæstionibus quam maximè citantur, si vasallus ergo transigere rectè potest, cum priuatim id ei visum

 erit;

erit, non id permittetur Domino cum causa publica suadebit? cum periculo resp. eximetur, cum victoris arma sistentur, cum Rex redimetur, cum iactu rerum aliquarum nauis leuata portum assequetur, alioquin peritura? Legem Rhodiam de iactu prudentia & æquitas naturalis inuenit, eaque tanti semper fuit, vt Antonius Imp. Eudæmoni naufragium passo responderit; *Ego quidem mundi Dominus, lex autem maris, lege id Rhodia, quæ de rebus nauticis præscripta est, iudicetur.* l. 9. *D. ad leg. Rhod. de iact.* ergo si nauem reip. tempestas inuaserit, iactus prudenter fieri potest: supra mundi Dominum, legis Rhodiæ æquitas tum hic Domina erit, quæ nec quærit an ex institoris decreto iactus sit factus, sed an ex iactu cæteræ merces saluæ sint. l. 1. *& tot. tit.* D. *eod.* vnde & pyratis permissum dare, & datum omnes sarcire debere constitutum est: l. 2. §. *si nauis* D. *eod.* anchoras, armamenta, funes præscindere, ne dum his leuandis mora impenditur, classis prænauiget & periculosè sola nauis ponè nauiget. *Quintin. VVeytsen tractat. teuton. de Auariis seu lege Rhodia argumento* l. *habitatores* §. *fin.* D. *loc.* Quare recte Cicero, *omnino*, inquit, *de off.* l. 1. *qui reip. præsunt, duo Platonis præcepta teneant: vnum, vt vtilitatem ciuium sic tueantur, vt quicquid agant ad eam referant obliti commodorum suorum: alterum, vt totum corpus reip. curent; ne cum partem aliquam tuentur reliquas deserant. vt enim tutela, sic procuratio reipub. ad vtilitatem eorum, qui commissi sunt, non ad eorum quibus commissa est, gerenda est.* ex his ergo præceptis Platonis statuendum est, cum in rem regni est pacisci cum aliqua imminutione, posse id Reges; debere etiam, cum periculum est, ne si præfractè vnam tueri tenereque velint partem, totum regnum amittant. quod si receptum sit, vt Rex pacem contrahens etiam priuatorum res possit concedere, iniurias illatas, damna data remittere; *Vasquez illust.* l. 1. *c.* 4. *Molin, de iust. tit.* 2. *d.* 117. *Malder. de iust. de bello d.* 6. *Duaren. ad* l. *conuentionum* D. *de pæn.*

quod

quod & Trasibulus curauit Athenis fieri, *Valer*.l.4.*c*.1. & Cicero Romæ suasit, *Philip*.1. & vbique passim vsurpatur: *vt diximus in Iud*.l.4.*c*.19. *num*.9. quid ni regni partem possit, in quod maius Rex ius habet saltem, quam in res singulorum? & quidem de vrbibus, arcibus, territorijs bello iam captis, non potest rectè quæstio moueri, quia iam iure belli hostium sunt, *tot.tit*. D. *de captiuit.diximus ibid.num*.10.*&* l.4.*c*.10,*nu*.10. *plenius*, atque cum non in hostium ea peruenerunt potestatem, sed prælio victor obuia quæque sternit, vt cætera seruentur, etiam ex nondum occupatis cedi aliquid potest. *Gudelin.de pac.c.9.Vasq.illust.quæst.c*.4.5.13.Varro pulchrè, *digitum præscindi oportet, si ob eam rem gangræna non sit ad brachium ventura*. Quid quod etiam victo Antiocho Victor Scipio terras bello iam captas restituit? *quas*, inquit, *apud Liuium* l.37. *pares paribus ferebamus conditiones, easdem nunc victores victis ferimus*. quid quod Scipio bello Carthaginensi confecto *apud Liuium d*. 3. *lib*.10. *in fin*. Massanissam ad regnum paternum, Cirtha oppido, & cæteris vrbibus agrisque, quæ ex regno Siphacis in populi Romani potestatem venissent, adiectis donauit? quid, quod Gothis alijsque gentibus sæpius ab Imp. Rom. assignatæ sedes, dati agri, etiam Normannis à Franciæ Regibus? quin etiam veterator ille Tiberius Lentulo Getulino, qui legionibus Germanicis præerat, multa largitus est, ne quid periculi concitaret: cum ille scripsisset Tiberio, successorem se non aliter quam indicium mortis accepturum, adeoque firmaret velut fœdus, quo Princeps cæterarum rerum potiretur, ipse prouinciam retineret. quæ denique veterum historiæ auorumque annales leguntur, vbi non ad belli finem vrbes, castra, agrique aliqui his abscissi, illis attributi memorentur? *vt* l.5.D.*de Iust.& iur*. dicuntur introducta bella, discretæ gentes, condita regna, agris termini positi, idque adeo frequens fuit apud veteres, vt Tacfarinas desertor & prædo ad Tiberium legatos miserit

ſerit, vt ſibi, ſuoque exercitui ſedes in Africa concederet, alioquin nullum bello finem fore: vt refert Tacitus l.3. additque *non alias magis ſua populique contumelia Rom. indoluiſſe Cæſarem, quam quod deſertor, & prædo hoſtium more ageret*. In more ergo gentium, iureque conſueto erat, ſedes peti, darique ab hoſtibus. Sic apud Liuium *d*.1.l.10. ab Hetruſcis Galli ſedes petebant: *multa*, inquit, *de eo conſilia populorum Hetruriæ habita, nec perfici quicquam potuit, non tam quia imminui agrum, quam quia accolas ſibi quiſque adiungere tam efferatæ gentis homines horrebat*. Nonne in ipſis Romani Imperij cunabulis Metius Suffetius Albanorum dictator, & Tullius Romanorum Rex ſolus magna tamen fœderis ceremonia *apud Liuium* l.1. conuenit, vt Imperium penes eum populum eſſet, ex quo in duello victores fuiſſent, Curiatij ſeu Horatij? & cum fortuna Romanis fauiſſet, dedit Tullus, accepit Suffetius, mandata, vt iuuentutem in armis haberet? denique per totas Liuij decades, Taciti, aliorumque annales, & hiſtorias nihil frequentius, quam fœdera pacemque contrahi, quibus vrbes, agrique etiam adimantur, cedantur, donentur à populis quidem, penes quos maieſtas, rerumve ſumma eſſet, alioquin ab ipſis Regibus ſolis, ſuorum iniuſſu. nec tamen Romani, iuris belli paciſque ſcientiſſimi, tam ſupini fuerunt, vt ignorarent conditionem eorum, quibuſcum contraherent, iuxta normam *legib*.16. *D. de reg. iur*. Et pro Francis ſanè Caſſanus probat, vt iuſtam alienationis cauſam, ſumptus belli, quibus regna recuperentur, conſeruationem vitæ, l.1.*c*.5.*p*.275. & conſeruationem ſtatus, & neceſſitatem regni: l.2.*c*.2.*p*.42.l.1.*c*.8.*p*.392.l.2. *c*.2. *cum periclitatur*, inquit, *ſtatus, tempore belli, cum hoſtis in viſceribus regni eſt, poſſunt regni res alienari*, quia vrgens neceſſitas fortior eſt lege prohibente. l.1.*c*.1.*p*.56. ita Caſſanus, cum pro Francis diſſertat. quotieſcumque vtiliter regni negotium geſtum eſt. adde quæ ex *le Bret ſupra* l.2.*c*.5.*diximus*, & vide an Reges in Francia tantilli
ſint,

ſint, & Franciſcus I. fuerit tantillum de Francis meritus, vt nihil potuerit remittere ijs fœderibus, quibus vita ei dabatur, & libertas, ac viciſſim magnæ ditiones, iuraque remittebantur: quæ pacis Madrilianæ tabulis recenſentur.

CAPVT VII.

An iuramentum de non alienando Regibus iuſta neceſſitatis cauſa coactis refragetur?

IAm ergo de iureiurando videamus, quo Reges Franciæ obſtringuntur in ſua inauguratione. quod admodum extollit Caſſanus l. 1. c. 1. p. 80. *exuunt ſe,* inquit, *Reges in ſua inauguratione abſoluta ſua poteſtate, eamque hic impotentem faciunt*: at id negatur, cum adminiſtratio reip. ſuadet, & *c. vlt. p.* 403. effectum tribuit irritandi alienationem: at vero iuramentum firmat quidem pactorum obligationem, ſed vltra huius terminos non extenditur: itaque iuramentum hoc inutiles alienationes cohibet, pactum vt vltra hos non extenditur, ita neque iuramentum: *c. pen. X. de iureiur. vbi Tuſc. V. iurament. concl.* 507. ſed & inſuper iure deciſum eſt, obligare quidem iurantem, rem autem non afficere iuramentum: *c. ſicut X. de ſponſal. Couar. in c. quamuis de pact. in 6. p. 2. §. 2. n. 2. & ſeqq. vbi & de caſu noſtro in terminis.* ſic qui iurauit non teſtari, non reuocare teſtamentum, ſi quidem teſtetur reuocetve, & ſi peieret, valet tamen teſtamenti factio: poſt *Couuar. Guter. de iuram. confirm.* l. 2. *c.* 1 *ſic in alijs Tuſc. V. iuram. concl.* 512. 513. 514. ſed vt id omittamus, idem Caſſanus l. 1. *c. vlt. p.* 403. ad virtutem huius iuramenti demonſtrandam citat *c. intellecto,* male intellectum. *X. de iureiur.* quod explicat *Couar. vbi ſupra,* vt alienationes Regis adeo ſint irritæ, quod factæ ſint in præiudicium regni, non quia iuramento contra-

riæ

tiæ. Porro *d.c.* intellecto agit de Rege Hungariæ: sed & conscius esse debet domesticas iuramenti vires maiores non esse, quam sint in alijs regnis. atqui ego in Europa nullum esse existimo, cuius Reges, illud non præstent, par erit ergo omnium conditio, illudque multos titulos impedierit, quibus regna ditionesve totæ vel partes in manus aut iura Francorum Regum venisse prætenduntur; aut non magis illud Francicis alienationibus obest, quam alijs, & sanè eo iuramento non obstante in *c. licet X. de voto* Hungariæ Rex grauauerat regnum, successoremve profectione Ierosolymitana, onerosis sumptibus atque expensis; & tamen Innoc. III. summus Pontifex successori filio primogenito scribit, vt illud grauamen subeat, aut regno cedat: iuramentum ergo huiusmodi interpretationem capit ex materia subiecta, obligationem illud intendit, non extendit aut ampliat. *Tuscus. de iuram. conclus* 501. 2. 3. 567. 508. iureq; permissa non excludit. *conc.* 508. sed potius stricti iuris est & restringitur, *c. pen. X. de iureiur. & ibi* DD. ideoque quo casu iusta est alienatio regni, ditionis, partisve, iuramentum, nisi aliud tabulis disertè contineatur, non est impedimento; nec verba dubia trahi in eum sensum debent, vt abdicent suam Regi potestatem: sed ad iuris sensum explicanda sunt. Vnde Prælatus, qui iurauit non alienare res Ecclesiæ, non impeditur eas alienationes facere, quas ius permittit *c vt sicut in X. de reb. Eccl. non alien. & ibi Panorm. Siluest in sum. V. Alien. n.* 16. *Gutier. de iur. c.* 1. *&* 2. *in p.* 1. *c.* 52. *n.* 3. *& in terminis regijs num.* 7. vt rerum sterilium & exiguarum *c. terrulas* 12. *q.* 2. in feudum, emphyteusim dari solitarium *c.* 2. *X. de feud, c.* 5. *X. de donat. Choppin. de sac. pol.* l. 3. *t.* 7. similiumve: necessariam denique alienationem, vt censuum redimibilium *Choppin. de sac. pol.* l. 3. *t.* 6. *n.* 3 4. 14. 15. Denique si vrserit Ecclesiæ necessitas, vel euidens vtilitas, *c. dudum de reb. Eccles, non alien. in* 6. *Tusc. V. iuram concl.* 508. Itaque quemadmodum bona Ecclesiæ in redemptionem

capti-

captiuorum distrahi possunt, *c. & sacrorum c. sacrorum cum redemt. c. arcum c. gloria* 12.q.2. & filij vt ingrati exhæredari, qui patrem captiuum non redemerint: §. *aliud in Auth. vt cum de appell.* ita non dubitandum si Rex capiatur ab hoste, si resp. à periculo redimenda sit, præscindi aliquid de regnis quin liceat Principi, patri patriæ, *de quo Cassanus* l.2.c.4. *p.* 104. laudat illud Senecæ: *Ita remp. Cæsar induit, vt seduci alter sine alterius pernicie non possit*; si Princeps ergo captus perpetuo seduceretur, auertenda est illa reipublicæ pernicies, & elargiendum aliquid esse reip. ita serpentes, quorum prudentiam nos imitari Christus iussit, *Matth.* 10. vt caput seruent corpus secandum præbent. id tamen interest, quod in huiusmodi alienationibus, Prælatus ad superiores debeat recurrere, vt & curatores rerum pupillarium, ciuitatum, prouinciarumque, qui causa cognita decretum, & auctoritatem interponunt: at Rex ipse, quia superiorem non habet, de causa suæ alienationis cognoscit, decernit, auctoritatem quam ipse supremam habet, interponit: maiestatem lædit, qui aliam necessariam, nisi ex arbitrio, quo religiosius instruatur, desiderat. Ad quem modum *lex* 8. *C. de leg. & Const.* Senatus auctoritatem in legibus sanciendis requirit consilij causa, non vero, quasi quod Principi placuit, legis non habeat vigorem: si sciens prudens Senatus deliberationem velit omitti. si itaque iustæ atque à iure probatæ sint causæ, cur aliquid alienandum sit, iuramentum huiusmodi alienationem non irritabit. quod eo fine tantum proponitur, ne Reges potestate abutantur, regna dilapident, non in ædificationem, sed destructionem administrent. sic deciditur *in c. fin. X. de Eccl. ædif.* Episcopum non obstante iuramento teneri ad alienationes Ecclesiæ necessarias, iure permissas.

CAPVT VIII.

An vis, metus, carcer possit fœdera irritare?

ETiam hanc exceptionem prætexunt Franci, vt Cassanus l. 1. *c.* 5. *p.* 293. *ac alibi* quam sanè Bodinus politico iure Regibus indignam censet. *de rep.* & sanè Magnanimum est elogium *nec spe nec metu*; si referatur *in Dominum adiutorem*: sed regium tamen est. neque vero ea exceptio iure gentium vmquam fuit recepta: sed belli indicti ab ijs qui summa auctoritate pollent, pro iusto habitus est metus. *Grotius de iur. belli* l. 2. *c.* 17. *n.* 19. l. 3. *c.* 19. *num.* 11. neque, vt captiuus libertatem consequatur, iura gentium, nisi victoris assensum, quodcumque lytrum exegerit, tribuunt exceptionem: nec sanè Romani in summis reipublicæ afflictionibus vsi vmquam ea exceptione, non apud Brennum Capitolium ad redemptionem adigentem, non apud Samnites, Posthumium totumque exercitum sub iugum mittentes, non apud Numantinos, aut Annibalem post cladem ad Trasimenum & Cannas, vt octo millia captiuorum redimerentur. iuris gentium sunt bella, captiuitates, seruitutes, lytra, regna condita, dominia distincta, pacis, bellique commercia. l. *ex hoc iure* 5. *D. de iust. & iur.* l. *conuentione* D. *de pact.* neque vero vis, metus, carcer, similesve belli effectus à bello vmquam absunt, & tamen *d.* l. 5. pactorum nomine comprehenduntur, quæ super ijs homines paciscuntur. quin etiam in illis vera est lex 1. *D. de pact.* l. *iurisgentium* D. *eod.* quod eius obseruatio sit ex æquitate naturali. *quid enim,* inquit, *tam congruum fidei humanæ quam ea quæ inter eos placuerunt seruare? pactum autem à pactione dicitur, inde etiam pacis nomen appellatum est.* ita Vlpian. *d.* l. 1. adde gentium iure victori in captiuum ius esse vitæ & necis, & illud sacrum;

quam

quam dabit homo commutationem pro anima sua? Matth.16. Marc.8. an ergo Regum Francorum animæ tam sunt viles, vt redimi nulla vrbecula in commutationem data possint? religiosè profectò Maximilianus Austriacus Poloniæ Rex electus cum in hostium potestatem venisset pacta eiusmodi metus, vis, carceris nomine non accusauit, nec ipse regnum repetijt vmquam, nec alius ex familia Austriaca eiusmodi quidpiam suasit, qui tamen non defuisset si fidei etiam taliter datæ obseruantiores non essent, aut monarchiam meditarentur, quæ semper ijs obijcitur, & de qua agemus l.3. *c.6.* & sane aut bello captos fatendum est promissis teneri, aut redeundum ad captos occidendi plus quam barbaram crudelitatem.

CAPVT IX.

Eiusdem argumenti, & an fœdera ab ipsis paciscentibus saltem Regibus seruanda non sint?

LAudat Reguli factum Cicero *de off.*l.3. *& Valer: Max.* l. 1. *c.*1. D. Augustinus *de ciu.*l.1. *c.*18. quod maluit ad Pœnos redire, quam fidem fallere: cui modo loquendi locus non esset, si promissio non fuisset rata: nec enim hostilis vis supra fidem ponenda est: *nulla res*, inquit, Cicero, *tanta existit, vt possit mihi maiorem vim adhibere metus, quam fides. & quamuis vis maior sit, etiam quæ proficiscitur ab hoste, respondemus attamen iustam legitimamque esse: sed & neque ita appellari, nisi quam diu ferro res agitur: sed si quid cum eo pactum est, si fide, si religione interueniente, conditionem, non vim; ius non iniuriam esse.* quare & Cicero de Regulo, non tantum quod gloriosè fecerit laudat, sed neque aliter facere potuisse asserit: *non debuit*, inquit, *conditiones, pactionesque bellicas perturbare periurio.* ergo captiui redire promit-

mittentis, nec redeuntis, periurium vocat. Sed neque edictum prætorium ad eum metum pertinet, qui iure infertur, vt bello iusto: l. *si mulier*, *D. quod met. cauſ. qua latius proſequitur Ayala d. c. 6. num.* 3. 4. vbi Ferrandum Diaconum ad Reginum Ducem de officio pij & Chriſtiani Ducis citat in hæc verba; *cum quibuſcumque bella ſuſcepta ſunt, aut nulla fide data bello aut pace facta*, inuiolata fide iuriſiurandi reſp. ſeruanda, vel adiuuanda eſt.

Sed & Caſſanus l. 1. *c.* 5. *p.* 264. probat Frederici Neapolitani obſeſſi intra Caſtellum nouum à Ludouico XII. Rege Franciæ cum eo pacta, quibus omnibus regnis renunciat, l. 2. *c. vlt. p.* 250. Guilielmi Cabilonenſis captiui, quibus ſupremitati renunciat Principatus Arauſienſis Ludouico XI. Clementis VII. obſeſſi, quibus cenſum octo millium vnciarum auri remiſerit: l. 1. *c.* 5. *p.* 223. denique l. 1. *c.* 8. *p.* 371. Raymundi Tricanelli captiui, quibus Comiti Toloſano magnam terrarum ſuarum partem: Toloſano-Francos hæredes facit, & eo iure terras illas eis competentes. Sed quid opus eſt his immorari cum Madrilianæ pacis metus (pone eum fuiſſe aliquem, pone nec iuſtum fuiſſe) toties exinde purgatus fuerit, & pace Cameracenſi, Creſpienſi, Cambreſienſi promiſſa eadem, præter Burgundiæ reſtitutionem, quæ mutata eſt in cauſæ cognitionem, toties ſint contracta? vt omittamus literas à Franciſco I. poſtquam in regnum rediiſſet, ad Carolo V. ſcriptas; quibus pacem Madrilianam ſeruaturum omnino ſe addixit, verbiſque idem etiam coram Legato Cæſareo ſanctè eſt proteſtatus: donec adulatores religionem iuramenti apud eum labefactarunt, & ad ſolicitandos Ordines, ne ipſi conſentirent, quo minus ipſe reus videretur, induxerunt.

Adeoque Caſſanus ipſe coactus eſt fateri, *lib.* 1. *cap.* 2. *p.* 82. *ac alibi ſæpius* ipſos paciſcentes Reges ad vitam ſaltem

ſaltem ſuam teneri, ijs etiam in rebus fidem exoluere, vbi poſteros obligare non potuerint. quare excuſari non poteſt Franciſcus I. quod ipſe viuus ex ijs, quæ ſpoponderat, quædam ſæpius, non præſtiterit: præſertim cum ei obtulerit Carolus V. nouationem fœderis, ſi ipſe, iuxta pacta, in captiuitatem rediret. Romani, ſi quid pactis Ducum eſſet comprehenſum, quod populus ratum habere nollet; fidem tamen ipſi paciſcentes ſeruabant. ita Poſthumius, alterque conſul, Tribunique Samnitibus per fœciales dediti, loris reuincti, *quo populus*, inquiebat fœcialis Romanus, *ſcelere impio ſit ſolutus*: ita Mancinus, Regulus, alijque eandem fidem præſtiterunt. quinimo ea apud veteres religio fuit, vt ipſi viciſſim Samnites Brutilium Papium, ruptarum induciarum cauſam, Romanis dedi decreuerint. & cum is in via vitam finijſſet, cadauer ipſum Romæ deditum fuerit. quin etiam Rex Franciæ Ioannes in prælio ab Anglis captus, & ſub fide ſua pollicitus reditum, ſi quædam præſtare non poſſet; cum nequiiſſet, reuerſus eſt in Angliam, ne fidem violaret: tametſi filium obſidem dediſſet, aliaſque conditiones ſubrogari obtuliſſet. *vt poſt Bodinum de rep.* l. 1. *c.* 8. *refert Ayala de iur. bell.* l. 1. *cap.* 6. *num.* 5. vbi contrarium Franciſci I. factum damnat, Bodinumque pro eo ſentientem propter filios obſides, quaſi illi promiſſa diſſoluerent, reprehendit, cum è contra fideiuſſor principalem reum non liberet, quinimo ſine principali obligatione fideiuſſio eſſe non poſſit, aut pignora. *Inſtit. quib. mod. toll. obl. in princip.* l. *fin. D. de pact.* l. 19. *C. de vſur.* l. 6. §. 1. *D. quib. mod. pign. ſolu. ſunt huiuſmodi officia*, inquit Cicero *de off.* l. 3. *etiam aduerſus eos ſeruanda, à quibus iniuriam acceperis.*

CA-

CAPVT X.

An pactis conuentus Franciscus I. fide promissorum liberatus fuerit soluta pecunia?

ID siquidem contendit Cassanus *Recherche* l. 1. *c.* 5. *p.* 295. l. 1. *c.* 5. *p.* 160. quod Franciscus I. vim & carcerem caussatus promissis non stetit, pecuniam surtogare obtulerit, quantam Reges aut Principes alij iudicassent, & dimissis etiam Francisci liberis (quos pro obsidibus datos ad soluendum pactis Regem mox diximus non suffecisse) ea ab Hispanis sit accepta, qui ideo consenserint in pactorum dissolutionem, sed paulo antea *p.* 293. fassus erat libera Francisci pacta cum Carolo an. 1516. Nouioduni conuenta, vt is Carolo regnum Neapolitanum appendicesque cederet, Francisco vero annua pensio solueretur triginta millium ducatorum: negat hanc redemptam, negat apochas exhiberi posse: at vero nec mora soluendi irritat contractus: itaque satis est huic argumento iure illorum regnorum liberè cessisse, ex pacis fœdere Franciscum: deinde quantilla est ea pensio, vt in lytrum tanti Regis iudicio aliorum Regum imputetur? quin & anno 1544. Pax Suessionensis eadem pacta firmat, inita inter Carolum V. & Franciscum I. in acie armata vtrimque Filio huius etiam libero existente facta. Sed & aduersus ipsas tabulas illius fœderis inuerecundè Cassanus eam pecuniæ surrogationem fingit, è contrario ita habent tabulæ; *Rex pro redemptione duorum filiorum Cæsari vigesies centena aureorum liliorum millia puri puti auri persoluito, pax Madriliana paucis mutatis rata esto*: inter ea non aliud fuit, quod ad regna aut Principatus pertineret, quam vt Cæsar, cui Rex Ducatum Burgundiæ, quæque inde dependent, promiserat primis pactis restituere, ac in æternum vtriusque sexus

ſexus hæredibus relinquere, Cæſar, inquam, ex ſecundis pactis contentus eſſet actione, iureque quod ſibi tempore fœderis Madriliani, ac antea in Ducatum Burgundiæ, Comitatum Auxerroij, & vicina competebat; iure illa, non armis repeteret. Itaque manet quod Madriliano fœdere comprehenſum erat, vt rex omni actione ac iure in ſempiternum cederet, quod in aliquod regnum, prouinciam, ditionem à Cæſare hoc tempore poſſeſſam, nominatim vero in regnum Neapolitanum, Siciliæ, Ducatum Mediolanenſem, vrbem ditionemque Genuenſem, ac Aſtenſem allegare poſſet: & viciſſim Cæſar omni iure cederet, quod prætenderet in ditiones, quas Rex Galliæ hoc tempore poſſidebat, præter ea quæ illius pacis legibus exprimuntur: inter quæ primum locum vindicabat Ducatus Burgundiæ: cætera ergo, quæcumque tabulis non ſunt expreſſa, poſſeſſoribus vtrimque cedebant. quippe iam iure belli facta erant poſſeſſorum. neque amplius in reſtitutionem veniebat, quam tabulis fœderis diſertè vocabatur. manſit ergo regnum Neapolitanum fœdere Nouiodumenſi Cæſari ſub penſione triginta millium Ducatorum, Madrilianenſi, Cameracenſi, alijſque etiam liberum, ſæpius enim eædem ſuper hac conuentiones ſunt repetitæ, & maximè in vltimo Veruiniano fœdere *an.* 1595. 2. *Maij*, vt ſi vmquam geminatio vllas vires habeat, quam ſæpius pro ſuis extollit Caſſanus, ſanè robur ſuum hic exerere debeat: ſi vmquam iureiurando aliqua reuerentia debeatur, toties interpoſita conteſtatione Numinis ſuper hac re conuenta omnino ſint ſeruanda. vt puduit Caſſanum referre, cum refutare nec poſſet, pacta illa Veruiniana inter Philippum II. & Henricum IV. quem Franci Magnum merito vocant inita: inter quæ pax illa Cameracenſis, Madrilianæ inuouatrix paucis, vt diximus, reſectis, approbatur, ſeruandaque promittitur; non ſecus, quam ſi tabulis Veruinianis eſſet inſerta: reſtitutiones deinde vtrimque faciendæ diſertè exprimuntur, & demum 23. articulo

ticulo ita cauetur, *Regi Christianissimo & Nauarræ, eiusque hæredibus & actionem habentibus reseruantur quæuis iura actiones & prætensiones, quibus nec per ipsum nec maiores eius expressè renunciatum est. vt de iis etiam amabiliter, vel iudicialiter, non armis experiri possit.* 24. *quemadmodum etiam Regi Hispaniarum & Infanti Serenissimæ filiæ eius maiori, eorumque hæredibus aut actionem habentibus nihilominus iura omnia, actiones, & prætensiones, quibus nec per ipsum, nec per maiores eius expressè renunciatum est reseruantur, vt de ijs amabiliter vel iudicialiter non armis experiri possit:* vt ante de Ducatu Burgundiæ conuentum. & hoc fœdere innouatum: quod adeoque etiamnum manet. Hæc est igitur regia Principum regula, vt quibus iuribus renuntiatum sit, non reperantur; pacta conuenta præsertim iurata seruentur, *iuxta c. quamuis pactum de pact. in 6.* alias quæ belli iure possidentur, non restituantur, nisi quatenus pacis fœdere comprehensum sit.

CAPVT XI.

An possit aliqua belli iniustitia obiici fœderibus Hispano-Franco-Belgicis? quo minus etiam bello capta illorum fierent, si tituli alij iusti abeßent?

NVmquam de bello Cassanus loquitur, quod Hispani Austriaciue gesserint, quin iniustum illud, inuasionem, detentationem vocet, in Gallis generosum desiderium limites extendendi, vt in Carolo VIII. l. 1. *c.* 8. *p.* 395. *ac alias sæpe.* & propterea, quamuis pro Gallis dicat titulum acquirendi iustiorem dari non posse, l. 1. *c.* 2. *p.* 69. tamen bello Hispanis acquiri non posse, promissa etiam iurata non obligare: vt Cicero, *si prædonibus*, inquit, *pactum pro capite pretium non attuleris; nulla fraus erit, ne si iuratus quidem id feceris*

ris l.3.*offic.* quod in latronibus & pyratis etiam admittit Ayala *de iur.bell.*l.1.*c.6 n.6. ex c. peruenit c. ſicut de iureiur. c. ſollicitè de reſt. ſpol.* nec ob metum tantum reſcindi huiuſmodi promiſſa poſſe, ſed ipſo iure irrita eſſe, ſimul & quæ acceſſerint iuramenta. at vero quamuis communius receptum ſit omne iuramentum eſſe ſeruandum, quod non continet animæ iurantis diſpendium, nec tertij præiudicium; adeoque etiam metum & vim paſſo abſolutionem eſſe poſtulandam: *d. c. peruenit & d.c.ſicut 29. & ibi* DD. cogendumque victorem ſeu cui promiſſa indebita ſunt facta, pactum remittere: *d.c.ſicut.* etiam cum alias iuramentum dicitur illicitum: tamen prius Eccleſia conſulenda eſt, quam contraueniatur. *c. venerabilem* §. *nec valet X.de elect.*& tamen fallere vult Caſſanus, aut fallitur vocabulo *iuſti:* ſiquidem illud diuerſimodè accipitur, pro perſonis, pro modo, & ritu, atque pro cauſa. quoad perſonas: *hoſtes ſunt,* inquit Vlpian. *in* l.*hoſtes D.de capt. quibus publicè populus Romanus bellum decreuit, vel ipſi populo Romano, cæteri vero latrunculi, vel prædones appellantur.* ijſdem pænè verbis Pomponius in l. *hoſtes D.de verb.ſignif.* atq; his prædonibus conueniunt, quæ Caſſanus & Ayala citant. quare iuſtum nullum eſt bellum, niſi quod ab eo geritur, cui belligerandi ius eſt; qui domi ſuæ ſupremus ſit Princeps: penes quem ſit ſumma rerum. *c.quid culpatur* 23.*q*.1.

Quoad modum, & ritum; *iuſtum bellum eſt quod ex edicto geritur.c.iuſtum* 23. *q*.2. niſi enim indictum, niſi denunciatum ſit, iuſtum dicitur non eſſe. ideoque formulæ, ritus, cæremoniæ indicendi belli ab Anco Martio proditæ ſunt: *vt Liuius teſtatur* l.1. vel à Numa: *vt Dionyſ. Halicarn. antiquit. Rom.*l.2. quod officium fecialium, quod patris patrati, quis ritus, quis habitus fecialis, agendi, verbena caput, & frontem cingendi: *Plutarch.in quæſt. Rom.* quæ expoſtulandi, reſve repetendi formulæ.

Denique ex causis dicitur iustum bellum. de quibus apud Romanos etiam Collegium fecialium cognoscebat. *Belli æquitas*, inquit Cicero l.1. *de offic: sanctissimè feciali populi Romani iure præscripta erat.* verba hæc erant, inquit l.2. *de leg. belli, pacis, fœderum, induciarum, Oratorum feciales iudices sunto.* vt hodie sacræ Theologiæ mystæ, iustitiæque sacerdotes, eas partes habent. & quæ porro Christiana natio ea in re Hispanis regibus est accuratior, qui præter cæteros Senatus, etiam Concilium *conscientiæ* habent? vbi inquisitione diligentissima libratur quidquid ad iustitiam bellorum, aut fœderum pertinet: maiori sanè examine, quam varijs apud Romanos sententijs scribitur *à Floro* l.49. de tertio bello Punico certatum inter M. Porcium Catonem, & Scipionem Nasicam: quorum alter sapientissimus vir in ciuitate habebatur, alter optimus vir etiam à Senatu erat iudicatus.

Itaque vt iustæ nuptiæ à ritu contrahendi, iusta ætas, iusta persona standi in iudicio, iustus filius, iusta libertas, iustum prælium dicitur, ita & iustum bellum à persona, ritu, modoque suscipientis, & à causæ æquitate. quin & si causa non fuerit æqua, effectus tamen, quem ius bello tribuit, hoc ipsum etiam sequitur. quod inde patet, quod cum iure feciali diligentissimè cautum esset, ne etiam nisi iustis ex causis bellum susciperetur, *Hallicar.* l.2. adeoque hostes iustam simul belli causam habere non possent; capti tamen hostium serui fiebant. l. *postliminium D. de capt.* etiam tunc cum liqueret de iniquitate causæ. vnde Paulus *in l. postliminium in princ. naturali*, inquit, *æquitate inductum est, vt qui per iniuriam ab extraneis detinebatur, is vbi in fines suos rediisset, pristinum ius suum reciperet*: iure scilicet postliminij: cuius fictione opus non esset, si causæ iniquitas sufficeret. quemadmodum postliminio illi opus non est, qui à latronibus vel pyratis detentus fuit. quippe qui statum non mutarit, qui seruus eorum fieri iure nequie-

rit,

rit. l.*qui à latronibus D. de testam.* l.*postliminium* §. *à Pyratis* l. *hostes* D. *de capt.* satis est ergo ad iuris effectus, & vt iura belli locum habeant, bellum geri ab ijs, qui hostium numero sunt definiti, & belligerandi ius habent. *ita Ayala de iure bell.* l.1.c.2. *num.*34. *post Fulgosium, Iasonem, Anchoranum, Aretinum, Albericum, Abbatem, Nattam ibi citatos aliosque : & maximè Ferdinand. Vasquez* l.1.c.9.*num.*18.*& seqq. latè.* quo modo ius considerare possumus differre a iustitia, vt sit illud regula actionum, hæc autem causæ æquitas. sic *iustè quod iustum est persequeris, Deut.cap.*16. ex iuris significatione dari potest bellum vtrimque iustum: ex iustitiæ consideratione non item. nam hæc causam belli, illa gerentis personam ac ritum respicit, causam vtrimque æquam esse non posse satis est certum, cum illa liquet: sed in causæ actionibus moralibus multæ prætexuntur, multæ obscuræ sunt, multæ rationes vtrimque probabiles, multæ problematicas habeat, quæ his placent illis displicent. vnde tot statuta ciuitatum, regnorum, gentium inuicem contraria. quo in genere *post Fulgosium* Alciatus *paradox.* l. 2. *c.vltim.* rectè ait bellum etiam dari vtrimque iustum. *nec absurdum est*, inquit, *propter ancipites sententias*, & quia iactare vt priuatim litigantes, ita & publicè belligerantes vtrimque solent litem, bellumque suum esse iustum. à quibus non multum discrepat Grotius *de iur. bell* l.2.*c.*23.*num.*13. nec malè hostes inde, & hostimentum esse dictum quis censuerit, *Nónne hostes*, inquit ibidem Alciatus, *ab eo dicti sunt quod vtraque pars æquo iure pugnet? Hostimentum*, inquit *Nonius Marcellus æquamentum est.* cur in litibus priuatis causidici vtrimque docti iuxta ac probi diuersas tuentur sententias? cur historici vtrimque & iurisperiti minimè mali bella omnium ætatum defendunt? cur Mulciber à Graijs, pro Troia stabat Apollo? sane cum vtrimque iusta arma prætenduntur, cum de iure gentium agimus, nulla inter eas differentia est: *tunc quippe*,

inquit Alciatus, *id ius in vsu est, quod omnibus commune, nulli proprium existimatur. §. ius gentium instit. de iur. natur.* vnde, vt diximus, per Romanas ex iure vsuque gentium leges in bello quod cum hoste gerebatur, capti vtrimque serui fiebant, alijque belli effectus obtinebant. Ex quibus sequitur etiam, si quod bellum, si causæ æquitatem tantum respexeris, minus iustè ab Hispanis gestum esset, quæ capta tamen fuerint iure belli victoribus cessisse gentium omnium iure. quod de æquitate autem causæ inquiritur, quæ palam non sit iniqua, magis ad animæ scrupos spectare, quam ad forum, & armorum tribunal, & rem iure gentium iudicatam. vnde *& d.c. sicut* non nisi canonicam coërctionem præscribit; videlicet excommunicationem: sicut in omni peccato *c. nouit. X. de iud.* quare & notoria debet esse iniustitia, vt textus satis præsupponit. quæ qualitas cum cessat & cum quis negat cum apparente ratione bellum esse iniustum, cessat officium Ecclesiæ. *Panorm. & alij in d.c. nouit.* vbi ius liquidum *d.c. nouit. §. ne ergo,* sequitur coërctio per excommunicationem: de iure autem belli controuerso, quia citra peccatū licet sequi opinionem probabilem, Ecclesia non cognoscit. sicut Pontifex *d.c. nouit.* negat de feudo se velle cognoscere: quantum autem ad denunciationem Euangelicam quæ non fundatur nisi in peccato, inquisitio facti competit Ecclesiæ, *ibid. in fin. d.c. sicut.* & iniustitiæ belli ex iure liquido. *ibid.* Porro quæ gens tardius arma sumit quam Hispani? quæ plus temporis cunctando, scrutando singula causarum momenta consumit, dum prius more legitimo queri malit? quippe ad mores gentis Philippus II. mandatis monitisque vltimis, quæ filio dedit, & hoc inseruit, *bellum nemini sine iusta causa, consilioque inferret.* quæ gens statim magis, quam Franci, ad arma procurrit? prius in hosticum; prosilit, quam hostes decreti sint? prius arma induit, quam bellum denunciatum sit? præsumendum est itaque potius

pro

pro Hiſpanis tardigradis ad bellum, quam Francis leui pede in illud ruentibus, quam animi vocat alacritatem ſæpius Caſſanus, & generoſum deſiderium Imperium ſuum ampliandi. *vt mox diximus.* ſecus quam D. Auguſtinus *nocendi*, inquit, *cupiditas, vlciſcendi crudelitas, impacatus, atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & ſi qua ſimilia, hæc ſunt quæ in bellis iure culpantur. d. c. quid culpatur*, Hiſpani autem Auſtriaciq; quæ pactis, dotibus, tranſactionibus, hæreditatibus, fœderibus obtinuerunt, tueri tantum deſiderant. vt quamuis verſaremur in dubio, potior cenſenda eſſet conditio poſſidentis. l. *in pari D. de reg. iur. Grotius de iur. bell.* l. 2. *c.* 23. *num.* 11. *citat Victoriam, Leſſium, Molinam, Lorcam.* quinimo quamuis à maioribus iniuſta geſta eſſent bella, pace tamen & fœderibus ſubſecutis iuſta reddita foret poſſeſſio, etiam litem iniquam iuſta ſequi poteſt tranſactio. & quamuis à parte rei ſit ſeruis quiſpiam aut liber, ſi tamen palam de ſtatu non liquet, iuſtè ſuper eo tranſigit, tametſi de liquido paciſci non poſſit. l. *fin, C. de tranſact.* l. *nec ſi volens C. de liberal. cauſ.* neque poſt tranſactionem, aut bellum pace finitum iam amplius de rei veritate quærendum eſt, ſed an tranſactum ſit, an pax inita. poſt rem iudicatam, tranſactione, iureiurandoue deciſam, non de cauſæ meritis amplius quærendum eſt; ſed an iudicatum, tranſactum, iuratum ſit. l. *poſt rem D. de re iud.* l. *non minorem C. de tranſact.* at vero pacis fœdera ſimul tres has continent plerumque rem à Marte iudicatam, tranſactione ſopitam, iureiurando ſeruari promiſſam. vt diximus de Madrilienſi: quo ferè conuentum vt præter Ducatum Burgundiæ quidquid Rex Franciæ, quidquid Cæſar poſſideret ex Martis Bellonæque ſententia haberet, ex pace tranſactioneue, ac obſeruantia iuramenti firmiter retineret. & quamuis inuicem nihil præſtitum eſſet, non Rex captiuus dimiſſus, non renunciatum à Cæſare foret pluribus ditionibus; tamen ſi in priuatis

negotijs firmitudini transactionis satis est à lite discessum esse: l.2. C. *de transact.* non videbitur cuiquam satis à belli alea, quæ cætera absumere poterat, esse liberatum, tot incommodis expeditum, imminentibus ruinis subductum, summam rerum seruasse, reliquum corpus regni sanum habere, vsto, secto quamuis aliquo membro? Infinitudo malorum belli euitata sat habet reciprocationis, vt iusta sit transactio, vt pax sit iusta. *quorum malorum,* inquit D. Augustinus *de ciuit.* l.19.*c.*7. *multas & multiplices clades, diras, & duras necessitates, si vt dignum est eloqui velim, quamquam nequaquam sicut res postulat, possim, quis erit prolixæ disputationis modus?* at vero fœderibus illis, quæ diximus, amplissimæ sunt comprehensæ renuntiationes, omnium iurium, quæ in possessas vtrimque ditiones à maioribus repeti poterant, renouata omnia ab illis desuper icta fœdera, & multo maxime quoad omnes & singulas ditiones ab alterutra parte possessas, expressis exceptis, quæ iure non armis repeti possēt, tametsi sæpius passim Cassanus nō iure tantū, sed & armis repetenda dicat, suadeat, stimulet.

Et quamuis fœdera & renuntiationes nullæ interuenissent, super quibusdam tamen temporis diuturnitas modo subnascentibusque causis, vt diximus *l.*1.*c.*15. præsentium possessorum conscientiam scrupulis exolueret, quamuis primordia rerum non iusta satis, quin & iniusta viderentur, vt domi suæ Franci habent exemplum illustre in S. Ludouico, quippe cuius sanctitatem, & in Diuos relationem non impediuit Hugonis Capeti, vnde descendebat, duobus vixdum sæculis elapsis; iniusta regni inuasio, iusti hæredis exclusio, atque tyrannis. & si omnium regnorum spectentur initia, vix erunt quæ à vitijs excusentur, Francorum sanè minime: qui nullo iure Gallias inuaserunt, quas hodie successores possident. Hispani sane nihil possident quod non pluribus fœderibus firmatum sit, & maximè vltimo Veruiniano, omnia præterita innouante, aut non

armis

armis saltem, sed iure dumtaxat repeti permittente. Franci autem aduersus idem fœdus Britanniam minorem detentant, totamque hæreditatem Margaretæ Valesiæ, tametsi eodem fœdere Veruiniano, *ar*. 24. comprehensum esset, vt omnia iura actionesque manerent saluæ Elisabethæ Infanti Hispaniarum, eiusque hæredibus, quæ ei competerent; vt erat necessaria successio in Britanniam, fæminis etiam debitam, totaque id genus hæreditas Margaretæ: quæ & Elisabethæ per iniuriam subtracta est, & nunc etiam Duci Sabaudo ex sorore nepoti, eiusue in illam hæredibus denegatur.

Et vero, vt de antiquis maiorum bellis nihil dicamus, quæ exigerent integra volumina; sanè quæ inter Carolum V. Imp. & Franciscum I. Galliæ regem gesta sunt, manifestam causæ Caroli iustitiam vbique proclamant. Carolum iuuenem, vt primordia tangamus tantum, delusit Ludouic. XII. desponsata ei an. 1501. Claudia filia, & contra fœdus Francisco Valesio Engulemi Comiti tradita an. 1515. id est Francisco I. deinde Regi Galliæ, secunda fuit Renata soror altera, deinde Herculi Estensi Duci Ferrariæ data 1516. tertia fuit Ludouica filia ipsius Francisci I. qui nunc ob vnam Helenam Græcorum bellum iustum dixerit, qui huic dissentiat? nec ob id tamen Carolus bellum mouit; dissimulauit iniuriam. & Dauid pacem dare noluit Isboseth seu Abner, nisi sibi traderetur desponsa filia Saul Michol, *Reg*.l.2.*c*.3. & rasam legatis suis barbam armis vindicauit, *Reg*.l.2.*c*.10. sed cum Carolus V. obtinuisset Imperium, quod a Francisco I. ambiebatur, ex eo pomo natum irreconciliabile odium. Franciscus ergo belli causam quærit: Robertum Marcanum à fœdere cum Carolo inito sollicitè deducit magnis promissis; is Aimeriæ Regulo Cæsaris clienti propter Hiergæ oppidum ab hoc possessum bellum infert: Cæsar clienti iure postulanti auxilia decernit; Francus Marcano: hæc scintilla totam Europam incendit. piget toties inita deinceps pacis fœdera, toties infracta referre; sem-

per isto odio æstuante in Franco, & vindictæ, ignominiæque ex captiuitate delendæ desiderio animum turbante, in Carolo autem ruptæ pacis Madrilianæ, hæreditarijque Ducatus Burgundiæ contra pacta negatæ restitutionis tædio armatam defensionem semper excitante: præter alias, quas tot repetitis bellorum vicibus interuenisse multiplices, classici passim referunt historici. Iubet tamen paucis verbis infractionum Francicarum meminisse: ergo pridem fœdere Londinensi conuenerat, vt Rex Angliæ arma aduersus illum sumeret, qui prior fœdus infregisset: in conuentu Caletano probatum est id fecisse Francum. Henricus VIII. igitur pro Carolo arma sumpsit. fœdere Parisiensi quædam præstari conuenerat in tempus mortis Ferdinandi aui Caroli, ea adueniente placuit Franco illud habere pro infecto. successit Nouiodumense: post hoc assumpto Carolo ad Imperium, præter causam Aymerij de qua mox egimus sponsores exigit Francus, qui promissi non erant: Nauarræ restitutionem, de qua actum non erat: nisi præstentur, declarat fœdera pro ruptis se habere; armaque vbique mouet. pacis Madritianæ ruptura in confesso est, quæ tot futilibus nugis excusatur. sed & cum Carolus fœderis nouationem obtulisset, si Franciscus iuxta pacta in captiuitatem rediret, is fidem fregit, non tantum, non reuersus; sed & improbum illud fœdus inijt, quod sanctum scilicet alij appellarunt, quo fœderati eius ditiones in Italia & Sicilia partiebantur : sed quorum neminem, ex successu , quem Deus Carolo dedit, non pænituit. Cameracensis deinde pax coaluerat, quæ etiam palam à Franco rupta est, dum mortuo Francisco Sfortia, Mediolanensem Ducatum is sibi postulat, & Cæsar non mox pro eius voto respondet, & quo arma eo ferre facilius posset, Sabaudi (quem ea res non tangebat) Francus ditiones inuadit, & Smalcaldico Protestantium in Germania fœderi omnium in Germania malorum fonti se iunxit. Hinc Niceæ adlaborante Pontifice Paulo III. decennales induciæ pactæ sunt

ſunt anno 1538. eaſdemque fregit Franciſcus I. an. 1541. cauſatus legatos ſuos, ad Turcam miſſos, in itinere occiſos: ſed nullo publico iuſſu, priuata ex rixa: & latrones quæſiti ad vindictam ſe ſubduxerant: vndique mox arma graſſantur, Franciſcus Turcam etiam in ſocietatem conducit, cum eoque Niçeam Sabaudi vrbem expugnat, aliaque loca, vnde captiui in æternam perniciem ad multa millia abducti. Secuta eſt anno 1544. pax Creſpienſis: eius pactis Carolo Franciſci I. filio Belgium cum Cæſaris filia, vel Mediolanum cum Ferdinandi, in dotem promiſſum; nuptijs nondum ſecutis, eo aliquot poſt menſibus mortuo, anno 1547. prid. Kalend. Aprilis etiam exceſſit è viuis Franciſcus I. ob mortem duorum filiorum non ſine domeſtica ſuſpicione ſublatorum, vigore animi non parum minuto, vt ſaltem Imperatori Germanicis ex fœdere Smalcaldico turbis implicito, non aliud bellum mouerit. Henricus filius, rebus ab Imperatore in Germania feliciter compoſitis, Duci Parmæ ad rebellionem miſit auxilia, Tripolim Mauritanæ ciuitatem, iunctis cum Draguto Turca viribus, nec indicto quidem bello, cepit: onerarias Belgarum ex Aquitania, in Hiſpaniam pacis fiducia tendentes abduxit, ſæuijtque exinde palam vbique bellum. quod demum ſecutæ induciæ nonis Februarij 1556. in quinquennium eas Francus anno ſequenti infregit, miſſis in Italiam copijs, interpretatus pro Belgis tantum pactas inducias, quas & paulo poſt ibi infringit, Duacum inſidijs tentans. poſt hæc pax Cambreſienſis 1559. & poſt eam intra non ita multos annos plures regnauere in Francia Reges, qui, cum domi ſuæ quod agerent ſat haberent, externa bella non ſunt commentati, donec Ducis, ac deinde Cardinalis Guiſij cædem Henrici III. parricidium excepit, & Cardinalis Borbonij, & Henrici Nauarræi, illius à Catholicis, huius ab hæreticis eſt facta Regum proclamatio: natumque ſanguinarium in Gallia nomine Liguæ ſacræ bellum, per annos amplius de-

cem gestum, vbi religioni Catholicæ dum Hispaniarum Rex vires accommodat, grauis deinde belli moles in eum incubuit: quod Veruiniana demum pace sopitum. qui redintegratum sit nomine Ludouici XIII. l.3. pleniùs edisserimus. Ex his id satis iam euidens est, bella ab Hispanis aduersus Gallos, nostra auorumque memoria, fœderibus continuo per Francos infractis, gesta, non tantum iusta fuisse ad sua defendenda, sed etiam ad infractiones vindicandas, & belli iure pomeria sua proferenda. quod tamen vt diximus Hispani Austriacive minime fecerunt, ditionibus iurè sanguinis deuolutis semper contenti.

Verumenimvero vt pro possessore rei priuatæ, ita dominatuum regnorumque præsumitur, donec petitor de dominio docuerit, ideoque defensiuum bellum planiùs iustum creditur, quam offensiuum: cùm ergo Carolus V. successoresque ob defensionem suam, suorumque in bella tracti sint, semper pro eis vtique præsumendum est, donec de iniustitia constiterit: quod ad nullas calendas fiet. at vero omnia illa ob quæ Cassanus controuersiam Hispániarum Regi mouet, Carolus V. ab auo paterno & materno accepit, sed & iure etiam belli, quamuis nullum aliud suppeteret, toties gesti, illius sunt facta, quod ius est gentiũ. l.5. *D. de iust. & iur.* Francosque stringit: nec Cassanus de alio gloriosius vmquam pro Francis declamat. *vt diximus* l.1. *c.4.* §. *de bello quæsitis hic supra in princ. ac alibi.* quamuis Francis in ditiones vllas ius aliquod competijsset, quod semper negatum fuit, & de Belgicis iam supra probauimus; de alijs alij præstiterunt, præstabuntque, vt confidimus: vt vel ob id renunciationes, fœderaque vellicari minùs possint, quasi aliquid de regno abdicantia, cum Hispanis, Austriacis, Belgisve negetur terrarum quidpiam datum vmquam à Francis cessumue, quod iam ante suum non esset.

CA-

CAPVT XII.

An fœdera ad successores transeant?

REgiam hanc esse quæstionem à Regibus non Iureconsultis tantum disputatam dixi *in It 4.* l.4.*c.*20. *num.*22. & magis sanè obtinuit, vt successores pactis comprehensi censeantur, vt Demosthenes *etiam posteros*, inquit, *Philipp.* 2. *implicastis pace.* istiusmodi enim conuentiones publicæ non pangentium personas, sed remp. ac Principatum, qui æquè per vtrosque repræsententur, l.*proponebatur D.de iudic.*spectare creduntur, in successoresque ideo transire. *c.*1.*X.de probat.& ibi* DD.& *in* l.1. *C.de const. & constitut de pace Constant. in verb successor, & tit. qui successores teneantur in feud. & in c. vlt. ne Prælati vices suas.* atque hæc cum de coniectura voluntatis agitur : disputatio autem ea cessat, cùm paciscentes profitentur disertè se ditionis suæ, non personæ tantum nomine fœdera inire, cum pactis expressum est successores, populum, gentem, ditionem comprehendi: vt fere hodie conueniri solet ; & fœderibus Hispano-Gallicis expressum semper est : & clausulæ huiusmodi plenissimæ Veruiniano continentur. Obligari regnum non negant vmquam Franci, si Ordinum accesserit assensus, Regnum ita obligatum transit vtique eodem cum vinculo ad successorem, nec hoc habet dubium: sed quid si non verbis scriptisve assentiatur, sed alio quocumque modo ? nec minus obligari Regnum & Successorem, dicendum est. *quid enim interest*, inquit, l.*de quibus D.de legib. suffragio populus voluntatem suam declaret, an rebus ipsis & factis*? populi legati sunt Ordines regni, siue ergo illi collatis suffragijs, siue populus vniuersus rebus & factis animi sensum explicet, nihil interest aut facit.*c.dilecti de appellat.c.fin. de coniug. ser-*

uor. in verb. nec verbo, nec facto c. is qui fidem de sponsal. adeo vt nec in matrimonio verba requirantur, si agnosci consensus ex signis potest. *Sanchez de mat.* l. 2. d. 31 *n.* 5. *vbi legionem Theologorum & Iurisconsultorum producit.* Ita cum Romanis Carthaginensibusque fœdus esset ictum ab Asdrubale, adiectum esset, *si populus Rom. censuisset*; & de Sagunto quæstio orta, & an populus Carthaginensis probasset, scripta non proferebantur: Q. Fabius Princeps legatorum dixit, *si verborum disceptationis res esset apparere iniuria Saguntum oppugnari, Carthaginenses fœdus Asdrubalis & re, & tempore, & taciturnitate approbasse.* quid Fabius dixisset de structis ignibus, triumphis, plausu? si tum vsus eos habuisset. etiam pedibus olim in aliorum sententiam ibatur, cum Senatores in partes dissidentium opinionum transirent.

CAPVT XIII.

An obligari successor posit inuitus?

SI cum Cassano solo disputatio mihi instituenda esset, expedita res esset: is siquidem pluribus locis *Recherch.* l. 1. *c.* 1. *p.* 25. 54. cum liberum facit solum Franciæ Regem, tametsi nullis tabulis, tamen contendit obligari hæreditarios paciscentium regni successores, adeo, vt & periuros faciat, si promissa à maioribus non impleant: l. 1. *c.* 5. *p.* 281. hæreditarios autem esse eorum regnorum in quibus & fœminæ succedunt: atqui omnes illæ ditiones de quibus totis duobus libris dissertat, secundum hanc illius definitionem forent hæreditariæ, quippe in quibus omnibus hactenus fœmininæ successioni locus datus est: vtique ergo omniū prædecessorum fœderibus teneretur Ludouicus XIII. atqui sæpius prædecessores iuri omni, atque actioni renuntiarunt quoad eas ditiones quas Rex Hispaniæ possidet: & luculentissime patet

eius

eius Henricus IV. fœdere Veruiniano, & de non renuntiatis ſpopondit armis non ſe acturum, ſed legibus: quoad omnes ergo eas ditiones, quæ Caſſano hæreditariæ vocantur, nexu exſoluere regem ſuum non poterit.

Sed agamus etiam cum alijs: & obligari etiam ſucceſſores ex ijs, quæ *proximo capite* citauimus liquet, quippe ditionis nomine, quam non alio iure poſſident, quam anteceſſores, qui pro illa pepigerunt. ſed & veritas Caſſanum *p.56.* fateri cogit, ſemper qualeſcumque Reges teneri cum vtiliter negotium geſtum eſt, ſi ſtatus ſeruatus ſit, ſi ruina præcauta regni.

Redit ergo tantum hæc quæſtio an rebus perperam alienatis parte regni præciſa, hoſti conceſſa, eadem ſit obligatio: & ſane iuramentum quod vergit in apertum præiudicium regni, nec iuranti quidem ſeruandum, ſed reuocandas eſſe iſtiuſmodi alienationes reſcriptum eſt *in c.intellecto X.de iureiurand.* Nihilominus cum in rem ipſius regni alienatio vergit, ad propitiandum Numen, publicamve tranquillitatem, conſeruationem ſtatus, Regis, regnique pertinet, ſecus ſtatuendum eſt: tum *reſcindere numquam Dîs licet acta Deûm.* Sic eiuſdem Hungariæ Regi mandatum, vt peregrinationem votiuam patris teſtamento iniunctam filius expleret, aut regno cederet: *c.licet X.de vot.* ſic Regi Tancredo *in c.1. X.de prob.* reſcribitur peti in rem eius edi inſtrumenta ab Imperatore non poſſe, non autem pacta pacis etiam realia ſeruanda non eſſe: cum hoc tamen reſponſum, prius euacuaſſet: cum ergo Papa illud dederit, hoc præſupponit. ſic pacta iurata inter Francum & Anglum quamuis aduerſus regni, feudique iura, ſub anathemate iuſſa ſeruari: *d.c.nouit X.de iudic.* quod *ſupra c.1.h.l.* latius propoſitum eſt. inuiti ergo ſucceſſores in regnum pactis nomine regni vtiliter contractis tenentur. quæ autem ſit, bello pactis ſedando, vtilitas, tetigimus *ſupra c.11.* Regibus ius eſſe pacem pangere: *cap.1.& 2.* etiam cum imminutione regni: *cap.4.& 5.* cum neceſſitas cogit:

git: *d.c.4.5. & seqq.* eius iudicium censuramque Regi competere: *c.* 6. ex his suppositis infertur inuitos obligari successores. res enim cum sua causa transeunt, non in hæredes tantum: l.*cum hæres* 11. *D.de diuers.& temp. præscript.* sed singulares etiam successores: l.*alien* 67.*D. de contrah.empt*.l.*traditio* 20.*D.de acquir.rer. dom.* l.*inuitus* §. *cum quis & seq* D.*de reg.iur.d.*l.DD.*in* l. *qui in ius* D. *& in c. is qui in ius in 6. de reg. iur.* igitur regna transeunt in qualescumque successores, eo affecta iure, pacto, fœdere, quo apud antecessorem fuerunt, & si non iis affectatur conditionibus, quæ personales fuerunt. l.*priuilegia* 156.D.*de reg.iur. c.priuilegium* 7.*eod.tit.in* 6. *& vtrobique* DD.

Sed lubet tamen in Cassani gratiam hic inquirere, quæ hæreditaria regna dicantur? & sane liquidum est eam hic dictionem electiuis opponi, vt omnia ea hæreditaria censeantur, quæ non Populi suffragijs, sed iure sanguinis deferuntur. quomodo & Franciæ regnum hæreditarium est: is omnium auctorum hac in quæstione sensus est: quis præter Cassanum classicus voce fæminina dixit hæreditarium venire? sed hæredem in feudis significare filium masculum, textus est *in c.*1. §. *& si clientulus de alien. feud.* sed hoc disputant Doctores an feuda rectè diuidantur in hæreditaria pro primo & hæredibus concessa, & ex pacto & prouidentiæ cum illo & filijs descendentibusque: *Fachin.contr.illustr* l.7.*c.*3. &, qui non admittunt hanc distinctionem, hæreditaria volunt respectu primi acquirentis, non vltimi decessoris. quo sensu nihil Cassano qualitas hæreditaria in regnis argumentanti proficeret, nam astringeret tantum ad pacta primi acquirentis: in hæreditarijs autem delationibus subdiuisio sequitur, vt alia maribus solis, alia fæminis etiam debeantur: tum & inquisitio, qua ætatis, stirpis, qua maris ex fæmina supra fæminam prærogatiua sequitur, quod ex instituto, vsuque domestico cuiusque gentis diximus l.1.*c.*3.discernendum: ex eodemque, an

an in regnis aliquid vendicet priuata regula hæreditatis: ex qua hac in quæstione semper argumentatur Cassanus, vt hæres cum defuncto eadem censeatur persona, eius factum præstare teneatur, quod ex qua persona quis hæreditatem capit eius factum præstat: l. *ex qua D. de reg. iur.* sed negant Reges etiam fæminis succedentes se beneficio vltimi possessoris regna capere, sed antiquo iure sanguinis; victrice primorum manu, prouidentiaque maiorum non minus, quam Francos, qui soli mares ex vsu Francorum succedant: posse regna se aiunt adipisci, & si vltimorum antecessorum hæredes non sint, & debitis non in rem regni, etsi fæminini, prodigè contractis non teneantur, quod generatim in regnis hæreditarijs admittit Grotius *de iur. bell.* l. 2. *c.* 7. *num.* 19 *& seqq.* an non infinita sunt etiam priuatorum feuda, quæ ad agnatos, non hæredes, deuoluantur? & quos ideo Doctores vocant hæredes sanguinis? & ipsi textus feudales decernunt, *quos citat Fachin. d. c.* 3. *&* est textus *in c.* 1. *An agnatus vel filius* expressus agnatum, non extantibus liberis, repudiata agnati hæreditate, feudum paternum capere, & si filius non possit: in hæreditarijs vtique: possit autem in ijs, quæ posteris, non vt hæredibus, sed vt liberis competunt: vt verior est sententia, & si eius textus interpretatio in plures sensus distracta est. vt apud Fachin. *d.* l. 7. *c.* 5. videre est. & licet inter filium & agnatum Cuiacius subtiliter distinguat, verius tamen est rectam rationem dari non posse differentiæ, cur, omissa hæreditate, iure sanguinis, filius minus quam agnatus feudum auitum adire possit? nam si ad primum respicias, vt ille; quid si intermedij sint parentes, quorum hæres bonorum non fuerit agnatus, in eone textus *d. c.* 1. locum non habebit indistinctè loquens? & hæc fuerit noua alia opinio. quin & in auitis feudis, non præstare successorem factum defuncti, classici multi auctores probant. vt in controuersijs diuersis apud Fachin. l. 7. *c.* 13. 18. & in fideicommissis l. 5. *c.* 19. sed cum de reg-

nis

nis agitur facile rursum redibimus ad thesim quam *supra* l. 1. c. 3. struximus, nec feudales leges, nec Romanas in regna, nisi precarium imperium habere, sed mores cuiusque gentis summo iure præsidere.

Itaque merito nulla hic Regum distinctio sit, an mares tantum, an etiam fæminæ succedant: sed si sanguinis iure, maiorumque prouidentia, instituto, vsuque gentis regnum capiant, ex vsu vt gentis successores inuitos obligent pactis nomine, & ex Re-publica contractis, æqualiter omnino omnes.

CAPVT XIV.

An consuetudine vsuque vetere, seu hodierno gentium iure, pacis fœderibus rectè reges regna minuant?

DIximus *cap. 6.* lege regia Vespasiano potestatem omnem esse tributam, & nominatim etiam fœdera sanciendi, vti D. Augusto fuerat: at Augustus, vt Tacitus ac Dion refert, statuerat Imperium esse coërcendum, Euphrate, Nilo, Danubio, Rheno: iam ante tamen Romani terminos istos sæpius excesserant, multaque iure belli loca Imperio acquisiuerant: præcidit ergo Augustus minuitque Imperium, sed in rem Imperij: causam dat Dion, *ne si imperium*, inquit, *dilatare voluisset, id difficilius tueretur, facilius etiam partem amitteret.* ita pulcherrimè Reges Chinarum regni partem pro derelicta habuerunt, montibus muro continuatis regnum tutius concluserunt. fecere idem alij Imperatores Romani, Persæ, Assyrij, aliæ vbique gentes, vbi tempora reip. seruandæ suaserunt. *Sanè prægraue*, inquit Curtius, l. 4. *imperium difficile est continere, quod capere non possis. videsne vt nauigia, quæ modum excedunt, regi nequeant. nescio an Darius ideo tam multa amiserit, quia nimiæ opes magnæ iacturæ locum faciunt, facilius est quædam vincere, quam reti-*

retinere: quam Hercule expeditius manus nostra rapiunt, quam continent?

Et hæc quidem consilio libero ita politico prudentissimis Principibus visa sunt, vt magis compositum sit corpus reip. vt quadratæ acies, quæ securius confligunt, vt Tacit. l.1.*Ann.* mari Oceano, aut amnibus longinquis septum Imperium, legiones, prouincias, classes, cuncta inter se connexa facilius Romani tutari se existimabant. & gloriatur Augustus apud Iulian. in Cæsar.de eo consilio, *bellis*, inquit, *ciuilibus sæpenumero in extremum discrimen adductam rem Romanam sic composui*, firmauiq;. quod si porro res eo à fortuna adductæ sunt, vt seruando corpori partem, præsertim belli iure iam occupatam, seu alias ambiguo iure controuersam, pacis legibus abscindi expediat potius, quam de toto periclitari, nihil esse dubitandum diximus supra *c.6.* quin Rex id possit. Sic Darius Alexandro ante conflictum obtulit quidquid terrarum cis Euphratem esset: sic Barbari, Reges Romani, ac Imperatores vsurparunt, sic Honorio ad postremum *sententia sedit*, inquit Iornandes, *de rebus Geticis, quatenus prouincias longè positas, id est Gallias Hispaniasque quas iam penè perdidisset Gizericique VVandalorum Regis vastaret irruptio, si valeret, Alaricus cum sua gente tamquam lares proprios vindicaret, donatione, sacro oraculo confirmata*, (nota firmitudinem sacri Oraculi, non populi Ordinumque assensum) ita & Paulus Diaconus l.13. *miscel.* ait ab *Alarico sedes, quo cum exercitu consistere posset, petitas, Gallias ab Honorio concessas*: iterum idem l.14. Honorium fœdus firmissimum cum Vallia Rege Gothorum pepigisse, & Aquitaniam vicinasque ciuitates tribuisse *Isid.Hispal.in Chron. Goth.* secundam Aquitaniam vsque ad Oceanum datam, cum quibusdam ciuitatibus confinium prouinciarum: item Theodoricum Aquitanias cum ingenti exercitu, & licentia Imperatoris ingressum; & Iornandes Euricum crebram mutationem Romanorum Principum cernentem,

tem, Gallias demum suo iure nisum occupare, totas Hispanias, Burgundionesque accepisse. sic veterum mediorumque sæculorum , nostræque ætatis historiæ plenæ sunt huiusmodi fœderū, pactorumque exemplis, pluunt *quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina:* quibus transigentes de bellicis controuersijs Reges, vrbes, castra, territoria, prouincias vni alijs cesserint : totum quin etiam scatet Cassani opus. Consuetudo ergo Regum, sine Ordinibus vbique paciscentium, huiusmodi pacta fœderaque probat, firmatque. *Si de interpretatione*, inquit, l. 37. *D. de legib. legis* (fundamentalis regni, vt vocat Cassanus sæpius) *quaratur, imprimis inspiciendum est, quo iure ciuitas retro in huiusmodi casibus vsa fuit, optima enim legum interpres est Consuetudo.* vsumque ciuitatis & prouinciæ pro iure similiter habet l. 34. 35. 32. 33. *D. eod.* quia ex duobus actibus in Regijs etiam controuersijs arguitur. *c. per venerabilem in fin. de elect. c. ita vos 25. q. 2. c. Moyses* 8. *q.* 1. DD. *passim & c. proximo hic infra latius.* Itaque necessarium est, vt interpretemur Reges, qui sexcenties ita sunt pacti, eo iure in huiusmodi casibus retro sunt vsi, posse sane sine Ordinū scito fœdera contrahere, quibus etiam pars regni, cum ita opus est, omittatur.

CAPVT XV.

An consuetudine regni Franciæ Reges per pacis fœdera, vbi reip. expedit, regni limites possint imminuere?

HVIusmodi argumento vtitur Cassanus l. 2. *c.* 1. *p.* 21. vt probet venditionem supremitatis regni Arelatensis ritè ab Henrico Imperatore factam: *quia non sunt*, inquit, *noua huiusmodi in Imperatoribus alienationes*, citatque plura exempla , quibus stabilitam putat huiusmodi auctoritatem: fauetque ratio *c.* 2. *X. de feud. c.* 5. *X. de donat.* & quæ *cap. proximo diximus.*

Domestici sane iuris apud Francos omnino magna est aucto-

auctoritas; & merito: sed est & tanta philautia, vt excedat aliquando omnes limites, vt & ea pro iure recipiantur, quæ in rerum natura fuisse vmquam comprobari non possint: vt de lege Salica *c.6.*l.1. diximus. ita Opinio etiã leges generat. Neque porro multorum actuum frequentiam adeo quidem non exigunt, vt si vel vnius speciem apprehendisse videantur, Consuetudinem regni audeant quidam appellare. ita nuperi quidam Doctores eo vsque prosilierunt, vt non posse sanguinis Regij Principes, præsertim præsumtiuos in Coronam successores, sine assensu Regio ex consuetudine Franciæ validè matrimoniũ inire contenderint. Consuetudinem vnico Iudithæ Caroli Calui filiæ exemplo probare conantes: quæ tamen inuito quidem Rege contraxit nuptias cum Balduino Ferreo, indignationemque patris incurrit, & vt in gratiam rediret diu multumque luctata est, maritũ tamen numquam deseruit, nec vllo præsulum Franciæ procerumve decreto matrimonium irritatum est: quod tamen ad huiusmodi consuetudinem inchoandam factũ esse astrui debuisset. imo in contrarium auctoritate Pontificia negotium illud compositum, filia quidem quasi rapta parenti iussa restitui: sed tamen non aliter, quã si ille promptus esset mandata Apostolica implere. ideoque, etsi nec postea nuptiarum solemnitati Rex voluerit interesse, tamen honores Balduino propter intercessionem Pontificis donauit. *ita in epist. Hincmarus Archiep. Remens. relata à Miræo c. 17. Cod. donat. piar.* nam cum solius Ecclesiæ sit impedimenta dirimentia matrimonium statuere, *vt latius Sanchez de mat.* l.7.*d.*1. & clare innuit Concil. Trid. *s. 24. de reformat. mat. c.1. in verbis, quam diu Ecclesia ea irrita non fecit*, tamen admittunt nonnulli cleri simul & populi consuetudinem: *Sanchez ibid. d.*4. quasi ad id sufficientem pridem præscriptam, tamquam Ecclesia annuente, cuius ea propter iudicium interuenisse probari oporteret, etsi Pontius alijque rectius dissenserint.

Enimvero vniformem consuetudinẽ, non actus diffor-

mes

mes interueniſſe oporteret. & tamen Ludou. Balbus èodem patre inuito duxit Anſegardam, ex eaque tamen nati Ludouicus & Carolomannus in Francia regnarunt, & ipſe Ludouicus regno non excidit. Philippota Guidonis Flandriæ Comitis filia deſponſa erat filio Regis Angliæ, inſcio Philippo Pulchro Rege Franciæ, mandatum à Bonifacio VIII. vt libertati reſtitueretur filia. *Meyer. in annal. ad an. 1296. Bzouius in Ann. Eccl. ad eundem annum, Sueyro in annal. Fland. ad eumdem an. & ſeq.* Maria Burgunda Caroli Audacis filia Maximiliano Auſtriaco nupſit, inuito Ludouico XI. Rege cognato, qui & inter pacis propoſitæ conditiones exigebat, ne illa ſine aſſenſu ſuo nuptias contraheret. *Haraus in Ann. Belg. ad an.* 1477. qua ſtipulatione opus non erat, ſi impedire non tantum, ſed & irritare matrimonium aliter ineundum potuiſſet. dicit tamen Caſſanus l. 1. *c.* 5. *p.* 134. eam Pacem tractatam per ſummos viros iſtius æui: ſummum ergo illorum iudicium cum Conſuetudinis huius fabricatoribus non conuenit. Ludou. Malanus Comes Flãdriæ Margaretam filiam Edmondo filio Regis Angliæ deſponderat, inuito Rege Franciæ, at hic apud S. Pontificem ſupplex factus eſt, ne ſuper conſanguinitate diſpenſaretur: quid opus iſtis ambagibus, ſi ſuo Marte Rex poterat prouidere? recenſet quoſdam *Le Bret de la Souueraineté* l. 1. *c.* 8. quibus crimini datum ſine Regis aſſenſu nupſiſſe; eſto: nam ibi & is ſubſiſtit: irritatas nuptias negamus: & ſunt tamen qui ex imperfecto, eoque vnico exemplo conſuetudinem velint inferre. ſed vt quidem nullo illi iure nituntur, facilius tamen oportet, vt abſolutam paciſcendi facultatem Regibus Franciæ faciant ex actibus tam ſæpe atque vniformiter repetitis.

Exemplum nihilominus illud Iudithæ memores nos hic reddit, quod Carolus Caluus poſtea ei in dotem dedit Flandriam; & quidquid Somona, Schalda, & Oceano continetur, quæ quarta circiter regni Calui pars erat, nec tamen Ordinum ſcito opus fuit.

At

At vero non pauci actus, nec minimè celebres sunt, quibus Reges Francici consueuerint, pacis ergo, reliquive corporis seruandi causa de regno aliquid præcidere, hostique tribuere: testis esto vel solus Cassanus, cuius opus huiusmodi fœderibus imprægnatum est, ijsque actibus, qui vel donationem, remissionemve liberam redolent, qui vel ijs negantur, quibus transigendi facultas iure concessa est, eorumque multos omnino supra *cap*.4.l.1.designauimus, sed plures tamen toto illius opere adhuc vagantur. & pridem Baldus *in l. digna vox C. de leg.* & eum secutus Felinus *in c.1. X. de probat.* docuit pacem cum præiudicio quamuis graui Franciæ initam per successores esse seruandam.

Sed & quam nuper contentio de Bressa, & Salutijs cum Sabaudo composita, bellum æque atque pax ab Henrico IV. solo peracta? eaque quæ toties in quæstionem venit, Pax inter Carolum V. & Franciscum I. *Madritij* 12. *Ian* 1626. non solum, sed & Cameraci *nonis August*. 1629. Crespij 18. *Septemb*. 16. atque alias inita inter Philippum II. & Henricum II. Cambresij 1559. omnia prædecessorum pacta & quorumcumque regnorum & terrarum renuntiationes firmat, signante vtroque filio, inter Henricum IV. *an*. 1599. Veruini iterum eadem pacta pro insertis omnia habentur: aliæque adijciuntur renunciationes plures, atque inter solos Reges hæc acta omnia sine Ordinibus.

Et vero percurrentibus Gallorũ historias, quotidiana pactorum fœderumve non cum Hispanis dumtaxat, Belgis, Austriacis, sed quibusuis alijs, Anglis, Sabaudis, Burgundis, Germanis, Bretonibus, &c. clausula occurret, qua aliquibus vrbibus, agrisve cessum, renuntiatũque sit; nec tamen legent Ordines in medium paciscentium productos; sed eorum iniussu fœdera facta: publico tantum plausu, ludis, ignibus festiuis probata. Ludouicũ XI. qui solebat gloriari regnum ex ephæbis se emisisse, eo iure aliquando non vsum: Franciscũ I. eam exceptionem obtendisse

tendiſſe euenit, quo videretur iuris aliqua ſub ſpecie iuratam Burgundiæ reſtitutionem non facere, aliaque pacta non ſeruare, non ſecus quam promiſſum, ſi pacta non præſtaret, redeundi Madrilium deluſit, in ſuburbano Lutetiarum ædificato Madrilio, quo ſe contulit. riſum teneatis.

Quin etiam caſus noſtræ Decretalis, *nouit. de iud.* præcipuè ad hanc quæſtionem ſpectat, quod Rex Franciæ & Angliæ diſputarint de Comitatu Pictauienſi, atque inde bellorum originem fecerint. *Chaſſanæus in Conſ. Burg. R. de Fiefs* 3. §. *en choſes num.* 45. diuturnis incommodis agitati pacem, etiam interdum & inducias pepigerint, etiam inſignibus territorijs & dominijs ceſſis. *vt docuimus c.* 1. l. 2. & vero quam diu inter Anglos tractatum eſt & Francos, renunciationes, ceſſioneſve aliquæ plerumque interuenerunt. de cuiuſmodi pace ſeruanda exaudiendus eſt ille textus *d. c. nouit.* nam alioquin extra cauſam ſe excuſaret Pontifex, quod nolit cognoſcere de feudo, ſi nihil circa rem pacta comprehendiſſent, ſed promiſſiones tantum perſonales. quo nomine Francis vltima alea felicius ceſſit, ac paulatim obtinuerunt, quidquid non tantum Angli aliquando bello ceperant, ſed & quod iuſta hæreditate etiam ante ipſam Angliam poſſederant in Gallijs. quibus tamen nolint Franci Angliæ Reges cedere non potuiſſe, ſucceſſoribus non præiudicaſſe paciſcentes, præſcriptionem minus obſtare, æternam Regibus illis actionem competere, etiam armatam. Concedant ergo Moribus Franciæ ſolos ſine Ordinibus Reges Pacis fœdera contrahere, quibus, cum ſeruando corpori opus eſt, partem aliquam ditionis hoſti cedant.

LIBRI

LIBRI TERTII

CAPVT I.

Argumentum huius libri, Fecialis Belgici.

IAM ſatis dictum de Pacis vinculo, fœderumque obſeruantia. tranſeamus ad partum Caſſani eique ſimilium, ſeu eorum potius quorum illi nutu mouentur, quorum ex deſtinatione Caſſanus conſorteſque ſcripſerunt: bellum vtique, horridum bellum, quod inter Hiſpanos, Francos, ac Belgas per huiuſmodi tubicines excitatum eſt. Reuocemus ergo in memoriam Innocentij III. decretalem *quam ſupra* l.2.*c*.1. inſeruimus, eamque tempeſtatibus noſtris accommodando, mutemus perſonas: loquentem faciamus Vrbanum VIII. Philippo Auguſto, de quo ille agit, ſurrogemus Ludouicum XIII. & in vices Angliæ Regis ſubſtituamus Hiſpaniarum Regem, cuius parilis eſt cauſa. *Diligimus*, inquit Innocentius, *Regem Francorum Illuſtrem.* Enimvero quis Romanorum Pontificum magis Vrbano VIII. Francorum vllum Regem dilexit? quippe vt filium ſacro lauacro à ſe ablutum: quomodo D. Remigius Francorum Apoſtolus Clodouæum baptiſmo admouit, & in Chriſto genuit.

Addit Innocentius, *de corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta.* vide diuinam dilectionem eſſe Pontificiam: *de corde puro*, non admixtis vllis reſpectibus humanis, qui militent aduerſus animam. *Conſcientia bona*: cui non eſt peccatum: *Eccl.*13. *fide non ficta*: non vocando malum bonum, & bonum malum: ſincerè quod fides ſtatuit, quod religio exigit, quod Dei cultus poſtulat, proponendo. *Ad honorem*, inquit, *& profectum, & in-*

incrementum ipsius efficaciter aspiramus, exaltationem regni Francorum, sublimationem apost. Sedis reputantes: cum hoc regnum benedictum à Deo semper in ipsius deuotione permanserit (ita se res habebant, ita Pipini, Caroli, alijque Francorum Reges audiebant) *& ab eius deuotione nullo vmquam sicut credimus tempore sit discessurum.* Vtinam ita faxit Deus, vt regnum Galliæ numquam à deuotione Sedis Apostolicæ, vero Dei cultu, fide non ficta auellatur! non in schismata labatur, non illa minetur, si quid ex voto non fiat, quòd fides non ficta non permittit. vtinam ea vota tempestatum nostrarum effecta sequantur!

Nos tamen, inquit Pontifex, *qui satanæ non ignoramus astutias, circumuentiones ipsius studebimus euitare.* iure merito itaque Vrbanus VIII. allaborat, vt literis legatisque Reges edoceat satanæ insidias, circumuentionesque vitare. insidiæ sunt cum ex occulto nocetur, cum sub ouina pelle lupi grassantur, cum sub sacro velamine Achitopheles malesuadi sana consilia peruertunt, cum Ecclesiæ subuersioni defensio sociorum, aut alia species fraudis imponitur, cum religioni nocetur, & libertatis aliave nomina prætexuntur.

Non putet, inquit Pontifex, *quod iurisdictionem illustris Regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus.* De Iurisdictione mundana nihil intercipitur, cum formula à Christi Euangelio præscripta tantum seruatur.

Et Rex Angliæ (surroga vt diximus hic Hispaniæ Regem) *sit paratus sufficienter ostendere quod Rex Francorum peccat in ipsum.* scilicet quod sibi Rebelles, Dei & Ecclesiæ hostes consilijs, viris, armis, commeatu, pecunia, omni alio modo iuuet.

Et ipse circa eum in correptione processit secundum regulam euangelicam: Rex Hispaniarum per litteras, per legatos Regem Francorum conuenit non semel.

Et tandem, quia nullo modo profecit, dixit Ecclesiæ: fecit

id

id Rex Hispaniarum, fecit & Imperator, scilicet vterque per legatos suos summo Ecclesiæ Capiti, Christi Vicario, dixit, etiam per eos, qui ex eminentissimis in Ecclesia erant, tantæ negotij dignitati pares, quales summa rerum religionisque postulabat.

Quomodo nos, inquit Innocentius, *qui sumus ad regimen vniuersalis Ecclesiæ superna dispositione vocati, mandatum Domini possumus non exaudire? vt non procedamus secundum formam ipsius?* quis ergo velit vt non audiat, vt cunctetur Vrbanus VIII? vt rector vniuersalis Ecclesiæ periclitari eam sinat, vt gubernator nauis Petri in saxa & syrtes eam impelli, in scyllas & charibdes dirigi, sub vndas immergi sciens, prudens, monitusque patiatur, sacra insuper prophanaque confundi, altaria, Ecclesias dirui, catholicas ciuitates expugnari, sacrorum mystas, Episcopos, clerum eijci, hæreses induci, hæreticorum zizaniorum seminatores immitti, ipsum Eucharistiæ pignus calcari, mille iniurijs proscindi, sacramenta prophanari etiam auspicijs Christianissimi Regis? iussum à Domino corripere inquietos (bella suscitantes) increpare, obsecrare, clamare non cessare, quasi tubam exaltare vocem, annunciare populo scelera, alias impium in impietate moriturum, sanguinem eius de manu illius requirendum, quis velit silere? Panormitanus sanè *in d. c. nouit* correptionem in prælato, esse in præcepto omnino docet: & consonat *c. si peccauerit 2. q.* 1. *c. error. d.* 83. &, quod ex *Archid. in d. c. si peccauerit* refert Panormit, *in d. c. nouit ex D. Augustin. de verbis Domini, si neglexeris corrigere, peior eo, qui deliquit, factus es.*

Non enim intendimus iudicare de feudo, inquit Pontifex, *sed decernere de peccato cuius ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quemlibet exercere possumus & debemus*. Potestatem & debitum officij sui ritè expendit S. Pontifex. Et quamuis de sæcularibus iudicare posset negotijs, iure Romano Valentiniani Imp. & Theodosij, & Francico Caroli Magni, de cuius genere dicit

K Phi-

Philippum Augustum, tamen hac in causa non humanæ constitutioni sed diuinæ dicit se inniti, potestatemque suam non esse ex homine, sed ex Deo. persuasionis tantum ergo humanas constitutiones citat Innocentius: iuris Romani quidem, vt æqui ac boni, vbique terrarum æstimati, sed & magis Francici, vt domestici; agens cum Rege Francorum: quam etiam ob rem eum memorat Pontifex de genere Caroli Magni descendisse: vt gentis suæ exempla, legesque magis mouerent. Ideoque vox ea *genere* accipienda est, vt latè patet, de genere seu gente Francorum, quæ erat Caroli (sicut loquitur c. quorumdam in *d. 34. in verb. genere Germanos & Gallos:*) id quod proposito Innocentij sufficit, non de familia strictè, domo, & stirpe Caroli Magni. quippe Philippus Augustus ab Hugone Capeto descendit, qui communi omnium historicorum calculo de mascula stirpe Caroli non prodijt: an de fœminina alij dubitant, alij negant, sed externum à familia Carolingica fuisse scribunt. *vt pluribus docet Alex. Pat. Armacanus in Mart. Gal. l. 1. c. 32. & seqq.*

Nullus qui sit sanæ mentis ignorat, quin ad officium nostrum spectet, de quocumque peccato mortali corripere quemlibet Christianum: an non ergo Christianissimum? nisi rem ex hoc titulo exenteres: atque ex lege diuina eradas illud, *ita magnum iudicabis vt paruum, nec erit apud te acceptio personarum:* neque ad Ecclesiæ præsides æstimes pertinere, *constitui te super gentes & regna, vt euellas & destruas, ædifices & plantes*: quæ in hanc tamen rem aduocat summus diuinæ legis sacerdos Innocentius.

Et si correctionem contempserit per districtionem Ecclesiasticam coercere: vtique vt si non obedierit declaretur habendus sicut ethnicus & publicanus; adeoque à sacris Christianis abesse iubeatur, à Christi Ecclesiæque corpore præscindatur.

Non tamen id tumultuariè & præcipiti iudicio fieri debere

debere quis existimet. eoque spectant priuilegia, quæ pro Christianissimo Rege non excommunicando ab aliquibus proclamantur: non quod potestati Ecclesiæ & censuræ sit exemptus: cum legi diuinæ nec ipse Papa eximere eum possit, sibi successoribusve aduersus eam manus ligare, claues Petro traditas abijcere, aut à successoribus alienare; sed modum tantum præscribere, aut censuram Sedi Apostolicæ reseruare: cum Romani Pontifices Reges Franciæ sæpius excommunicauerint. quin etiam non ita pridem vt Iulius II. Ludouicum XII. Sixtus V. Henricum IV. & ipse S. Remigius, qui primus Francorum Regem, gentemque baptismo initiauit, alijque testamento eius adhibiti Episcopi fieri id statuerint, si vmquam successores à fide quam eis prædicarat deficerent, Ecclesiæ graues, aut contrarij existerent: præuijs tamen pluribus monitionibus. *vt ex testamento recitat Armacanus in Mart. Gal. l. 2. c. vlt. quod Miræus ex integro refert. c. 1. Cod. donat. piar.*

Licet autem hoc modo procedere valeamus, super quolibet criminali peccato, præcipuè tamen cum contra pacem peccatur, postremo cum inter Reges ipsos reformata fuerint pacis fœdera, vt vtrimque præstito iuramento firmata, numquid non poterimus de iuramenti religione cognoscere, quod ad iudicium Ecclesiæ non est dubium pertinere? vt rupta pacis fœdera reformentur? eodem ferè modo Innoc. IV. *in c. ad Apostolica de sent. & re iud. in 6.* declarat se coactum procedere contra Fredericum Imperatorem pacem iuratam infringentem: facit Clem. *pastor. in princ. eod. c. præcipimus c. studendum d. 90. c. ab Imperat. 23. q. 3. Vide Martham de iurisd p. 2. c. 41. n. 11. & seqq. & iuuat. c. 1. §. fin. X. de treug. & pac.* Innocentium probat, laudatque ea in re Cassanus *l. 1. c. 5. p. 207.* Quid ni ergo fateamur, rectè Vrbanum VIII. cognoscere de religione iuramenti, quod in vltima pace Veruiniana interpositum est, vt instruatur Rex Francorum, quomodo immissiones factæ per angelos malos illum circumuene-

rint, vt reuocetur ab errore ad veritatem, vt rupta pacis fœdera reformet?

Ne ergo tantam discordiam videamur sub dissimulatione fouere, prædicto legato dedimus in præceptis, vt ipse iuxta formam sibi datã, à nobis procedere non omittat. Ne videatur igitur summus Pontifex itidem tantam nunc discordiã inter Galliæ Hispaniæq; Reges Imperatoremque fouere, & particeps fieri multorum malorum, si ea forte possit impedire, quis reprehendat, quod missis ad omnes legatis in mandatis dederit, vt modis omnibus incumbant in restaurationem Veruinianæ pacis, inter vtrumque Regem pactæ, qua & comprehensus fuerit Imperator, alijque Austriaci Principes?

Iure ergo, meritoque idem S. Pontifex zelum suum contestatus est epistola sanctissima, ad Franciæ Reginam Matrem, quæ quantisper ipsa gubernaculo præfuit, ita pacificè Galliam rexit, vt & reipublicæ præiudicia vitaret, & bellandi necessitatem arceret, & suam S^tem^ iam ante pijssimis literis interpellauerat, vt paci inter fratres Reges, filium suum, generumque, conciliandæ beatam operam dignaretur impendere. Pontifex ergo rescripsit sub his verbis:

Vrbanus Papa VIII. *Regina Christianissima vidua, charissima in Christo filia nostra salutem. Pacem quam humani generis hostis è fidelium regionibus eliminare contendit, tamquam virtutum comitem & conseruatricem religionis, assiduo studio firmare conati sumus, etenim in summo Apostolatus apice, publicæ felicitati seruire in Domino gloriamur: ita vt filiorum discordijs paternæ charitatis viscera dilanientur. Quocirca non solum publicis ac priuatis precibus diuinæ clementiæ thronum adiuimus, è cuius virtute pax pendet, sed nullam per nos, aut per Nuntios nostros prætermittendum à pastorali sollicitudine officium duximus, quod parere posset optatæ tranquillitatem concordiæ. Et licet exortis armorum motibus, illam vndique labefactari contingat, non tamen animum*

ita

ita despondemus, vt spem de meliori statu deponamus: sed quantum in nobis est ea omnia praestare non desistimus, quae ad obtinendam expetitam serenitatem conferre censemus. Quamobrem non parum auxit solatia sollicitudinum nostrarum Maiestas tua, dum omne studium intendere significauit, vt imminentia Christiani Catholici orbis damna arceantur, siquidem vota pietatis & prudentiae tuae, quibus in commune bonum praecipua voluntate duceris, magnam habitura auctoritatem confidimus. Perge charissima in Christo filia, audiantur ex ore tuo consilia, quibus populorum salus muniatur, vt in congregatione iustorum regnet Deus totius consolationis. Omnium certè nationum, & sequentium aetatum plausu memoraberis, si quae in luctuoso bello extinguendo aggrederis, det tibi Deus perficere, cuius causa omnia velle debemus, ingentemque ab illo pij laboris mercedem iure poteris praestolari. facile enim est tanti facinoris promerita metiri magnitudine calamitatum, quae discrimen religioni, & vastitatem prouincijs minitantur. Magnum hoc decus adiiciat diuina bonitas maiestati tuae. cui Apostolicam benedictionem amantissime impertimur. Datum Romae apud Sanctam MARIAM *maiorem sub annulo piscatoris, die* XXXI. *Augusti* M.DC.XXX. *Pontificatus nostri anno* XIII. & erat subsignatum Iulius Rospigliosius. Scripsit idem Pontifex & alteram epistolam 13. Octob. 1635. in consequentiam eiusdem sententiae.

Ita ergo sanctissimè S.Pontifex: quem eo in zelo perstiturum addubitare nos ratio decretalis nostrae non sinit, nec à cepto pijssimo opere manum amoturum, cui bene promonendo etiam publicas preces Ecclesiae vniuersalis indixit, iubilariasque indulgentias tribuit. Et sanè eo res perducta est, vt Ferdinandus Imperator literis suis ad eandem Reginam, quae & illum pacis conciliandae ergo interpellauerat *datis altera Nouemb.* 1635. non se commissurum declarauit, vt Reginae commendatio frustra fuisse videatur: optare ad tractatum, qui

apparatur, omnes eandem secum dispositionem adferre, eoque breui beatam tranquillitatem in orbe Christiano reflorescere. quod porro ad Hispaniæ Regem attinet, de animo eius in pacem procliui dubitare nos non sinit æquitas eius, atque benignitas, ac monitoriæ vltimi elogij Philippi II. tabulæ, quæ filium, adeoque posteros, pacem vbique procurare præter cetera serio commonefaciunt.

Pergit Decretalis Innocentij: *Nisi fortè Rex ipse, vel solidam pacem cum prædicto Rege reformet:* quod vtinam contingat atque de corde puro, & fide non ficta!

Vel saltem humiliter patiatur, vt ijdem Abbas & Archiepiscopus Bituricensis de plano cognoscant, vtrum iusta sit querimonia quam contra eum proponit coram Ecclesia Rex Anglorum (*Hispan.*) *vel eius* (*Regis Francorum*) *exceptio sit legitima.* Hispaniarum Regis quam iusta sit querimonia, quam contra Regem Galliæ proposuit coram Ecclesia, deprehendi poterit ex diplomate, quo per Serenissimũ Ferdinandum Infantem Hispaniæ S.R.E. Card. Belgicæ Moderatorem, nomine Regis Hispan. manifesto demum bello lacessiti, aduersus eundem Regem Galliæ bellum reciprocum est declaratum.

CAPVT II.

De violatione pacis, adeoque iuris gentium.

DEclarationis prolegomena impulsiua hic omittamus, nam sponte se in examen ingerent; dispositiua verba ita latinè sonant: *protestamur*, inquit Ferdinandus, *coram Deo, totoque mundo neque Regem Dominum meum, neque nos auctores causamve esse infractionis, aut rupturæ pacis, malorumue, quæ procedere possunt ex bello incepto per Regem Franciæ: & vtentes potestate per suam maiestatem nobis facta, & ex deliberatione suorum Concilio-*

ciliorum, nomine, & ex parte ipsius declarauimus, & declaramus eundem Regem Franciæ, illius ditiones, subiectos, vasallos adhærentes hostes suæ maiestatis, & consequenter contra eos bellum apertum, terra marique, nuncupatim etiam tamquam aduersus violatores iuris gentium, fautores hæreticorum, perturbatores religionis Catholicæ, Apostolicæ, Romanæ; boni, quietisque harum ditionum, Regi obedientium. Proponit ergo Declaratio hic gerendum bellum ex quatuor capitibus: 1. ob violationem iuris gentium. 2. fauorem hæreticorum. 3. perturbationem religionis. 4. boni, quietisque publicæ harum ditionum. Perstringamus seorsim singula. sed præmittamus tria verba quæ subiungit Declaratio: *Ordinamus*, inquit, *omnibus subditis & vasallis suæ Maiestatis exercere hostilitatem contra Regem Franciæ, ditiones, subditos vasollos, adhærentes, & facere omne id quod rigor belli potest permittere.* an qui omnes dicit, neminem excludit? an me etiam Declaratio hostilitatem iubet exercere? si mihi iussa capessere fas sit, stylum exeram, hostilitatemque literariam exercebo: ab alia clerici militia remouentur: ita tamen exercebo, vt in hac militia à vexillo veritatis nolim vmquam discedere: exercentem reprehendere nemo potest, quem debita Principi obedientia excusat. præsertim dum defensiuum tantum stylum figam, quo tela in nos coniecta reijciantur, neque moderamen inculpatæ tutelæ excedam, memor illius; *conduxi te vt pugnares aduersus hostem: non vt maledîceres.*

Igitur quod ad primum caput attinet violantur iura gentium; cum pacis (quæ ex iure gentium descendit. *l. ex hoc iure D. de iustit. & iur. l. 5. l. 1. D. de pact.*) fœdera infringuntur. de eorum viribus *lib. 2.* sat diximus. Declaratio accusat Veruinianæ pacis infractionem an. 1598. solemniter compositæ, publico vtriusque populi gaudio festiuisque ignibus exceptæ, omnium ordinum vtriusque gentis applausu probatæ, totius Christianissimi suffragio confirmatæ, summi etiam Pontificis voto, legatique il-

lius industria diligenti promotæ, *precibus etiam illius ad Deum imprecationibusque sancita,* inquit Declaratio, *aduersus eum qui prior infringeret.* scilicet ad quem modum, fœderibus feriendis fideique obligandæ veteres soliti fuere addere diras imprecationes, si fallerent, si deficerent: solemnis formula est fœderis icti inter populum Romanum Albanumque; *audi Iupiter, audi pater patrate populi Albani, prima postrema quæ ex illis tabulis ceraque recitata sunt sine dolo malo, vtique ea hic hodie rectissimè intellecta sunt, illis legibus populus Romanus prior, non deficiet: si prior defecerit, publico consilio, dolo malo, Tu illo die Iupiter populum Romanum sic ferito, vt ego hunc porcum sic feriam: tantoque magis ferito, quanto magis potes, pollesque.* viciſſim Albanus; *si rectè ac sine dolo malo, hoc fœdus, atque hoc iusiurandum facio, dij mihi cuncta felicia duint: sin aliter aut ago, aut cogito, cæteris omnibus saluis in propriis patrijs, in proprijs sedibus, in proprijs laribus, in proprijs sepulchris; solus ego peream, vt hic lapis è manibus decidet.*

Ad eum ergo modum moremque Legatus Pontificius Veruini feliciter demum coalita pace solemniter imprecatus est aduersum illi Numen qui prior deficeret, qui dolo malo falleret: è contrario cuncta illi felicia, qui rectè fœdus, iusiurandumque faceret, fidem præstaret.

Quam religiosè pacta conuenta seruarit Rex Catholicus etiam tunc cum rebus in Gallia nefaria cæde Henrici IV. turbatis, facere rem suam egregiè potuiſſet, refert paucis Declaratio: ex aduerso *Notorium est,* inquit, *pace Veruiniana vix publicata Franciam, vt domi suæ fructum pacis sola decerperet, transtuliſſe bellum in Belgium per continuationem veterum tractatuum, & conclusionem aliorum nouorum, contrariorum Veruiniano: quos secuta sunt continua hominum pecuniarumque subsidia, miſſa Rebellibus Deo, & suæ maiestati; quibus simul oppugnaretur & Religio, & Supremitas, vt accidit maiori etiam vi seruoreque quam illi ante facere potuerant.*

qui,

qui, inquit iterum Declaratio, *proximè accedunt ad personam Regis nunc regnantis, loco reciprocæ gratitudinis, tandem ei persuaserunt, vt plenis velis in Domum Austriacam inueheretur: quo pace domi frueretur, quam violaret extra regnum: vt in diuersis occasionibus est factum per litteras, commissiones, emissarios, & tractatus, ad mouendos in seditionem Status, & subiectos suæ maiestatis, tentandum per proditiones oppida maximè munita, per nouorum vectigalium introductionem contra tractatum Veruinianum, per violationem securi transitus debiti veredarijs suæ maiestatis, immissionem militum in Ducatum Luxemburgensem, Comitatum Burgundiæ, & Arthesiæ, quæ omnia verificata sunt per notorietatem facti, aliasque euidentissimas probationes.* Ita Declaratio. Henricus ergo IV. quod mox ab ipso fœdere Veruiniano Batauis, Regis Hispaniæ Rebellibus, fidei Orthodoxæ inimicis, suppetias continuauit, & rebus domi pacatis potentiores tulit, binaque pòst paulo legionum auxilia ad exercitum illorum submisit, quarum imprimis robore Grauia expugnata est, Catholica simul Regi & religioni subtracta. qua de re quam primum Clemens VIII. legatum Regis iusta cum querimonia grauiter monuit, non tantum id aduersari iuratæ paci, sed etiam vergere in perniciem fidei Orthodoxæ. *Olsat. ep.* 327. siquidem pactis conuentum erat, vt mutua Regum arma ponerentur non tantum, sed & ne prætextu priorum fœderum cum alijs contractorum, quæ politici fortè per posteriora non tolli aut impediri dicerent, expresè cautum erat ne illa Veruiniana indirectè læderentur, quodque non sustinerent Reges, aut fauerent personæ, quæcumque foret, in præiudicium alterutrius, quod renuntiarent omnibus praxibus, ligis, & intelligentijs, quæ quoquo modo possent resultare in præiudicium alterius. ecce vt omnia commercia, fœderaque priora abrupta sunt, ex quibus alteruter capere posset detrimentum. formula breuior, sed sincerior erat veterum illa; *Romanis latinisque*

que omnibus cum cælo & terra duratura, pax esto. inter se bellum non gerunto: aliunde ne inducunto: ne quem exercitum, qui contra Romanum Latinumque adducetur, per suos fines transire sinunto: néve vlla ope iuuanto, inieciτ Clemens VIII. iustissimè illum Regi scrupulum, mouit omnem lapidem, sed non promouit; perstitit Rex in proposito. *Du Plaix in Henrico IV. art. 4. tract.* 1608. *inter Henric. IV. & Batauos*. quinimo sub finem vitæ certum est animo magna molimina voluisse, à Principibus Belgij transitum per agrum Luxemburgensem petijsse; multorum est opinio, ea meditatum, quæ Palatinus postea conatus est: quod quia mihi non liquet, benignius lubet præsumere illud Sap. *c. 4. raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius, fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, & inconstantia concupiscentia transuertit sensum sine malitia*, ne inquam, à fictione prauorum consiliorum fascinaretur, ne ab inconstantia concupiscentiæ alieni Imperij, à nugacitate prætextuum libertatis Germanicæ, priuilegiorum, aliorumque, sensus ei transuerterentur; dicit tamen Declaratio *Regem in procinctu fuisse ad totam Europam turbandam*, atque vtinam neque Ludouico Iusto malitia prauorum susurronum mutaret intellectum, nec transuerteret sensum sine malitia ei agnatum, ne fictio deciperet animam illius, ad manifestam infractionem pacis Veruinianæ! quæ non tantum composita fuit inter Hispaniæ Franciæque Regem, sed etiam expresse Imperatorem, Imperiumque (quibuscum & fœdera alia fatetur intercedere plurima Cassanus *l. 2. c. 1. p. 24.* ne quis in alterius territorium terminos promoueat: & nuperum sanè est Ratisbonense, Monçonense, & Cheracquense, quæ agnoscit Ratiocinator) aliosque domus Austriacæ Principes, & nihilominus adhuc nuperis literis ad Leodienses datis 3. *Feb.* 1636. Imperator ait, *notoriè Francos iam pridem turbasse pacem, tranquillitatemque Imperij, siue bello aperto, siue tectis machi-*

natio-

nationibus. quorum Principum ſinguli poſſunt denunciare ad morem Euangelicum, & Regis Angliæ in noſtra Decretali, obiectareque illud Jephte, *Iud.c.*11. *ad Ammon, non ego pecco in te, ſed tu contra me malè agis, indicens mihi bella iniuſta.* quin nec indicta gerunt; vultu amicitiam diu præferentes, impijs bellis auxilium præbent, nec iam amplius ſub vmbra, ſed ſole meridiano, vt non hic opus ſit quod *in d. c. nouit.* Rex Angliæ paratus erat ſufficienter oſtendere, quod Rex Francorum peccaret in ipſum, ſed *infractio ſit nòtoria*, vt ait Declaratio, & ipſa rerum euidentia tanta toto Belgio, totaque Germania, vt clarior eſſe non poſſit, quamuis dies illuceſceret, quo lumen ſolis ſplendeſceret, vt lumen ſeptem dierum: vt cæcutire iam nemo poſſit, niſi quorum oculi lucem non ferunt veritatis: qui genuini non ſunt pulli Euangelicæ Aquilæ, quæ prædicat lucem illam veram, quæ illuminat omnem hominem.

Quibus igitur rebus, inquit *apud Liuium d.*4.*l.*4. Titus Quinctius ad Nabin, *amicitia violatur? nempe his maximè duabus, ſi ſocios meos pro hoſtibus habeas, ſi cum hoſtibus te coniungas. Vtrumque à te factum eſt, nam & Meſſena vno atque eodem iure fœderis, quo & Lacedæmonem in amicitiam noſtram acceptam ſocius ipſe ſociam nobis vrbem vi atque armis cepiſti: & cum Philippo hoſte noſtro non ſocietatem ſolum, ſed ſi Dijs placet affinitatem etiam per Philoclem præfectum eius pepigiſti, & bellum aduerſus nos gerens mare circa Maleam infeſtum nauibus pyraticis feciſti, & plures prope ciues Romanos quam Philippus cepiſti, atque occidiſti: tutiorque Macedoniæ ora quam promontorium Maleæ commeatus ad exercitus noſtros portantibus nauibus fuit. proinde parce ſic fidem ac iura ſocietatis iactare, & omiſſa populari oratione, tamquam tyrannus, & hoſtis loquere.* Ita ille. An non vtrumque à Francis factum eſt? Batauis Rebellibus auxilio iuerunt, plures ipſi quam Batauì occiderunt, ciuitates magis quam ipſi ceperunt, Jmperatori Auſtriaciſ-

cisque Principibus Hispaniarum Regis socijs eodemque fœdere Veruiniano comprehensus castra, vrbes eripuerunt, à Suecis hostibusque Jmperij emerunt, eosdem ad bellum in Germaniam ferendum incitarunt, quadringenta scutorum millia quotannis addixerunt? militem miserunt, omnia simul hostilia exercuerunt, an non fœdus 13. *Ian*. 1631. inter Francos & Suecum contractum esse declaratur *ar*. 1. pro defensione omnium amicorum qui oppressi sunt, & vt restituantur in status suos omnes Principes, atque Ordines Jmperij, quemadmodum ante bellum Germanicum fuerant; denique vt omnia restituantur in eundem locum, quem ante tumultus Germanicos habuerunt. promittuntque Franci vltra subsidium quadringentorum millium scutorum quotannis, delectum militum pro Sueco habendum in Gallijs, aduersus illum non permittendum: viden' vt Rebellium Bohemorum Palatinique in regnum restitutio, Rebelliumque aliorum in sedes occupatas repositio aduersus priora fœdera promittitur? cum Batauis autem Henricus IV. an. 1608. & post illum Ludouicus XIII. plura contraxit fœdera in subsidium gentis Rebellis, ac denique 8. Feb. 1635. quo aperto Marte extremisque viribus prouinciæ Belgicæ Regi fideles vndique inuaderentur, occupatæ inter Francos & Batauos diuiderentur, & id quidem antequam nasceretur causa Treuirensis; quæ tamen verbo-tenus summa rerum est, ob quas Ratiocinator Regis bellum indictum scribit, sed & hoc bellum Batauis promissum sæpius, Regique Hispan. illatum fuit contra gentium iura, antequam vel à scenico indiceretur, antequam ex causa Treuirensi nondum nata indici posset.

Lubet ad coronidem hic subnectere sententiam Senatus Rom. quam recitat Liuius *d*.3. *l*.10. *sub fin*. post auditos legatos Macedonum & M. Furium ab Aurelio missum. illi de Aurelio querebantur & socijs, quod contra fœdus cum suis pugnasset, ac postulabant, vt

Mace-

Macedones & Dux eorum Sopater, qui apud Annibalem mercede militassent, captique in vinculis essent, sibi restituerentur. Furius autem disseruerat Aurelium relictum, ne socij populi Romani, fessi populationibus atque iniuria, ad Regem deficerent, finibus sociorum non excessisse; dedisse operam, ne impunè in agros eorum transcenderent populatores: Sopatrum ex purpuratis & propinquis Regis esse, eum cum quatuor millibus Macedonum, & pecunia missum nuper in Africam esse; Annibali Carthaginiensibusque auxilio: *de his rebus interrogati Macedones cum perplexè responderent, ipsi ante responsum tulerunt, bellum quærere Regem; & , si pergat, propediem inuenturum: dupliciter ab eo fœdus violatum. & quod socijs populi Romani iniurias fecerit, bello armisque lacessiuerit, & quod hostes auxilijs, & pecunia iuuerit, & P. Scipionem rectè atque ordine videri fecisse, & facere, quod eos qui arma contra populum Romanum ferentes capti sunt, hostium numero in vinculis habeat, & M. Aurelium è republica facere, gratumque id Senatui esse, quod socios populi Romani, quando iure fœderis non possit, armis tueatur.* An non ita Franci qui hostes auxilijs & pecunia iuuerunt, socijs iniurias fecerunt, dupliciter fœdus violarunt, bellum quæsiuerunt, inueneruntque? Sic generatim Analacuntha censuit in hostium esse partibus, qui ad bellum necessaria hostibus administrat: Seneca, hostile esse pecuniam, quæ satellitem teneat, subministrare, militem & arma suggerere, triremes & aratas mittere: D. Ambrosius largiri ei qui conspiret aduersus patriam, non esse probabilem liberalitatem. *Grotius de iur. bell. l. 3. c. 1. num. 5.* quod si palam aliqui vexilla sua, legiones suas hosti adiungunt, adeo id hostile veteres censebant, vt nec eis aliud bellum indici oporteret. quomodo bellum Antiocho indictum cum esset, Ætolis separatim indici non placuit, quod ipsi palam Antiocho se adiunxissent: *Ætolos vltro sibi bellum indixisse* respondebant Feciales, *Liuius l. 36.*

Porro ex causa ruptæ fidei, infractæque pacis sæpius Romani bella gesserunt, tamquam ex noua causa, iustaque vindicta contemti iuris gentium, eaque cum plurimis, *vt numerat Ayala de iure belli l.1. c.6. num.17.* Sabinis, Latinis, Priuernatibus, Volscis, Hernicis, Apulis, Samnitibus, Hetruscis, Æquis, Carthaginensibus, alijs, quin & Romani fuerunt ita religiosæ obseruantiæ, vt iure censerent non posse nouas amicitias prioribus præferri, vt etiam quæcumque hic inter Regem Franciæ est, & Electorem Treuirensem sit Veruiniana posterior, quæ priorem imminuere non possit, in eamque sententiam Consul Romanus olim Campanis respondit: *amicitias ita institui par est, vt neque vetustior amicitia ac societas violetur.* noluerunt que auxilia Romani illis, etsi iniuria affectis, dare.

Qua de re finiam hanc dissertationem insigni responso Asdrubalis, Carthaginiensis legati, cui pacem à Senatu Rom. oranti, cum Senator aliquis infensus perfidiæ Carthaginiensium succlamasset, *per quos Deos fœdus icturi essent, cum eos, per quos ante ictum esset, fefellissent? per eosdem,* inquit Asdrubal, *apud Liuium d.3. l.10. in fin. qui tam infesti sunt fœdera violantibus.* Memoratum erat ex quo fastigio in terram prostrata esset Carthago, Jmperio externo priuata, cuique supererat iam nihil præter vrbis mænia. fortunam ergo Carthaginis, infestumque Numen ijs nunc apprecabimur, qui Punicam imitantur fidem; ritè autem pacta seruantibus Romanos successus. vt liqueat Deum sacram imprecationem, quam in pace Veruiniana à Nuncio Vicarij ipsius mox factam diximus, ratam habere, dignisque bellorum euentibus confirmare. vt multis in bellis maiorum nostrorum cum Gallis, & nuper ad Louanium, fugatis illorum Batauorumque florentissimis exercitibus, fractis deinde absumptisque euidenti portento euenit, atque exinde versis intra regni Gallici viscera felicibus signis Catholicis, pluribusque munitissimis locis gloriose expugnatis, suisque magna-

magnanime defensis, atque obsidione soluta liberatis. Neque insoliti Genti Belgicæ cum Gallis conflictus, aut ignota est pugnandi cum illis ratio. *iam vsu hoc cognitum est*, inquit Liuius *Dec.4. l.8. si primum impetum, quem feruido ingenio, & ira effundunt sustinueris, fluunt sudore, & lassitudine membra, labant arma, mollia corpora, molles, vbi ira consedit, animos sol, puluis, sitis, vt ferrum non admoueas, prosternunt: non legionibus legiones eorum solum experti sumus, sed vir vnus cum viro congrediendo: T. Manlius, M. Valerius quantum Gallicam rabiem vinceret Romana virtus docuerunt.* ad eam rationem, *non didicimus*, inquit Declaratio, *à maioribus nostris metuere arma Francica* Deo propitio. apud nos illud etiam innotuit, quod Liuius *d. 4. l 8. apud veteres*, inquit, *plures prope de Gallis triumphi, quam de toto orbe terrarum acti sunt.*

CAPVT III.

De fauore hæreticis impenso.

SEcunda qualitas in Declaratione asscribitur bello gerendo, *tamquam aduersus fautores hæreticorum, quod subsidia Francorum sint missa Dei & Regis Rebellibus, ad oppugnandam simul Religionem, & Soueranitatem.* Consideratur autem fauor vel hæresi impensus vel personæ, defensio hæresis vel personæ: qui hæreticum vt hæreticum defendit, aut fauet, vix abesse potest ab hæresi, ob diametralem oppositionem, quam habet cum fide orthodoxa, cuius amor & hæreseos, vt inuicem contrarius, non potest simul esse in eodem. Veritatis est definitio, *qui non colligit mecum, dispergit, Lucæ* 11. & ideo professio orthodoxæ fidei omnibus hæreticis dicit anathema, *in bulla Pij IV. incip. iniunctum nobis*, imo qui hæretico fauet, quà est hæreticus, atque defendit, ipso hæretico damnabilior est: *c. qui aliorum 24 q.3. c. ad abolend.*

lend. §. præsenti X. de hæret. fauor personæ ex accidenti circumstantia consanguinitatis, aut simili non æquè trahitur in vitium; sed si accedit scandalum, aut Ecclesiæ periculum, fauor ille omnino à Canonibus est damnatus *c. vt inquisitionis in princ. de hæret. in 6.* quemadmodum *lex 2. D. de receptator.* ait eos, apud quos affinis, vel cognatus latro conseruatus est, neque absoluendos, neque seuerè admodum puniendos: ob mitigantem vtique circumstantiam. *Non enim*, inquit, *par est eorum delictum, & eorum qui nihil ad se pertinentes latrones recipiunt.* nam de illis ait *l. 1. pessimum genus est receptatorum sine quibus nemo latere diu potest:* & præcipitur vt perinde puniantur, atque latrones, *in pari causa habendi sunt, qui cum apprehendere latrones possent, pecunia accepta, vel surreptorum parte, dimiserunt.* bella iniusta magna sunt latrocinia, quid si ergo bellorum iniustorum Duces non dimissi tantum accepta pecunia, quin etiam data pecunia adiuti; vt potentius grassarentur, vrbes, castra expugnarent, hæresim inferrent, Ecclesiam pessumdarent, quod si pecunia data, vrbes, castra, subtracta recepta detenentur? non erit fautor, non ipse transibit in crimen grassatoris? si defendunt viribus atque potentia ne hæretici veniant in manum superioris puniendi, sunt excommunicati *c. excommunicamus §. credentes X. de hæret. c. nouerit de sent. excomm. Bulla cœnæ §. excommunicamus. Extrauag. Innoc. IV. data 1252. incip. ad extirpanda § quicumque relata in libro literarum Apostol. impresso Romæ cum directorio Eymerici, vbi & aliæ extrau. quæ super officio inquisitionis sunt editæ, tum ab eodem, tum ab alijs Pontificibus, & grauissima aliæ pœnæ infliguntur.*

Et Eymericus *direct. inquis. p. 2. q. 53. & ad illum Pegna,* amplè docet magistratus & quoscumque publica potestate fulgentes, non commissione tantum, sed etiam omissione in fautorum reatum cadere, pœnisque excommunicationis subijci ipso iure. *d. c. excommunicamus*

mus §. *credentes d. c. vt inquisitionis* §. *prohibemus*, & si per annum in tali excommunicatione steterint ,. si in ijsdem fœderibus , & auxilijs hæreticorum perseuerauerint , ex tunc sint vt hæretici condemnandi. *d.* §. *prohibemus*, inseritque idem Pegna *ad d. q.*53. *comment.* 78. tenorem *c.*3. *&* 4. *ex Concilio Tolosano* Regis Franciæ olim impenso fauore celebrato , in hæc verba , *statuimus etiam , vt quicumque in terra sua de cætero permittit scienter morari hæreticum , siue propter pecuniam , siue propter aliam quamcumque causam , & fuerit inde confessus, aut conuictus, amittat in perpetuum terram suam, & corpus suum sit in manu Domini ad faciendum inde quod debebit.*

Idemque rursus Eymericus, & Pegna diuersos modos fauendi proponunt, ac tandem, quia non alibi luculentius exprimuntur refert ex Concilij Narbonensis *cap.* 14.15. *&* 16. quæ lubet hic inserere: quia etiam in Gallia celebratum sit , & insigniter ad rem præsentem faciat: *Planè*, inquit, *c.*14. *inter fautores accipimus, tam eos qui hæreticorum seu credentium extirpationem seu correctionem impediunt , quam eos qui non dant ad id operam , quam non possunt sine culpa omittere , manifesta : ex diligenti tamen circumstantiarum consideratione plus minusve contingit culpæ in talibus reperire : nam multum fauet hæreticis siue credentibus qui eos celat, cum possit , & debeat indicare : plus qui eos occultando seu aliter ipsorum examinationem vel incarcerationem , vel punitionem malitiosè nititur impedire: plurimum, qui captos vel incarceratos relaxat præter Ecclesiæ voluntatem, seu cuius consilio vel auxilio, mandato vel cura talia perpetrantur: & c.*15. *Cuius criminis reus incomparabiliter est habendus ille , qui temporalem habens iurisdictionem præfatos pestiferos hæreticos, seu rebelles ab Ecclesia denotatos persequi & de sua terra vel prouincia exterminare postponit vel in eos animaduertere sine mora : quippe nec caret scrupulo societatis ini-*

iniqua, qui tanto facinori sibi per denunciationem Ecclesiæ, seu aliter legitimè manifesto, cum teneatur & possit, desinit obuiare, præsertim si ad hoc faciendum etiam iuramento proprio se adstrinxit. Denique c 16. sed nec illi sunt immunes à crimine, qui cum se illis offert opportunitas loci & temporis ac facultas, hæreticos seu prænominatos Rebelles capere, capientesque iuuare nequiter prætermittunt, maximè si de hoc fuerint à capientibus seu capere volentibus requisiti. Et quoniam plures & quasi inuestigabiles sunt modi nocendi, quibus hæretici eorumque credentes atque fautores nituntur vineam Domini Sabaoth demoliri, & eis est tam prudenter, quam viriliter occurrendum, curet vestra deuotio secundum datam à Domino gratiam, mala illorum agnoscere & salutarem opponere medicinam, suppleatque discretio, quod scripto non posset facilè comprehendi. Hactenus Concilium.

Et Mariana in historia Hispaniæ *l.12.c.3. Ceparat*, inquit, *Simon Montfortius vrbem Tolosam & in Præsidum Galliæ Concilio, quod Petri Legati opera Mompellerij habitum erat, omnium eorum, quæ bello capta, quæsitaque erant, Princeps declaratus est, missusque ad Pontificem Ebrunensis Præsul vt Concilij sententiam ipsi probaret. & c.4. conuentus Præsulum ex toto orbe Christiano Romæ tunc habebantur, Innocentio Pontifice de rebus multis & maximis incredibili Patrum frequentia:* & infra, *duo Raymondi Tolosani Comites pater & filius cum interessent Concilio, atque aduersus Montfortium Comitem disceptarent, lite contestata Patrum sententia victi sunt, Principatuque spoliati, quod cum impijs hominibus arma sociassent, Simoni Montfortio nauata opera præmium fuit Tolosa, & aliæ vrbes bello quæsitæ partæque:* & infra: *Montfortij filius belli molem viribus suis, inuidiamque populi ac magnæ partis Principum sustineri posse diffisus, iure suo Regi Franco cessit.* Hoc ergo iure Tolosa in Francorum manum venit, quo Montfortius auctoritate Canonum armatus quæsierat, scilicet Raymondi hæretici

tici fuerant, Montfortius religionis vindex, terris suis illos eiecerat.

Neque porro esse potest maior auctoritas quam Concilij illius Oecumenici ex quo refertur *c. excommunicamus* 13. *X. de haret.* atque *in* §. *moneantur* qui ita habet; *si vero Dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia suam terram purgare neglexerit ab haretica fœditate per Metropolitanum, & cateros comprouinciales Episcopos excommunicationis vinculo innodetur, & si satisfacere contempserit intra annum significetur hoc summo Pontifici* (nota) *vt ex tunc ipse vasallos ab eius fidelitate denunciet absolutos, & terram exponat Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hareticis absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent, saluo iure Domini principalis; dummodo* (attende) *super hoc ipse nullum praestet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat.* pergit Concilium; *eadem nihilominus lege seruata circa eos qui non habent Dominos principales*: Reges vtique atque Principes qui superiorem non recognoscunt, qui à Deo & ense profitentur se dominatus suos possidere. Neque orthodoxo dubitandum est, quin Ecclesia eam habeat auctoritatem, quæ Spiritu sancto dictante ea decreta proposuit, in Concilio Oecumenico, cui interfuerunt Episcopi 215. Archiepiscopi seu Metropolitani 71. Abbates seu priores supra 800. Fred. Rom. Imp. Henric. Constant. Imp. Reges Franciæ, Aragoniæ, Angliæ, Hungariæ, Hierosl. Cypri, & plures Principes; & Legati. Is fuit sensus S. Matris Ecclesiæ, neque contradixere Principes. tametsi fatear non inconsulto calore vltra humanas vires proruere Principes debere ad ea, quæ sunt adynata: si modo hæreticos bona fide, vt loquitur Concilium, exterminare studeant. *& dixi latius in Iudice l. 4. c. 4.*

Quid si ergo non tantum purgare ditiones ipsi negligant, sed obstaculum impedimentumque ponant, ipsi militem, legiones mittant, quæ Principibus officium facien-

facientibus obsistant, exercitus propulsent, nec tantum hæreses exterminari impediant, sed socialibus armis ipsos Principes Catholicos oppugnent, vrbes, munitaque loca Catholica expugnent, hæresim immittant, orthodoxam fidem exterminent? nemo, cui oculi præ affectu non caligant, non videt huiusmodi Principes ab eo crimine pænisque non esse alienos.

Hoc vnum mussitatur, causas dari ob quas Reges fœdera cum hæreticis contrahant à religione alienas, in eorumque consequentiam faueant, auxiliaque mittant Principibus, non vt hæreticis, sed qua Principibus, bellum vt credunt alias iustum gerentibus; in quo gerendo, si quid aduersus religionem committatur, esse id extra suam intentionem, atque contingere per accidens. sed eam obiectionem reiecimus quidem *in Iudice lib*.4.*c*.11. at plenissimè diluit Armacanus *in Marte Gallico l*.2. *c*. 13. *&* 14. quin & bellum quod Batavi, quod Suecus, & Protestantes gerunt, esse religionis *l*.2 *c*.10. *&* 12. amplè demonstrat: eoque non per accidens religioni noxium dumtaxat: & vt ita foret: tamen, quamuis mente cogitationeue segregari possint ea, quæ principaliter aguntur ab ijs, quæ cohærent, nihilominus actiones humanas iudicandas esse, vt fiunt vna cum ijs, quæ perpetuo comitantur, aut plerumque, aut raro: ex ijs quæ raro contingunt, actioni malitiam non imprimi, sed per accidens ea aduenire censeri; & casui imputari: quæ autem semper aut plerumque connexa sunt, actiones probas aut improbas facere. in eamque rem citat Armacanus *d*.*c*.14. D. Thomam *q*.1.*ar*.3.*ad* 15. *&* 1.2. *q*.75.*a*.8. *&* 1.2.*q*.20.*a*.5. qui id liquidissimum facit. quid ergo apud Batauos secutum sit per annos nunc septuaginta experientia contestata est, vtique ex tot centenis vrbibus, ex tot millenis pagis missa est in exilium religio Catholica: adeo vt nec vnus sit angulus, vbi illa publicè exerceatur, sed in latebris dumtaxat, aut cryptis, more primitiuorum martyrum: præter pauca loca vltimo trien-

triennio capta, quæ ſub pacto Catholicæ religionis ſeruandæ ſe dediderunt: ſine vadibus tamen, qui promiſſa præſtitum iri fide ſua ſpoponderint, minus qui non Punicam illam fore fidem, vt in pluribus alijs antea locis, quando nonnullibi ne viderentur nimis palam fœdifragi eſſe tantiſper exſpectarunt dumtaxat, donec mutatis omnibus officijs, in quibus corpus reipublicæ cum Senatu videtur repræſentari, & huic, illiſque impoſitis hæreticis, quaſi publico ſcito poſtulari curarunt mutationem religionis, pænaleſque Catholici exercitij prohibitiones. Is genius eſt hæreſeos, præſertim Caluinianæ, lex capitalis Status Batauici, & exemplum nuperum Thenenſe eam indolem, intentionemque ſatis prodidit: tametſi eo fœdere belli ſocialis (quo an. 1635. 8. Feb. *ar. 6.* ſignato à Rege 8. Martij prouinciarum harum, vt vrſi nondum capti partitio facta erat) comprehenſum eſſet, vt in locis communi bello ſubiugandis Catholica religio ſeruaretur: vtique dicis cauſa, atque ad populũ phaleras. alijs enim cautionibus apud iſtos homines opus eſſe experientia docuit, imo vix vllas præter armatam coactionem ſufficere. vt Breda capta poſtremo teſtatur, eiecto mox clero, templis prophanatis, hæreſi inducta, catholica religione proſcripta, quæ ſit vel mens paciſcentium, vel fides non præſtantium. vt & nunc Traiecti ad Moſam fœdus infringitur, plures Eccleſiæ ab hæreticis occupatæ ſunt, quam conuentum erat: proceſſio publica inhibetur, S. Sacramenta occultè deferuntur contra pacta. & vero, vt ſolida foret ea libertas, adiunctam tamen habet ſingulis in locis aliquarum traditionem Eccleſiarum Catholicarum, in quibus deinceps hæreſeos exercitium habeatur. quod per quam infame viſum eſſe antiquis patribus: & Francorum fœdera cum Batauis, Sueco, Proteſtantibus directè eo tendere vt hæretici præficiantur, aut ſtabiliantur ſupra Catholicos, & id eſſe directè fauere hæreticis, directè incurrere in omnes illas prohibitiones Eccleſiæ Conciliorumque Oecumenicorum

cum latius ibidem probat Armacanus: *c. 23. 24.25.26. 27.28.*& porro *seqq. cap. ad finem vsque libri* fœderum huiusmodi reprobationem pergit demonstrare sacris scripturis, antiquorum patrum testimonijs, recentiorum scriptorum adstipulatione: quin & illa etiam fœdera à scripturis & patribus videri damnata, etiam eo ipso quod cum infidelibus ineantur, ad mutuas bellorum suppetias, seu quando amplius fœdere comprehenditur, quam vt habitet quietè aliquis iuxta infideles, ne sibi inuicem noceant, vt tranquilla pax & commercia sint, aliaque id genus: infelicibus exemplis etiam id astruit, vbi culpa alia non detegitur. sed vt hæc non ab omnibus recepta sunt, ita neque Molanus, *l.*1. *de fide haret. seruand. c.*20.21.(vbi & Machabæorum cum Romanis fœdera defendit & 23. ad casum necessitatis restringens) neque Becanus, *in Analog. vet. & noui testam.c.17. q.6.* neque nos *in Iudice l.*4. *c.*11. *num.*2. in eam sententiam iuimus, dummodo absit scandalum, & periculum Ecclesiæ: in eumque sensum interpretati sumus Clementinam I. §.*porro de iureiur.* vbi Imperator iurat numquam cum Saraceno, pagano, schismatico, seu alio quolibet communionem Catholicæ fidei non habente, aut cum aliquo alio Ecclesiæ inimico, vel rebelli, seu eidem manifestè suspecto vnionem quamlibet, seu parentelam, aut confæderationem inire: indistinctè quidem. & vt admittatur quidem distinctio pacis Jmperio proficuæ Ecclesiæ non noxiæ, non est tamen dubitandum, quin Concilium Oecumenicum Viennense, & in ea præsidens Clemens V. Francis olim adeo fauorabilis, damnare omnino, & prohibere voluerit eas cum infidelibus, hæreticis, schismaticis confœderationes, quæ finem habent, vt hæretici Catholicis præficiantur, stabiliantur, manuteneantur, cum sequela oppressionis fidelium, religionis prostratione, Ecclesiæ conculcatione. quod eo magis liquidum euadit, si consideremus iam pridem Bulla cœnæ Domini omnes qui ad hæreticos, vel hostes

fidei

fidei deferunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalibem, omniaque alia metallorum genera, bellica instrumenta, cannabem, quibus Catholicos oppugnant, qui eos de rebus *statum* reipublicæ concernentibus, in damnum Catholicæ religionis certiores faciunt, qui illis ad id auxilium, & consilium præstant quomodolibet, non directa tantum nocendi intentione, sed vel in rem dumtaxat suam lucrumque proprium, si modo respublica capere possit detrimentum. ad quem modum & legibus Imperatorijs *l. 2. 4. 6. C. de commercijs* vetitum fuit aurum, similesve merces etiam pacis tempore ad Persas mittere: quo minus ab earum rerum cupiditate ad noxia Imperio consilia animarentur. tametsi priuati mercatores non de republica, sed de lucro suo solliciti essent. sed auertenda est occasio rerum noxiarum, ob quam nec arma quidem priuato per easdem leges *Nouel. 85. de armis* licuit habere, vendere, aut fabricare: vt & Phylistini *1. Reg. c. 13.* cauent, ne Hebræi gladios aut lanceas fabricent. at quanto remotiora hæc sunt ab ijs, qui iam seditiosè furentibus atque efferè rebellantibus amica consilia, armata auxilia, aureos fauorum imbres submittunt? Declaratio porro suppetias continuas hominum, pecuniarumque missas rebellibus Dei & Regis, ait, quibus simul Religio & Supremitas oppugnaretur.

CAPVT IV.

De perturbatione Ecclesiæ.

NVnc accedamus ad eam qualitatem, quæ perturbatores S. Matris Ecclesiæ, Catholicæ, Romanæque religionis compellat. siquidem *pertinet hoc*, inquit D. Augustinus, *tract. 11. in Ioannem ad Reges sæculi Christianos, vt temporibus suis pacatam velint matrem suam Eccle-*

Ecclesiam, unde spiritualiter nati sunt. & Leo Pontifex Leoni Imperatori, *epist.75. debes*, inquit, *Imperator aduertere regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium esse collatam. cum enim*, inquit D. Ambrosius, *epist. ad Valentin. omnes homines, qui sub ditione Romana sunt, vobis militent Imperatoribus terrarum, atque Principibus, tum ipsi omnipotenti Deo, & sacra fidei militatis.* iure igitur meritoque Hispaniarum Rex Ecclesiam desiderat esse pacatam, agnoscit potestatem sibi ad Ecclesiæ præsidium esse collatam, omnipotenti se Deo, & sacræ fidei militare, ex sanctæ huius militiæ sacramento rectè Declaratio *decernit gerendum* hoc bellum, *tamquam aduersus S. Ecclesiæ turbatores.* quis non iustum dicat, quod sit aduersus eos, si qui eodem obstricti sacramento præuaricantur, si qui Christianismum buccinantes, in matris Ecclesiæ Christianæ ventre tumultuantur, corrosione eam discerpunt, percussoribus non tantum non obsistunt, sed & tela ministrant? & vero bellum Ordinum confœderatorum aduersus Regem Hispaniarum initio, medio, fine Religionis esse, bellum Suecicum Protestantiumque in Germania, bellum itidem esse Religionis; liquidum facit Armacanus *in Mart. Gall. l.2.c.10. & 12.* & post illum Nicolaus Vernulæus *in Apologia Austriac. c. 16.* pactum etiam Sueci cum Protestantibus, vt quæcumque ille loca Catholicorum bello caperet, illi cederent; quæ Protestantium, restitueret: id satis docet *Ioan. Bap. Burgus de bello Suecico l.1.* Ipsi Ordines Bataui edictis publicis præsertim contra Catholicæ religionis exercitia latis protestati sunt plurimis bellum suum pro religionis, quam vocant, reformatæ obseruatione cæptum esse potissimum, & geri. exitum finemque acta probauerunt. nam si de priuilegijs tantum quæstio foret, ea Catholicis olim data his saltem communia manserunt, cur ergo hi proscribuntur, & Catholica exercitia tot sanguinarijs edictis toto illorum dominatu prohibentur? quomodo ergo

ergo poterunt accessoria auxilia esse iusta, si principalis causa belli sit iniusta? cum accessorium induat naturam principalis. principale vocamus in iure, quod in re præcipuum est, & quasi causa eius, quod accedit. sic prædio legato sequitur hortus, & quæ ad prædium pertinent: *l.prædijs* 91.§.*fin.* *D.de leg*.3. sic rupto patris testamento corruunt pupillares tabulæ: *l.Papin*.8.§. *si nec D. de inoff.test*.matrimonio irritato corruit dos: *c*.5.*X. de don. inter vir.l*.4.*C.de rit.nup.l*.3.*D.de iur.dot*. & quæ plura DD.adducunt *in c.accessor. de reg.iur.in* 6.quare fieri nequit, vt iniusti belli iusta sint auxilia, auxiliorumque fœdera. fieri nequit vt Regibus, qui vasalli sunt Christi, ea liceant, ob quæ vasallos suos ipsi reos habent, subditos maiestatis damnant. an non iure feudorum beneficijs excutiuntur, qui indecentibus machinationibus Dominum offenderint? *lib*.2. *feud.tit*.57.Domini castrum oppugnauerint? *l*.1.*tit*.5. periclitantem deseruerint? *lib*. 2. *tit*.24. Domino mortem, captiuitatem, aut iacturam facere molientem, fraude celauerint? *ibid*. cum, cum potuerint, non liberauerint? *ibid*. cum inimicis eius suas amicitias copulauerint? *lib*.2, *tit*.57. tandem si ita versati fuerint, vt potius inimici, quam fideles esse credantur? *ibid*. Denique si vxori Domini non tantũ stuprum obtulerint, sed vel impudicas tantum manus admouerint? *l*.1. *c*. 2. *& ibi Cuiac*. & Regibus hæc simul omnia permissa quis statuat, vt consilia cum Dei Ecclesiæque hostibus conferant, molimina iuuent, vrbes Christi, castra fidei Orthodoxæ expugnent, vnde omnia sacra deinde eliminentur, periclitantem in fidelibus Christum deserant, cum possint non liberent, mortem, captiuitatem, iacturam Christi in membris fidelibus, præsulibus, clero, sanctimonialibus, populo orthodoxo molientem celent, cum inimicis Christi amicitias copulent, ita versentur vt potius inimici quam fideles credantur, parricidijs, incendijs, sacrilegijs misceantur; denique Ecclesiam sponsam Christi fœdari iuuent, subsidia præstent,

sanctimonialibus sacrilega stupra offerri, adulterina libidine tentari? denique post hæc omnia per omnes rimas quærere quæ sua sunt, nullatenus quæ IESV Christi: eius dum sunt vicarij, potestatem suam tantum extollere satagant, nihil solliciti sint de officio, de ministerio, quod Rex Regum & Dominus dominantium eis imposuit, cuius causa gladium portant; non Christi vices, sed res suas curent diligenter, parabolam Euangelicam Domini qui seruos super bona sua constituit, fideles & prudenter negotiatos remunerat, pecuniam Domini defodientes ad tenebras damnat, ad se non pertinere arbitrentur? cum tamen *dominetur excelsus super regnum hominum, & cui voluerit det illud. Dan.4.* vt multis exemplis manifestum Deus fecit à se remunerante vel puniente ortus, & occasus esse regnorum, incrementa, decrementaque. *vt hæc omnia exequitur latius Armacanus in Marte Gall.l.2. c.15.16.17.18.19.* neque opus est longa dissertatione, vbi Ecclesia per totam Germaniam aliquot nunc annis tanta rerum confusione, Ecclesiarum inuasione, Catholicorum exilio, alijsque incommodis innumeris afflicta est, vt nullæ vastationes veterum Barbarorum, Attilæue diuini flagelli, aliorumve tyrannorum proscriptiones, vis, atque crudelitas tanta fuisse videatur. Declaratio de his proloquitur Regem, Batauosque partitos, prouincias Belgicæ obedientes antequam occupassent, *vt tractarent*, inquit, *eas in supremo gradu sacrilegiorum, impietatum, violentiarum, & crudelitatum, quæ posteritas difficile induci poterit, vt credat, per eos nuper coniunctim esse commissas in vrbe Thenensi contra Deum, eius sacramenta, Ecclesias, sacerdotes, religiosos, sanctimoniales, senes, fœminas, pueros.* Si ergo à Christo iubemur eum, qui Ecclesiam non audierit, *Matth.c.*18. habere tamquam ethnicum & publicanum, quid dicemus de eo qui oppugnarit? an non merito armis coërceri, ne illam funditus prosternat? alioquin quo iure glorientur Franci, toties olim pro Ecclesia Carolum

rolum Magnum, posterosque arma tulisse? pro religione vexillis etiam cruce signatorum annumeratos, aduersus ethnicos hæreticosque militasse? an non Carolus Magnus Leoni III. eum coronanti iurauit, *se protectorem, defensoremque fore Ecclesiæ, eius vtilitates se curaturum?* *Sigon. l.4. de reg. Ital.* an non in sacris suis in eandem sententiam conceptis verbis iurant Reges Franciæ? alijque omnes Catholici Reges & Imperatores, se *iustitiam pacemque Ecclesiæ seruaturos*? quin & prouinciarum Præsides iuramento addicebant *se neque Ecclesiæ aduersaturos, nec alios permissuros? quantam possibilitatem haberent Nou. 8. seu iurisiurand. quod præstatur col. 2. t. 3.* ab eaque leges nostræ omnem Imperij felicitatem fatentur proficisci? *Nou. 4. de Epis. & cler.* nonne ideo Constantinus Romanas aquilas cruce mutauit? *Niceph. l. 7. c. 43.* omnesque ad Deum ideo victorias retulit, vt scripsit ipse Episcopis Palæstinis? *Baron. tom. 3. an 316.* quare sanctissimè per Concilium Toletanum *d c. 3.* de regis Ordinumque assensu vetitum est, ne quis Regalem thronum ascendat antequam Ecclesiæ se fore defensorem, hæresumque persecutorem iurarit. & Concilium Tolet. 2. *c.* 10. eam defensionem adeo extendit, vt disertè se bellum suscepturum promittat aduersus hæreses, quæ suo tempore forsan sint Ecclesiæ pacem turbaturæ. hoc iure, sacris hisce Concilijs nititur Catholici Regis aduersus hæreses zelus, bellique huius hoc nomine Declaratio.

CAPVT V.

De perturbatione quietis Belgicæ, publicæque.

VLtimam qualitatem Declaratio bello adscribit, gerendo *tamquam aduersus perturbatores boni, quietisque harum ditionum.* de bono fidei, religionisque iam dixi-

diximus; nunc de bono status politici Declaratio agit: summum illud est quies publica, *de qua egimus in Iudice lib.3.c.6.* eam omnes curare tenentur, & prouincias purgare. *l.3. D. de offic. præs.* quod si in eum numerum excreuerint improbi, vt ciuilium iudicum potestate coërceri non possint, manus milita is aduocanda est. *l.2. C. de his qui latrones al. crim.* omnesque, quantum vires sinunt, reos exhibere, sistereque tenentur, prædijs alioquin, castris, iurisdictionibusque priuandi. *eadem l.2. & Constitutione Frederici l.2. feud. tit. de pace tenenda & eius violat. §. si iudex.* Et porro *l.1. eod. tit. de his qui latrones.* de ijs, qui in eorum societatem, iuuando, occultando, eripiendo transeunt, ita decernit; *si quis eos offerre iudicibus supersederit, supplicio corporali, aut dispendio facultatum pro qualitate personæ, & iudicis æstimatione plectetur.* societas belli iniusti, societas magni latrocinij est, venitque socius, defensor, patronus in omnia crimina eius, cuius negotio, crimini, seditioni se immiscet. vnde Romani, qui tamen socijs defendendis terrarum omnium potiti sunt, vt Cic.3. *de rep.* ait, tamen non censebant se ex amicitia obligari, ni si vsque ad aras. adeoque in primo fœdere cum *Iuda Machabæo l.1. c.8.* Demetrio scribunt, questos Iudæos, adduntque; *si iterum nos adierint, aduersum te faciemus illis iudicium, & pugnabimus tecum terra marique.* Prius ergo de belli iustitia iudicabant, deinde ex fœdere pugnabant. inde diuina censura *beatus vir qui non abijt in concilio impiorum, & in via peccatorum non stetit. Psal.1.* qui socium se impijs consilijs præbet, qui viam peccatorum ambulat, peccatis illorum inuoluetur. Cur enim alioquin exprobat Deus peccatori, *Psal.49. si videbas furem, currebas cum eo; & cum adulteris portionem tuam ponebas?* & Abdias, *in die cum stabas aduersus eum* (Iacob, id est filios Israel) *quando capiebant alieni exercitum eius, & extranei ingrediebantur portas eius, & super Ierusalem mittebant sortem, tu quoque eras quasi vnus ex eis.* quasi

vnus

vnus ex eis qui ſacrilegis arridet, ſuadet, iuuat. ſic Saulum dicit D. Auguſtinus *Serm.5.de ſanct.c.4.* cum lapidaretur Stephanus, omnium veſtimenta ſeruantem, tamquam manibus omnium lapidaſſe. & vt Apoſtolus *ad Rom.* 13. docet, non eſſe poteſtatem niſi à Deo, & qui poteſtati reſiſtit Dei ordinationi reſiſtere: qui autem reſiſtunt, ſibi damnationem acquirere, ita & *ad Rom.*1. de contentione & inobedientia, alijſque criminibus rebellione inferioribus: *qui talia agunt, digni ſunt morte:* ſubiungitque, *& non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* neque vero vllus eſt Principum, qui Rebelles non criminoſos æſtimet; adeoque & incentores, fautores, adiutores eiuſdem criminis iniquitate damnet: conſentiente iure naturæ, lege Hebræa, Euangelica cenſura, & factis veterum Chriſtianorum. *vt & in Iudice diximus l.3.c.9.num.*52. *& ſeqq.* Batauoſque legitimo hæreditarioque Principi Rebelles omni excuſatione carere. ſed neque eam maculam in præteritum per inducias eſſe abſterſam, ſed rurſus priorem colorem induiſſe, libertatemque tractatui tributam induciarum, qua earumdem contractus ſubſiſteret, lapſu præſcripti duo decennalis temporis exſpiraſſe, omniaque hinc maieſtatis iura, inde rebellionis crimina in priſtinum ſtatum redijſſe diximus: *in Iudice l.4. c.21. num.3. & ſeqq. & pleniſſimè hæc exequitur Armacanus in Mart. Gall. l.2.c.2.3.5. & intermedio c.* 4. nec libertatem nouæ religionis appetitam eam maculam purgare: eamque Batauorum cauſam latè exagitat Vernulæus, *Apolog. Auſtriac. c.16.* & refert idem Armacanus Originem belli Germanici, ac Suecicum fœdus eadem nota maculatum probat *c.7.* ſed & Vernulæus *ibid. c.15.* diſquirit de iuſta repetitione (quæ pars magna iſtius belli) bonorum Eccleſiaſticorum in Germania, debitorum ex fœdere Paſſauienſi: quo nixi ſolo Auguſtanam formulam profeſſi in Imperio conſiſtunt: ideoque id fœdus obſeruare tenentur omnino, ſub cuius ancili deliteſcunt,

contra seueritatem legum Romanarum, canonumque. sed & idem Vernulæus Austriacorum politicum regimen aduersus quorumdam calumnias tutatur: *c*.14. & falso impositam subditorum oppressionem ample diluit *c*.13. vt omnino fuci sint, quæ de Germanicæ libertatis imminutione iactantur: ideoque huiusmodi color bellis ferendis non sufficiat: sed neque auxilijs decernendis. vnde Armacanus *ibid. c*.8. non sufficere fœderationem, vt mittantur auxilia, liquidum facit: sed sociorum bellorum iustitiam non minus, quam propriorum prærequiri. Seditio vt diuersimode contingit, ita pœnarum varietate castigatur. *l*,28.§.*solent D.de pænis l*.1.*&* 2. *C. de seditios. & his qui plebem aduersus remp. audent colligere l.quisquis C.ad leg. Iul.maiest.* nulla maior est culpa quam hostilia in Principem, aut rempublicam moliri,& in his maxima in personam ipsius Principis, aut euersionem Principatus: vtrumque in bello Batauico, Sueuicoque obtinet: summum itaque in vtroque nefas, quo Germania inferior, superiorque susque deque tot nunc annis vertitur. & sanè sacri Canones seditiosos excommunicant *c. fin. dist*.90. quomodo & Canones etiam Apostolorum vel solis verbis in Regem iniurios puniendos decernunt. *Can* 83.*si quis*, inquit,*contumelia affecerit Regem aut Principem pœnas luito: siquidem clericus, deponitor, si laicus, communione priuator*. & sanè in Concilio generali Lugdunensi Innocentius IV. Fredericum Jmperatorem Imperio, Siciliæque Regno priuauit ea maximè de causa, quod rempublicam Christianam quam maximè perturbasset; nec iustis conditionibus pacem componeret, pactamque ante & iuratam violasset. *c.ad Apostolice de sent. & re iud. in* 6. receptaque adeo est sententia iustè Principem dominatu exui, si communem populi Christiani pacem, salutem, & bonum conturbet. *Azor.instit. Moral. p*.2.*lib*.10. *c*.8. *q*.3. conformiter ad *d.c. ad Apostolice c. venerabilem* §. *sunt enim notoria X. de elect*. & quamquam loquantur *dd.cc.*
in

in Imperatore, nihilominus idem obtinere in Regibus, ijsdem ex causis, tradit idem *Azor. p. 2. lib.* 11. *c.* 5. *q.* 8. & expressè decidit Bonifacius VIII. *in Extrauag. vnam sanctam de maior. & obed.*

Et valdè fallitur Cassanus *l.* 1. *c.* 4. *p.* 186. vt iam supra *l.* 2. *c.* 1. in examine Decretalis *nouit* præmonuimus in alijs priuilegijs, solum asserens Franciæ Regem ab ea potestate Ecclesiæ esse exemptum, per Extrauagantem *meruit in communib. de priuil.* siquidem ea constitutio non id dicit, sed tantum negatiuè decernit per illam Bonifacij constitutionem nullum Francis præiudicium generari, nec amplius Ecclesiæ Romanæ fore subiectos, quam ante *d. const. vnam* existebant, sed in eodem statu esse, quo erant ante illam definitionem: si ergo ex natura rei, sacrisque literis *in d.* constitutione *vnam* citatis ea auctoritas Ecclesiæ competit, non est abrogata per *d. Extrauag. meruit*: neque enim potest Pontifex auctoritatem, sibi à Deo tributam abdicare, ligandi soluendique potestatem abrogare: si non competit; ergo nec aliorum Regum auctoritatem *Extrau. vnam* imminuit, aduersus Christi sententiam; *date quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo*: ob quam Pontifex Regum iurisdictionem aut supremitatem numquam intendit minuere, sicut nec illi Ecclesiæ auctoritatem: vt declarat Innocentius III. *d. c. nouit, in princ. X. de Iudic.* sed neque potuit Pontifex si ea auctoritas ei à Deo non est concessa: quæcumque autem à Deo concessa est, par est in omnes: sicut vnum ouile est, & vnus pastor: *Ioan.* 10. vna omnium, & pariformis omnium commissio *pasce oues meas*: *Ioan.* 21. nihil in ea Franci à Christo minus habent, quin pro debito pascantur, vt aliæ gentes: nihil pastori in Frãcicas oues minus potestatis, qualiscumq; ea sit, quæ pascendi verbo est attributa, quamsin oues cæterarum nationum: nec apud Deum est distinctio Iudæi & Græci, *ad Rom. c.* 10. prout generalius DD. cēsent *ex c. fin. de off. leg. in 6. c. ne aliqui de priuil. in 6. c. solicite de maior.*

& ob. Extrauag. execrab. §. nos itaque de præb. Reges haud facilè in excommunicationibus comprehendi, & ne possint excommunicari pluribus concessum constat *ex d. c. ne aliqui.* De hac porro publicæ tranquillitatis turbatione Declaratio ait, *potuisse merito ex pace Veruiniana, inducijsque cum Batauis initis, omnem Europam quietem vniuersalem sibi promittere; Henricum IV. animo turbationem totius Europæ proposuisse, eius morte rebus mutatis, demum qui nunc ad Regem proximi accedunt ei persuasisse, vt plenis velis in Domum Austriacam incurreret.* cuius ditiones cum pæne per omnes Europæ tractus porrigantur, vndique res omnes fuere turbatæ; à regnis, prouincijs, toto Imperio, Belgioque Tranquillitas profligata, nullum non in angulum Mars & Bellona penetrauit.

CAPVT VI.

De causis Imperatorio nomine per Serenissimum Ferdinandum Cardinalem Infantem explicitis.

POst causarum Declarationis nomine Regis Catholici factæ analysim satis longam, non opus est Resolutionis 5. Iulij 1636. Montibus Hannoniæ vulgatæ auctoritate Imperatoria in Galliam arma inferendi, causas in plures partes distrahere, ac diuisim diducere: visum ergo ipsa Resolutionis verba tantum dare, *Francia*, inquit, *postquam aduersus rationem & iustitiam mouisset, aluissetque bellum intra ditiones Imperatoris, atque Regis Catholici Domini nostri, subsidia extraordinaria hominum pecuniarumque misisset subditis eorum Rebellibus, in Imperium attraxisset Suecos, cepisset, emisissetque ab eis vrbes Alsatiæ, aliarumque terrarum hæreditariarum domus nostræ, nec pepercisset Liguæ Catholicæ, quæ non alia ex causa, quam pro bono religionis arma sumpserat, notorie*

riæ post omnes has contrauentiones publicas, & manifestas tractatuum pacis, ipsa Francia ad rupturam deuenit, tum cum ipsi nos plus causæ haberemus bellum ipsi indicendi, immisit exercitus suos ad vastandum Belgium, Ducatum Mediolanensem, feuda quæ Imperium habet in Italia, & nuper Comitatum Burgundiæ, aduersus pacta neutralitatis, fidem publicam, promissaque expressissima Comitis Condæi, postquam etiam huiusmodi attentata & fidei infractio obuelata fuissent coram orbe Christiano futilibus prætextibus, factisque non veris, contentis in diuersis Declarationibus verificatis in Parlamentis Franciæ, isque peruersus procedendi modus in Comitatu habuisset multas insolentias, calumnias, vilipendiaque personarum sacrarum, cum agnouissemus ipsi quod diutina nimis dissimulatio tantarum omnis generis iniuriarum nulli bono esset, sed ipsos hostes redderet audaciores, & compassio nostra quam Franciæ populis tribuebamus attraheret ruinam illorum, quos Deus obedientiæ suarum maiestatum subiecit: his ex considerationibus ex potestate quam nobis fecit Imperatoria maiestas, resoluimus earum arma in regnum Franciæ immittere, non alio proposito quam astringendi Regem Franciæ, vt coeat in bonam aliquam, & securam pacem, sublatis impedimentis quæ possint tantum bonum retardare. Ita Resolutio. & iterum ad finem repetit, non aliud ex felici armorum successu, quem Deus sit daturus, prætendi, quam *conseruasse*, inquit, *& auxisse religionem Catholicam, pacificasse Europam, releuasse suppressos, & reddi curasse vnicuique quod suum est.* scilicet vt Reginæ matri Regis Christianissimi fiat satisfactio, & *Principes*, inquit, *iniustè pulsi suis ex ditionibus restituantur, videantur securitates pacis certiores, quam ab interuentione illius exspectari possint, qui violauit tractatum Ratisbonensem, & alios factos tam ante quam postquam ille rebus Franciæ fuit admotus.* Causæ sanè hæ iustissimæ sunt; finis non tantum æquissimus, sed & religiosissimus, media autem etiam moderatissima. *Signi-*

L 5 *ficamus,*

ficamus,, inquit, *etiam vt liqueat quanti faciant sua maiestates preces Regina matris Regis Christianissimi, protecturos nos, & tractaturos vt amicos omnes Francos, qui secundabunt coniunctim vel diuisim nostram intentionem, nosque ordinasse, vt neutralitas seruetur nobilitati, vrbibusque qua illam petent, negabuntque auxilia ijs, qui se opponent bono Christianismi*, propriæque illorum saluti, contra quos exercebitur omnis generis hostilitas.

Causæ reperiuntur hic eædem, quas ex Declaratione iam discussimus, infractio fœderum, auxilia Rebellibus missa, fauor hæreticis impensus, Catholicum fœdus oppugnatum, ipsorum hæreticorum in imperium immissio, emptæ ab his, captæque vrbes, Ecclesiæ turbatio, vastatioque, quies Jmperij, tranquillitasque publica euersa, neutralitas etiam Burgundica ex fœdere communi cum Heluetijs irrupta; quibus ex causis cum Imperator & Rex Catholicus vindictam pænasque petere possent, tantis Ecclesiæ Reique publicæ incommodis dignas, vastationi totius Germaniæ pares non tantum, sed & damnorum illatorum satisfactorias; cui pretio nec ipsa tota Francia sit soluendo, æquandoue: vt ait *Tac. 2. Ann. perfidos, & ruptores pacis, vltioni & gloria mactandos*: declarat tamen Serenissimus Cardinalis Infans nolle tantis Franciam plagis vapulare, solam se Ecclesiæ, Jmperij, regnorumque pacem intendere. vt olim Alphonsus, cum Picenum Sedi Romanæ rebelle sub iugum reduxisset; offerenti Pontifici aliquot ex eo vrbes, renuit: *Non*, inquit, *præda aut quæstus, sed Ecclesia gratia hanc expeditionem suscepi*. Ita sanè hic Cardinalis. pergit ergo, & simul amicitiam ijs offert, qui eodem Regem Christianissimum consilijs atque aliàs inclinabunt, ijsque, qui eum à publico bono abducunt, aduersabuntur. Hæc vero ex fine suo sancta, religiosa, iusta bella sunt, quæ pro restauratione Ecclesiæ, fœderum obseruantia, quiete publica, pace ipsa geruntur. *apud veros*, inquit Augustinus, *Dei cultores etiam ipsa bella pacata sunt*,

qua

qua non cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, vt mali coërceantur, & boni subleuentur c. apud 23. q.1. idemque iterum *ibidem c. noli, pacem habere debet voluntas, bellum necessitas, vt liberet Deus à necessitate, & conseruet in pace, non enim pax queritur, vt bellum excitetur: sed bellum geritur, vt pax acquiratur, esto ergo etiam bellando pacificus: vt eos, quos expugnas ad pacis vtilitatem vincendo perducas*: possetne accedere propius ad verba, mentemque Augustini Cardinalis Infantis Resolutio?

Pax optima rerum, quas homini natura dedit, Pax vna triumphis, Innumeris potior.

Lubet ergo iterum eundem Augustinum audire, *relatum eadem causa q.3.c.2.ibidem Maximianus*, inquit, *Episcopus Vagiensis auxilium petijt ab Imperatore Christiano, aduersus hostes Ecclesiæ, non tam sui vlciscendi causa, quam tuendæ Ecclesiæ sibi creditæ, quod si prætermisisset, non eius fuisset laudanda patientia, sed negligentia merito culpanda.* Merito igitur, & Cardinalis Infans negat dissimulationem iniuriarum Ecclesiæ reique publicæ illatarum diutius protrahi potuisse: quippe idem Augustinus 23. *q.3.c. si ea*, inquit, *de quibus Deus vehementer offenditur, insequi aut vlcisci differimus, ad irascendum vtique diuinam patientiam prouocamus.* & ibidem Isidorus, *q.5.c. Principes, cognoscant*, inquit, *Principes sæculi Deo debere se rationem reddere propter Ecclesiam, quam à Christo tuendam suscipiunt, nam siue augeatur pax, & disciplina Ecclesiæ per fideles Principes, siue soluatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum potestati suam Ecclesiam credidit.* neque enim frustra gladium portant, non frustra sunt instituta potestas Regis, & arma militis; *non est iniquitatis sed potius humanitatis societate deuinctus, qui propterea est criminis persecutor, vt sit hominis liberator. ibid. c.*17. *&* 18. *vt belli pestis interimat, quos delinquentes ad rectitudinis viam Dei præcepta non reuocant. ibid. q.4.c. si quos*, & nominatim Principum zelum exci-

Tob.c. 4. Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius, memor enim esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te:

Eccl.c. 7. Gemitus matris tuæ ne obliuiscatis.

*Prou.c.*23. Ne contemnas cum senuerit mater tua:

Deut. c. 27. Maledictus qui non honorat patrem suum, & matrem, & dicet omnis populus, Amen.

*Eccl.c.*3. Maledictus à Deo, qui exasperat matrem.

*Prou.c.*28. Qui subtrahit aliquid à matre sua, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.

*Prou.c.*19. Qui fugat matrem, ignominiosus est, & infelix.

Hæc monita diuinarum literarum, hæc decreta æterni Iudicis, hæ minæ Dei vltionum nullatenus quippiam terrerent Ludouicum Iustum, ne Reginam matrem, souerano Principe natam, vxorem Henrici Magni, Franciæ Reginam coronatam, matrem trium Europæ Regum potentissimorum, matrem denique suam sustineret inhonorari, è regno eliminari, (cuius ei, iubente Magno patre, omnibus Ordinibus assentientibus, diadema fuit impositum, quod in periculosissimis temporibus filio sæpe seruauit) bonis eijci, dotem, duaria, donaria eripi, carceres pati, nisi calumniatores essent, qui aures regias ita obtunderent, vt stuperent ad rerum gestarum iudicia, vt deessent seu qui dicerent ei veritatem, seu qui dicturi admitterentur: vt diuina illa eloquia in reprobos sensus transuerterentur. Concludam ergo cum D. Hieronymo: Imperatoris Hispaniarumque Regis officium esse proprium Reginæ matri Viduæ, Peregrinæ præbere auxilium, vt eam non tantum ipsi non contristent, sed vt nec patiantur quidem per suam conniuentiam eam ab alijs contristari, vt arma non ante ponant, quam ei sit ritè satisfactum, & calumniatores vindictæ subditi, condigneque coerciti. Bellum ergo quod matris fugatæ honorem, sociorum Principum iniuria pulsorum restitutionem, fœderum redintegrationem, reip. quietem

loquis verborum crepundijs arundineas belli causas commentatur. Ita nihil istis politicis bellatoribus vsitatius, quam ementiri bellorum causas, dum iustas non habent, & speciosas prophrases comminisci. *vt diximus sup.l.1.c.2.* Itaque omittamus verborum ampullas; rem secernamus: vt ille, *sat salueo, dic quid velis?* Rationes, si inspiciamus, rediguntur illæ ad paucas: primas tenet hæc, eamque cæteræ vt scopum spectant; quod Hispani, Austriacive eo colliment, vt Christianus orbis sub vnam illorum Monarchiam redigatur: Carolum V. primum eius consilij auctorem radicitus animis illorum illud infixisse; eo actiones tendere, eo bella moueri: sed tam vetus est hæc cantilena, quam numquam vera. ipse Philippus II. in vltimis monitis filio præscripsit inter alia, vt bellum nemini sine iusta causa, consilioque inferret. Carolus porro V. in epistola quam Collegio Cardinalium scripsit 16.Octob. 1526. *Antuerpiæ cum varijs impressa apud Godefrid. Dumæum* 1527. declarauit arbitratum se in Imperij culmine constitutum, *non vt Imperij limites*, inquit, *cum Christiani sanguinis iactura extendere, propagareque studeremus, sed quo Imperialis dignitas auctoritate & potentia decorata, & obseruaretur à multis, & contemneretur à paucis, Indeque Christiana arma bellorum iniurijs in extremũ ferè discrimen adducta, sempiterna tandem Cæsareæ dignitatis beneficio pace frueretur, & Francisco I. Rege Francorum capto, data opportunitate*, inquit, *qua nostro de rep. benè merendi studio satisfacere liceret, ab ipsis hostibus victis primi pacem flagitauimus, tantumque petijmus, vt quæ à prædecessorum nostrorum manibus eripuerant, & contra ius fasque occupabant, nobis restituerentur.* Æquissima postulata, simul & verissima. circumspiciamus enim orbem Christianum; estne aliquis in Europa angulus, quem nunc Hispani Austriacive possident, quem Carolus V. eiusque frater Ferdinandus non acceperit ab auo paterno Maximiliano I. Imperatore Romano, auiave illius vxore, vel auo ma-
terno

terno Ferdinando Rege Catholico præter Lusitaniam & Mediolanum ? at Lusitaniam iure successorio obtinuit. nemo nescit antequam bello regnum peteret, quam diligenter ius successionis examinari curauerit à Theologis, atque Iureconsultis. perplures sunt, qui & tunc & postmodum eam quæstionem tractarint, etiam neutris addicti, atque extra ditiones Regis Hispaniarum, qui pro illo summis legum rationibus, responderunt. & quidem summatim in eam sententiam. vt in Regis vltimo defuncti potestate non fuerit modum præscribere, quo post eius mortem de iure successoris statueretur: minus ad populi Ordinumque iudicium spectare noui successoris designationem, electionemve, regia gente non emortua: Antonium nothum à patre Ludouico, Rege Henrico, populoque habitum, ac verè talem, esse incapacem: Parmensem pro liberis repræsentationem proponere eo gradu atque ordine, in quo leges non agnoscant: Sabaudum, quod ea, quam prætendebat, repræsentatio referebat sororem matre Philippi iuniorem, natalium iure posteriorem esse. Bragantium etsi vxor repræsentationem vrgeret, eodem tamen ipsam gradu consistere tantum, & vt fœminam masculo locum facere, quamuis repræsentatio eo in gradu & concursu obtineret: Catharinæ vero Medicææ, antiquas tenebras, silentio damnandas. Cassanus *l.1.c.3.* has elucidaturus longis discursibus per veteres Comites Bolonienses venatus est aliquam obsoleti iuris speciem, quasi olim Comitibus Boloniensibus ius fuerit succedendi in regnum Portugalliæ, aduersus Dionysium, quem Cassanus ex iniustis nuptijs natum, & regni incapacem facit: tametsi solemniter illæ fuerint celebratæ inter Alphonsum patrem, & Beatricem filiam Regis Castellæ; & mortua priori vxore, superuixerit secunda, & matrimonium à Sede Apostolica fuerit confirmatum, filius ex eo natus eadem opera legitimatus, nec tantum à Pontifice, qui in consequentiam matrimonij potuit filium ex eo natum

tum

tum legitimare, *c. per venerabilem qui filij sint legit*: sed etiam quod filius à patre tamquam subditus à Rege fuerit legitimatus, qui modus etiam approbatur *in d. c. per venerabilem*, atque ibi refertur in Rege Francorum admissus, quem adeo Franci non possunt reprobare: denique per Regni Ordines ibidem fuit præ alijs assumptus, cuius rei in regno Portugalliæ non esse leuem considerationem patet ex inscriptione & textu *c. 2. de supl. negl. in 6.* & Frãci admittere debent qui ob huiusmodi SCtum pro Philippo Valesio latum Eduardum posterosque Angliæ Reges à Corona Francica reiecerunt: & vt omnia essent vera, quæ illa dissertatione à Cassano proponuntur, & Reginæ Catharinæ Medicææ ius aliquod competijsset ad illud regnum, quid inde conficeret Cassanus? *Omnia*, inquit, *illa iura quæ competierunt Reginæ Catharinæ, transierunt in filios* (mirum est quod ex capite primi non affixerit Coronæ, immemor vtique vnionis Salicæ, ita ante hac prædicatæ) *& denique in personam Margaretæ Valesiæ ante Reginæ*, vxoris Henrici IV. vt Mathildis Lusitani: atqui *hæc*, ait, *instituit hæredem vniuersalem Ludouicum XIII.* quasi vero testamento dari iam possit regnum Lusitaniæ, quod passim in alijs extra Francos reiecit Cassanus, & in Coradino non admittet, qui Aragonios omnis dominationis Siculæ nuncupauit hæredes. *vt tetigimus l. 1. c. 4.*

Mediolanum quod attinet, nescio quo diuino decreto factum sit, vt toties ea ditio circumagitata tandem aliquando consisteret penes Hispaniarum Regem: siquidem Imperatores Carolus V. & ante Maximilianus I. Sfortijs illius inuestituram concesserant, qui omni iure feudi beneficio fuere priuati, quod aduersus Dominum arma sumpserant: & iterum, iterumque caduca, etiam Francisco Sfortiarum Duce postremo sine liberis mortuo, cum & Cæsarem hæredem instituisset, à Carolo V. vt Imperatore concessa fuit Philippo II. vt inter patrem Principem, & filium subditum rectè distinguit, *d. c. per vene-*

venerabilem. ne quis cum Cassano dicat hanc sanguinis propinquitatem inuestituræ esse impedimento. cum etiam filiusfam. Consul apud se ipsum emancipari possit, vel adoptari. *l. si consul. D. de adopt. vbi gloss. plura eius generis adfert*.

Nec vero, quod ex iure cesso Gallaciorum, vel pacto Caroli V. de inuestiendo Francisci I. filio argutatur Cassanus, quidquam potest facere: cessionem alibi non admittit, vt supra etiam vidimus, *l.1.c.4. § cessione* præsertim feudi Domino inuito extantibus etiam filijs, & agnatis: cum & Galeatij inuestiti tantum sint pro se & filijs masculis *Bernardin. Corius histor. Mediolan.p.4.* quod etsi disertè in diplomate non esset expressum, tamen ex iure Longobardorum, quod est in vsibus feudorum descriptum, in feudo Longobardico, quod est Mediolanum, obtinere deberet: atqui feudum concessum pro aliquo & hæredibus, eo iure intelligitur de masculis tantum *c 1.§. & si clientul. de alien. feud.* Maximiliani etiam concessio facta Ludouico XII. ea lege fuit, vt Claudia filia eius atque hæres futura, nuberet Carolo illius nepoti, postea Imp. at hæc data est Francisco Comiti Engulesmi, postea Regi; quo soluta est illa pactio. pactum autem in pace factum à Carolo V. mox concidit, pace infracta à Francisco I. eiusque liberis: quibus si quid ex pacto iuris esset, felonia abstulisset. quod etsi neque sic se haberet, mortuo primo inuestito sine liberis, & ex stirpe Valesia Ludouico XIII. non descendente, nihil magis proficeret Cassano Mediolani argumentum, quam Portugalliæ.

Ratiocinatori autem nostro id in solutum damus, post tot bella Caroli V. & Philippi II. nihil possidere Austriacos, vel Hispanos bello partum. verum quidem est, gesserunt illi multa, magna, diuturnaque bella: sed maximè contra infideles, hæreticos, rebelles, pro religione, pro maiestate, pro socijs defendendis, quam autem spolia ampla retulerunt? pro labore quidem sumptuque

reli-

religioni defendendæ impenso à Deo receperunt mercedem suam. quinimo dum Philippus II. in Franciam arma tulit pro religione suarum ipse prouinciarum in Belgio, vnde militem abduxerat, grauem passus est imminutionem: præter thesauros ibi effusos. cuius rei cum Philippus aliquando videretur argui, hominem rogauit, an in Francia iam Missa diceretur? cum is annueret; at satis id, inquit. quod ergo in Germania Belgicaque Deo Imperioque Rebelles, compescere intenderunt Austriaci, Hispanique, iureiurando in sacris suis præstito obstringebantur: quis Christianus defensam fidem, quis defensam maiestatem aduersus Rebelles iure indignetur, quis defensas prouincias vi inuasas, quis socios iniuria oppressos auxilijs adiutos?

Si Imperatores, qui per duo nunc sæcula Austriaci fuerunt, tantum Imperium augere intenderent, Romanos dici se contenderent, an Romæ ac per Italiam non haberent quod repeterent ex veteribus Caroli Magni membranis, priorumque Impp. lege regia, si Cassani ductum sequerentur? dum iustum putat ad Caroli Magni priorumque Principum statum pristinum omnia redintegrare, adeoque Romanas aquilas, vbicumque olim illæ hospitatæ fuerint, restituere. quin & Ecclesia Catholica feria sexta parasceues rogat, *vt subditas Imperatori faciat, omnes barbaras nationes Deus, in cuius sunt manu omnium potestates, & omnium iura regnorum.*

Quod si Caroli V. ea mens fuisset, is scopus; non erat tam rerum ignarus, quin media ad eum finem idonea quæsiuisset, oblata à fortuna acceptasset: captum ad Ticinum Franciscum I. non dimisisset, aut arma posuisset, quin Ducatus Burgundiæ, aliæque ditiones, quæ illius erant, restitutæ fuissent: Italiam ea victoria consternatam, vbi victori exercitui omnia cedebant, vlterius iure Imperatorio in ordinem redegisset, Franciam, vbi captus Rex, ac Nobilitas, miles cæsus erat, aut aberat, afflixisset: Africæ oram sibi detinuisset, cum Muleassem.

leassem restituit: Saxoniam, Hassiam, aliasque rebellium tunc Principum ditiones fisco, sibi, suisque applicasset. quomodo Cassanus gloriatur Reges Franciæ solere domanium suum augere; idque iustissimum medium esse rem suam faciendi. *l.2.c.5.p.*144. Hetruriam, Senas sibi, suisque seruasset, non alijs concessisset; stabiliuisset. nec Mediolanum Delfino addixisset in casum nuptiarum, ac fœderum seruandorum, sibi dein reseruasset, non Sfortiæ restituisset. Denique cum obtulit ei Franciscus I. post pacem Madrilianam, si Burgundiam abdicare voluisset, suo sumptu subiicere Venetos, Florentinos, reliquosque Italiæ populos, Mediolanenses & Genuenses ad obedientiam cogere; si Monarchiam affectasset, & non tantum auitæ hæreditatis recuperationem, hæc vtrique magna promissa acceptasset.

Ad extremum quid Imp. Ferdinandus II. & III. sibi habent ex bello quod nunc tot annis geritur quæsitum? Regi Daniæ imprimis cæterisque Principibus, qui eis conciliari voluerunt, omnia sunt restituta, ipsi ditiones auitas oppignorarunt distraxeruntque. si Carolus tantæ ambitionis auctor fuisset, non sponte viuus omnibus se exuisset, vt nihil biennio antequam moreretur possideret, præter alimenta priuati nobilis.

Quod si Hispani Austriacive, vt olim Romani, magnitudinem Imperij sui, non belli iustitiam tantum spectarent, Romanorum vtique vestigijs insisterent, qui socijs defendendis Imperium immensum auxerunt: at Rex Hispaniæ post socios aduersus iniuriam defensos, bellaque confecta nihil sibi retinuit. Nonne nuper Duci Sabaudo, Mantuano, Grisonibus, omnia ab illo sunt restituta, quæ bello capta Romani retinuissent? sed optimè aliquando Carolus V. cum aliqui dicerent, non vti illum occasione, vt Alexandrum olim, & Romanos; respondit illos quidem magnitudinem Imperij solum præ oculis habuisse, se autem vnicè iustitiam spectare: *Chytræus in Chron. fol.* 508. an idem fecerint Franci quando

ex

ex fœdere Proteſtantium libertati Germanicæ ſpecioſa arma, & milites commodarunt, ex eoque incendio Metim, Tullum, Verdunumque rapuerunt, & etiamnum nullo titulo poſſident. iudicet quiſquis æquus, non affectu cœcus, eſt arbiter. an non Pinorolam aliaque loca poſſident Sabaudo alijſque erepta, Valliſque Tellinæ maiorem partem, quibus iactitant ſe ſuppetias tuliſſe? an non à Suecis Gothorum, Wandalorumque hæredibus, & auitæ inuaſionis, vaſtationiſque imitatoribus, loca plura armis capta, in ſe tranſſcripſerunt? an non emerunt etiam antequam caperentur, vt Conſtantiam & Briſaccum? quaſi pretio excitis prædonibus, quorum ſpolia induerent? an non Alſatiæ, Palatinatus, Moguntiæ, Treuirorum tantas partes, totamque Lotharingiam inuaſerunt, armiſque detentant? an non Britanniam minorem, aliaſque terras familiæ Valeſiæ hæreditarias, qui ex ſtirpe Valeſia non ſunt, poſſident, obtentu teſtamenti, quo à Margareta Regina ſcriptus ſit hæres Ludouicus XIII. quod in alijs non admittunt? an non ſupra ſeſqui-ſæculum Ducatum Burgundiæ, aliaſque id genus ditiones detinent ſub nullo Salico virilis ſexus pacto, à Ioanne Rege filio eiuſque etiam ſucceſſoribus olim conceſſum? ne quicquam dicamus de Normandia, Aquitania, Pictauia, alijſque Anglorum hæreditarijs olim ditionibus: Prouincia Hiſpaniarum Regi nunc etiam debita, alijſque: quæ ſi ad bilancem expendantur, minus poſſidere Auſtriacos Hiſpanoſque ex iure aliquo belli, quam ante annos amplius centum habuerint liquido conſtat: Francos ex aduerſo vndequaque eſſe auctos, quo iure, quaque iniuria, defendendis ſocijs, hæreticis, ſeu Rebellibus: imo Hiſpani Rebellibus tot hæreditarijs prouincijs Belgicis ſpoliati ſunt Francorum ſubſidiis. vt imaginariæ tantum ſint declamationes aduerſus finem augendæ magnitudinis, quem Hiſpanis Auſtriaciſque affingunt, at ipſi habent; nec obſcure Gaſſanus, Arroyius, alijque intendunt, incenduntque:

& vel solo Frontispicio Cassanus ostentat.

Verum enimuero huiusmodi vicinæ potentiæ metum non esse iustam belli causam, etsi bellantibus socijsque in bella trahendis valdè vsitatam latius diximus: *in Iudice lib.4.c.7.num.7.* quod & Grotius *de iur.bell.l.2.c.1. num.17.l.2.c.22.n.5.* censet: nec Franci admittent totam Europam aduersus eos iustè posse conspirare ex metu per Cassanum aliosque iniecto quasi Ludouico XIII. tota debita vindicandaque sit. iustam quippe causam non esse censet Grotius nisi necessariam: at huiusmodi metum non esse talem: nisi & de animi potentis certitudine omnino morali constet: quod hic secus est. periculum etiam præsens esse debere, vt v.g. eleuatam percussuri manum, & quasi inchoati conatus, certumque non opinabile: præsertim vbi de bello tot cædes parituro agitur. cum & in priuatis facinus sit, occupare malum, quod timent. *vt latè idem Grot.de iur.bell.l.2.c.1.* Id quod hic dubij eo minus habet, quod Veruiniana & Ratisbonensi pace disertè conuentum sit, ne vllo prætextu arma resumerentur, & sanè frustra est omnis pax, si bellis instaurandis sufficiat metus, &, quam quisque imaginari voluerit, apprehensio.

CAPVT VIII.

Appendix eiusdem argumenti, & de bello Sabaudico & Mantuano.

EX quibus refutata iam est etiam particularis obiectio ex bello Sabaudico & Mantuano sumpta: quod scilicet Rex Hispaniæ ex bello sociali rem suam non fecerit, nullum vel pagum bello captum sibi retinuerit, sed socijs iam defensis hostibusve iam conciliatis restituerit, vt hic metus chimericus sit, vel panicus.

In qua obiectione simul illud per transennam notare lubet,

Iubet, quam consuetum solœcismum committat Ratiocinator, dum oppugnat intentionem Regis Hispaniarum, quod opem tulerit familiæ Mantuanæ, non amicitiæ causa, quam eandem postea armis oppugnauerit: quasi vero Hispaniarum Rex affectui soleat arma sua accommodare, & non iustitiæ belli: vt si hæc suadeat aduersus eos arma vertantur, quos aliàs iuuerit. atque hoc verè est amicum esse vsque ad aras, vsque ad iustitiæ terminos: adeo vt si Sabaudi non iustis de causis statum ditionis Mantuanæ minuere voluerint, iustè amico Duci, etiam aduersus consanguineum, suppetiæ latæ sint: si rursum Mantuanus debita Vasalli obsequia Imperatori, supremo feudi Domino deferre detrectauerit: auxilia Imperatori iustè præstet: donec vasallus debitum fidelitatis iuramentum dederit, cæteroque officio ritè sit functus. quasi vero non exigant leges feudales fidelitatis iuramentum per ipsum etiam vasallum præstandum, si Domino ita visum erit: ac Franci non semel idem à Comitibus olim Flandriæ alijsque Regni vasallis armis extorserint. atque altero sæculo quidem Ludouicus XI. non eo prætextu etiam ditionibus pupillæ Mariæ Burgundæ, Carolo Audace ad Nancæum cæso, manus iniecerit: non obstantibus iuratis inducijs: easque armis recuperare Maximilianum maritum oportuerit. *vt lib. 1. c. vlt. §. Flandria latius diximus.* Cassanus sanè *Recherches l. 2. c. 4. p. 94.* laudat Galliarum Reges, quod fidelitatem à vasallis ipsis fieri exegerint, non procuratorum iuramento fuerint contenti: quod Carolus VIII. reiecerit magnam pecuniæ summam, a Ludouico Sfortia oblatam, vt filius nomine Ducatus Genuensis per procuratorem reciperetur. quod personalis ea sit obligatio non realis, *iuxta Baldum in l. 1. de rer. diuis.* ideoque ossibus personæ inhærens, ab ea sit expedienda. quam ob causam Bonifacius VIII. etiam egressum ex monasterij claustro Abbatissæ concedit, si Dominus per procuratorem fidelitatem præstari noluerit. *c. periculoso de*

stat.

ſtat.regul.in 6.memorat iterum Caſſanus tractatum *an.* 1330. inter Philippum Valeſium Franciæ & Eduardum III. Angliæ Regem, vt hic illi perſonaliter hominium, fidelitatiſve iuramentum redderet, & *an.* 1254. inter S. Ludouicum & Henricum Angliæ Regem: *nec ab huiuſmodi iuramento,* inquit, *p.* 95. *vllus Princeps eſt exceptus:* an hæc conueniunt cum armis per Francos ſumptis, vt Mantuanus ab eo exciperetur?

CAPVT IX.

Eiuſdem argumenti, & de Valle Tellina.

DE Valle Tellina quid opus eſt diſſerere? Catholici oppreſſi auxilia poſtularunt à Rege Hiſpaniarum, receperunt, pax confecta, ſanctè poſſeſſio ſequeſtrata fuit in manibus ſummi Pontificis Romani: non Hiſpani, non Auſtriaci eripuerunt, ſed Franci. qui nunc rurſus Vallem inuaſerunt? non illi, ſed itidem Franci. vſi ſunt Auſtriaci, Hiſpanive innoxio tranſitu, pactis comprehenſo, eoque non aliter firmato, quam neceſſitas traijciendorum auxiliorum bello Italico, Germanicoque poſtularet.

Fatetur nunc Ratiocinator Tellinam armis Gallicis occupatam, ſed rurſum ex metu ait, imminentis ab Hiſpano mali. quaſi vero ad ea ſæcula veniendum ſit, quibus bellorum iuſtitia ex aſtrologia iudiciaria definienda ſit, quibus ephemerides belli paciſque artes ac iura dabunt; quibus inſomniorum portenta armis mouendis ſufficient. non ita Romani, aliæve nationes, apud quas iura gentium valuerunt: ſed poſt res demum ablatas feciales repetitum legabant. De damno infecto ſuo nomine promitti, alieno ſatis dari, prætor iubebat ei, qui iuraſſet non calumniæ cauſa ſe id poſtulare *l. prætor D. de dam. infect.* at hic non promiſſum tantum, non fœdus ictum

ictum erat dumtaxat, ſed & poſſeſſio in ſanctum ſequeſtrum tranſſcripta: quæ æquitas prætoria poſtulauit vnquam amplius? actum agimus, operam perdimus, ſi res pace ſemel compoſitas iterum iterumque euoluimus, & præſertim poſt Mantuanas & Tellinas controuerſias, Ratisbonenſia fœdera, nullo prætextu arma reſumi permittentia, non ſeruamus. Naturæ & gentium iure limites munire, arma defenſiua habere parata, in omnem occaſionem vigilare, ne opprimaris: piſcium leporumve inſtar apertis oculis dormitare, ne incauto hoſtis quiſpiam ſuperueniat, etiam meticuloſiſſimo permiſſum eſt: ſed ex metu periculi non præſentis nec certo, vt mox diximus, aliena inuadere, nec diuinæ, nec humanæ leges admittunt. periculoſa regibus doctrina eſt, quæ aliud permittit: non tantum inter eos perpetuum bellorum ſeminarium alitura, ſed & Rebellionum inter ſubditos ſemina iactura, quæ metui debent ab ijs maximè Regibus, qui cenſent ex metu malum, quod quis ſuſpicatur, licere anteuertere. illa enim Regum, ac Principum, principaliumque miniſtrorum parricidas euocat, ſi dum exempla aliorum in ſe quis metuit, liceat non tantum ſe procul à Ioue, procul à fulmine ſubducere, ſed etiam Ioues, fulguranteſve miniſtros præoccupare, armaque immaturæ offenſionis ſumere. quantum ſanguinis auorum noſtrorum memoria fuſum eſt eiuſmodi ob cauſam? cum inter Burgundiæ Duces Aurelianenſeſque certatum eſt, quis mutuas inſidias cautior vitaret non tantum, ſed & quis prior ſcelus occuparet. cum feralis quidam ſpiculator Burgundo denunciaret, quot ſibi aureorum millia promiſſa eſſent, ſi ſicam in pectus ei adigeret: eoque ex metu Burgundus pretium duplauit; quo funeſtum illud parricidium commiſſum eſt, quod rurſus reciprocatum tot hominum miriades abſumpſit.

CAPVT X.

Eiusdem argumenti, & de Principibus Italis, & Germanis.

EOdem pertinet Principum Italicorum metus, Germanorumque libertati timentium, & quidquid fere Ratiocinator consarcinauit. sed cautius imaginatiuæ suæ vulnera, aut affectus malitiam tegere debuerat, quam vt sicubi prætemauigans classis conspecta esset, confestim arma in Galliam inferri credidisse se diceret, dum non huiusmodi certitudo infidis exploratorum nuncijs probatur. qua enim fronte ait diem 20. Maij designatum inuadendo vndiquè regno, cum diei sine noxa lapsus illum conuincit? tempus si indeterminatum transmisisset, aliquid suspicionis debilibus & credulis ingenijs imprimi forsan potuisset, sed rursus id ne satis est belli causas edicenti? sed eum ratiocinantem mouerit quod Hispanos fortè ex ingenio suo metiretur: sciebat iam pluries pacta Francorum, Batauorumque esse, ac præsertim 8. Maij 1635. erciscundis Belgicis ditionibus vltimo scripta, quod Franci manifestam pacis rupturam facerent, iunctisque exercitibus totas inuaderent; sciebat Hispanos ea non latere, sciebat iam ante arma Gallica in agrum Luxemburgensem illata, quæ & ipse nunc Ratiocinator pacis palam infractoria profitetur: sciebat Francos si illa sibi fierent, neutiquam patienter laturos: concludebat ergo nec Hispanos: non expendens quam alij sint leuis armaturæ, quam alij grauiter cataphracti, quam alij promptè factis consilia anteuertant, quam alij tardè consultent, ac demum lentè festinent: nec in bellum inclinent, nisi postquã à nulla temporis mora alia remedia promittuntur. Italis sanè atque Germanis Principibus nihil per Austriacos de iure cuiuspiam ademptum

est,

est, ex quo Carolus V. Imperium tenuit, nec ab ijs qui in Imperium aut regna ipsius hactenus successerunt. cum id fieri à Carolo in Jtalia quam maximè potuisset capto ad Ticinum Francisco I. & in Germania Saxone, atque Hesso Principibus. Religionis porro in Germania libertatem quod attinet, pacificatorium illud. *Interim* ad superstitionem vsque seruauerunt Austriaci, & vt seruaretur vltimis bellis, nec aliud, postularunt. sesquisæculares huiusmodi mores an non adiment metui eam energiam, ne iustam causam bello præstet, metum patientibus, & ad metus imaginarij hypocondriacam causam socijs? vide quæ insuper *diximus l. 3. c. 5. supra.*

CAPVT XI.

De Imperio Romano-Germanico in Domo Austriaca æternando.

MAlè ad hæc Ratiocinatorem habet, quod ex Austriaca domo tot laudatissimi Jmperatores ordine prodierint: metum sibi incutit, quod ea Domus sibi æternum vincire Jmperium, in perpetuam Monarchiam, meditetur. in speciem quidem bella ea ratio adfertur, fauente *c. venerabilem in fin. X. de elect. c. Moyses* 8. *q.* 1. *c. ita nos* 25. *q.* 2. sed *d. c.* Moyses pro solutione distinguet, vt huiusmodi electio consulta sit, si quærantur erigi in Ecclesia seu rep. columnæ, quæ plus cognoscantur Ecclesiæ profuturæ: non quos electores ament, vel quorum obsequijs sint deuincti, vel pro quibus maiorum quispiam rogauerit: ne peiora edisserantur, vt omittamus nunc bullam Caroli IV. perpetuæ libertati æterna lege satis prouidisse, ipsamque Romani Pontificis confirmationem huiusmodi etiam cauillos è medio tollere. an porro ausit aliquis vel cogitatione detrahere summo Romano Pontificatui, quod is, vix aliquando inter-

ruptus, ab Jtalicæ gentis hominibus continuo obtineatur? ideone minor in eo Spiritus sancti directio credatur? non lubet modo respondere Cassanum *l.2.c.1.* quamuis ex Pontificijs rescriptis sciamus *non sanguinis propagine, sed Principum electione deriuari culmen Imperij*, id summopere dolere, quod Carolus Magnus posterique non vniuerint Coronam Jmperialem & Francicam: minus hic narrare, quod Franci quo nunc res turbarent, non rogarint tantum vt maiorum aliqui, sed sceptrum illud Jmperiale obtulerint Duci Sabaudiæ, Bauariæ, Lotharingiæ, Saxoniæ, Regi etiam Daniæ, tum deinde Sueciæ, ac nuper tandem Poloniæ: quasi vero Jmperij arbitri. sed neque illis ingratum est, quod Rex Daniæ illud Regnum & Suecus alterum, vtrumque electiuum, ab eiecto Christierno non vetusto Regum more possidet: & à Catholicis dissidens vterque in liberos, nepotesque transmittendum destinarit. at quando Austriaci vi aut pretio Jmperium rapuerunt? nemo nisi liberis, pluribusque suffragijs electus vmquam se ingessit. prudentia Electorum omnia semper momenta expendit. quorum grauissima fuerunt proposita in ea deliberatione, quæ habita fuit super competitione Caroli V. & Francisci I. quæ vt passim vulgata fuerunt, ita etiamnum maiori sui parte durant, atque imprimis (vt omittamus Jmperij arcanum, non esse ad illud fastigium exterum eleuandum, eo quod ad Germanos, & nunc Teutonicos illud sit translatum: *c. venerabilem X. de elect. Clem. Romani de iureiur.* & pridem ab auis Germanicæ nationis diuortium fecerint Franci) quod ea familia, defensioni Catholicæ fidei deuota, eos terminos possideat, quibus Turcica tempestas debeat excludi: quæ adeoque vnà religionem, hæreditatemque animosius defendit. quod si veterum Romanorum Pontificum Canones, *Clem. Rom. de iureiur.* addere luberet, magna inter causas referri posset, quod Jmperator Romanus iuret se confœderationes cum Turca seu pagano non facturum; vbi Franci

non fœdera tantum cum illo inierunt, quibus ipsi terra marive tuti esse possent & commercari; sed quibus illum in ditiones Christianas accersierint: Ariadenum, aliosque pyratas aduocarint: à quibus tot sæpius millia hominum Christianorum in perpetuam corporum seruitutem, æternum animarum interitum sunt auecta. vt quidē de Henrico II. ex Arum. *discur. acad. vol. 3. d. 5. Th.* 20. Romano-German. *S. Cæs. Ma. splendor auth. G. V. H. Equit. Germ.* ait, præstitisse hæc formula iuramentum: *iuro & promitto me quicquid comperi, vel comperturus sum omnium summo Sultano Turcarum Imperatori notificaturum, cuius regnum Deus stabiliat: amicorum ipsius amicus, hostium hostis ero,* &c. hæc si vera sint, an ritè concepta hæc fœdera Catholicus dixerit? an huiusmodi fœderatos vel etiam extra communionem fidei Romanæ constitutos præferri ad Romanum Jmperium malit Ratiocinator? suspendi illa organa malit ad flumina Suecicæ Babylonis? illic captiuos interrogari verba cantionum? nec vlla Ratiocinatorem cura tangit, quomodo cantabitur canticum Domini in terra aliena? quomodo Jmperium, ad defensionem Romanæ Ecclesiæ translatum olim à Græcis, in Franco-Germanos, dabitur in manum hostilem, qua Ecclesia Romana oppugnetur? Quod si dignior electus, eum videt alioquin Ecclesiam, remve publicam damnum capturam, tenetur electionem admittere; *c. in scripturis c. olim* 8. *q.* 1. *Silu. V. elect.* 2. *q.* 19. *Mirand. in man. prælat. q.* 23. *ar.* 31. *de elect.* quid ni censeamus electos hactenus Austriacos votis Electorum illæsa mente non potuisse refragari? Id porro certum est, si Plautus rectè dixerit oportere *virtute honorem ambire, non fauitoribus*, Francos aliosve virtute, non armis, Jmperium competere, Austriacosque excludere debere. quod si porro iustus vmquam metus Ratiocinatori inferendo bello sufficiat; si hic extra affectum poneretur, diceret ex metu, ne cum Turcis fœderati, vel religione cacodoxi in Jmperium dubijs votis irre-

petent, Austriacis licere quaqua via electis illud occupare: sed numquam eo rerum venient, numquã, præ iustitia apud illos valuit sceptrorum fulgor, aut coronarum.

CAPVT XII.

De domesticis Aurelianensibus, Anglicis, Lotharing. dissidijs.

QVæ vlterius adferuntur à Ratiocinatore argumenta, arguendæ infractionis pacis Hispanis affrictæ, flocci nullius sunt. quod enim de domesticis Aurelianensibus, Anglicis, Lotharingicis dissidijs, quid habet verisimilitudinis? primis, præbuisse causas illos, qui supra omnes eminere voluerunt: secundis, qui superba Legatis responsa dederunt: tertijs, simultates primorum, quæ non sunt in obscuro, nemo nescit. de animatis vero in Gallia ab Hispano prætensè reformatis quis credat? vbi palam aduersus Rupellenses sumptuosa classis à Rege Hispaniarum est Regi Franciæ in auxilium missa, ipse archistrategus Spinola, tot bellis instructus, tot victorijs ad peritiam plenus, in obsidione Rupellensi iussus est Franciæ Regem visere, & proficua consilia dare: & mox à morte Henrici IV. cum res, & plurium iudicia suaderent, occasione vti, non id tantum non fecit Hispaniarum Rex: sed imo hodierni Regis causam complexus est. *qua assistentia reiterata fuit in diuersis occasionibus*, inquit Declaratio.

Et vero, vt liceat mihi non de rebus ipsis, sed argumentis Ratiocinatoris disputare; quid si omnia quæ hic obiecta sunt, quæque alij, veritatis magis conscij, negant, ego Ratiocinatori darem, vt pro veris haberentur, & in Francia non esse malum, quod aut non fecisset, aut iuuisset Hispanus, concederem, quid proficeret Ratiocinator? in aperto est post Veruinianam pacem Henricum

cum IV. continuasse Batauis auxilia, eadem Ludouicum XIII. nouis sæpe fœderibus etiam auxisse, contra quam eo fœdere promissum esset: non meminit Ratiocinator eum, qui pacta violat, alteri soluere fidei vincula? *c. sicut* §. *fin. X. de iureiurand.* reciprocos esse fœderum nexus, fidei vinculum qui frangit, viam alteri sternere? *d.* §. *fin. c. peruenit* 2. *de iureiurand. l. qui fidem D. de transact. l. cum proponas l. si diuersa C. de transact.* generalem conuentionum legem esse, vt illis nemo stare teneatur, nisi ex aduerso, quæ conuenerunt, præstentur? *l. cum proponas C. de pact.* frustra quem fidem ab eo præstari postulare, cui ipsi datam non seruauit? *c. frustra de reg. iur. in 6.* adeoque eum, qui primus pactis contrauenerit, fidem fregisse solum censeri: *l. aut facta* §. 1. *& ibi Barth. de pan.* ita vt sequentis factum violationi non imputetur. *l. nam etsi sub conditione D. de iniust. rupt. irrit. testam.* Sic Romanos ex causa ruptæ fidei, iure belli aduersus plurimos, vt hostes egisse, & senatum prædam Epiri ciuitatum, quæ rupto fœdere ad Persea defecerant, muris earum dirutis exercitui dedisse? *Liuius l. 35.* Declaratio quidem quasi præoccupando tacitam obiectionem postquam à morte Henrici IV. missa sæpius ab Hispaniæ Rege Franciæ Regi auxilia, reiectasque opportunas per intestinos Franciæ motus, rerum agendarum occasiones, etiam à requisito sæpius magnanimè neglectas, *si postmodum*, inquit, *non æquè semper fuerit exacta moderatio, non tamen vmquam excessit terminos rationis, quos Principes prouocati iniusta vicinorum actione, non possunt negligere continuò, cum iactura subditorum.*

CAPVT XIII.

Treuiri an ritè ſint intercepti?

NEmo neſcit hodie bellum ſociale eſſe Regi Hiſpaniarum atque Jmperatori Romano-Germanorum aduerſus omnes qui Jmperium turbant; Suecos, Principes rebelles, eorumque fœderatos, atque auxiliares. quod non tantum ſanguinis ratio, ſed & vetera ditionum Belgicarum Mediolanenſiſque cum Jmperio pacta exigunt. ſed & Ducem Luxemburgenſem, qui nunc eſt Rex Hiſpanorum, Belgarumque Princeps, patronum eſſe protectoremve Treuirorum: quæ vrbs cenſum ei honorarium ideo ſoluit quotannis centum florenorum aureorum: electorem porro adſciuiſſe Francorum auxiliarium præſidia aduerſus pericula à Sueco, rebellibuſve, vt videbatur imminentia: licuit ergo Jmperatori vrbem, ſub Jmperio comprehenſam, per vim apertam, vel ſtratagema in poteſtatem ſuam redigere; hoſtile iam Francorum præſidium excludere: licuit Duci Luxemburgenſi, Protectori vrbem fidei ſuæ commiſſam, ciues in libertatem aſſerere, inuaſores expellere. neutrum quiſpiam negarit, qui quod ius eſt, & fas profiteatur. Ideoque Ratiocinator Francicus, vim huius argumenti non ignorans *ſoueranum* Electorem indigetat; & in protectionem Regis Franciæ ſuſceptum: quorum neutrum ſi ſit verum: ſi nec hoc iure licitum, non præſtiterit impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum. *c. non præſtat de reg. iur. in 6.* ergo in vtrumque inquiramus.

CA-

CAPVT XIV.

Vtrum Electoribus aliisque Principibus Germanis licitum sit fœdera contrahere?

NEgat Elector Treuirensis sese deditum de facto in protectionem Regis Franciæ. ita Declaratio. de iure enim sciebat neminem se in alterius clientelam, protectionemve dare posse, nisi qui in sua sit potestate. vnde formula illa Tarquinij Prisci ad Collatinos *apud Liuium d.1.l.1. Estisne vos Legati Oratoresque missi à Populo Collatino, vt vos, populumque Collatinum dederetis? sumus. estne populus Collatinus in sua potestate? est. deditisne vos, populumque Collatinum, vrbem, agrum, aquas, terminos, delubra, vtensilia, diuina humanaque omnia in meam populique Romani ditionem? dedimus. Et ego recipio.* porro *fœdera,* inquit Liuius *d.l.1. alia alijs legibus, cæterum eodem modo omnia fiunt:* adeoque vt in sua sint potestate, qui ea contrahunt, quibus in deditionem, clientelam, protectionem alienam transeant, est necessarium: id enim hic caput est. Et vero cum Romanis, Carthaginensibusque fœdus esset, non tantum non sollicitarunt sociorum, clientumve quempiam, sed nec receperunt qui desciscerent sua sponte: & cum ab his veterani defecissent, qui in Sardinia erant, misissentque legatos, qui insulam Populo Romano traderent: Romani audire noluerunt: atque Vticenses, qui dedere se voluerunt, non acceperunt: vt nec ante Sidicinos: nec intercedere voluerunt, quo minus Populo Samniti pacis bellique liberum arbitrium esset.

Igitur Principes, qui maiestatem, soueranitatemque non habent, ius fœderum non habent, sed id soli Principi supremo competit, qui habet plenitudinem potestatis. *l.2.§.23. D.de orig. iur. l.5. D.de pact. l.1. D. de*

conſtit. & vbique DD. multo minus eorum fœderum ius ſubdito eſſe poteſt, quæ aduerſus ſuperiorem contrahantur. *Bald. in l.* 1. *D. quod cuiuſque vniuerſit. nom. Archid. in c. ſi quis & c. coniurationum* 11. *q.* 1: eoque referenda eſt tota quæſtio Gentilis *De vi ciuium in Regem ſemper iniuſta*, nec facile vlla aduerſus Dominum confœderatio aliena erit à crimine læſæ maieſtatis: nullatenus autem quando externa arma in fines regni offenſiua inferuntur, aut Domini arma ſiſtuntur, impediunturve. vnde ait *l.* 4. *D. ad leg. Iul. Maieſt.* reum eſſe illum *à quo fit, vt Rex exteræ nationis minus obtemperet.* & vetat *l.* 2. *C. vt nemo ad ſui patrocinium l.* 11. quemquam adſciſci aduerſus proprium magiſtratum: & vſibus feudorum amittit feudum vaſallus, qui cum hoſte Domini paciſcitur: quin & qui ſe feudumque ſubtrahit Domino, qui feudum etiam verbo, factoue inficiatur: *§. ſi vaſallus, ſi de feudo inter Dominum & agnatum defuncti fuerit controuerſia, ſi vaſallus,* inquit, *feudum inficiatur, feudo, quod negauit, priuatur.* ſubſtractio porro facti & negatio verbi, alteriuſve Domini agnitio, clientela & aliquatenus protectio comparantur. *nihil intereſt,* inquit Vernulęus *in l. hereditatem D. ad leg falcid. ſi ſubſtraxerit aut negauerit rem eſſe hereditariam.* qua ex cauſa Caſſanus *l.* 2. *c.* 2. *p.* 42. *& ſeqq.* Sabaudos, quaſi omiſſo Franco ab Imperatore inueſtituram accipientes, iure ſuo excidiſſe contendit. quinimo nulla pactione, quamuis culpâ, dolove carente, ſupremitati Domini, per vaſallum poſſe præiudicari rurſum ipſe Caſſanus aſſerit: *l.* 1. *c.* 2. *p.* 86. In quam rem conſiderari poſſunt, quæ olim ſanxerunt ad Marſnam an. 847. Lotharius Imp. Ludouicus, & Carolus Reges: quæ vulgata ſunt à Miræo *in Cod. donat. piar. c.* 15. *vbi adiunct. Caroli ar.* 2. *&* 3. ita habent: *volumus etiam vt vnuſquiſque liber homo in noſtro regno ſeniorem, qualem voluerit, in nobis & in noſtris fidelibus accipiat: mandamus etiam vt nullus homo ſeniorem ſuum ſine iuſta ratione dimittat, nec aliquis eum recipiat,*

cipiat, nisi sicut tempore antecessorum nostrorum consuetudo fuit. nullorum autem sæculorum consuetudo fuit, vt liceret seniorem, aut Dominum mutare, quo eius auxilio aduersus Regem suum vteretur.

Benignè quidem concedi potest aliquando, ad vim aliorum propulsandam, confœderationes admitti: *DD. ad tit. Cod. l. 12. de domest. & protect. Gail. lib. 2. obs. 54.* tamen regulariter illicitæ sunt: *l. denunciamus C. de his qui ad Ecclesias confugiunt l. 1. & 2. C. de seditios. l. conuenticula C. de Episc. & cler. tot tit. de Colleg. illic. c. si qui clericorum* 11. *q.* 1. *c. conuenticula de pace iuramento firmanda. & ibi Barth. in verb. occultè.* & in dubio tales præsumuntur: *iuxta Innoc. in c. 1. de schismat. Ioan. Andre. in c. 2. de verb. signif.* & maximè cum Dominus est paratus ad defensionem, *Tuscus concl. 631. tom. 2.* A regula excipiuntur, quæ legis aut superioris permissu sunt factæ, quomodo Mynsing. *cent. 6. obs. 2.* refert licitam fœderationem Episcopi Herbipolensis, Bambergensis, & ciuitatis Noricæ iudicatam aduersus vim Alberti Brandenburgensis, permissu Caroli V. Imperatoris factam. quapropter & protectores permissu legis aut Principis assumpti aduersus aliorum vim, & probantur, & armis etiam tueri suos possunt, & debent: *c. Imperialem de prohib. feud. alien. per Frederic.* scilicet ea defensione qua priuato vim vi repellere licet, non inferre sine assensu Principis, ne quidem ad res pridem amissas recuperandas: *l. si quis in tantam C. vnde vi,* sed incontinenti, aut retinendas. Quæ quidem in Imperio eo certius obtinent, quod multis etiam constitutionibus Imperialibus vetitum sit arma sine Cæsaris permissu mouere. *quas citat Consen. polit. l. 10. c. 4. §. 10.* præter priscas *de pace & eius violatoribus, de pace tenenda inter subditos, de pace constantiæ:* & de fœderibus Bulla aurea *Caroli IV. c. 15. cuius verba cap. proximo recitamus*, disertè præscripsit, ne qua iniri possint, nisi pro communi pace, & quæ vergere non possunt in præiudicium Imperij, cuius censura

Cæsari reseruetur: qui longius incommodorum fontem introspicere possit, quam contrahentes penetrauerint. adeoque quæ liquido aduersus Jmperium contrahuntur, indubitata lege maiestatis damnata sunt: quæ aduersus Dominum, lege feudali: alia regulam, & præsumptionem contrariam habent, nisi exceptionis causa sit euidens, aut permissio Cæsaris præsumptionem extinguat. *Conrad. Brunus Duc. Bauar. olim Cancellarius, & Germanicarum rerum maximè peritus l.3. de leg. c.10. in fin.* vti etiam pro pace publica Jmperij an. 1495. disertè statutum est, *quod Electores, Principes, ac status Imperij, sine scitu & consensu annuæ congregationis (cuius Cæsar caput est) nullum fœdus vel coniunctionem præsertim cum exteris potentatibus ferire debeant, quæ in præiudicium Imperij vergere queant.* quam ob causam tempore Caroli V. & Ferdinandi I. omnia hinc inde contracta fœdera Cæsaris Cameræque Imperialis examini fuere subiecta, quædam probata, vt quod paulo ante ex Mynsing. retulimus, quædam improbata. vt & Vnionis *an.* 1609. à Rudolpho Imperatore confirmatio fuit petita, & quæ sub Ferdinando II. est Catholicorum confœderatio, atque alias.

Huiusmodi examen exigi, Cæsarisque censuram mirum non est, cum plerique rem suam agere soleant: vnde eueniat, vt quos opis causa euocauerimus, metuamus; potentiores dominationis auidi alia quam promiserint spectent; si clientela, si protectio dicatur, conuersio non raro, & euersio aliquando alterutrius à tergo sit. *Bodin. de rep. l.5. c.6. num.* 515. 587. & Gregorius Tolosanus primum post protectionem gradum ait esse, inuasionem. *L.11. de rep. c.11.*

Et vero eo minus possit quis in protectionem Francicam se dare, si Cassano credendum est, quod protectus, & si nihil à protectore possideat, nec ad hominium teneatur, vt vasallus; obligatus tamen sit ad seruitia, & fidelitatem: ita vt, quo casu vasalli feudum potest confiscari,

cari, possint bona clientelæ submissa à protectore inuadi, & clientela verti in subiectionem. ideoque ait iure Carolum IX. Metenses, Tulenses, & Verdunenses protectioni submissos, quod dicerentur aliena à protectore consilia habuisse cum Hispanis, iure redegisse in ordinem subditorum. ita ille. *l.2.c.4.p.* 107.108.109.110. ecce quo vergat protectio Francica. adeoque idem Cassanus *eodem capite* contendit Genuenses non potuisse à Francis discedere, & cum Austriacis, Hispanisve in gratiam, aut clientelam ire: quinimo non obseruantes clientelæ pacta armis ad fortunam subiectorum iure fuisse coactos: & si ibidem admittit potuisse Maximiliano Imperatori supremitatis iura negare, quod olim Carolo IV. exiguam summam soluissent pro libertate: cum tamen toto opere hoc crepet, non posse Principes supremitatem, maiestatisue iura alienare, nullam his præscriptionem obstare, nulla pacta: quod rursus *præcedenti c.* 3. asseruerat: & semper in omni concessione, supremitatem esse reseruatam *l.2.c.6.p.* 193. vbi omnes id Doctores tenere ait, & *c.8. p.*250. *& seqq.* & nos probauimus in Iudice *l.4.c.1.num.2.* videtur Cassano eum, qui se in protectionem dedit, in alterius protectionem dare non posse, si fecerit iure inuadi, & bonis eijci: videbiturne qui alterius Imperio, & supremitati subest, id posse? & si fecerit, non iure res recuperari à Domino supremo? quid si Imperator, aut Dux Luxemburgensis, protector, nunc Hispaniarum Rex, ita egisset cum Treuirensibus, vt *l.2.c.5.p.*109. Francos cum Tulensibus, Verdunensibus, & cum Genuensibus, & Metensibus egisse laudat, quam linguis licerent Austriaci & Hispani? at hi non eo modo amicos protegunt, non eo modo amicum titulum in fraudem vertunt. quam apud omnes vapularent, si subditos Regis Franciæ, malè se haberi questos, in huiusmodi clientelam susciperent? si protectionis nomen & arma eis accommodarent, quam stomacharentur Franci? quã Stentoreus clamor cœlo iret? quam etiam-

num malè digerere possunt quidam, quod Hispani Franciæ Ordinibus suppetias tulerint, sine quibus adhuc Caluinismus in regni visceribus primas possideret!

Sed redeamus ad rem nostram, periculosa dicimus adeoque suspecta esse subditorum cum alijs fœdera clientelas, protectiones; vetustam ex malis motibus natam legem XII. tabularum, *si patronus clienti fraudem faxit, sacer esto.* nec tamen ea lex fraudes omnes compescuit: quapropter quoniam sub huiusmodi titulis, periculosè peccari solet, & sub vmbra fœderis protectionisve clientes in seruitutem trahi (cuius non aliquid redolet *lex. 7. in fin. D. de capt. fiunt*, inquit, *apud nos rei ex ciuitatibus fœderatis, & in eos damnatos animaduertimus*) visum est summis Pontificibus necessarium in Ecclesiasticis exscindere radices, vnde fraudes Ecclesiarumque præiudicia nasci possunt: adeoque præsulibus alijsque Ecclesiasticis disertè vetitum est, ne transeant, Ecclesiamque suam in clientelam alicuius, protectionem aut aduocatiam concedant. *c. 2. de reb. Eccles. non alien. in 6.* quod adeoque multo minus præsules facere possunt, in re tanti momenti, non assentiente, multo minus contradicente suo Capitulo, aut saniori parte. *c. 3. & tot. tit. X. de his quæ fiunt à prælat.*

Et nihilominus quo casu protectio licita est, nihil mutat circa priorem auctoritatem proprij magistratus. *l. desertorem §. fin. in fin. D. de re milit.* adeo quidem, vt quamuis si summus Pontifex aliquem sub protectionem suscipiat, non ideo tamen à iurisdictione Ordinaria eximere censeatur. *c. ex parte l. 2. c. recepimus X. de priuil.* quanto minus quis censendus est in seruitutem velle se dare, qui opem protectoris implorat ne seruiat? quanto minus præsumi debet delictum velle committere Principi se subditum, aut Domino se vasallum subtrahendo, in aliamve ditionem se dedendo?

Quæ si omnia casui nostro applicentur, liquet iure non potuisse Electorem Imperij, in alieni Regis clientelam,

lam,

lam, protectionemve se dedere, recteque adeo Electorem negare se de facto vmquam in protectionem Regis Franciæ dedisse: auxilia ex Gallijs aduocata aduersus Suecicam tempestatem nihil mutasse constat in iure Electoris, nihil in iure Imperatoris, nihil in iure pristini Treuirorum protectoris, Ducis Luxemburgensis: adeoque cum Imperatorem iure supremo, tum protectorem tutorio, Francos iam hostiliter Treuiris agentes potuisse pellere, eoque vrbem insigni stratagemate intercipere: nec esse quidquam cur Ratiocinator exclamet perinde atque si hostes, non Dominus supremus, atque protector vrbem cepissent: à qua Elector ipse, nec maiestatem Imperatoriam, nec protectionem pristinam voluit, potuitve excludere. sed & palam fit Francos, dum cætera Electoris loca pergunt aduersus eius voluntatem detinere, reos fieri fraudis factæ, fidei violatæ; quod, vocati in auxilium sociorum, leoninam exerceant societatem: opemve ferant, quam fabula ab homine aduersus ceruum latam fingit equo, qui deinde *non equitem dorso, non frenum depulit ore.*

CAPVT XV.

An Elector sit Soueranus?

HAllucinari nolimus in voce ambigua, quomodo aliquando vtuntur aliqui significatione *souerani*, nos hic eum intelligimus, penes quem sit supremum rerum arbitrium, atque ius maiestatis. eam strictam significationem hic exigit materia, vt alias laxiorem admittit: qualem tractauimus *in Iur. pont. nou. anal. de relig. dom.* qua de re latius videri potest Loyseau *de Seigneuries.* Ratiocinator Electorem esse *soueranum* astruit; Declaratio autem *membrum illum vocat, & subiectum Imperio, Imperatoremque eius caput.* Non est obscu-

obſcurum in Germania plures Principes, ipſoſque imprimis Electores eminentes habere dignitates, decoratas multis notis à maieſtate communicatis, ſecus quam in alijs Regnis: quod dixi non minuere, ſed augere potius ſplendorem Imperij *in Iud.l.4.c.10. num.29.* non ſecus, quam ſolis lumen non obfuſcant radij alijs communicati, non minuit maieſtatem diuinam, quod præter Reges & Principes, quos in terra habet vaſallos, tot habeat in cœlis legiones angelorum, quorum minimi dignitate Reges ſunt Regum terræ: quanta nunc intercapedo inter vltimum vltimi Ordinis, aut chori Angelorum, & ſupremum ſupremi? nec tamen ea dignitas maieſtatem diuinam imminuit, nec Lucifero impune ceſſit cogitatio ſedis ſupra Altiſſimum collocandæ. ita Imperator Romanus ſupremitatis apicem non habet imminutum, etiamſi Principes habeat ſummarum prærogatiuarum notis illuſtres. agnoſcunt illas fluere vt ex fonte maieſtatis ab Imperatore, illius ſe illas beneficio poſſidere: tantum abeſt vt beneficijs auctis magis; recalcitrare liceat, & muneribus ab Imperio acceptis aduerſus illud pugnare. quin etiam Imperatores Romani atque imprimis Auguſtus ſenatui auctoritatem dignitatemque reliquit, ſanxitque, vt de bellis etiam atque triumphis ſenatus conſuleretur: *ſpecioſa* modeſtia vim Imperij tenuit. quidni ergo Germaniæ patriæ patres, Principes, Electores, magna cum dignatione habeantur, nec ipſi tamen ſui obſequij obliuiſcantur? quare cum olim inter Pontifices & Imperatores graues eſſent cõtrouerſiæ, & opportunitas Eccleſiaſticis, niſi iuſtitia defuiſſet, Imperatoria iura arrodendi, tamen Archiepiſcopus Treuirenſis, fatetur ingenue apud Paſchalem Pontificem, *referente Choppin: de ſac. polit. l.1. tit.2. n.13.* pro regalibus oportere *ad Dominum Imperatorem, vt annulo & virga nouus Epiſcopus inueſtiatur, ire, fidelitatem, & hominium facere.* nec mirum: *etenim ciuitates,* inquit, *caſtella, marchias, telonea, & quæque Imperatoriæ dignitatis nullo modo debere aliter*

ter occupari. ita ille Præſul, nec vero aliter hic occupauit Elector

Alius genius eſt eorum, quibus propoſitum eſt tollere quidquid excelſum eſt. inde Tarquiniana ſummorum papauerum decuſſio, extinctis ſummis titulis, & viris cautio, fratricidia Turcarum, eminentium etiam ædium deſtructio. ita in Anglia quidquid procerum nimis eminebat excuſſum eſt. ita Hieron. *Thren. c.*1. *abſtulit*, inquit, *omnes magnificos meos Dominus de medio mei*. contra Auguſtus Hortalum pecunia iuuit, *ne*, inquit, *Tac. l.*2. *clariſſima familia exſtingueretur*. itemque plures Tiberius, *eod. l.* 2. nobilitatem iuuandam præfatus. Sic apud Germanos non illa æmulatio: quin & fidentes magis ſincerique ſunt viſi illis ſui Imperatores, quam Francis ſui Reges. vbi eadem olim dignitate Duces fuerunt, & Comites: quos gloriatur Loyſeau. *lib. des Seigneuries pluribus in locis, ſed imprimis c.*2.*n.*38. in ruinam datos, *c.*5. *num.*58. per ſuos reges ſubtiliter eſſe redactos in ordinem Suzeranorum: quinimo *c.* 9. *num.* 27. ſecus quam de Treuirenſi nunc diximus, fatetur Reges veteres Francos nullum ius in territorijs huiuſmodi Principum habuiſſe, ſed tantum perſonalem ſubiectionem, fidelitatem, & hominium: ex illiuſque cauſa conſtitutis Parlamentis querelas ſubtili arte conuerſas eſſe in appellationes, & ſic vltimum in litibus iudicium ad ſe traxiſſe. quod & in armis factum eſt: quæ olim in Francia non ſecus Principibus inferioribus competebant: vt Rex ad ſuum ſolius arbitrium ea retraxerit: *idem Loyſeau. c.* 4. *nu.*8.9. 10.11.12. vt & legum condendarum poteſtatem: *d. c.*20.*n.*60. monetæ cudendæ: *c.*3.*n.*40. pecuniæ imperandæ *num.*48. aliarumque notarum alibi: denique belli ac fœderum: *d. c.*5.*num.*60. vbi ſubdit *num.*61. ſola Parlamenti argutia factum eſſe, vt Francici Principes non retinuerint prærogatiuas, quas etiamnum habent Itali, & Germani. numquam tamen eo res Germaniæ venit ideo, vt cuipiam Principum liceret contemnere ſupremita-

mitatem Imperatoriam, ditiones ſuas eius Imperio, vel armorum arbitrio, vel militari præſidio ſubtrahere, aut aliena auxilia aduerſus ipſum ſuſcipère, ſine nota Rebellionis. *l.* 1. & 2. 3. 4. *D. ad leg. Iul. maieſt.*

Imperatoriam poteſtatem Caſſanus *lib.* 2. *c.* 1. *p.* 20. valdè deprimit, quaſi nomine tenus dignitas penes Imperatorem, vis Imperij penes Ordines ſit: adeoque ſtatus cenſendus magis ariſtocraticus, quam monarchicus; & niſi ex eadem domo plures Imperij maieſtatem ſuſtinuiſſent, iam Imperatores inſtar Ducum Venetorum futuros fuiſſe: Ordines de cauſis à Cæſare indicatis per prouocationem cognoſcere, poteſtatem decernendi bellum, & pacem pangendi habere: hæc Ordines inquam, habere cum in comitia veniunt, aſſerit, non ſingulos. ſed quam turpes hac in re *totoque illo capite* 1. errores commiſerit, demonſtrauit *Romano-Germanicus S. Cæſareæ maieſtatis ſplendor, auctore G. V. H. equite Germano.* qui omnia ea axiomata falſi palam coarguit. Sed nec Caſſanus quidem, vt diximus, ſingulis Principibus belli & pacis arbitrium concedit, & iam mox Auream Caroli IV. bullam, & Imperij conſtitutiones aduerſari docuimus.

Et vt daremus Imperatorem pæne redactum eſſe in ordinem Ducum Venetorum, & ad inſtar poteſtatis Ducalis Venetæ, quod vult Caſſanus, nec ſatis percepit Eques ille phraſim Gallicam *reduits au pied des Ducs de Veniſe:* non quaſi velit Caſſanus Jmperatorem vllum pæne ad pedes Ducis Veneti bello proſtratum; ſed quaſi ita verſaretur in rep. vt inter plures emineret quidem, ſed auctoritas & vis Imperij penes alios eſſet, vt apud Venetos: nihilominus vt id daretur, inquam, nihil Ratiocinatori proficeret: quia nec apud optimates, nec apud populos vnus ſeorſim bella indicere, aut fœdera contrahere poteſt; nulli vſpiam aduerſus Remp. imo in d. Bulla aurea *d. c.* 15. *omnes*, inquit, *confœderationes & pacta irritantur, quas ciuitates ſeu perſonæ cuiuſcumque digni-*

dignitatis, seu conditionis aut status, siue inter se, siue cum alijs, absque auctoritate dominorum quorum subditi vel ministeriales, seu in quorum districtum consistunt eisdem Dominis nominatim non exceptis fecerint hactenus, & facere præsumpserint in futurum: sicut per sacras diuorum Augustorum prædecessorum nostrorum leges prohibitas non ambigitur, & cassatas: illis confœderationibus & legibus dumtaxat exceptis, quas Principes & ciuitates ac alij super generali pace prouinciarum atque terrarum inter se formasse noscuntur. Illas enim nostræ declarationi specialiter reseruantes, in suo decernimus vigore manere, donec de his aliud duxerimus ordinandum. vnicæ ergo illæ confœderationes excipiuntur, quæ sunt pro generali pace; nec simpliciter quidem; ne quid incautis posset excidere: sed cum reseruatione examinis Cæsarei, & donec aliter ordinauerit. Agit Bulla de cuiuscumque status, aut dignitatis Principibus, Electoribus etiam, in eadem Bulla sæpius disertè expressis: quorum nulli non sunt Imperij vasalli, saluis cum feudali respectu Regis Bohemiæ prærogatiuis.. non ergo Elector Treuirensis *soueranus* est illa significatione, vt fœdera possit contrahere cum Rege externo, non pro pace communi, non aduersus Dominum, imo nec eo non excepto, non aduersus Imperium, aut Imperatorem: non ipse monarcha est: sed ex monarchiæ Jmperialis membris, atque Ordinibus, qui Imperatorem caput, atque monarcham agnoscunt: à quo ciuitates, castra, telonia, aliaque regalia beneficio feudali possident, penes quem est arbitrium belli & pacis, ad quem vltima prouocatio, tam in Camera Spirensi, quam Concilio Aulico, vbi per præuentionem totius Imperij causæ extremo iudicio Cæsaris nomine terminantur, præter feudales controuersias, quæ in solo Aulico iudicio cognoscuntur.

Quamuis Electores, alijque Principes nonnulli respectu suorum subditorum ferè *souerani* videantur, multasque maiestatis notas sibi habeant communicatas, quibus

quibus deceptus fuerit Ratiocinator, quasi simpliciter ob illas dici *soueranus* potuerit Elector, qui rigore vocabuli supremus non sit, sed Imperatorem pro capite habeat, beneficio illius regalia sua possideat, supremum iudicium, belli & pacis arbitrium penes illum non sit, pro communi tantum pace fœdus contrahere possit, censuræ tamen Cæsaris subiectum.

CAPVT XVI.

An Dominus superior ius habeat vrbibus in feudum datis, præsidium immittendi?

NVnc à Ratiocinatore audire velim an licuerit Francis subtili arte, edicto, iudicio parlamenti, quod tam iustum prædicant, iura eiusmodi maiestatis priuilegiaria suis auferre: & alibi tamen liceat armis, non dico huiusmodi ablationem impedire, sed ne huiusmodi priuilegijs ornati Dominum agnoscant, mandata venerentur, arma præsidiave recipiant, quibus exteri hostesque Imperij arceantur, sed etiam illos recipere, fœdera inire, protectionem, arma aduersus Dominum, nullam vim inferentem, lege dumtaxat vtentem, aduocare; nec liceat Imperatori fines tueri, necessaria vrbibus, arcibus, limitibus præsidia imponere? prima illa sunt maiestatis iura, primæ feudorum leges, vt nec arcem liceat habere, nec locum munitum, nisi ex nutu Domini, vt nec reficere liceat sine Principis auctoritate: *l.9.D. de rer: diuis.* & aliter vti quam concessum est hostile, & abominandum *l.11.D. eod.* vnde illud Taciti *5.histor. Iudæi empto iure muniendi struxere muros in pace, tamquam ad bellum*: & Claudius Agrippæ, muros Hierosolymis strui ceptos, perficere inhibuit: *Ioseph antiq.Iud.19. c.7.* sane nullum muniendi ius est Imperij, aut militis dominici exclusiuum: *l.1.& 2.3.4.D. ad leg.Iul.maiest. l.2. C.de fund.*

fund. limitrap. C. l. 11. An Rex Franciæ velit quietum quempiam in Francia habitare, qui protectionem alterius Principis implorans; eius Imperium & militem recuset? quæ alia causa obsidionis Rupellensis? nec suffecit incolis Anglica amicitia, nimium ea fretis: nec Montmorancium gladio exemit receptatio Regij fratris, aduersus arma nomine Regis mota. *Quotiescumque talem in alterum habueris animum qualem in te ab altero seruari cupis; equitatis viam tenes: quoties vero talis erga alterum fueris, qualem in te vis neminem: iter iustitiæ dereliquisti; Hieron. epist.* 11. *c.* 4. prima illa regula est omnis iuris: *c.* 1. *d.* 1. Hæc lex, & Prophetæ: ita Christus. *Matth.* 7.

Nec voluit Elector, esto licuerit ei timere, auxilia Franci Sueco fœderati aliter implorare, quam vt sub amici clypeo securior esset. At nihil Elector secus quam leges Imperij velint egerit, quid adhuc conficit Ratiocinator? rebus vtique mutatis, Francis præsidiarijs hostilem morem induentibus, quidni liceat stratagemate militari tum Imperatori vrbem sui Imperij immisso præsidio tueri, hostemque expellere, tum Duci Luxemburgensi ciues fidei suæ commissos in libertatem asserere?

CAPVT XVII.

An Elector indignè habitus?

AT Electorem Rex Franciæ in protectionem susceperat: negat ille; sed esto: non tamen contra Dominum, at quietus secum habitabat: non secum habitat, qui Dominum habet, qui domi illius imperat. sed & hostes, quos domi habebat, pellendi erant. ciues libertati reddendi, limes Imperij tutandus, immittendum præsidium: non secus quam Philippoburgum eiusdem Electoris oppidum fuit receptum: nec illud eo vsque

tamen

tamen cabrones excitauit. at præsens hic erat Elector: aberat cum tribunis receptio Treuirorum mandata fuit: quam non debuit aduentus Electoris remorari. quid tum porro si præsens fuisset? iuuare rem Imperij vt vasallus, non impedire poterat. & vero bellum personas non distinguit, dummodo bellent. clericos à militia arcet *canon.* 82. *Apost.* sed immistorum bello priuilegium gladius non agnoscit. *c. quia frustra X. de vsur.* at persona eius sacrosancta est: reuerenter habita fuit, vsque ad liberum ad Comitia Ratisbonensia abitum; magis quam vmquam à Francis domi suæ culta fuit: non tantum liberè, sed & splendidè pro sua dignitate tractata. non ignoramus in Belgica Treuirensem Archiepiscopum Belgicæ primatem iam olim fuisse. *c. Teudingam* 11. *q.* 5. Declaratio ait Electorem *laudare Deum, qui liberauit eum à maligna tractatione, & insolentia Francorum, vt benè reciperetur, tractaretur, & tractare posset, vt fecit, summa rei Christianæ negotia, inter obsequiosa officia, quibus domi suæ maiora recipere non posset. Nostro,* ait Ratiocinator, *æuo nihil visum indignius*: nolim Ratiocinatori obijcere memoriam cædis Cardinalis Guisij, vt comparet circumstantias Cardinalis, fratrisque Guisij corpus etiam exinde combustum, cineresque proiectos in profluentem: velim recordari tantum quam reuerenter tota Gallia clerus habeatur, quomodo sacrati sacerdotes non tantum ex causis criminalibus casuum, quos exceptos commentantur, sed etiam ciuilibus debitis in communes reorum carceres compingantur. ponderet quanta illic momenta faciat Ordinis sanctitudo. eosque clericorum in Gallia casus vbi debitæ reuerentiæ restituerit, examinet tum an habeat quod foris queratur. Quod Principis autem & Electoris dignitatem attinet, Ratiocinator Reginæ-matris maiestatem expendat: quam læsam captiuitate, bonorum rapina, eliminatione! De Duce Aurelianensi malè toties habito, de Lotharingo per fraudes terris suis eiecto, de vxore per vim de-

tenta,

tenta, de legitimo Aurelianensis matrimonio in diuortiũ cum magna iniuria sacramenti & tantæ familiæ distracto, de compacto in arctum carcerem quondam Cardinale Frãcisco Lotharingo, de Duce Montmorancio, vltimo eius domus in Francia Heroë, non obstante sororis nuptæ Principi Condæo præsumptiuo hæredi Coronæ, (si Regem & Ducem Aurelianensem sine liberis masculis mori contingat) ad genua Ministri Regij aduolutione, nuper securi subiecto: de alijs denique plurimis nolim Ratiocinatori quicquam opponere: minus de Maria Scotiæ Regina Delphino Franciæ nuper nupta, etiam nostro æuo in Anglia securè percussa. quamuis maiores benè hoc comparassent, *vt neminem*, inquit Cicero, *ad Heren. l. 4. Regem, quem vel armis cepissent, vita priuarent*. non hæc æuo nostro indigniora? nullatenus tamen se Francia tum mouente: & nihilominus dicit Ratiocinator Regem, nisi desereret causam Ecclesiæ, confœderatorumque, in hoc prælato offensam, non potuisse non ire in bellum.

CAPVT XVIII.

An esto dedere se, suscipi etiam Elector à Franciæ Rege in protectionem potuerit?

MEminisse debebat Ratiocinator Veruinianam pacem esse vetustiorem amicitia Treuirensi, & propterea aduersus illam hanc non obligare non tantum, sed neque pacis, bellique iure esse permissam. vt Romani, pacis bellique iurisprudentissimi, semper censuerunt, & ita ex Patrum sententia Consul respondit Campanis; *auxilio vos dignos censet Senatus, sed ita nobiscum amicitiam institui par est, ne qua vetustior amicitia, ac societas violetur. Samnites nobiscum fœdere iuncti sunt. Itaque arma vobis negamus aduersus Samnites: Legatos,*

sicut

ſicut fas, iuſque eſt, precatum ad eos mittemus, ne qua vis vobis fiat. ita iuſtè, magnanimè, ac moderatè Romani. & ſic eatenus rectè Rex Franciæ Legato ſeu Reſidenti Bruxellis, ſuo mandauerat vt his de rebus cũ Sereniſſimo Cardinali Infante ageret: ſed amicè is reſponderat ab Imperatore & Rege Hiſpaniarum ſibi ſciſcitandum, quid fieri iuberet: prudentiſſimè: cauſa enim iſta ſummam rerum, perſonamque continens eius Principis, quem Ratiocinator *ſoueranum* facit, ſummi arbitrij erat: liberis etiam mandatis, quamuis maximè generalibus, minime comprehenſa. *vt ſupra lib. 2. c. 3. & ſeq.* in Conſule Poſthumio, alijſque vidimus.

Quare cum Scipio Africanus Syphacem viciſſet, ac Maſſiniſſæ permiſiſſet vrbem regni caput recipere, in ea Sophoniſſa Syphacis vxor fortunæ ſe dedidit, à Maſſiniſſa ſtipulata ne ſaltem in poteſtatem Romanorum veniret: itaque, quaſi per ſeruitutem Syphacis ſoluto matrimonio, eam is vxorem duxit: & poſt Scipionem obteſtatus eſt, vt vxor immunis eſſet: Scipio, quamuis tantus Imperator, reſpondit; cauſam illam ad populum Romanum eſſe referendam: cum aliud Maſſiniſſa obtinere non poſſet, vxori venenum miſit, quo ſibi conſulere poſſet, ne in Romanorum poteſtatem veniret, quod adeoque illa hauſit, & intrepidè quidem, & id eſt tantum queſta, quod *ſatius ſibi futurum fuiſſet, ſi non in funere nupſiſſet.* non ergo de Electore ſtatui potuit ſine arbitrio Regis, aut Imperatoris.

CAPVT XIX.

An ritè potuerit interim fœcialis mitti, & miſſus quis fuerit?

CVm poſtulari iure non poterat amplius, nec dari à Sereniſſimo Cardinali Infante, & vbi talia petuntur ſoleant feriæ dari, vt ex profeſſo docet Liuius *d. 1. l. 1.*

ex Anci Martij Æquicolarumque instituto, *Legatus peragit*, inquit, *si non deducitur quos exposcit diebus tribus & triginta* (*tot enim sollemnes sunt*) *peractis*. vtique in populo vicino vbi coram sunt, qui possunt dedere. immerito de responso quæritur Ratiocinator. hoc autem quod mox diximus fuisse responsum suum testatur ipse Cardinalis Infans in Declaratione. Arguit autem Ratiocinator tale illud esse vt prodat Hispanorum esse propositum, continuare, non reparare iniuriam Electori factam. sed, vt omittamus illud Ecclesiastici *c.10. in cogitatione tua Regi ne detrahas*, id si ex eo consequens est, talpæ fuerunt Romani, alijque populi obesæ naris, quibus ea formula & induciæ sollemnes fuerunt. Asdrubal cum Romanis fœdus inierat, *vt ita id ratum esset, si populus Romanus censuisset*, non idem exceperat Asdrubal: pax data eodem erat vtrorumque socijs. Annibal oppugnatum venit Saguntinos, postea factos Romanorum socios: Romani mittunt ad Annibalem vt à socijs abstineret, nisi id faceret, mandant legatis, vt Carthaginem traijciant: cum & ibi eluderentur, mittunt secundò, vt declarent publico priuatone consilio Saguntum oppugnetur, nec interim arma mouent. non hic videbitur tempus dandum Pro-Regi postulata ad Imperatorem, & Regem referenti? sic refert Liuius *d. 4. l.8.* legatis Oroandensium *precantibus*, inquit, *vt domum renunciarent, potestas facta.* ne priuato quidem probè quis id temporis negauerit. At hic aliud agebatur, aucupabantur illi tempus, qui iam ante cum Batauis contraxerant, sæpius quidem sed vltimo iam mense Martio *die* 8. 1635. quo apertam infractionem pacis spoponderant, & post paulo in Luxemburgensem agrum militem immiserant, testem, vt nunc fatentur, rupturæ, & si Orchimontium nomine tum adhuc Auriaci ceperint, vt id populi rumoribus darent, à quo probatum non iri bellum sciebant. plausibilem hunc ergo prætextum tempore obumbrato protrudunt, qui in rerum natura nondum erat,

cum illa pacta inita, cum iussus est irruere in agrum Luxemburgensem miles. Lubet iterum audire Liuium *d.l.*1. Ancus Martius, quoniam, *Numa*, inquit, *in pace religiones instituisset, quo à se bellicæ ceremoniæ proderentur, nec gererentur solum, sed etiam indicerentur bella aliquo ritu: ius ab antiqua gente Æquicolis quod nunc fœciales habent, descripsit, quo res repetuntur. Legatus vbi ad fines eorum venit vnde res repetuntur capite velato* (filum lanæ velamen est) *Audi Iupiter*, inquit, *audite fines* (*cuiuscumque gentis sunt nominat*) *audiat fas. ego sum publicus nuntius populi Romani iustè pieque legatus venio, verbisque meis fides sit. Peragit deinde postulata, inde Iouem testem facit. Si ego iniustè impieque illos homines, illasque res dedier nuntio populi Romani mihi exposco, tum patriæ compotem me numquam sinas esse, hæc cum fines supra scandit, hæc quicumque ei primus vir obuius fuerit, hæc portam ingrediens, hæc forum ingressus paucis verbis carminis, concipiendique iurisiurandi mutatis peragit, si non deduntur quos exposcit diebus tribus & triginta,* (*tot enim sollemnes sunt*) *peractis, bellum ita indicit, audi Iupiter & tu Iuno, Quirine, dijque omnes cælestes, vosque terrestres, vosque inferni audite, ego vos testor populum illum* (*quicumque est nominat*) *iniustum esse, neque ius persoluere. sed de istis rebus in patria maiores natu consulemus quo pacto ius nostrum adipiscamur. Cum his Nuntius Romam ad consulendum redit, confestim Rex ex his fermè verbis patres consulebat. Quarum rerum, litium, causarum condixit pater patratus populi Romani Quiritum patri patrato priscorum Latinorum, hominibusque priscis Latinis, quas res nec dederunt, nec soluerunt, nec fecerunt, quas res dari, fieri, solui oportuit, dic,* inquit ei, *quem primum sententiam rogabat, quid censes? tum ille, puro pioque duello quærendas censeo, itaque consentio, consciscoque: inde ordine alij rogabantur, quandoque pars maiorum eorum qui aderant in eandem sententiam ibat, bellum erat consensu*

sensu fieri solitum: vt fœcialis hastam ferratam aut sanguineam præustam ad fines eorum ferret, & non minus tribus puberibus præsentibus diceret, quod populi priscorum Latinorum hominesque prisci Latini aduersus populum Romanum Quiritium fecerunt, deliquerunt, quod populus Romanus Quiritum bellum cum priscis Latinis iussit esse, Senatusque populi Romani Quiritum censuit, consensit, consciuit, vt bellum cum priscis Latinis fieret, ob eam rem ego populusque Romanus populis priscorum Latinorum, hominibusque priscis Latinis bellum indico, facioque. Id vbi dixisset, in fines eorum emittebat. Hoc tum modo ab Latinis repetitæ res, ac bellum indictum, moremque eum posteri acceperunt.

Viden' quanta ceremonia, religioneque iura gentium bella gentium indici voluerint? spatium deliberandi legatus dat, domum etiã redit, ibidemq; deliberatur non minus, testatur Deos iustè pieque se legatum venire: si secus, precatur, ne patriæ compotem esse sinant: populum alterum iniustum esse, neque ius persoluere: rebus repetitis vtique & negatis, ob eamque rem bellum indicit: at hic nulla mora datur, vt verba ijs fieri possint, ad quos spectat decernere. Latini *cum incursionem* inquit Liuius, *paulo ante in agrum Rom. fecissent repetentibus res Romanis superbè responsum reddiderunt:* at hic Princeps Cardinalis humanissimum: ibi palam malitia, & contumacia: hic omnis ciuilium verborum vrbanitas, nec amplius in re vt diximus à Pro-rege iure dici, fierive poterat. & quia iuris præscripta Princeps transgredi noluit: doli fit interpretatio, ex eaque præsumptione itur in bellum. belli iura ex rebus factisque iniurias metiuntur, præsumptiones ad bellum indicendum non admittunt. *c. quid culpatur* 23. *q.* 1. Quibus ex causis Declaratio ait, *secundum terminos iuris, multo magis ciuilitatis, interim dum Cæsareum Regiumque responsum exspectaretur, non potuisse amplius postulari, aut quem mitti.*

Missus quis fuerit, ænigma est. homo obsoleto habitu, fecialem heraltumve se indigetabat. *Si quis*, inquit, *lex* 1. *C. de mandat. princ. adserat cum mandatis nostris secretis se venisse: omnes sciant nemini quicquam, nisi quod scriptis probauerit, esse credendum: nec vllius dignitate terreri, siue tribuni, siue notarij, siue Comitis proferat dignitatem: sed sacras nostras literas esse quærendas.* si ille sub vocula *nemine* comprehensus non fuit, næ ille homo non fuit. habitum non facere monachum est in vetere Prouerbio, & asserit Concil. *Trid. s.* 14. *c.* 6. ideoque & lex *si qua per calum. C. de Epis. & cler.* venientibus ad aulam clericis monachisve mandat, vt Episcopi sui literas conferant, alioquin, ita denunciat, *Scituri quod si citra hanc fiduciam accesserint, sibimet imputabunt quod nec clerici vel monachi esse putabuntur.* huic ergo homini prælatæ functionis literas non exhibenti, sciendum erat, quod pro tali non putaretur, non haberetur, eoque magis quod à simili scenico Angli à Francis alias essent delusi, quo fidem illi huiusmodi strophis imposterum abrogarunt. Ita in bello Lusitanico auspicijs Philippi II. victis Insulis Azoribus à Marchione de Sancta Cruce capti nobiles Franci 300. cum vt milites se atque à Regina Franciæ bello missos excusarent, tantisper detenti sunt dum Regina interrogaretur: cum illa negasset, tamquam pyratæ ac prędones securi subiecti sunt. Enim vero Declaratio ait, *venisse hominem, vt prætenditur, sub qualitate heralti, cum nec esset, nec essentiales tesseras præferret, nec vt talem se gereret, minus vllam commissionem, aut literas credentiæ exhiberet.*

Porro ea quæ de causa Treuirensi aliquot sectionibus enucleauimus: Declaratio comprehendit vniuersim hac ferè rei substantia: *Regem iam ante vltimo tractatu cum Batauis inito bellum resoluisse, immissionem militum in agrum Luxemburgensem apud Batauos pro ruptura interpretatum, tametsi paulo ante adhuc arma nomine Auriaco velasset, actus hostilitatis exercuisse iam antequam*

quam Treuiri intercepti essent, aut Bruxellam venisset personatus ille, qui Archiepiscopum Electorem Treuirensem repeteret, adeoque antequam nata esset ea causa, quæ nunc frontispicio belli præfigitur, quo deciperentur etiam proprij subditi, qui pacis infractionem abominarentur, debuisse Regem responso Ferdinandi tantum temporis deferre donec is ad Cæsaream, Regiamque maiestatem retulisset, edoctusque ab eis esset, quid sentiret de Principe Electore Imperij, non subdito Regi legibusue Franciæ, & qui palam negaret sub eius se esse protectione, Deum laudans qui eum à mala exhibitione, insolentijsque Francorum liberum fecisset, præterquam quod vrbs Treuirorum sub Imperio existens protectorem pridem haberet Hispaniarum Regem suosque prædecessores, quam ob causam nullis Principum, quæ Treuiris gesta essent improbantibus, mirum esse solum Franciæ Regem arma sua isti causæ impendere, pro membro & subiecto Imperij, contra Imperatorem suum Dominum, eamque oppugnare titulo amicitiæ aut fœderis, tamquam si illud nomen mereretur, aut iure posset subsistere non cementata etiam cum iustitia, illaque oppugnare titulo amicitiæ posterioris pace, & matrimonijs inter duos Reges eorumque Coronas adeo strictis, quorumque adeo interest publici boni atque quietis.

CAPVT XX.

An Hispani eodem tempore persuadeant Catholicis, quod summum eorum desiderium sit eis fauere, & malè velle hæreticis; his offerant pacem fauorabilibus conditionibus, vt deinde arma in illos vertant, ac demum vtrosque supprimant?

ITa Ratiocinator: nec sunt istæ ignotæ Ducibus artes, ita Drusus illiciens Germanos ad discordias, vt fracto Maroboduo vsque ad exitium insisteretur *Tac. 2.*

Ann. ita qui negant iura sibi nata, qui quidquid regibus lubuerit, ius & iustum aiunt, quibus ius in armis, qui omnia fortium virorum esse censent, vt Brennus, socijque Galli; denique id in summa fortuna æquius, quod validius, sua retinere priuatæ domus, de alienis certare regiam laudem esse, vt Tiridates; qui bellum vnum ex altero commentantur, non ex iure indicunt, non ex iustitia gerunt. *Latrunculorum & furium*, inquit Alexander Magnus apud Curtium *l.* 4. *illa solertia est quam præcipis mihi, quippe illorum votum vnicum est fallere:* & Liuius *l.* 42. *legati ex Græcia reuersi Q. Martius & A. Atilius nulla alia re magis gloriabantur, quam decepto per inducias & spem pacis Rege, quæ magna pars Senatus probabat, sed veteres moris antiqui memores nouam istam sapientiam improbabant.* At vero cur id censet de Hispanis? Vbi enim arma Hispana pro hæreticis aduersus Catholicos geruntur? nonne à Sueco, Protestantibus, ac Batauis hæresis vna cum Rebellione mixta inuehitur, ab Hispano Austriacisve propulsatur, à Francis protegitur armis, militibus, pecunijs? ipsa Geneua nonne iam pridem in protectionem suscepta à Francis; quæ caput est hæreseon, ac hæreticorum nutrix, Deo vt & Domino suo rebellis? Protestantes Germaniæ, tum in suis principijs, tum deinde cum inualuissent fœdere Smalcaldico à Francis toties adiuti? quæ vspiam pæne pro religione arma sunt foris mota, vbi Hispani ac Austriaci non fuerint in partibus Catholicorum, Franci cacodoxorum? opera testantur an non Francis ea conueniant quæ Hispanis affinguntur. ex operibus homines cognoscendos; qui simulatis vestibus vtuntur, docemur *Matth. c.* 7. Sed enim vero Legatus chimericus nuper latè asseruit, quam eodem tempore Franci diuersas personas agant, quam non pridem per eumdem Legatum inuitati sint Bataui alijque Protestantes ad nouam vnionem contra Domum Austriacam, & ipse Imperator ad noua fœdera quibus hæreticorum interitus curaretur, quam eodem tempore

Romæ

Romæ offerantur auxilia ad defensionem Ecclesiæ, & Bizantij, vt Turca Italiam, patrimoniumque S. Petri inuadat, Neapolim, Siciliam, Melitam occupet; aliquot milliones in suppetias præsentarint, & exercitum miserint hæreticis auxilijs mixtum, qui Vallem-Tellinam occuparit, in ipsam Italiam hæreticos præcones conduxerit; quod hinc cum Polono actum sit, vt cum Sueco pacem haberet, inde Moscus bellum ei inferret; hinc officium Christianissimi Regis præstari velint videri, inde cum omnibus fidei Orthodoxæ hostibus aduersus Ecclesiam fœdera contraxerint: Suecum excitarint, vt in Imperium Germanicum prorueret. qui nisi diuina manu, quæ in pariete Balthazaris damnationem scripsit, Iulianum sagitta confodit, in prælio ad Lipsiam commisso prostratus fuisset: iam Regiam Sedem, quam Augustæ Vindelicorum ponere cæperat, trans Alpes transtulisset, ac Romæ iam ille Attila forsan haberet. & nihilominus euulgent omnia hæc in rem Religionis Catholicæ fieri, quam mox stabilituri sint, cum omnes hæreticorum vires expenderint: quam hic videas alterum purpuratum Ecclesiæ Senatorem consilijs regnum omne sociorumque vires dirigentem, illic alterum itidem purpuratum exercitum ducentem, hunc in dextro cornu consistere, in sinistro ductorem hæreticarum copiarum, alternis hebdomadibus purpuratum ijsdem copijs imperare, alternis hæreticum Ducem: credetne posteritas? an nescit quispiam vulgatas à Mercurio Francico literas à Rege Franciæ & Cardinali Richelio 26. *Iul.* 1630. Sueco scriptas, & huius responsum 17. *Septemb.* 1630. quibus ex Pomerania inuitatus fuit, vt in Germaniam descenderet? (quod & hic Ratiocinator lubens negaret, & fœdera ad finem operis reijceret) & illo tamen eodem anno 13. Octob. est fœdus cum Imperatore initum, & à Rege Franciæ per suos iuratum, vbi *ar.* 1. contrarium promittitur.

Hispani autem Austriacique vero zelo non duplici

animo ſacra bella geſſerunt. *Sanè os bilingue deteſtatur Dominus. Prou.13. opera enim manuum eius veritas, & iudicium. Pſal.*100. ab eo illud Eccleſ. *c.2. Væ duplici corde, & labijs ſceleſtis, & manibus malè facientibus, & peccatori ingredienti terram duabus vijs.* ergo *emundate,* inquit D.Iacob *ep. can. manus peccatores, & corda duplicia purificate.* plura diximns in *Iudice l.1.c.31. l.4.c.12. ibid.c.10.l.3.c.16.* Ea ſibi dicta autumant Auſtriaci Principes, qui puro puto zelo arma Chriſtiana in hæreticos paganoſque mouent more maiorum; qui, atque imprimis Belgij Principes, Godefridi, Balduini, Principeſque conſanguinei Belgæ ſacra arma ad Terram ſanctam tulerunt: de quibus hic dicendi non eſt locus, Molanus *in militia ſacra Duc. Brabant.* alijque videri poſſunt, & nonnihil referimus inferius *l.3. c.vlt.* propriores Principes Auſtriacos hic recolamus. Maximilianus I. moriturus Nepotes Carolum & Ferdinandum monuit, vt religionem cum vitæ dominatuſque etiam periculo tuerentur, abominatus naſcentem tunc Lutheri factionem, anno 1492. Turcas in Auſtriacas ditiones irruentes, animas in perditionem trahentes, armis repreſſit: Carolus V. quanta cum Solimanno bis ad Viennam, deinde in Græcia, denique in Africa, contra hæreticos in Weſtphalia, Saxonia, Haſſia, ac alibi Proteſtantes bella geſſit? Ferdinādus I. Imperator aduerſus Turcas quos in Hungaria grauibus prælijs afflixit, Philippus II. in Anglia nuptijs Mariæ Religionem reſtituit, Melitam defendit, fœdere cum Pontifice, Venetiſque inito, fratre Ioanne Auſtriaco Duce ad ſinum Corinthiacum memorabili conflictu nauali ita fregit, vt nauali Turca hactenus bello ferè abſtineat: cum hæreticis in Belgio ad finem vitæ bellauit: cum bellum ſemel confectum ex cineribus reuixiſſet: quin & filio inter vltima monita præſcripſit, bellum nemini ſine iuſta cauſa conſilioque inferret: ſi inferre cogeretur, caueret, ne ſacræ diuino Numini ædes, aut innocentes damnum acciperent: eum

ſecutus

secutus est Albertus Pius, Isabella, Philippus III. & IV. cui etiam in bello Tellino, non nisi Religionis causa fuit. quid nunc dicam de Ferdinando II. Imp. qui tot nunc annos tam ardua atque periculosa in Germania bella gessit, Religionis causa? vbi Wandalorum veterum hæredem vidit *superexaltatum & eleuatum, sicut cedros Libani: transiuit, & ecce non erat. Psal.36.* longa esset narratio singulos persequi: vniuersim verum est, Hispanos Austriacosque Principes, vbique sacrorum bellorum Præsides esse, eam causam perpetuo zelo complecti. *id quod latius explicat Vernulæus in Apolog. Austriac. c. vlt.* quibus passim in partibus sint Franci, satis garriunt Mercurij: vt nihil hic sit opus referre: minus quippiam ad inuidiam (absit) quæ ille: *Gesta impiorum per Francos, & Francorum per impios.*

Quid nunc consectemur illa minuta, quæ conglomerat Ratiocinator, vt quæ debilia singula cum sint, iuncta Pigmæam aliquam turbam facere videantur? quæ & ipse Ratiocinator dicit dissimulanda fuisse, si non accessisset Treuirorum receptio, Electoris detentio. Igitur de cæteris minorum gentium causis, quæ ad belli iustitiam vel ipsi Ratiocinatori non sufficiunt, sed in comitatum datæ sunt tantum, adeoque Declaratio, vt inutiles fabulationes, præterijt, nec eas dumtaxat, sed & dissertationes, quas à *c.6.* hic excussimus, solam causam Treuirensem responso dignata, quodque ab alijs vulgatis pridem libellis plus satis etiam sint nihilominus solutæ, vt amplius agamus, non est operæpretium. Igitur nos ad summam rerum, finemque omni iusto bello propositum applicemus, pacem vtique exoptandam.

CAPVT XXI.

De assensu in pacem, sed generalem cum omnibus fœderatis.

RESumamus nunc ergo filum decretalis *nouit. X. de iudic.* ex ijs, quæ diximus, euidens est Regi Franciæ aduersus ea, quæ contra pacem Veruinianam gesta sunt, non competere legitimam exceptionem. Superest vt, quod ibidem Innocentius III. dicit suæ *esse potestatis, & debiti studium, vt rupta pacis fœdera reformentur*: vt tum in illam sententiam Innocentius scripsit, omnibus Prælatis per Franciam constitutis, & Alexander III. in Concilio Lateranensi omnibus Episcopis præcepit, vt *ad solum Deum & salutem populi habentes respectum, omni trepidatione seposita, ad pacem firmiter tenendam mutuum sibi consilium & auxilium præbeant, neque hoc alicuius amore vel odio prætermittant. quod si quis in hoc opere trepidus inuentus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.* alia id genus decreta plura citauimus *in Iud. l. 1. c. 26. l. 4. cap. 25.* Refert Ratiocinator Nuntios Suæ Sanctitatis in eam rem cum Rege Franciæ serio egisse, at Regem respondisse conciliari pacem non posse, nisi vniuersaliter simul cum omnibus confœderatis. Itane illi, quos Declaratio proximè dicit ad Regem accedere, persuadent? an aliter immissiones fiunt per angelos malos, vt ita circumueniatur Rex, vt non putet pacem componi posse, nisi simul cum omnibus colligatis? eos ego rogatos velim anne vero Parisijs ius non dicatur, nisi omnium ibi litigantium controuersiæ vna sententia finiantur? at bella lites sunt: illæ publicæ, hæ priuatæ. Quid porro nostri etiam sæculi moribus frequentius, quam vt æquæ inter duos Principes conditiones concipiantur, quibus illi arma poni iustum æquum existiment, ipsi

ipſi ſanè paciſcantur, pacemque componant. fœderatis porro deliberandi eaſdemque amplectendi ſpatium ſtipulentur, & ſi reiecerint auxilia deinceps ab ijs, aut contra eos, qui pacti fuerint, non præſtentur? fœderum inſtrumenta, eas clauſulas habent aſſiduas. ratio etiam ſuffragatur, vt ad aras tantum iuſtitiæ, boni ac æqui limites, fœdera ad auxilia aſtringant. Sic & inter Impp. Fredericum & Henricum filium, & ciuitates Italiæ omnino multas an. 1183. cuius eſt in libris iuris noſtri titulus *De pace conſtantiæ* pax ſimul coaluit. At vero qui conditionem impoſſibilem proponit, aut quæ eo accedit, ludificari videtur, quaſi verbis velit, quod re ipſa nolit. quoties meminit Ratiocinator Ianum fuiſſe clauſum, cum nullum Romanis ſupereſſet bellum? ſi Ratiocinator in ſenatu fuiſſet, nulla illo arbitro tot ſæculis fœdera Romanis fuiſſent. ſi conditio, quæ à voluntate Principum pendet, pro impoſſibili habetur: *l. apud Iulianum* 40. §. *conſtat D. de legat*. 1. quid dicemus de illa quæ tot Principes complectitur, tot Rebellium contra religionem & Principes legitimos confœderationes? quin & hæreticos omnes Principes, & Turcam, ſi verba generalia attendamus: nam & cum hoc Franci fœdus habent: aduerſus quos Cruciatæ olim expeditiones tot à Pontificibus curatæ. quid ſi Rex Franciæ fœdera in 20. annos cum Suecis, alijſque ad bellum Germanicum habet contracta? vel illis in occupata iniquè reſtituendis, quos Canones vt *cap*. 3. *l*. 3. vidimus, ex proprijs eliminari volunt, de hæreticis ſtabiliendis? cum hæreſim, notoriam Principum Regumque impedimentum eſſe Eccleſia decreuerit. *c. venerabilem de elect. Azor. Inſtit. Moral. p*. 2. *l*. 11. *c*. 2. *q*. 2.

At vero, quomodo ille in rebus perplexis dicebat, *Fata viam inuenient*; ita nos Deo fidere æquum eſt, qui in rebus intricatiſſimis facilem exitum præſtare poteſt. & Vicarij ſui operam interuentricem ea felicitate donare. neque vero deſperare nos oporteret, ſi in cor ad-

 mit-

mitteremus illud Zachariæ c.8. *veritatem tantum, & pacem diligite.* & *Ecclesiastici* 5. *prosequatur te verbum pacis, & iustitia:* si eo verè spectarent cogitationes nostræ, vt pacem cum veritatę, iustitiaque promoueremus. vbi illa est, hæc facilè sequitur; amicæ sunt, germanæ sunt, *iustitia & pax osculatæ sunt. Psal.* 84. Iustitia id complectitur quod Christus proponit, *Matth.* 22. *reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* promoueatur cultus diuinus, vera atque orthodoxa fides, restituantur suis vsibus Catholicæ Ecclesiæ, reddita sint quæ sunt Dei Deo: Imperatori autem ac Regibus restituantur prouinciæ, ciuitates, fidelitas, *reddita fuerint quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ sunt Regis Regi.*

Quod si qui erunt à quibus ea iustitia reijcietur, ac veritas non diligatur, quid mirum si pax penes illos nolit hospitari? quod si reijcientes fouentur ab ijs, qui non ea de causa gladium portant, sed Dei ministri sunt; vindices in iram eis, qui malè agunt, in hoc ipsum seruientes: si in contrarium iuuant eos, qui nolunt reddere omnibus debita: *cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem; cui honorem, honorem, iuxta D. Paul. ad Rom. c.*13. quid mirum non coalescere pacem sine specie vlla iustitiæ Deo debitæ, & Regibus? *Pax multa,* inquit Dauid, *Psal.* 118. sed *diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum.* At vero quo iure Ratiocinator eam gentem, quæ non aliud cupit, quam iustitiam, quæ Deo, quæ Regi debetur, quam diu illa negatur dicit pacem nolle? quasi is ex ijs esset, qui dicere possunt, *cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus. Psal.* 119. falsi erant illi Prophetæ qui *dixerunt pax, pax; & non erat. Ierem. c.6.* non illa est, cum agitur de illis gentibus de quibus dixit Dominus. 1. *Esdræ c.* 9. non *quæratis pacem illorum.* non est pax cum alterum quis bonis spoliat, domo eijcit, & pacem offert, domum & bona non offert: non est illa pax Dei, non est iustitiæ, non est ab illo cuius ea vox, *pacem meam do vobis, non*

quo-

quomodo mundus dat. Ioan. 14. quod si talem pacem omnes intenderent, quæ cultum Dei, religionem & iustitiam includit, sperare optimè iuberemur ex monito D. Pauli: *pacem habete, & Deus pacis, & dilectionis erit vobiscum. 3.Cor. c. vlt.* Eam sanè sperabimus cum Regij Consiliarij salutem publicam priuatamque Regis, qui proximi ad eum accedunt, præferent fœderationibus, quæ perniciem Ecclesiæ ac reipublicæ Christianæ siue directè, siue indirectè, siue per se, siue per accidens causantur, aut secum vehunt: quando Regi persuadebunt, vt nisi huiusmodi fœderati pacem, quæ rationis præscripta habet, iustitiamque complectitur, admittere velint, quamuis sæcularem vtilitatem spectare videantur, renunciare fœderibus & iniustitiæ reis, iam palam confessis, repudium mittere, (vt *Psal.* 2. *dirumpamus vincula eorum*) exaudireque illud Christi, *Matth.* 18. *si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscide eum, & proijce abs te, bonum tibi est ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum.* quod Ieronymus *in Comment. in Matth. l.* 3. explicat, si inquit, *est quis tibi ita coniunctus, vt manus, pes, oculus, & est vtilis atque solicitus, & acutus ad perspiciendum, & propter dissonantiam morum te pertrahit in gehennam, melius est, vt & propinquitate ipsius & emolumentis carnalibus careas, quam dum vis lucri facere cognatos & necessarios, causas habeas ruinarum.*

CAPVT XXII.

Pax Pragensis xxx. Maij CIↃ. IↃC. XXXV. *vt à calumnijs vindicanda sit, & vt manu ducat ad pacem vniuersalem.*

VNiuersalem hanc Imperio dedit Ferdinandus II. atque omnibus Imperij membris, paucis in specialem causam seruatis, exteris Regibus & Principibus seiunctim

obtulit omnem amicitiam. neque enim mores Imperij hactenus tulerunt, vt vasalli Imperij & exteri Reges eodem tractatu & quasi gradu reciperentur. vt declarauit iterum nuper Imperator. cuius vota si alij tam iuuare conarentur, quam euertere: fieri poterat vniuersalis Europæ. nam cætera, quæ in illa sunt, dissidia magna ferè ex parte ex his pendent, aut à Francis sunt profecta: nam quoad bellum quod Hispano atque Belgis indixere ipsi, si rationi locum dare volent, facilè bello aufe-rent: vt in alios reijcere non debeant, quod ipsi cauere possunt soli, resumant modo hinc pacem Veruinianam, inde nuperam Ratisbonensem; pacta, conuenta, atque iurata obseruent. Propositum sanè Ferdinandi fuit sanctissimum, quod ipsemet etiam luculenter explicuit programmate de commodis & vtilitatibus pacis Pragensis edito *Bada* 8. *Iunij* 1635. tametsi non quidquid optauit per eandem pacem dare potuit. quamuis etiam nec defuerint, qui piam eius intentionem non probè interpretentur: ij scilicet, quibus omne id displicet, quod Austriacis placet: quidquid moliuntur boni. inter quos ad primas tendit Iustus Asterius, qui nuper edidit Deplorationem Pacis Germanicæ, siue dissertationem de pace Pragensi, *tam infaustè*, inquit, *quam iniustè inita Pragæ Bohemorum* 30. *Maij* 1635. *in qua*, in eodem frontispicio, inquit, *artes & technæ Austriacorum, vecordia Saxonum, pericula Protestantium, & æquitas belli à Francis & Suecis iure prolati euidentissimè ostenditur*, scilicet euidentissimè, vt à luce lucus dictus est. Itane ergo pietas Austriacorum in artes & technas ab huiusmodi animis & calamis transuertitur? amor Saxonis in patriam, securitas Protestantibus oblata aduersarijs vocabulis denigratur? belli à Francis & Suecis illati iniustitia æquitatis fuco depingitur? Ferdinandus ipse, eodem programmate nihilominus excusat, quod non quidquid optare possint aliqui ea pace obtentum fuerit. eius verba ita ipse refert Asterius *p*.48. *Si tractatione Pragensi bono status*

&

& religionis alicui forsan non satis consultum videatur, eius rei causam non sibi & socijs, sed Regi Christianissimo esse attribuendam: qui licet vulgo filius Ecclesiæ prmogenitus audire velit, non tamen modo non erubuerit, initio belli istius amicitiam hæreticorum ambire, externum Suecorum Regem ad suppetias euocare, cum eo solemne fœdus sancire, vires vtrorumque coniunctas alere, ac firmare, & proprio motu, sine vlla causa, contra fidem datam, prouincias Imperij inuadere, sed etiamnum quotidie conetur principes statusque ab Imperatore auulsos contra ipsum incitare, imo quod postquam per victoriam Nordlingensem plurimi partibus suis accesserint, ipse armata manu vrbes in potestatem suam redactas occupauerit, ex ijs præsidia Catholicorum eiecerit, hæreticorum restituerit, vt quantum in se sit progressum pacis & religionis Catholicæ in Imperio prohibere tentet: adeo etiam vt Duci Saxoniæ promittere ausus fuerit, si à partibus suis stare vellet, se ipsi non modo meliores pacis conditiones procuraturum, sed etiam manibus & pedibus allaboraturum, vt hæresis Lutheranorum cum reliquis sectis in regno Bohemiæ, eique vnitis prouincijs publicè stabiliretur. Igitur Imperator, quantum æqui bonique potuit necessitati extorquere, vniuersali hac pace concessit Imperio. Hispaniarum porro Rex nullum indixit, sed à Francis indictum gerit bellum: per illos igitur solos stat, quo minus pax vniuersalis, quæ Imperio data est, & ibi obtineat, & ad Europam prorogetur vniuersam. Id quo minus fiat etiam laborat hic Asterius, minime Iustus; prolatique vlterius in contrarium à Frãcis & Suecis belli buccinat æquitatem. In Deploratione ergo sua dissuasoria quinque facit capita nullitatum, quas vocat, pacis Pragensis. 1. ex parte Imperatoris. 2. ex parte Saxonis. 3. ex parte Protestantium. 4. ex parte Suecorum. 5. ex parte Francorum. Nullitatum, inquam. at vero belli, pacis, fœderumque ius, quod sæpius diximus, iuris est gentium: nullæ sunt ab eo præscriptæ nullitates; si modo liber adsit consen-

sus

sus eorum, qui paciscuntur, atque in sua sint potestate, non iuris alieni. Sed supra omnia malè Asterium habet, quod *Principes*, inquit, *p.2. exteri fuerunt exclusi.* quid ni? quid enim ad illos pertinet rei alienæ se immiscere? *l. culpa D. de reg. iur.* quod in possessionibus alienis, etiam vacuis, tentare, Iustinianus, interpretatur prædari. *l. cum quærebatur C. vnde vi,* quid ergo ad Principes exteros de rebus Imperij sciscere, statuere, pacisci? Iure igitur exclusi sunt. Romani sanè cum Pyrrho de pace aut fœdere agere, tractare, audire noluerunt, nisi prius Italia excederet, atque arma inde secum auferret, tum porro se, si quid è publica re proponeret auscultaturos. Optimè ergo Imperator à pactione exteros exclusit, donec Imperio excedant, atque arma efferant. quasi vero existimaret Asterius Franciæ Reges cum rebellibus suis paciscentes, & toties Ludouicum XIII. non ante pacem inijsse, quam socios, aut quos auxilia credidissent præstitisse, interpellassent. *Non hic ex pace solatium, sed bellum indicitur*, inquit *p.2.* quid in exteris, ijsque qui pacem sanctam auersentur, & aduersentur? *fœciales responderunt Ætolos*, inquit Liuius *dec.4.l.6. vltro sibi bellum indixisse, cum Demetriadem sociorum vrbem per vim occupassent, Chalcidem terra marique oppugnatum issent, Regem Antiochum in Europam ad bellum populo Romano inferendum traduxissent.* quid ergo queritur Asterius de indicto bello cum ipsi Franci bellum sibi indixerint, ciuitates, castra, prouincias Imperij occupando? Regem Sueciæ ad bellum Imperio inferendum euocando? Hos excludere, est pacem firmare: omnis interitus est à contrario: sui ergo conseruatio est aduersantium necessaria depulsio. neque porro noua est eiusmodi pactio, inserta inuenitur etiam Paci Constantiæ, quæ libris iuris nostri attexitur: *tit. de pac. Constant. §. sententiæ versic. si qua vero ciuitatum ea, quæ in conuentione pacis ex parte nostra statuta sunt, non obseruauerit, cæteræ ciuitates eam ad id obseruandum bona fide compellent.* quare nec vlterius exteri

teri

teri Principes fœdere exclusi sunt: imo disertè Imperator protestatur cum omnibus colere velle se amicitiam, qui Imperij tranquillitatem nolint turbatam: quid iure amplius exigat Iustus?

Igitur paucis videamus neglectis vbique maledicentiæ phaleris, vnde accersat causas nullitatum. nam plenius excutere alterius est operæ, & ab instituto nostro alienum. Citat has ex parte Imperatoris: quod tractatio de bonis Ecclesiasticis excedat potestatem Cæsaream: quod pax Pragensis fundata sit in transactione Passauiensi, quæ nullius apud Austriacos sit momenti: quod ipsi Imperatores fateantur sui iuris non esse quidquam in negotio religionis statuere: ideoque eiusmodi pactis cum hæreticis sese obligatos non esse: denique quia ipsa tractatio Pragensis Imperatori, & Catholicis perquam sit ignominiosa. Verum si quid in his Jmperatores aut Principes Christiani ideo minus possunt, quia religione impediuntur, non id lædit plenitudinem potestatis. ea dicimur posse quæ iure possumus. Non minus habent Principes Christiani in subditos ius vitæ & necis, quam Turcæ: at hi pro lubitu, illi pro ratione iustitiæ duntaxat vtuntur. sic itidem Principes Christiani mahometismum, Turcismum, Atheismum præscribere subditis non possunt, vt faciunt pagani. plenitudo potestatis, nisi comitem habeat plenitudinem iustitiæ, vis est, non potestas. *forte est vinum, fortior est Rex. fortiores sunt mulieres, super omnia autem vincit veritas* 3. *Esdra* 3. *Non enim*, inquit D. Paulus, 2. *Cor.* 13. *possumus aliquid contra veritatem*. Hæc ergo impedimento est Principibus Christianis, ne transiliant terminos, quos posuit Christus, summa veritas: is Petro & Apostolis, non Regibus dixit: *ite, prædicate, pasce oues meas; quæcumque, solueritis super terram, erunt soluta & in cælis.* ab ea Veritate in Christianis Principibus, in spiritualibus defectus potestatis profluit. Id autem ad ea, quæ opposita sunt, pertinet, vt ratum ac stabile censeatur quod Jmperator alij-

ve

ve ſupremi Principes Chriſtiani pacis ergo atque neceſſitate compulſi tolerandum decreuerint. Hoc ipſi Theologi, quos citat Aſterius *p.8.9.* aſſerunt: nec ij tantum, quos nouo ille epitheto vocat Auſtriacos, ſed & cæteri orthodoxi. nec vero ipſe Pontifex, ne hinc videatur poteſtatis defectus proficiſci, quo collimat Aſterius, aliud, quam neceſſitas poſtulat, poſſet permittere: quia religione atque diuino iure impediretur. ſi aliter cenſeant Francici Theologi, eos producat Aſterius: ac ſimul rationes edat, cur Franciæ Reges edictis, quæ vocarunt Pacificationis, & nominatim *dato apud Nannetenſes* 1599 alijſque prioribus, ac poſterioribus etiam Ludouicus XIII. talia ſtatuere, tolerare, decernere, eoque modo quo hic Jmperator magis, quam hic ipſe, potuerint; aut fateatur ſe ea ipſa Deploratione, quam Ludouico XIII. dedicat, ſuam illi impotentiam exprobrare. Igitur ad obiecta ab Aſterio: vno collyrio omnia medicabimur. vtique ad Principes ſæculares Catholicos pacata rep. non ſpectare de religione ſciſcere, bona Eccleſiarum pro lubitu hæreticis donare, hæreticis citra iuſtam cauſam immunitatem atque impunitatem dare: cæterum, cum eo res deductæ ſunt, vt non legibus niſi armatis ſit diſputandum, neceſſitas ſumma tum lex eſt: quod ea iubet, à lege alia exemptum eſt: ea ſtatuente Tractatio olim Paſſauienſis, & hæc de qua agimus Pacificatio Pragenſis, ex ſalute publica propoſita eſt: quando Jmperatoribus ſatius viſum tolerare hæreſim, & bona Eccleſiæ quædam occupata omittere: quam dum ea armis vindicantur, de republica tota periclitari, ipſamque Catholicam perdere. ex reſponſione Domini ad ſeruos, *Matth.c.13. vis, imus, & colligimus ea?* (zizania) *& ait non; ne fortè colligentes zizania, eradicetis ſimul cum eis & triticum: ſinite vtraque creſcere vſque ad meſſem.* viden', vt ne triticum in periculum incidat, vetari ne zizania colligantur, iuberi vt tolerentur etiam creſcere vſque ad meſſem? Equidem commodè de rebus dubijs,

qui

qui extra teli iactum sunt, philosophantur, sed qui naufragium passi vix tabulam vnam nancisci possunt, qua ad litus emergant, ex vero rectius æstimare possunt, quanti eiusmodi in periculo sit salus. Ita sanè regnorum arcana ignorantibus, de rebus huiusmodi disputare, est facile: sed ex vero statuere non est nisi eorum Principum, qui vires suas & hostium norunt: quid valeant humeri, quid ferre recusent: illi soli discernere ex vero possunt, an, quid, aut quantum furori dandum, tempestatiue cedendum sit; ne tota reipublicæ religionisve nauis omnino naufragetur, quod perniciosius sit quam hæreses non ad tempus tantum tolerare, sed etiam sinere crescere vsque ad messem. huius rei, armorumque iuditium ad Jmperatorem spectat. dummodo, si arma ponenda, si pacem ineundam statuat, bona fide præstet quantum potest seruandæ religioni, hæresi exterminandæ. nec aliud exigit Concilium Lateranense Oecumenicum *in c. excommunicamus* §. *moueantur X. de hæret.* adeoque tum pacta, conuenta cum hæreticis omnino sunt seruanda. *vt diximus in Iud. lib.4.c.4. num.4.c.10. 11.num.2.in fin.lib.3.c.vlt.n.39.& c.16.* quæ porro aliter dicuntur, extra causam huiusmodi necessitatis accipienda sunt. qualia hic locus singulatim non permittit excutere. vnum tantum vacat monere, quod Asterius *p.12.* citat bullam Pij IV. reuocatoriam omnium indultorum in præiuditium Concilij Tridentini, *datam 13. Kal. Martij* 1565. & quasi ex illa alio charactere hæc verba; *pacta, conuenta, statuta omnia in his in quibus decretis Concilij contrariantur, ipso iure reuocata, cassata, & annullata, ac ad ipsius Concilij terminos atque limites redacta sunt, & esse censentur.* fidei hic suæ obliuiscitur Asterius: nam bulla ipsa de pactis, conuentis nullam facit omnino mentionem, sed tantum, *priuilegia*, inquit, *exemtiones, immunitates, facultates, dispensationes, conseruatoria, indulta, confessionalia, mare magnum, & alia gratiæ in his omnibus*, &c. Sed neque Concilium Tridentinum necessaria-

cessaria huiusmodi pacta vspiam improbauit, imo salui conductus dati hæreticis, vt ad Concilium venirent, Concilio inserti, quam religiosè seruandam fidem addicunt! Enimuero edictum Jmperatoris 6. *Martij* 1629. promulgatum super restitutione bonorum Ecclesiasticorum, tractatum Passauiensem stabilit, bonorumque Ecclesiasticorum per illum omissorum, aliasque super his declarationes ex illo nascentes: & tamen Vrbanus VIII. applaudente S. Consistorio, edictum illud iucundum sibi ait fuisse, & à Consistorio plausus datos, & optatas pro præmio victorias, & declarationibus ipsis benedixit Breui ad Jmperatorem dato 5. *Maij* 1629. non id vtique facturus, nisi ex ijs, quas diximus, necessitatis circumstantijs, Jmperatoribus de bonis Ecclesiasticis omittendis, hæresive toleranda liceret transigere: quæ adeoque pacta seruanda essent, atque ita tractatio Passauiensis, & nunc Pragensis: quæ ex lege necessitatis est descripta, quam Asterius *p.*15. & Jmperatori & Catholicis vocat ignominiosam: vt sanè foret si ex lubitu esset composita, quare rectius Gaspar Scioppius *in Astro inextincto in præfat. in templo*, inquit, *pacis ictum fœdus, in se fœdum, pulchrum necessitate.* quæ si quid affricare Jmperatori posse videtur Asterio, quid censet de ijs qui ingessere necessitatem? eo tractatu Scioppius Jmperatori potestatem vindicat statuendi eo edicto de bonis Ecclesiasticis restituendis, ac denique mox *ad finem Astri* subiungit exemplum d. Breuis Vrbani VIII. quod, quia Asterium in hac omnino controuersia confundat, lubet hic verbotenus subiungere, *Vrbanus Papa VIII.*

Charissime in Christo fili noster salutem & Apostolicam benedictionem. Frequentia præbes & Principibus exempla virtutum & Ecclesiæ argumenta consolationis. inter gaudia, quorum ferax hoc tempore nobis fuit Germania, mira quidem iucunditate animum nostrum repleuit nuperum maiestatis Tuæ edictum, quo iubentur sectarij veterem possessionem dimittere Ecclesiasticorum bonorum Ordini

sacer-

sacerdotali, & in quo continentur aliqua declarationes (quibus benedicimus) quarum vi amouentur obstacula, quæ Catholicæ religionis instaurationem hactenus retardarunt. Hæc in Consistorio secreto à nobis relata libenter audita fuerunt, & meriti plausus Tuæ pietati dati sunt ab Apostolico senatu, cupiente tam piæ liberalitatis præmia esse victorias. Hinc nouerit hæresis portas inferi non præualere aduersus Ecclesiam, quàm adeo feliciter propugnant legiones Angelorum, & arma Austriacæ potentiæ. Quam vero arctè Pontificis animum tibi obstrinxeris, venerabilis Archiepiscopus Thessalonicensis Nuncius noster luculentius declarabit Maiestati Tuæ, cui hanc laudum accessionem gratulamur, atque Apostolicam benedictionem amantissimè impartimur. Datum Romæ apud S. Mariam Maiorem sub annulo piscatoris die 5. Maij M. DC. XXIX. *anno Pontificatus nostri sexto.*

Post hæc gradum facit Asterius ad secundam, quam prætendit, nullitatem ex parte Saxonis. quod ipse Protestantium Princeps suas suorumque vires pessumdet: quod tractatio communis eius potestatem excedat: quod ea socijs damnosa sit & insidiosa: quod ex immani ingratitudine & horrenda proditione emanet. His de rebus dissertando in Ducem plaustra conglomerat iniuriarum, infamiæ, perfidiæ, periurij, proditionis, &c. immemor legis diuinæ, *Principi populi non maledices. Exod. c.22.* sed & cum Ducem rebellionis insimulat his etiam verbis. *p.18.19. tot Ordines suarum partium vnius eiusdemque causæ & rebellionis complices ab amnestia turpiter excludi passus est, & alibi passim,* non meminit Asterius quarum denique rerum sit societas? vt prodere socios, aut deserere censeri quis iure possit? *Si maleficij,* inquit Vlpianus, *societas coita sit, constat nullam esse societatem, generaliter enim traditur rerum inhonestarum, nullam esse societatem l.57. D. pro socio, consonat l.52. in fin. l.53. 54. 55. 56.* Non nescit Asterius nullam delictorum perpetrandorum, continuandorumque posse esse

socie-

ſocietatem, aut vinculum: non eſſe obligatorium contra bonos mores præſtitum etiam iuramentum, quis ergo poſſit eſſe nexus continuandæ rebellionis, quem hic velit Aſterius eſſe cum Proteſtantibus, Suecis, & Francis? Iure liquet omnem armorum ſocietatem, ſupremi Principis iniuſſu, crimen continere maieſtatis, etiam pluribus Frederici Jmp. conſtitutionibus voluminibus iuris inſertis eſſe damnatam: etiam Bullæ Aureæ Caroli IV. §. *deteſtanda* §. *quoties inſuper* §. *eis quoque* alijſque poſteriorum Impp. *quas alibi citauimus.* quæ eadem Bulla illius leges non ſeruantes *voce electionis, loco, & dignitate careant*, inquit §. *ſi quis autem Princeps.* eos qui Dominos ſuos inuadunt, feuda & beneficia ſua eo ipſo amittere declarat, §. *in pleriſque.* quæ Bulla ab Aſterio pluries citatur aduerſus Jmperatorem quidem perperam, quia etſi edictum, & lex ſit perpetua, ſubditos ſtringens; tamen ipſe hic legiſlator legibus ſolutus eſt, tametſi ſemper ſucceſſor priuilegia & conſuetudines bis confirmet, ſemel vt Rex Romanorum, deinde vt Jmperator ibid. legem illam eſſe, & edictum, non contractum, ipſum proëmium, totuſque textus declarat. Porro etiam in contractibus iuſtis licitum eſt cuilibet rem ſuam ſeparatim agere, ſocietati renunciare, cum lubet. §. *manet Inſtit. de ſoc.* vt nec pactum æternæ valeat. *l.* 70. *D. pro ſoc.* ſcilicet quiſque rei ſuæ moderator eſt, & arbiter. quinimo plures vnius debitoris creditores reliquorum cauſæ poſſunt præiudicare. *l.* 7. *in fin.* 8. 9. 10. *D. de pact.* conuenire quidem eos congruit; ſed ſi qua iuſta cauſa minus id factum fuerit, præſentes etiam abſentium cauſam trahunt. *d, l.* 10. at hic coire proceres, ritu ſolemni comitia haberi, per Suecos, aliosque non poterant: quod præfatur tractatus, & *ſub finem* eum modum pro exemplo non futurum addicit: ſed neque eum tractatum pro lege futurum: niſi poſtquam ab omnibus Jmperij proceribus, aut maiori ſaltem parte ratus fuerit habitus. & vero *d. l.* 8. cum etiam pares ſunt numero

cre-

creditores, eorum qui præcellunt dignitate, habendam rationem declarat: at hic Principem Protestantium agnoscit Asterius Ducem Saxoniæ, assensere eidem Brandenburgici, Pomerani, Megalopolitani, Lunenburgici, Lauvvenburgici Principes, ac Ciuitates passim dignissimæ: vt nihil dicamus de Catholicis, de Prælatis, monasterijs, ordinibus; quibus ex nupero edicto de bonorũ restitutione ius iam quæsitum erat redhibendorum antiquorum Ecclesiæ patrimoniorum, post Passauiensem tractatum ab alijs occupatorum, qui non de lege hac queruntur iam, sed de necessitate. Sed in Catholicorum causa Asterius pisce magis est mutus: non colligit cum his, sed dispergit.

Et vero quid pro socijs stipulari debuit potuitve Saxo quam communes, quas ipse pateretur, leges? *nec enim*, inquit Asterius *p. 18. ex tractatione Pragensi vel dignitas eius adaucta, vel ditio eius honestè amplificata:* rem ergo suam non egit, sed communem. *omnia quæ vultis vt faciant vobis homines, hæc eadem & vos facite illis. Matth. 7.* quæ potest esse iniquitas si sponte quis eodem iure vtatur, quod in alterum statuit? quæ autem populi Germanici hac de re sit opinio, non tantum ex ratihabitione mox vbique ferè secuta, sed & nuper apparuit maximè cum post pugnam Hauelbergensem Suecica passim vexilla circumferrentur, & ex oppidis castrisque non aliud responsum daretur, quam Pace Pragensi res suas esse compositas: ei se Imperatorique adhærere ingrata esse auxilia, quæ aduersus communem pacem prætenderentur.

Nunc vero quod spectat ad exclusos ab amnestia, refert tractatus laborasse admodum Ducem, vt generatim omnibus esset communis: sed & refert, quomodo non omnium causa fuerit communis: non imprimis Palatini, qui non contentus possessionibus auitis, etiam Jmperatorias inuaserat: non illorum, qui iterum iterumque in gratiam recepti, tertio etiam facti sunt perduelles,

duelles. ſed tamen addicit tractatus, ſi ceruicem inclinauerint, benignitatem Jmperatoriam experturos. Rationes ſingulares ſunt Palatini, quod ob expenſas belli partim hæreditarias ditiones oppignorauerit Jmperator, partim quod etiam Luſatiam perpetuo feudi beneficio Saxoni conceſſerit, partim immenſum æs alienum Jmperator contraxerit apud amicos principes, vt aliter atque aliter cum his atque illis fuerit negotium tranſigendum. Neque in fœderibus id eſſe inſolens, docent hiſtoriæ: non iniquum; Pax Conſtantiæ: quæ pro iure libris feudorum ſubiuncta eſt. *tit. de pac. Conſt.* §. *præſcriptam.* Denique gratiam facere Jmperatoriæ liberalitatis eſt: at ſuæ quiſque liberalitati, quem vult, modum ponit. vt diuerſimodum tota illa pax Conſtantiæ. ſumma rerum eſt rediiſſe cum Jmperatore in gratiam: quidquid peccatum fuerit, clementer abolitum: quidquid pænæ contractum, remiſſum: quæſtionem, quæcumque de maieſtate læſa moueri poterat, ſilere iuſſam: quidquid offenſæ fuit, perpetua obliuione eſſe damnatum: denique Germanica fide addictum, quod omnes exinde Jmperator benignè, omnes Jmperatorem reuerenter ſint habituri: vt proinde nullis aliis viribus opus ſit, quam aduerſus communis pacis hoſtes. vbi Aſterius inſigniter ſecum ipſe pugnat, dum hic queritur Saxonem ſuas ſuorumque vires peſſumdare, & mox nimiam ei ex futuro exercitu Jmperiali partem attribui.

Tertiam exinde Aſterius commentatur nullitatem ex parte Proteſtantium: quod à Saxone incitati bellum Jmperatori mouerint, quod pace Pragenſi ad nouum bellum cogantur, quod Bohemia Auſtriacis fiat hæreditaria, Sileſia priuilegiis minuatur; Luſatia à corpore Bohemico diſtrahatur, electoratus Palatino auferatur, in Bauarum transferatur; cui nullum ius ſit ex antiquo. Habemus hic iterum fatentem Aſterium, quod Proteſtantes Jmperatori bellum intulerunt: quid porro refert an ſua ſponte, an quo ſuaſore? quæcumque vllibi gentium

nium de maiestate sunt leges, indistinctè reos maiestatis habent, qui aduersus Principem suum arma mouerint. & quia Asterius Deplorationem suam consecrat Regi Franciæ, meminisse debebat, quid ea de re Franciæ leges censeant, vetant arma sumi iniussu regio, aut homines in vllam armorum causam cogi, aut coire: *Ord. Car. VIII. an.* 1483. *Francis. I.* 1532. 1539. 1546. *Franc. II.* 1560. *Car.* 9. 1564. 1566. sub pœna læsæ maiestatis, Reipublicæque turbatæ. vetant omnem tractatum machinationemque contra Regem, ac remp. sub eadem pœna. *Ord. Ludouic. XII.* 1477. omnem associationem, intelligentiam, participationem, ligam offensiuam aut defensiuam cum Principibus, Potentatibus, Rebusp. Communitatibus, in aut extra regnum, directè aut indirectè, per se aut per interpositas personas, armatorum conscriptionem sine regio permissu, sub pœna reatus maiestatis. *Ord. Henr. III. in Conuentu Blesensi.* quæ porro illa est iustitia, quæ quod domi sacrosanctum facit, foris profanat? & porro gloriatur Cassanus, vt alibi eum citauimus non alia re magis quam fiscali vindicta domanium Francicum esse adauctum: id si æquum est in Gallia, qua iustitiæ mutatione iniquum sit in Germania? Igitur Bohemi, qui bellum Jmperatori mouerunt, ipso facto, ipso iure, omnibus ditionibus, feudis, priuilegijs, iuribus exciderunt: meritoque toties rebelles priuilegio electionis regiæ exuti, in ditionem hæreditariam Austriacis cessere: merito per quæ peccauerunt per hæc eadem puniuntur: merito priuilegium, quo tam enormiter abusi sunt; amiserunt. vt sicut superbum est socijs subditisve nihil demeritis illud Pompeianum ad Mamertinos: *non cessabitis nobis gladio accinctis leges, & priuilegia prædicare*? ita sanè in reis maiestatis ex rigore iustitiæ æquissimum. Silesij etiam prærogatiuis minuti, quibus aduersus Regem, aduersus Rempublicam pugnauerant. quod idem in Lusatijs obtineat, vt de antiquis priuilegijs queri non possint, quibus Bohemico

corpori in perpetuum erant coniuncti. Vt omittamus necessitatem, quæ huiusmodi distractiones sustinet, *vt amplè diximus lib. 2.* quodque non alienati sint simpliciter, sed sub nexu feudali, vt perpetuo Saxoniæ Dux beneficij iure in defensionem Regni Bohemiæ suas vires conferre teneatur, nec minus Luzatios sit Rex Bohemiæ defensurus. Electoratum porro in alium transferri ex delicto, res nec noua est, nec sine exemplo: patrum memoria, Joannes Fredericus Saxoniæ Dux vidit ipse captiuus Augustæ in foro vinario à Carolo V. in Mauritium Saxonem sibi ablatum electoratum conferri. siquidem in reuersis ad fiscum (bona autem reorum maiestatis ipso iure reuertuntur) iure liberum est Principi arbitrium. quod etiam per Bullam Auream, vt vult Asterius, non est restrictum. & licet id verba sonarent, vt nihil huiusmodi proponunt, tamen directiua tantum essent Jmperatoris, non obstrictiua. quoniam Bulla Aurea, vt supra docuimus, edictum atque lex est, non contractus, Princeps autem legibus solutus est. quod eo minus odiosum hic esse debet, quod Bauari & Palatini agnati sint, ex eadem familia, cuius vtriusque stirpi electoratus competierit, & variante magis fortuna, quam iure, apud Palatinos maximè consederit. quamquam etiam gratia Jmperatoria fortè modum inueniet, quo Palatino, vbi Jmperatori conciliabitur, nihil decesserit. cuius causam hic amplè perorat Asterius, sed nimis iam sæpè refutatam. vt proinde etiam Asterius deflectat ad causam liberorum; culpam contendat *vnius ex hæredibus feudi: cæteris non præiudicare lib. 2. de feud. tit. 78. & factum fratris fratri in feudo non nocere tit. 93. imo si vasallus culpam adeo enormem commiserit, vt & ipsi descendentes eius feudo priuari debeant, agnatos tamen in quarto gradu ad beneficij possessionem esse reuocandos. lib. 2. tit. 26.* his quidem iuris locis pro agnatis non pro liberis & descendentibus Palatini pugnat Asterius, cui ab eis eo nomine gratiæ non agentur: sed &

memi-

meminisse debebat Asterius regulæ communis feudalis, ita distinguentis, vt si vasallus in dominum peccauerit, ad ipsum feudum reuertatur: sin vero ex alijs causis feudum amittatur, quamuis ob crimen puta paricidij, aut proditionis aduersus extraneum commissum, non ad Dominum sed ad agnatos hoc casu feudum pertineat. *eam tradit Gudelin. de feud. p. 5. c. 4. probatque ex lib. 1. feud. tit. 5. l. 2. l. 24. §. denique l. 37. in princ.* & Bulla aurea Carolo IV. quam Asterius pro se libenter citat, *in §. quoties* in reis maiestatis filios disertè excludit, fisco omnia bona defert: & §. sequens agit de electoratibus, & magnis feudis non diuidendis, sed primogenito cessuris. quod Asterius non proba fide trahit extra casum successionis, perinde ac si bona ad fiscum iam deuoluta eodem deberent deferri, cum §. præcedens excludat primogenitum omnesque alios, & in deuolutis ad fiscum iam sit liberum Domini arbitrium. eundemque vsum esse Jmperij in eiusdem Joannis Fred. Saxonis posteris alijsque pridem constat. quinimo dum suam Dissertationem sacrat Regi Franciæ, meminisse iterum debebat Asterius legum Francicarum, quas supra citauimus, vt non tantum ipsi maiestatis læsæ rei, sed & filij, posteri, agnati bonis omnibus excidant, quæ erant reorum; feudalia licet, & ex prouidentia maiorum profecta: quin & priuatis fideicommissorum legibus subiecta, *Ord. Franc. I.* 1539. cui etiam similis est constitutio Sixti V. *contra bannitos.* an probat ergo Asterius in Francis hæc, in Germanis improbat? an etiam Franciæ Regi, cui improbationem dicat, Franciæ suæ leges exprobrat? vt sanè causæ hæ non iure aliquo defendi iam possint, sed pulsandæ tantum sint fores Clementiæ Jmperialis.

Quod attinet porro nunc quod pace Pragensi Protestantes cogantur ad nouum bellum, quam habet iniquitatem? vtique vt arma sumant aduersus eos, qui iam communem Imperio pacem esse nolint? cur ditiones,

feuda, bona possident ab Jmperio, si non vt Jmperium tueantur? beneficium datur propter officium. cur Jmperij membra esse velint, si ad corpus tutandum auxilia nolint conferre? neque ad aliud porro bellum pace Pragensi vocantur, quam sine quo nec ipsi salui, nec tuti esse possint.

Progreditur tandem Asterius ad Suecorum nullitatem. quorum comperta iam militiæ politiæque crimina in bellum futurum haud probus prognosticus Austriacis proximè affinxerat. Nullitatis causas facit, quod Sueci suo nomine belligerantes, suo etiam iure pacisci debeant: quod Dux Saxoniæ priuato nomine Suecis vltrices diras debeat: quod Sueci fœdera & militiam turpiter deserere non debeant: nec sub infida Saxonis cautione cum Austriacis pacisci audeant. sed ex his præmissis, vt veræ forent, quo sillogismorum modo aut figura aliqua concludetur nullitas? Respondeamus tamen ad causas. Omissis hic iterum iniuriarum ampullis. Sueci ergo quod suo nomine belligerauerint, suo etiam iure pacisci debent: quid tum porro? an ideo Saxo alijque Jmperij Principes difficultates suas cum Jmperatore componere non potuerunt? at debuerunt maximè. non infrequentia veterum heroum exempla sunt, qui vel simultates in tempus seposuerunt, vt Rempublicam simul curarent (quod etiam iubet Bulla Aurea Caroli IV. §. *si qui vero alij*) vel etiam in perpetuum reip. donarunt: Principes ergo Imperij, qui feuda, ditiones, beneficiaque Jmperij possident, dum vident Jmperio bellum inferri, non laudabiliter tantum Imperatori auxilia ferunt, sed & feudali obligatione ad illa tenentur, & pœnis illorum amittendorum obstringuntur, compositis aut sepositis in tempus difficultatibus, & Parium Curiæ iudicio permissis. Igitur Sueci, quatenus gloriantur se socijs auxiliatum venisse, accessorij sunt litis bellicæ, non principales: principales ergo cum Jmperatore rem suam transigere potuerunt: accessorios autem sequi conuenit

conditionem ſuorum principalium: magis digni trahunt ad ſe minus dignos, vt & fideiuſſor impedimento non eſt, quo minus principalis debitor cum creditore tranſigat. Hâc ergo ex qualitate, non eſt quod Sueci querantur: ea ſubducta, quo iure poſſunt queri, ſi Jmperij vaſalli addicant Jmperium ſe defenſuros, aduerſus bellum ab externo Rege, priuato nomine illatum? an vaſalli Suecici non ita teneantur? & porro pax Pragenſis omnes omnino exteros Principes amicè complectitur, qui iuxta eam pacem amici eſſe volent: adeoque occupata ſocialium armorum prætextu, aut alias loca reſtituere: ſin autem hoſtiliter pergant detinere; non iam ijs bellum indicit, ſed quod ita ipſimet, vt diximus, ſibi indixerunt, fortiter potenterque gerendum declarat. quod ſi nunc Sueci, vt hoſtes, priuato iure, cum Imperatore paciſci velint, dummodo alieno abſtineant, & Jmperio excedant, vt de Pyrrho diximus, pacem tractare poterunt, vlterioribus cæremonijs. nam non tractatum accipere, ſed tractare ipſos vult Aſterius. At fœdera & militiam turpiter deſerere non poſſunt: verum dignior maiorque pars ſociorum, bello repudium miſit, ſibi cæteriſque æquas pacis leges pacta; ceſſant igitur fœdera. nam eorum, qui æquis conditionibus paciſci nolunt, vt deinceps iniuſta ſunt bella, ita & fœdera. ſed neque *militia deſeri poteſt niſi ſolutis*, inquit, *p.* 45. *ſtipendijs:* eſto, an ideo tranſigi non poteſt? ſi Sueci priuato nomine belligerarunt, eodem ſoluant ſtipendia.

Sed ſub infida Saxonis cautione cum Auſtriacis Sueci paciſci non audent: cur auſi ſunt fœdera cum eodem Saxone inire? ſine illo bellum priuato nomine Imperatori inferre? quod olim in Boruſſia aquilas Romanas in exercitu Polonorum auxiliares vidiſſent: tametſi iam cum Polonis induciæ eſſent contractæ, quæ adeoque omnes auxiliares complecterentur, traijciant in Sueciam, qua via venerunt, excedant Jmperio: tum pacem tractent, ne eos vltrices aquilæ vltra mare Balticum

prosequantur. neque enim quod bellum ex pace Pragensi pactum est, alias vindictæ leges complectitur, quam vt pax vniuersalis per Imperium obtineatur, arma externa foras propulsentur. quæ hic cautio non sufficiat? imo quæ vllatenus requiratur? adsit modo animus pacis appetens; absit sinister affectus, & maledicentia, qua tota hæc Suecorum nullitas circumfluit: & diras potius vltrices meretur, quam Dux Saxoniæ Suecis debeat.

Tandem peruenit Asterius ad coronidem nullitatum ex parte Francorum. quod Rex Franciæ in Germania fidem Catholicam conseruarit: quod protectio Principum & Ordinum Imperij Regi Francorum crimini dari non potest: quod Treuirorum Elector iustè & opportunè Francorum protectionem obtinuerit: quod Cæsar lites priuatas Hispanorum cum Francis toti Imperio communes facere conetur: quod Imperatorem causa Lotharingica nihil attineat. Omittam desiderari iterum hic syllogismi rationem: inspiciamus tantum causas. quod Rex Franciæ in Imperio seruarit fidem Catholicam: scilicet id testatur fuga tot Episcoporum, tot millium sacerdotum, monachorumque exilia, tot sanctimonialium stupra, tot templa euersa, tot Ecclesiæ ministris viduatæ, pudet tæderque sub sole meridiano cum his vmbris pugnare. *Igitur protectio*, inquit, *Principum & Ordinum Imperij Regi Francorum crimini dari non potest*: de fœderibus & protectione supra satis diximus *l.3.c.13.17*. nunc quoniam Asterius ea Regi Francorum crimini posse dari negat, velim iterum illum meminisse legum Francicarum, quas mox citauimus, quibus non offensiua tantum fœdera, sed & defensiua denunciantur crimen continere læsæ maiestatis, rebellionis, perduellionis.

Itane apud Francos & populos, vt ait Asterius *p.47. ipsa nominis notatione libertatem spirantes*, ea iuris est iustitiæque ratio, & apud Germanos hæc crimini dari

non

non possunt: quo iure apud liberos Francos hæc capitis, fortunarumque pœnis coercita, apud Germanos sint permissa, atque laudata? qua illa iuris regula conueniunt, quo vsu vel abusu vocabulorum discrepant, vt quod liberis Francis *rebellio*, Germanis dicatur *libertas*? non ea sanè est iustitia, quæ non est constans, non vniformis, improba est nuncupatio; vt quod domi crimen sit, foris virtus vocetur: vt, quod apud suos ius statuit, apud alios vti nolit: Rex ergo Francorum, si in Regno suo omnem exteram protectionem, fœderationemque, etiam defensiuam, pro crimine habet maiestatis, cur id in Jmperio crimini dari non posse existimet Asterius? aduersus Christi Regulam: *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.*

Succedit tertio Præsul Treuirensis iustè & opportunè vt vult protectus ea de re satis diximus *supra hoc lib. c. 12. & seqq.* sed cur Asterio videtur opus fuisse clientela, & protectione militari, si sola commendatione amica Præsulem poterat Rex Franciæ seruare? vt proximè ait Asterius in Jmperio fidem Catholicam seruasse, literis solis commendatitijs, vel amica postulatione?

De litibus Hispanorum cum Francis in Pace Pragensi nulla mentio, non aliud Cæsar atque Saxo egerunt, quam vt pax Jmperio restituatur, externi eliminentur: id præstitum cum erit, ac Jmperij, si non subditus, saltem socius Dux Lotharingiæ restitutus, cessat pactio communium armorum: non vlterius progreditur tenor Pacis Pragensis, vberiorem dumtaxat interpretationem Asterio peperit aduersus Hispanos animi amaritudo, quæ fel ei, bilemque nimis mouet.

Terga claudit causa Lotharingica. eam repetit ab anno 980. sed de huiusmodi antiquis titulis, per tot sæcula nunc antiquatis, satis diximus *lib.* 1. Cassanus *l.* 2. *c.* 3. *p.* 72. fatetur Lotharingiam ab an. 957. feudatariam esse Jmperij; Carolo per Othonem Imperatorem inuestito, *depuis le quel temps*, inquit, *les Ducs de Loraine se sont ad-*

uoues des Empereurs, & leur ont rendu leurs homages. Et quoniam Asterio lubuit mentionem facere copularum clandestinarum, meminisse debebat vel ipsum. Parlamentum Parisiense, postquam earum nomine Ducem, pro dictamine Genij Lotharingis infensi, damnasset, bonaque à Corona Galliæ possessa ad illam reuersa, vnita, & incorporata declarasset, desultasse in gradum partium, Regique supplicasse, vt quoad terras extra Galliam sitas, Lotharingiam vtique, armis sibi ius diceret: ineptè sanè, nisi agnouisset Lotharingiam extra sphæram nunc esse Franciæ: ineptè iterum, nisi pro principe supremo Lotharingum habuisset: nam alioquin vasallum armis impetere iure non licet, nisi Dominus eius fuerit interpellatus. *Causa Lotharingica ad Imperatorem*, inquit Asterius, *nihil attinet.*, sed, vt de Lotharingia non amplius dissertemus, Dux Lotharingiæ socius erat, & fœderatus aduersus Suecum, vti communem hostem: ea res scilicet Francos pessimè habuit, cætera in huius vindictam commentati sunt: & iam proximè Asterius tam magnificè de Suecis dissertauerat, quod fœdera turpiter deserere non possent, quomodo nunc ergo causa fœderati Ducis ab eo dici potest ad Imperatorem nihil pertinere? quomodo deserere eum potest honestè Imperator, cum ob causam quasi desertorum sociorum Asterius Saxonem vocet perfidum, periurum, proditorem? quibus ille tamen stipulatus fuerit pacis conditiones easdem, quas sibi? Pacis, inquam, conditiones: vtpote quæ de Religione, de bonorum Ecclesiasticorum restitutione, similibusque communibus negotijs agunt. nam quod Saxoni Lusatia, prius pro impensis oppignorata, nunc in feudum sit concessa, quæ est inuidia? si Imperatoris & Saxonis rebus ita expedire visum fuerit, nulli sociorum noceatur? quod filio eius datus sit Archiepiscopatus Magdeburgensis, rato manente pacto communi de Religione, quis itidem inuideat? cum maximè paternis armis aduersus Suecum vindicandus sit? præterquam

quam quod & Brandenburgico, Pomeranis, Megalopolitanisque Principibus conditiones vtiles obtinuerit, nulli nociuas, omnibus gratiam pacemque impetrarit, paucis exceptis; quorum, vt diximus, causa cum Saxone non est communis.

Ex his, quæ diximus, liquet, quam iniquam comparationem faciat Epistola *Germani Illustris*, quamuis etiam nomine in obscuro est, ad similem Germanum data Lutetiæ ad Kalend. quintiles 1636. inter Pacem hanc Pragensem; & pacem Antalcidæ; quem ait vocatam ab auctore, quod Orator is atque internuntius inter Regem Persarum ac Lacedæmonios eam composuerit. pacem vocat atque à veteribus vocatam ait; & vult Pragensi esse simillimam, in eoque tota epistola consumitur: indignatur tamen Pragensem vocari pacem, & non transactionem tantum inter duos, restrictius etiam Deploratione Asterij, quæ saltem triumuiralem facit. igitur & pax vocari, vsu etiam vetere atque gentium iure, iniri, more etiam vetere pax potest inter duos; tametsi alter habuerit plures belli socios. *à pactione pacis nomen appellatum est*, inquit Vlpianus *l.1. D. de pact.* & est *pactio duorum pluriumve in idem placitum consensus*, ita Vlpianus, an, quæ toties inter Hispanos solos Gallosque coaluit; pax non fuit?

Porro iniquitas comparationis in eo consistit, quód Lacedæmonij, alijque Græci, belli eiusdem socij, liberi vndique, nec inuicem debebant quidquam, nec alteri. vnde quod Lacedæmonij, cum Rege Persarum pacti, arma verterint in socios; qui pacem illam non amplecterentur, non immerito socijs suspectum, nec iustum satis videri poterat: quod veteri sociorum amicitiæ nouam prætulisset: contra quam veteri pacis ac belli iure vsitatum docuimus *supra lib. 3. c. 17.* At contra vero Pax Pragensis est inter Jmperatorem & Jmperij subditos, qui ditionum bonorumque causa Jmperij vasalli sunt, qui sacramento Imperatori tenentur Jmperijque con-

seruationi se debent, atque fortunas omnes: quare sublato, quod inter illos atque Imperatorem fuit dissidio, sacramentum quod Jmperatori Imperioque præstitum fuerat, obligat vniuersos ad Jmperij tutelam, aduersus exteros, & nuper socios, vt conciliationi æquisque conditionibus pacis se accommodent. vt mox docuimus *ex Pace Constantiæ libris iuris nostri inserta* solere pro iure vsurpari. quare & rogatum velim Jllustrem Germanum qui peregrinando scita moresque multarum gentium didicerit, & etiamnum Lutetiæ Parisiorum moretur, vbinam gentium repererit vasallos, Principi suo conciliatos, non itidem ex vetere vinculo arma pro suo Principe induisse, tum aduersus exteros, tum aduersus nuper socios? an non Lutetiæ didicerit ita accidisse sub Henrico IV. nunc his nunc illis ex Liga dissilientibus? qui etiam Ludouico XIII. conciliati sunt singulatim, armane deinceps tulerunt pro socijs an pro Rege? cur ita? sacramenti ratio bonorumque eos obstringebat. cur ergo quod Germanus iam Lutetiæ probat, Pragæ improbat? an cælo mutato animum Germanicum exuerit, an sub clypeo Germani Francus pugnet?

Sed inquit, *Mars maior sub Pace latet, sub nomine pacis bellum cruentissimum.*: sed ea de re iam respondimus Asterio: id in solutum accipiat Jllustris Germanus: qui & prognosticum se facit non ex astrorum dissidio aliquo, vel congressu; sed ex suorum affectuum perturbatione: ea camarina pridem fœtet: non lubet amplius mouere: quod si non ex passionibus sed ex legibus prognostica indicia sumere voluisset, vt leges ex præteritis de futuris præsumunt, aspectum illum solarem constanter debuisset intueri, in quo conspicitur quod Austriaci ab annis centum nihil noui conquisierint præter legitimam inuestituram Mediolanensem, & successionem Lusitanicam, de quibus supra egimus: Franci autem armis etiam sæculis duobus vltimis quam plurima. quare actio-

actiones Austriacas ita interpretari oportet, vt pacificas esse velint omnium possessiones, cuique suum manere, Cæsari etiam quod Cæsaris est: Francos autem omni ex causa rem suam facere; pomeria sua, philacteriaque dilatare velle; Germanicam libertatem prætendere, alia alibi, negotium suum in alieno agere, sibi dominationem quærere. vt nondum anni centum sunt, cum pignora accepta sunt Germanicæ libertatis Metis, Tullum Verdunum: at pilusne ibi vnus superest Germanicæ libertatis? ne idem alia Jmperij membra detrimentum nunc capiant, fatebimur maiorem martem sub hac pace latere; (quamquam non latere sed manifestè proponi) qui exteros cogat ex Jmperio excesse, quo rodere illud tandem desinant aliquando.

Redeamus ergo ad Pacem Pragensem: per eam res, si non vt vota, saltem quantum tempora tulerunt, constituuntur, quæstio de religione sopitur, controuersia de bonorum Ecclesiasticorum restitutione in præsens extinguitur, ad pacificum examen remittitur, quod intra proximum decennium fiet amicè, &, si quid conuenire poterit, id obseruabitur: sin minus; huius fœderis pacta ad annos 40. neque post illos armis sed legibus, & iudicijs agetur: bonorum immobilium ab aduentu Sueci interuersorum vndique fiet restitutio: Cæsari honor, supremitas, obedientia, subditis omnis beneuolentia: omnium præteritorum obliuione vtrimque indicta: etiam ijs, qui pauci quidem extra communem causam peccarunt, & ab amnestia sunt exclusi, quorum syllabus Saxoni est datus, fores Cæsareæ clementiæ, si eam interpellauerint, patebunt quippe tam Austriaco-Romanum est parcere subiectis, quam debellare superbos. Restituitur pacem amplexuris tranquillitas, libertas, securitas: arma sumi in Jmperio vetantur, nisi aduersus pacem turbantes: Imperator vt secundum Jmperij constitutiones compescat consulitur: ligæ, vniones, fœdera tolluntur: nisi ab Imperatore confirmata: disciplina mili-

vicarij illius, quem Iano clauso, atque orbi vniuerso pace ab Augusto data, natum in cunis Bethlemicis adorarunt Reges illi magi, quorum exuuiæ Coloniæ quiescunt, ac rege Regum, qui prænunciatus erat pacificus, salutato, non redierunt Ierosolymam ad vulpem versipellem, oraculo moniti in somnis. talibus enim Rex ille pacificus non venit pacem mittere sed gladium: eiusque Angelici præcones vniuersalem quidem annunciant, in terra pacem hominibus; sed addunt, bonæ voluntatis. Sed quoniam Ratiocinator, Asterius, & Germanus Illustris tam malè de proposito Austriacorum, atque Hispanorum semper, ac fine Pacis Pragensis augurantur, atque illi magi spectandorum syderum arte pollebant, cum hic mortalibus nebulis adhuc impedirentur, nunc autem mortalium ænigmata in speculo diuino perspicuè cognoscunt, rogabimus eos vt piæ causæ pacis sint propitij, vt illis faueant, qui pura mente, propositóque intaminato illam desiderant; ijs porro omnimodo aduersentur, qui seciora consilia volunt: seu, vt per aliam ipsi ab Angelo moniti viam reuersi sunt in regionem suam, sic omnes qui sinistram intentionem in pacis negotio habent, ita per bonos genios obtineant percelli, vt in viam veritatis, iustitiæ, atque pacis reuertantur: denique vt ipsi concordi inter se animo Regem pacificum stellæ ductu venerunt adoratum, Domino exercituum, Deo pacis, Deo veritatis concordia munera obtulerunt, ita nunc Regibus Christianis concordiam, pacemque per Europam, quin & orbem Christianum, vniuersalem obtineant ab adorato olim Puero, cui nunc genua curuari vident cælestium, terrestrium, & infernorum, tremebundaque inclinari astra matutina simul & vespertina.

dor proximos. & *in actibus Apost. cap.* 2. die Pentecostes *factus est de cœlo sonus tamquam aduenientis spiritus vehementis, & apparuerunt dispertitæ linguæ tamquam ignis, seditque supra singulos eorum, & repleti sunt discipuli Spiritu sancto* : & S. Gregorius *Homilia* 30. *in Euangel. foris*, inquit, *apparentibus linguis igneis, intus facta sunt corda flammantia, quia dum Deum in ignis visione susceperunt, per amorem suauiter arserunt*: ipse namque Spiritus sanctus amor est, vnde *epist.* 1. *Ioan.c.*4. *Deus charitas est*: de spiritu suo dedit nobis, De igne ergo illo cælesti, & calore charitatis: ea si refrigeretur, subnascitur bulimus ac phagedæna. sicut *frigidam fecit*, inquit Ieremias *cap.* 6. cisterna aquam suam, sic (Ierusalem) frigidam fecit malitiam suam: & *Psalm.*147. *ante faciem frigoris eius quis sustinebit?* ex aduerso inter encomia mulieris fortis *Prou. c.*31. facit illud, *non timebit domui suæ à frigoribus niuis* : in beata Ierusalem non erit, Meum ac Tuum, inquit, D. Chrys. in Orat. de S. Philog. to.3. *frigidum illud verbum & quidquid est malorum in vitam nostram inuehens, innumeraque gignens bella*. vti & Diuus Iacobus *in epist. Cathol.c.*4. *vnde bella & lites in vobis? nonne hinc ex concupiscentijs vestris*, quæ militant in membris vestris? concupiscitis & non habetis, occiditis, & zelatis, & non potestis adipisci, litigatis & belligeratis, & non habetis. Concupiscentiæ porro causa est anthitesis charitatis. Hæc siquidem Deum toto corde diligit, proximum sicut se ipsum, alieno abstinet, suum cuique tribuit, non est ambitiosa, non Imperia non regna, non orbis fines ambit, non æmulatur, non inuidet, non cogitat malum, non alios æstimat ad vniuersalem tendere monarchiam, non quærit, quæ sua sunt, quanto minus aliena? has charitati notas tribuit D. Paulus 1. *Cor. c.*13. & addit, *si charitatem non habuero, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens* : nihil præ-

præter sonitum tinnitumque, vnde *exoritur clamorque virum, clangorque tubarum.*

Igitur frigus vt bulimum, ita defectus charitatis ambitionem, & insatiabilem Imperiorum cupiditatem progignit; stomachum nimis illud, hic animum refrigerat & exsiccat: ex illo nimia cibi potusque appetentia: ex hoc ambitio, lites, bella, dominandi cupido, infrugifer animus operum charitatiuorum, iustitiæque: rectè siquidem ille: *Probatio dilectionis, exhibitio est operis:* & Christus, *qui diligit me, sermonem meum seruabit,* cum ex aduerso *fructus iustitiæ,* inquit D. Iacobus *d. ep. c. 3. in pace seminatur, facientibus pacem:* & inter beatitates S. Ierusalem, Deus *posuit fines illius pacem, & adipe frumenti satiat illam. d. Psalm. 147.* non enim est *dissensionis Deus, sed pacis. 1. Corinth. cap. 14.*

Quoniam ergo contraria contrarijs sunt curanda: vniuersalis curatio bulimi consistit in calefacientibus & humectantibus: ex tabulis charitatis vniuersa lex pendet & Prophetæ: calore charitatis si animi impleantur, omnis ægritudo pelletur: si quis biberit ex aqua, quam dat Christus, *non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Ioan. 4.* eo si consiliarij potu vtantur, Regi instillabunt Christi sermonem, Christi charitatem, Christi pacem.

Iterum alimentis boni succi, quæ facile coquantur, & distribuantur, opus est: ambitio curanda est ita, vt possessio nulla sit, cuius iniustitia scrupulum faciat; ne quis in conscientia fit vermis, qui animæ tormentum faciat, qui exedat fructus bonorum operum: vt in huiusmodi morbosis sæpè in stomacho vermis inuenitur, qui chylum depascitur, nutrimentum absumit, perpetuo famelicum facit. Manduci ergo nostri Regi consulant, vt sua alijs Principibus dimittat, alieno abstineat.

Insuper id genus ægri sæpè vino reficiendi sunt: vino vtique Samaritani: quod mordet quidem, sed pus abstergit, præcauet putrefactionem: ambitiosis ergo Principibus

sipibus sæpè vinum iustitiæ, & charitatis est porrigendum: sæpe inculcandum quid ex regulis iustitiæ non liceat, quid ex charitate debeatur: non palpandi reges sunt, sed veritas perpetuo, & si mordax, ingerenda est: perpetuum illorum malum deflendum est, quod in omnium rerum affluentia desit, qui verum dicat, qui Samaritani vinum præbeat: inde pus, inde morbi, inde mortes æternæ Regum, illorumque, qui veritatem regibus dicere tenentur, vt confessarij, consiliarijque, vt medici etiam periculi mortis ægrum mouere tenentur, ab ingressu Ecclesiæ ipsi aliàs arcendi, vt ægri medicos animarum vocent. *c. cum infirmitas X. de pœnit. & remiss.* quod & arctius mandauit Pius V. statuens, vt ægros post tertiam vicem deserant, nisi paruerint, si ita confessarij, consiliarijque ex vero facerent, quid non de Regibus esset sperandum?

Ad hæc bonis etiam odoribus, aromatibusque spiritus huiusmodi ægrorum iuuandi sunt: bonus odor, bona fama est. *Christi*, inquit Apostol. 2. *Cor*.2. *bonus odor sumus*: sic *Eccles.c*.49. dicitur *memoria Iosiæ in compositionem odoris facta, opus pigmentarij: in omni ore quasi mel indulcabitur eius memoria*; spirant hæc, balsamum, mella, aromata, fragrantia vnguentis optimis: quippe vt odores nares delectant, ita narratio rerum à Regibus rectè gestarum aures animumque. pergit Ecclesiasticus ad causam comparationis: *ipse est directus diuinitus in pænitentiam gentis, & tulit abominationes impietatis*: respicitque ad vaticinium in *l*.3. *Reg.c*.13. & impletum *l*. 4. *Reg. c*.14. vaticinium autem hoc erat; *ecce vir Dei venit de Iuda in sermone Domini in Bethel, Ieroboam stante super altare, & thus iaciente, & exclamauit contra altare in sermone Domini, & ait: altare, altare, hæc dicit Dominus: ecce filius nascetur domui Dauid Iosias nomine, & immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te thura succendunt: & ossa hominum super te incendet.* ecce bonus odor in tollendis

dis abominationibus sacerdotibus Excelsorum, & pænitentia gentis: Regum ergo consiliarij illos serio commonefaciant, vt ad morem Iosiæ, bonus odor sint, abominandas hæreses, earumque seminatores exstirpent, in pænitentia gentis sanara doctrinam stabiliant.

Denique iustitiæ symbolum est palma: *iustus vt palma florebit. Psalm. 91.* palma fructum reddit pari omnino cum folijs pondere, quæ nota est æquilibrij iustitiæ, incorrupta est, ac senij nescia, ponderibus resistit: vt eas tesseras hieroglyphicas iustitiæ exposuimus *in Iud. l. 1. c. 9. num. 7.* at hic dactyli, palmæ fructus, bulimo curando proficiunt: ambitiosa ergo appetentia iustitiæ medicamine est curanda, quæ neminem lædit, alieno abstinet.

Præterea bulimus vomitu curandus est, ex stomacho vt è spongia peccans humor educendus, ita oportet, si qua iniustè occupentur, iustè restituantur.

Nec minus frigida omnia sunt vitanda istiusmodi ægris: ambitiosis autem quidquid facit ad minuendam charitatem, ignemque Sancti amoris refrigerandum.

Ad extremum stomachus illis est oleo fouendus: ambitiosis autem oleo Samaritani: calefacit illud animum, & coagulat vulnera charitatis.

Monent denique medici negligentiam curationis periculum comitari dysenteriæ, hydropes, aliorumve incurabilium malorum: ambitiosorum, nisi iniusta appetentia curetur, tendit ad mortem illam, *vbi erit æternum frigus, & gelu. Zachar. c. 14.*

Quod si præscripto Medici æger diligenter obediens valetudinem recuperauerit, cauere iam debet anxiè ab omnibus causis bulimi iam curati, ne recidiuus incurrat periculum grauius: ambitiosis porro illud Christi seruare, *vade & iam amplius noli peccare*: perinde atque si dixisset recede à vetitis moribus, & noli in veterem redire animi ægritudinem. diætam ergo curatus æger congruam deinceps seruabit: ambitiosus non

alie-

aliene tantum abstinebit, sed etiam in suo moderatè versabitur, cogitabitque serio & prudenter an expediat etiam iustum intra terminos coërcere Imperium. de quo deliberasse & successoribus consultationem iniunxisse constat Augustum, aliosque prudentissimos Principes, *vt tetigimus supra l. 2. c. 14. & in Iud. l. 4. c. 19. num. 14.* constat sane Venetos, cum Pisanam Remp. euersum irent, Julij II. temporibus, non tantum spe frustratos fuisse, sed in præsens periculum adductos amittendæ Rei suæ; eo conspirantibus vndique Regibus, atque Principibus, quod Italiæ Imperium affectare eos conijcerent. quid æquè Caroli V. pios aduersus Turcam conatus retardauit, quam Francisci I. aliorumque Regum Galliæ odia, & prædicata ab illis opinio apud Italos, Germanosque, quod Monarchiam Europæam affectaret? qui etsi Imperium fratri, nec præter auitas ditiones filio præter Mediolanum quidquam reliquisset, nec potuit tamen filius eandem calumniam euitare, tametsi paternis hæredijs præter Lusitaniam successione consanguinea delatam, nihil adiecerit, & de suo nonnullibi amiserit.

Itaque manduco nostro curandum precandumque est vt absit à maledictione *Psalmi* 58. *famem patientur vt canes*, & præscindenda est totius Europæ appetentia non tantum; sed etiam opus vt Regi suo consulat potius cogitare de coërcendo intra iustos terminos Imperio: vt etiamsi probabili causa extra notos fines vindicari quidpiam possit, non sit ingerenda hominibus monarchicæ appetentiæ opinio, & regnum in status minuendi periculum deducendum: inculcandumque illud Ecclesiastici *c.* 31. *vtere quasi homo frugi his, quæ tibi apponuntur, ne, cum manducas multum, odio habearis.* & illud *D. Pauli ad Rom.* 14. *noli propter escam destruere opus Dei, malum est homini qui per offendiculum manducat*: vt etiam ita non liceat, quod alias licet, manducare.

Sed

Sed & illud seruandæ valetudinis præceptum est, vt homines ijs cibis vtantur, qui cum cuiusque natura symbolizant, adeoque facilius coquantur, & in substantiam aliti vertantur, accretionemque faciant: manduco itaque nostro, & hoc obseruandum est, vt stylum mutet, abstineatque à dissymbolis regionibus, ab illiquidis vindicationibus, à cibis vetustate corruptis, impossibilisque digestionis, carie consumptis titulis, Carolique Magni membranis in tot frusta, stipites, lineas discissis, recentibus, liquidisque dominatuum iuribus vtatur.

CAPVT XXIV.

Manduci cornu-copia Imperium Constantinopolitanum.

PAulo laxiorem dissertationem requirit vltimum hoc bulimi remedium. Refert Cassanus ipse *l. 1. c. 5. p.* 262. Carolum VIII. Franciæ Regem ab Alexandro VI. Romæ renunciatum, coronatumque Imperatorem Constantinopolitanum: ac deinde Neapolim ingressum habitu Imperiali, triumphalique, arma tulisse in Italiam generoso gloriæ desiderio, ad ineundam possessionem regnorum Siculorum, aliorumque regnorum coronas adipiscendas. Bzouius tamen *in Annal Eccles. ad annum Christi* 1495. postulata Regis Caroli refert, atque inter cætera, vt illum Pontifex Imperatorem Constantinopolitanum renuntiaret, acquirendoque illi Imperio Zemimum Baiazetis fratrem, qui Romæ in libera custodia seruabatur, comitem & auspicem belli in Turcas sibi donaret: *circa Idus Ianuar.* inquit Bzouius, *fœderis tabulæ conscriptæ, in quibus omnia præter diploma regni Neapolitani Carolo concessa:* quamquam Cassano libuerit scribere inuestituram etiam regni Neapolitani fuisse ab Alexandro datam, addit & Bzouius

uius Legatum Ferdinandi Catholici Carolo denunciasse, non ideo percussum cum eo fœdus, vt omnium Principum in Italia sedes turbaret, Resque publicas euerteret, ita porro si pergeret, Ferdinandum liberata fide suis viribus & copijs in eam partem se daturum, quam æquiorem iudicabit: hæc dixit, *ac simul*, inquit Bzouius, *coram Rege & proceribus, qui in Conuentu aderant, initi anteà fœderis tabulas vtriusque Regis manu scriptas, & signis signatas lacerauit* audax facinus. quod si Carolus vetera non turbasset, sed ad Constantini Magni Sedem tantum aspirasset, inuidente impedienteve nemine, poterat gloriosum bellum suscipere, Imperium amplissimum, triumphos, ac nomen sempiternum exspectare. quid nunc opus manduco nostro vetera membranarum Caroli Magni fragmenta consectari, cibos quærere situ obsitos? facit Cassanus Ludouicum XIII. hæredem Caroli VIII. cur non vocat ad cernendam hæreditatem Constantini Magni, ad cibum recentem, cibum symbolum, non controuersi Iuris, adeoque benignæ decoctionis? præterquam quod Galli gloriari etiam solent, non paucos ex Græcis originem olim traxisse, genijs saltem ingenijsque similes esse, cur illam Imperij Romani in Græcia, Asia, Africaque amplitudinem, non ambit, non deprædicat, non eo mysterium consilij sui vertit? si toties placet a Carolo Magno, cui minor veteris Romani Imperij ad Occidentem portio obtigit, res gestas laudare? *imitari*, inquit ille, *non pigeat, quod celebrare delectat*. cur hæredem Ludouicum XIII. à cohæredibus Caroli Magni inquietandis non auocat, & ad exemplum Caroli Magni ad barbaras nationes Imperio subiugandas non prouocat? cur non manu ducit ad Magni Constantini prætoria, sceptra, Imperia, quæ eo iure maiorique ita nuper concessa sunt, quo olim Carolo Magno Imperium Occidentis? de cuius translatione tres libros scripsit Bellarminus, boni omnes probarunt, etiam toties Cassanus?

præ-

præsertim l.2.c.1. veterum Jmperatorum Constantinopolitanorum hæredes, ne quidem Balduini Comitis Flandriæ, sacris quondam armis Constantinopolim expugnantis, petitionem illius hæreditatis instituent: boni ergo succi erit, alimenti symboli, accretionis immensæ: cur manducus noster Regi suo tantum Iouis incrementum non prædicat? ex quo & fidei Orthodoxæ propagatio, & Rei Christianissimæ extensio sperari poterit; tantaque pomeria terris, vt volunt, Salicis, accrescere, tot diademata Coronæ Franciæ vniri? & Carolus quidem VIII. propositum Jmperij Orientis publicè ostentabat, adeo vt Epiro, Macedoniæque tantus terror illatus sit, vt plures oppida desererent, & Græci in spem recuperandæ libertatis erigerentur, ac tum aperte arma, equos, commeatusque expedirent, deque recipiendis Gallis, & Turcis vno edicto trucidandis consilia inirent: tota Ætolia & Peloponeso Græci à Basiazete desciuerint, Caroloque per amicos nunciarint, nihil sibi reliquum ad defectionem exequendam præter occasionem deesse. Hæc Bzouius, *vbi supra*, aliaque. vbi & illud prosequitur, Carolum proceresque indulsisse voluptatibus regni; omnia alia, præter expeditionem in Turcas, molitum Carolum, nec promissa, nec æqua præstitisse: *tum c[illegible]i Principes*, inquit Bzouius, *tum Itali, tum externi aliena detrimenta, propria pericula ducere, atque inter ipsos communicare ceperunt, quam graue esset eius gentis Imperium futurum, si diu in Italia inueterasceret: exinde Principes, & resp. Italæ, & Ferdinandus aduersus Carolum conspirant, fœdus ineunt Carolo permolestum, Carolus ad finem anni, in Galliam victo quam victori similior discessit: Ferdinandus à Neapolitanis receptus est: Legati Caroli vel armis victi, vel obsessi, locis deditis abitum in Galliam pacti sunt.* & licet inter fœderatos simultates fuerint ortæ, Carolus iterum atque iterum de reditu in Jtaliam cogitarit; tamen offensorum Principum, rerumque publicarum tur-

turbationes impedimento fuerunt, & paulo post secuta Caroli mors, omnem illam famam, exspectationemque Græcorum præscidit. quod si is suis contentus, & innoxio transitu per Jtaliam fuisset, & omissis Christianorum Principum exagitationibus in Græciam descendisset, iam Byzantij hæredes Caroli propitio Numine imperassent: vbi Constantinus vetereſque Imperatores ad Tygrim vsque in Oriente, & à meridie vsque ad montem Atlantem iura dixerunt, & latius hodie Turcarum Jmperator dominatur, extensiores in Asiam, Africam, Ægyptumque terminos habet, Arabiam etiam felicem petrosamque complexos. an non satis hic manduco alimenti, vnde increscat, impinguetur, dilatetur? cur ergo omne ingenium absumunt huiusmodi homines, vt Ludouico XIII. persuadeant, vt cum Christianis illis Principibus, liticulas de tribus capellis exerceat, immensum illud Jmperium Carolo VIII. concessum hæres prætermittat, atque contemnat?

Dixi qua hæres est Ludouicus XIII. regnorum Caroli VIII. nunc si manduci nostri, si consiliarij ipsius eum velint interpellare quà hæres est pietatis Ludouici IX. Regis sancti, Caroli Magni, aliorumque Francicorum Regum, maiorum suorum, bone Deus quanta series est exemplorum ad pietatem, religionisque Christianæ propagationem inuitantium! quanta orbis spatia, virtuti & gloriæ aperta sunt, quibus seri lilia Francica, diademata, sceptra, Coronæ meti, & Jmperium Francicum in immensum extendi possit! non offenso cognato sanguine, non affinitatis, pactorumve cum illis iure, atque citra inuidiam vllorum Principum Christianorum. Primus Christianorum Regum Francicorum Clodouæus post victoriam aduersus Alamannos ex voto suscipiendi Christianismi acceptam, mouit in Gothos, qui pridem Galliam à Romanis pro sedibus acceperant, edixitque belli causam, pertinaciam illorum in hæresi Ariana: Theudericus filius illius Danos Gallias inuastan-
tes

tes Rege per empto reiecit, summa victoria potitus ad Antuerpiam, *vt diximus l. 1. c. vltim §. Antuerpia.* Sigebertus Franciæ Rex aduersus Hunnos in Turingiam duxit: quod bellum Clotharius II. etiam est prosecutus, vt omittamus bella aduersus Wandalos, Saxones, Frisios, aliosque infideles, à maioribus gesta, Carolus Martellus aduersus Saracenos ab Eudone in Franciam vocatos mouit, Regem Abdiramum ingentemque multitudinem trucidauit ad trecenta & octuaginta millia: & iterum ad Byrram fluuium supra Narbonam occiso Rege Amorrhæo totum exercitum deleuit, Rex alter Athymus in Hispanam refugit, Eudonem principatu, vitaque Martellus priuauit, Aquitaniam, Prouinciam, Burgundiam subiugauit: filius Pipinus aduersus Saracenos etiam Longobardos, Aquitanos, Saxones, & Barbaros, bella feliciter suscepit, & Waifarium Ducem Aquitaniæ armis coëgit res Ecclesijs, quas inuaserat, restituere: quid de filio dicemus Carolo Magno, qui Regio nomini, quod pater promeruerat Romani Jmperij dignitatem adiecit? Victor triumphauit de Aquitanis, Longobardis, Saxonibus, Saracenis, Brittonibus, Beneuentanis, Bauaris, Sclauis, Hunnis, Bohemis, Liuionibus, Danis, Nortmannis, Mauris? Caroli in Jmperio successores, multa etiam cum infidelibus bella gesserunt, & Carolus Caluus Franciæ Rex aduersus Nortmannos, Carolus Simplex per tutores præsertim aduersus eosdem, atque Saracenos tantis animis atque periculis, vt etiam Regni dignitatem fidei Christianæ seruandæ posthaberent. *Anno* 885. ait Sigebertus, *Carolo Francorum Rege mortuo, Nortmanni Franciam repetunt, dicentes se cum Rege Francorum tantum, non cum Francis pacem iniisse: itaque Franci necessitate compulsi, Carolum Imperatorem in auxilium aduocantes Franciam ei subiiciunt.* quanta pietas, vt regni supremitate, quam Religionis integritate, potius carerent! vbi per transennam licet interpellare Cassanum, quid si

Ger-

Germania Imperiumque ita Coronæ Franciæ fuisset subiectum, quàm altum exclamaret? sed valedicamus nunc istis, ad sacra redeamus. Edo igitur Simplicis tutor etiam aduersus Normannos magna bella gessit, cum maxima procerum Galliæ pars, Balduino Flandriæ Comite ac Fulcone Rhemensi Archiepiscopo reclamante, eum regnare iusserunt: & post paulo anno scilicet 891. Arnulphus Imperator Normannos ad Louanium ita cecidit, vt duo Reges & centum circiter millia occumberent, ac vix vnus superesset, qui ad classem nuntium ferret, vnus ex nostris non desideraretur. Louanienses annuam adhuc memoriam Dominica prima Septembris celebrant. inter hæc & domesticas turbas egit, Carolus Simplex vsque ad annum 916. quo cum Imperatore Henrico fœdere inito Lotharingiæ Regnum ei reddidit: eo fortè iustius, quod eo veluti præmio clientelam, de qua mox diximus totius Franciæ redemerit. fœdus alij referunt ad annum 923. cum paulo ante Henricus votiua victoria Hungaros Franciam Germaniamque depopulantes apud Meresburch ad internecionem pænè deleuisset: qui deinde Sclauos ac Dalmatas subactos vectigales fecit, Reges Normannorum ad Christianismum armis, pace, monitis coêgit, multa deinceps fuerunt Francicis Regibus pro Religione bella: multis illustrius, quod S. Ludouicus cum ingenti exercitu ad recuperandam Ierosolymorum possessionem profectus mare traiecerit, Saracenos primum fugarit, sed exercitu à peste nimis imminuto victus ipse captusque est, lytro ingenti redemptus, quinquennio in Oriente moratus multis Christianorum vrbibus suo sumptu refectis, matre mortua in Galliam reuersus est, ac rebus domi compositis iterum mare traiecit, bellum Saracenis illaturus, & iam in conspectu hostis exercitum instruens peste tactus, vitam pro fide Christi profudit, qui illum ad superos triumphaturum duxit. Multa sunt alia Francis dome-

ſtica exteraque exempla ſacræ huiuſmodi militiæ: & quia Caſſanus etiam Brabantiam noſtram ambit, perlegere illum velim Molani *militiam ſacram Ducum Brabantiæ*, vbi continua Principum noſtrorum ſerie eorum labores in debellandis infidelibus, hæreticiſque enarrat: vbi Leo Brabanticus quærit, *quæ regio in terris noſtri non plena laboris?* ſed inter cæteros eminet Godefridus ille Bullonius Lotharingiæ Dux, & Marchio Antuerpienſis, cui vt Machabæo dictum videtur 2. *Machab. c.15. accipe ſanctum gladium, munus à Deo in quo deiicies aduerſarios populi mei*: deiecit ſanè, nam expeditionis initio Nicæa expugnata eſt, & altero mox prælio cæſa numerat Tyrius ducenta millia barbarorum, Wilhelmus Maſmesburienſis trecenta ſupra ſexaginta, exinde obtenta Antiochia, & in illa mox obſeſſum à trecentis Turcarum millibus, preces, virtus, & Deus erumpentem iterum victorem fecerunt fuſo hoſte: demum Hieroſolyma omnium merces laborum, vi capta eſt, nec ſupererant iam illi niſi equitum quinque millia, peditum quindecim, hoſti erant equitum millia centum, peditum quadringenta: extra mænia concurritur, cæſa Turcarum vltra centum millia tradit Vſpergenſis, plures hauſit vicinum mare: abſumpta narrantur quadringenta millia. Balduinus mortuo fratri ſucceſſit, alijque deinceps Chriſtiani Principes multis victorijs glorioſi, donec domeſticis diſſidijs Res Chriſtiana in Oriente eſt euerſa. non defuit Godefrido alijſque vicinus metus, non deerant Principes æmuli, & à propinquo terror, ſed præualuit Deus, fides, & Crux, in cuius verba Godefridus iurauerat: & ſub Principatum illius dedit Deus magna terrarum ſpatia. quod ſi Principibus eadem Religio, & pietas tam altè ſederet, idem Deus eadem largiri poteſt: & vero *ſi regnorum*, inquit Scribanius, *in Origin. Antuerpienſi cap.2. tanta de vicino libido trahit, ſatis ſub Ottomannis Imperiorum eſt, quod omnium reſtinguat ſitim, expleat famem.* Illud por-

porro obliuisci numquam possum, Godefridum Bullonium primitias belli sacri Antuerpiæ colligentem nobilitate omnique milite ditionis in verba sacra iurante, non redituros sese nisi victores, exemplum reliqua Belgica imitante, Collegio Canonicorum instituto, decimisque patrimonialibus ab eo dotato, qui domi oraret, cum foris miles pugnaret, etiam castrum Bullonium, vnde titulus illi & agnomen, vendidisse Episcopo Leodiensi, vt pretio in sumptus belli vteretur. sed retribuit Deus maiora nomina, titulos, decora, famæ æternitatem, Imperia, & triumphos æternos. huiusmodi exemplis stimulari animi Regum deberent: sed adducuntur hodie multi consiliarij *in stultum finem, & iudices in stuporem. Iob cap.*12. de quibus illud Ecclesiastici *c.* 37. *à consiliario serua animam tuam.* quorum adeo Principibus eligendorum, à quibus ex fide consuli, secundum Religionem rectè suaderi possit summa cura esse deberet: iuxta aliud monitum Eccles. *cap.* 6. *multi pacifici sint tibi, & consiliarius tibi vnus sit de mille.* Vtinam Ludouico XIII. aduersus malos consiliarios satis cautum foret! vtinam vetere Religione, moribus, institutoque maiorum recta, iusta, sancta suaderent! obtingatque promissum Isaiæ *cap.*1. *restituam, iudices tuos, vt fuerunt prius, & consiliarios tuos sicut antiquitus!* Vtinam obtingat toti Galliæ quod addit Isaias *post hæc vocaberis ciuitas Iusti, vrbs fidelis.* Vtinam ea vota toti Rei Christianæ eueniant! qui impedimento sunt, horrescant ad minas Isaiæ *c.* 10. *Væ qui scribentes iniustitiam scripserunt*, Væ illis qui speciosos bellorum prætextus concinnant, qui scribentes de Regnis & Jmperijs iniustitiam scribunt, qui Regum auribus furiosa Bellonæ venena insufflant, calorem consanguineæ charitatis exstinguunt, frigus aquilonaris inuidiæ aspirant: vnde bulimus insatiabilis, & incircumscripta appetentia: sed potius insusurrent illud *Esdræ l.* 3. *c.* 8. *Non inquiretis habere pacem cum alienigenis omni tempore, vt inualescen-*

lescentes manducetis optima terra, & hæreditatem distribuatis filijs vestris vsque in æuum. Hæc mandere satis Manducos nostros velim, & Regibus suis exponere, quanta cum pietate optima terræ manducari, & securè liberis hæredibus ampla quæri possit, si non inquirant habere pacem cum alienigenis, si Constantini Magni hæreditatem boni succi summo iure competentem vindicent, consanguineis Christianorum bellis abstineant: aliena minimè controuertant, propria benignis animis prosequantur, & nuncupatim Ludouico XIII. quod si charitatem Deo proximoque exhibens zelum suum accendat aduersus inimicos Crucis Christi, eos profligauerit, terreni cælestisque Regni amplitudinem, famam, honorem, nomenque æternum promittant, verbis etiam sacris hæc agenti educant, *in memoria æterna erit Iustus.*

CAPVT POSTHVMVM

Super Vindicijs Gallicis.

OPeri iam sub prælum misso caput hoc agnatum est ex Vindicijs Gallicis: siquidem prodiere illę hic nuper aduersus Alexandri Patricij Armacani Martem Gallicum. sed sciet aliquando illarum auctor Armacani Cineres loqui posse, Vindiciasque, quæ more styloque maiorum interlocutorum tantum iudicium spectant suprema causæ definitione omnino euertendas. Id quod dum pleno illos apparatu executuros exspectamus, visum est nonnihil præludere, velitando circa ea quæ ex Vindicijs incurrere videntur in quędam ex his, quæ commentando feciale edictum Serenissimi Ferdinandi Cardinalis Infantis supra diximus *lib. 3.* nam quæ ad Hiatum Cassani, Arroy, similiumve pertinent, Caroli Magni ex asse repetendam hæreditatem, id est Europam omnem,

omnem, regalium actionum æternitatem, magneticam Coronæ Francicæ virtutem, qua sibi copulet vniatque æternum omnes ditiones, quas quocumque vmquam iure Principes, qui Regnum istud adepti sunt, aliquando possederint, quod priori libro examinauimus, & obsoleta pridem vindicandorum aliorum dominatuum munimenta, ac nominatim in ditiones Belgicas, quas ad calcem eiusdem libri asseruimus; denique fœderum contemtum, quem secundo libro profligauimus, ipse Vindiciarũ Auctor, ne pertranseunam quidem comprobare voluit. Legem etiam Salicam verecundius tetigit *c.16.* vbi agnoscit non literis eam consignatam, sed moribus olim receptam contendit, quod pridem nos admisimus eatenus, vt propriorem fœminam masculis remotior à Corona excludat. Porro quæ de vnctione Regum Christianissimorum, de Ampulla Rhemensi, à quo vnctio incæperit, de strumarum curatione, de titulis, prærogatiuis, meritisque Regum Galliæ, quæque à 2. c. vsque ad 18. declamat, aliaque id genus, nihil ad rem nunc nostram facientia lubens præteribo; quippe quæ ad belli iustitiam nihil conferant, vt *lib.2. c.2.* demonstrauimus. de fœderibus etiam innoxijs cum infidelibus, quo vergere velit quæ dicit *c.20.21.22.27.* ea tantum hic quasi per indicem, saltumve, & vt canis è Nilo tangam quæ ipsam belli Austriaco-Gallo-Belgici iustitiam spectant. quam *cap.1.* proponit fœdera etiam priori fidei aduersa: Religioni reique publicæ hostiliter inimica, de quibus *c.23.24.25.32.* alijsque eo pertinentibus dissertat, breuiter delibabo.

Igitur Vindex noster postquam in Præfatione plena conuitiorum plaustra in Armacanum, Hispanosque conuexit, vt maledicentiæ suæ litaret, in *d. c.1.* easdem, parilesque contumelias congerit, vt inde iustam etiam struat belli causam à Rege Christianissimo inferendi. vtique Hispanos instar fluminis esse perruptis aggeribus vicinam omnem continentem occupantis; instar,

ignis, obuia quæque deuorantis, instar Æolorum, qui omnem ipsi tempestatem commouerint. Illis certatum eapropter obuiam iustis communibusque armis esse eundum. Accusatio, inquit Cicero *pro Cœlio crimen desiderat, rem vt definiat, nomine vt notet, argumento probet, teste confirmet.* Hæc eadem Ratiocinator Regius in medium proiecit, ab omnibusque vsurpantur, qui Hispanis maledicunt: sed quo argumento probant? quo teste confirmant? Ratiocinatori amplè respondimus *l.3. c.7.* ostendimusque Hispanos, Austriacosve à morte Ferdinandi Catholici nihil armis quæsitum habere, sed legitima successione, aut inuestitura: Francos ex aduerso intra idem sæculum, & quæ paulo antecedunt, plures omnino ditiones armis suas fecisse: & iam hæreditarios, non Austriacorum tantum, sed & aliorum, atque Anglorum imprimis; etiam illas, quas horum maiores in Gallijs possederint, ante ipsam Angliam; ita vt vitium suis agnatum Ratiocinator Vindexque conentur alijs affricare, vernaculumque crimen alienũ facere, Hispanis imponere. Ipsæ igitur vtrorumque possessiones diuersimodè quæsitæ argumenta sunt, testesque vtris calumnia falsum crimen imponat; vtris res ipsa atque veritas suffragetur, & Franci à cæde Caroli Audacis hactenus Burgundiam nullo iure detinent. *vt demonstrauimus sup.l.1.c.fin.§. Burgund.* ab eo ergo tempore, quo iura Domus Burgundicæ in familiam Hispanicam transierunt, Franci semper Hispanis belli causam dederunt. nec obijciat Vindex fœdere conuentum aliquando ne armis repeteretur Burgundia, sed lege, Arbitrorumque iudicio: quoniam eodem fœdere, alijsque, quamuis ab Hispanis bella cepissent, quod secus res ipsa historiæque testantur, præteritorum omnium est præscripta obliuio: vt nihil adduci posset, nisi quod post Pacem Veruinianam accidit. & de quo satis est dictum *sup. l.3.c.2.* & Vindex agnoscit *c.24.25.* fœdera cum Batauis, Suecisque, subsidiaque iam olim, & nuper missa

col-

collaudans, Italiæ dein Germaniæque Principes citat Vindex, aliosque fœderatos opem implorantes; etiam Præsulem Treuirensem: sed de his omnibus Ratiocinatori Regio abunde respondimus *l.3.c.*8.9.10. crambem illam recoxit Vindex, nec aliud piper dedit, eoque plus satis ei factum sit. dicere hic libet id tantum non iustam esse opem fœderatis latam, si eorum causa sit iniqua: iniusta esse subsidia, quæ crimini præstantur. Treuiros etiam nondum captos fuisse, cum Franci bellum ex pacto cum Batauis susceperant, Belgium diuiserant, hostilia exercuerant, Præsulem liberè ac dignè habitum fuisse; Treuiros tam Imperatori summo iure, quam Duci Luxemburgi, qui nunc idem Rex Hispan. iure Protectionis per stratagema hosti eripere, atque asserere in libertatem quomodocumque licuisse. *vt diximus satis etiam lib.3.c.13.14.15.16.17. 18.19.* quomodo autem non Hispani sed Franci in Belgio quietem hospitari prohibuerint, & mox à Pace Veruiniana Batauos potentius iuuerint, diximus *sup.l.3.c.2.* in Germania autem quis nescit Palatinum aliena inuadendo omnia turbasse? quod Imperator sua defenderit, Hisp. Rex socialibus armis iuuerit, ideone Æoli tempestates illas mouisse dici possunt? ad hoc incendium accessere conspirantes vndique alij turbines, quibus depellendis, socijs defendendis Hisp. Rex arma sua commodauit; nihil ipse primis illis in bellis captitauit. Gentium exinde arbitrum Vindex Regem suum facit: vbi Paulus 1.*Corinth.*5. *quid mihi de ijs, qui foris sunt, iudicare?* quid ad Regem, quod non ad ipsius Regnum pertinet? quid si Hispani suum Regem Gentium arbitrum dixerint, an non æquo iure? quid si Germani Jmperatorem? an non leges illum mundi Dominum vocant? an non Ecclesia Catholica Deum rogat, vt illi subditas faciat omnes barbaras nationes? & vero si ad belli iustitiam sufficiat pro socijs illud suscipi, vbinam extra ditiones suas bella gesserunt Hispani, nisi pro Imperatore, Regi-

ibus, Principibus, populisve fœderatis?

Post hæc consarcinat Vindex in bellum communem sociorum vtilitatem, & naturæ suffragium, quæ partium proportionem excedi vetat: an fuit vllus tyrannus, regniue inuasor, Turca, aut Scytha, qui in bello vtilitatem suam, suorumque non spectarit? iustumne ergo quodcumque bellum gesserit? porro natura sibi partium moderationem sumpsit, non ipsis partibus iudicium tribuit. Vnde infelix seditio partium aduersus ventrem apud Æsopum. si cui ergo Deus, aut natura præ altero felices nuptias, plurium hæreditates, regna ac principatus detulit, qua lege permisit Deus aut natura, vt huic à se tributa accretio ferro minuatur? *diximus in Iudice l.4.c.7. & supra l.3.c.7.*

Hispana, inquit, potentia in eminens, & alijs Imperijs timendum perducta est fastigium, vtique felicibus matrimonijs, & hæreditatibus iure delatis, at hunc metum pro belli causa nullo iure admissum demonstrauimus. *ibidem Mali*, inquit, *semina antequam adolescant, & in perniciem vertantur, stirpitus elidenda sunt.* At malum meditari hanc potentiam pridem negatum est. sua defendere Deus & natura permisit, cùm dedit. certum ac in præcinctu esse malum oportere, tamquam percussuri eleuatam manum, antequam præoccupare liceat, satis *diximus l. 3 c.7. & seqq.* nec vllam quibusuis Regibus esse periculosiorem doctrinam, quam si admittant metum impendentis mali sufficere ad rebellionem, vel arma extranea mouenda, aut in caput ipsorum principum attentandum, *sup.l.3.c.9.* quod si Franci hæc tam credant quàm prætexunt, cur magnitudinem infidi Turcæ non potius metuunt, quam fœderibus colunt? cur eo ad commune incendium non proclamant? quid si fabula de ipsis narretur, non putent esse quod sibi alij metuant, quod Regem suum Arbitrum nunc Gentium faciunt, quod adeo nuperis sæculis increuerit occupata omni per Gallias Anglorum vetusta

hære-

hæreditate, Normannia, Aquitania, Pictauia, Burgundia, Andegauia, Guienna, deinde Prouincia, Meti, Verduno, Tullo, Britannia, Lotharingia, Alsatia, alijsque, quæ in Germania, Italiaque ex nuperis bellis detentat: præter eos quos Franci ambiunt blandimentis, vt alios armis, vt Leodienses procantur per tot nunc annos, per tantas turbationes, atque miriades amicorum, sub specie oblatæ protectionis, quam vertere dein possint in dominatum: sed sapiunt illi exemplo Metensium, Tullensium, Verdunensium docti. quod præter verisimilitudinem argumenti de præterito ad futurum, Cassanus alijque ambitione immensa totam Europam scriptis libris suam facere conentur, & cum huiusmodi præludijs integras etiam prouincias vidimus occupari.

Contendit igitur Vindex Iure Hispanis bellum à Rege Christianissimo indictum pro sociorum libertate, pro capitis salute, pro Jmperij incolumitate: idoneas has esse honestasque belli suscipiendi causas, pias, iustas, necessarias, quippe fortitudinem quæ vel bello tuetur patriam, vel defendit infirmos plenam iustitiæ esse, eumque qui non repellit iniuriam à socio tam esse in vitio, quam illum qui facit. *D. Ambros. de off. c. 56.* bella iusta esse, quæ vlciscuntur iniurias, aut quæ iniquitas aduersæ partis ingerit. *D. Augustinus de Ciuit. Dei* bellum actum esse vltricis illius iustitiæ, cuius causa Reges gladium portant: Perbelle, sed audin' vndique vltricem iustitiam, iniurias, iniquitatem? aduersus hæc sui sociorumque iustam esse defensionem? quid si ergo socij non iniuriam passi sint sed fecerint, quid si iniquitas illorum bellum ingesserit? quid si Dominum ipsi aggressi fuerint, thronum eius inuaserint, feuda occuparint, clientelam, fidelitatem, homagiumve ipsi præstare recusarint? quid si obaudire, Imperij scita, pacemque publicam seruare noluerint, Remp. turbarint, Ecclesias Orthodoxas prostrauerint, in bona inuolarint, clerum eiecerint, edicta, pacta, conuenta contempserint, manifestè rebellarint,

hostilia fecerint? inter damnatas ab eodem Augustino belli causas *c. quid culpatur 23. q. 1.* refertur feritas rebellandi. porro hæc, quæ mox diximus, ad rebellionem pertinent, ac quidquid contra honorem Principis, fidelitatemq; cõmittitur, atque Jmperij prosperitatem. *Tit. Constit. Fred. qui sint rebelles.* & vero qui conferet cum his Origines bellorum nuperis annis in Europa ortorum, in omnibus inueniet feritatem rebellandi: quamuis alio passim schemate palliatam. proh! quam perperam atque præposterè hanc iniuriæ licentiam, feritatemque rebellandi, sociorum libertatem Vindex nuncupauit? qua porro fide aut fine dum *c. 1. ad fin.* citat verba D. Augustini omisit feritatem rebellandi? an ne suo ipse pugione foderetur? conscius veræ causæ. huic ergo rebellandi feritati socia arma præstare, cum sit crimini, non iustitiæ opem ferre, quam iniustæ fraudi speciem iustis imposuit.

Securitas porro Capitis, certitudinem quam diximus, imminentis periculi respicit non quacumque imaginatiua apprehensione contẽta est, vt diximus, alioquin probandi erunt Turcarũ mores, qui ad Jmperium prouecti omnes mox fratres interficiunt, ne quid habeant, quod ab ipsis metuant. Regni incolumitas eandem instantis periculi exigit certitudinem. alioquin omnes vicini Principes tollendi erunt. ne qui obesse, ne qui nocere possint: etiam impares. nam & consilio tam bella geruntur non tantum, quam viribus: sed & sine bello industria valet. A cane non magno sæpe tenetur aper. atqui à Pace Veruiniana nihil Hispani aduersus Gallos machinati sunt, donec coacti defenderunt se magis quam moliti sunt quidpiam. vt in fecialibus edictis dicitur, & prosecuti sumus *l. 2. c. 11. l. 3. c. 6.* ijsdemque edictis & id à Serenissimo Cardinali Infante declaratum est, propositum ei Regive non esse, vt vindicandis iniurijs (proh quantis tota Germania vastata) Belgica concussa!) bellum gereretur, sed iniuriam faciendi licentia,

adi-

adimeretur illis, qui iuxta Regem proximi incendium quaqua versus protulerunt.

Quod si ergo hæ causæ veræ non sint, audiat Vindex Tacitum *l.*20.*libertas*, inquit, *& speciosa nomina prætexuntur: nec quispiam alienum seruitium, & dominationem sibi concupiuit, vt non eadem ista vocabula vsurparet.*

Indignatur deinde Vindex Armacano, quod à gladio cinctis Victoriæ rationem exposcat, stricto ferro legem dari velit, cum de belli causis meritis constat, *iura ipsa peccatis*, inquit, *consentiunt, & soluuntur legibus crimina.* Itane vero? sed apud homines exleges, diuina, humana, naturæ gentiumque iura ridentes. nam vt sacrorum codicum mentionem non faciamus viris gladio cinctis, scripti non sunt in Pandectis & Codice tituli de re Militari, & omnino multi qui sequuntur in Codice pæne ad *fin.l.*12. ferè ex iure gentibus vsurpato. *tetigimus quædam in Notitia iuris Belgici tit.de Re Militari, & tit. de Re Militar. marit.* an vero nec recipit illud *Deut.*16. *quod iustum est, iustè persequeris?* vt non causa tantum iusti belli exigatur, sed & iustè geri illud sit necessum. eoque nomine multis modis peccari demonstrauimus *in Iudice l.*4.*c.*8.9.10.11.15.16.17.18.19. An non ei videtur parcendum supplicibus, innoxijs, pueris, fœminis, agricolis, inermibus, peregrinis? quibus tamen iura parcunt. *c.*2. *X. de treug. ex conc. Oecumenico Lateranensi. Gentil.lib.*2.*de iur.belli ad fin.* nihil temperandum circa captorum interfectionem, vastationem, res captas, ipsos captos, aliaque? vbi temperat etiam Grotius *l.*3. *de iur. belli c.*11. *& seqq. Quis*, inquit, *Ducum ferocientibus militum animis moderabitur*? an non fuere Duces, qui à sacris, templis, ministris, stupris, & cum iam secura est victoria, à cæde etiam abstinendum edixerunt? non obtemperauere semper milites, fateor, non semper quibus disciplina militaris ignota est, sed non obiurgauit Armacanus tantum milites, sed magis ipsos

Duces, Principesve qui iusserunt, aut cum possent impedire, noluerunt.

At in bello iusto insontes sontibus permixti iustè perimuntur: ita quidem si sine periculo victoriæ secerni nequeant: sin autem possint, sceleratissimum est parricidium.

Haud nocens est, inquit, *quicumque non sponte nocens est*, qui in ipsis fœderum sanctionibus stipulatione plusquam Aquiliana canit ne quid detrimenti caperet Religio. Prius illud pronunciatum satisne videtur orthodoxum? eo siquidem vel Pontium absolueris à cæde Christi. quippe quam non sponte, sed inuitus à Iudæis coactus fecit, at nullum crimen metus tollit, ne quidem in virum constantissimum cadens: sed sola cui resisti nequit vis maior, seu maius malum. *Bayman Theo. Mor. l. 1. t. 2. c. 6. num 4. post plures quos citat.* stipulatio porro à stipulis dicitur, verborumque obligatio est. an vero stipulæ & verba Francis sufficere possint & dici nolint à nostris eiusmodi pactionem dicis causa fœderibus insertam esse? si enim rem præstari velint, cur ex stipulatu non agunt? cur etiam cum Breda postremo occupata est, Ecclesias omnes ab hæreticis occupari, clerum eijci, hæresim inferri contra pacta huiusmodi, si non tantum verba sint, patiuntur? cur subsidia non subtrahunt? cur vires & pecuniam augent iniquissimo debitori amplius iterum, iterumque, atque perpetuo credunt consultissimi cautissimique Aquilij?

Transeamus ad fœdera, eorum argumento probabitur, testibus illorum tabulis confirmabitur verior quæ fuerit accusatio. Rite concepta sua esse à Christianissimo Rege contendit Vindex *c. 19.* Aperiantur tabulæ, & primum fœdus, cui vel in speciem seruandæ religioni inserta fuerit aliqua cautio, deprehendetur esse illud cum Batauis, quod initum est 8. *Martij* 1635. priora ergo illa defensione destituuntur. Cum Vindex præscripsit *d. c. 19.* ritè concepta fœdera, apprehendebam formulam, cautio-

tionemve pro orthodoxa Religione, parem potioremque Aquiliana ſtipulatione, quam *c.* 1. adeo tractauetat: ſed, dum textum perlegi, deprehendi eo tendere, vt vtilia defendendis inuicem regionibus prædicet, & permiſſa iure naturæ, veteris atque nouæ legis. vtilia an ſemper ſint omnibus; non eſt huius diſſertationis: ſed illud demum, quamcumque vtilitatem, quæ abducit à Chriſti charitate, præſcindendam eſſe: vt manum, pedem, oculum. *Matth. c.*18. Innoxia etiam fœdera, per quæ conſiſtere tuto magis liceat ſub aut iuxta infideles, cum ijſdem commercari, non reijcimus, nec armorum illa, per quæ Eccleſiæ Dei, iuſtæue cauſæ nihil proueniat incommodi. *vt diximus in Iudice l.*4.*c.*11. *& ſup.l.*3.*c.*3. Poſt huiuſmodi thema de infidelibus indignatur Armacano, quod criminis eſſe cenſeat ſocia cum hæreticis conferre conſilia, certis legibus mutua promittere auxilia: quod cum id Rex tutelæ atque ſecuritatis cauſa fecerit, iura fideſque valent. ſanè infidelium amicitiam communionemque non admodum probari à Chriſto ex ijs *apud Matth.c.*18. comparatiuis verbis conſtat, quæ de fratre correpto, Eccleſiæ denunciato, nec illi obedienti fecit, *ſi Eccleſiam*, inquit, *non audierit ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* hæreticorum communionem omnino prohibet Ioannes *ep.* 2. *ſi quis*, inquit, *venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite recipere eum in domum, nec aue ei dixeritis: qui enim dicit ei aue: communicat operibus eius malignis.* Eccleſia Chriſti in Conc. Magno Lateranenſi. *c. excommunicamus* §. *moneantur X. de haret.* ſpiritu ſancto dictante non permiſit mutua paciſcendo cum hæreticis auxilia: ſed ſub cenſuris & priuatione Dominij iuſſit Dominos temporales è ſuis ditionibus exterminare hæreticos bona fide, pro viribus: exterminationi obſtaculum, aut impedimentum opponi vetuit. plures alij ſunt ſacri Eccleſiæ Canones alibi citati; & Bulla Cœnæ; & tamen audet Vindex dicere non eſſe legem ſub Euangelio, quæ fœdera mutuorum auxiliorum

liorum cum hæreticis vetet, si Ecclesiam non audierit, non videbitur esse deploratæ valetudinis? De fœdere Francisci I. quod cum Turcis inierit, constaret si tabulæ producerentur; agnoscit Vindex c.23. communem famam esse auxilia Turcica stipulatum esse; arma Solimanica in Europam prouocasse; ita enim omnes historiæ Annalesque testantur. nec huiusmodi Orbis iudicium euertere literæ Francisci I. de seipso aliter testantis, scriptæ ad Germaniæ Principes, aliosque ad declinandam, quam contraxerat, apud eos inuidiam. nec irascatur Vindex si Regum literæ, & Legati plenam vndique fidem non obtineant. nec ars illa iam arcana est, libris etiam scriptis vulgata est: vt potissimum Legati officium censeatur, aliud dicere, aliud sentire; aliter verba concinnari, aliter rem se habere. De hodiernis legationibus testatur *Legatus chimericus* quam mille vnus Protheus induat figuras. tabulas quidem illorum temporum Mercurij Bisantini satis vulgarunt: sed vacillet illorum fides: vti nec mihi constat de fide tabularum fœderis Henrici II. cum Turca, quarum mentio est *sup. l.3. c.11.* quas Vindex omnino non tangit. sanè effectus ad causam graue argumentum videtur, dum omnes historiæ consentiunt Nicæam communibus Turcæ Francique viribus oppugnatam esse. breuiter rem enarrat Haræus *in Belgij vniti Principis sub Carolo V. ad annum* 1543. etiam aliter quam ipse Vindex. quare visum est illius verba adscribere, *nec contentus*, inquit, *Rex Franciscus tam diuersis locis eodem tempore tum hoc tum superiori anno Cæsarem bello lacessisse, insuper à Solymanno Turcarum tyranno per Legatum Polynum iustam classem, qua duce Hariadeno Barbarossa Cæsarem quoque oppugnaret, impetrauit, vtque huius anni vere educeretur effecit: habebat Barbarossa centum quinquaginta actuarias diuersi generis naues; præteruectusque Messanæ fretum Rhegium cum arce occupat, incenditque, ciuibus in seruitutem abductis. hinc Ostiam Tiberinam præternauigans, ac Hetruria*

truria Liguriaque oram lambens, in Massilia portum classem infert, exspectans cui loco Rex Franciscus vim inferri velit, tandem Nicaam Prouincia ciuitatem Sabaudo parentem expugnare iubetur, admonet Barbarossa classem, exponit militem, producit tormenta, mittit & suam classem Rex Franciscus, qua viginti duarum erat triremium, octodecim onerariarum, vehens octo millia peditum, cum ingenti commeatus copia. huic classi praerat Franciscus Borbonius Anghiani Dominus, viginti annorum adolescens, padagogum habens Verginium Vrsinum. Nicaam bis frustra à Turcis ac Francis oppugnatam, ante tertiam oppugnationem, ciuibus libertatem ac fortunas incolumes promittens Anghianus in deditionem accepit prasidiarijs cum Prafecto in arcem concedentibus. quam cum aliquamdiu frustra oppugnassent, aduentu Vastij, qui cum iustis copijs in itinere erat, Turca Francique territi, reductis ad naues tormentis, impedimentisque, direpta incensaque contra datam fidem Nicaa, ciuiumque parte in seruitutem abstracta, cum classe, re infecta discessere. Anghiano Massiliam, Barbarossa in portum oppidi Tollonij, consentiente Rege, ibi hiemare contendente, vnde paulo post viginti quinque triremes ad Hispania oram euastandam emisit. Hi, inquam, effectus alijque id genus, qui indubitati sunt;& solem testem habent, orbemque vniuersum, dubitare, me non permittunt quin Franciscus I. amplius, quam commerciorum libertatem, pactus sit.

Transit Vindex ad fœdus cum Hollandis, neque iam ritu prisco illud negat: sed Henricum IV, subsidijs in re angusta ei missis obligatum fuisse ad mutuas vices, ne gratus animus, & beneficium, duæ res sanctissimæ, corrumpantur. pares vices redditæ pridem erant, beneficio accepto etiam maiores. &, vt non forent, gratus animus, & beneficium porriguntur ad aras tantum, ad subsidia non obligant in bellum iniustum. Denique, quod caput rei est, Henricus IV. fœdere Veruiniano

spo-

spopondit se aduersus illud nihil vmquam facturum, renunciauit fœderibus, ligis, intelligentijs contrarijs: ideoque semper ille negare subsidia à se mitti solitus erat, & pecuniam secretis cambijs traijcere. exinde succenset Vindex Armacano hodierna fœdera accusanti, cum Rex Christianissimus veterem amicitiam maiorum suorum dexteris firmatam, & fidem seruet. sed cur Batauis? quorum fœderi per Veruinianam pacem renunciatum erat, & non Regi Catholico cui firmiter addicta cum diris imprecationibus? Demus parem adhuc esse fidei vtrisque promissæ causam, cur potius causæ rebelliũ?

At ipse Rex rebellionem non fouit, aut vt libertatem armis vindicarent Batauis consilium dedit: esto. num rebellio in sui ortus principio desijt crimen esse: vt post paulo licita fiant subsidia? At crudelitas Albani Batauos in arma præcipitauit: an ergo credit Vindex, si quem in Francia Rex prouinciæ præsidem statuerit, fastu, truculentia, concussionibus insignem, vt non semel accidit, iustè subditos in Regem arma sumere? id hic vt probat, domi improbat, velim meminisset Vindex eorum quæ dixerat *c.14.* à Christianissimis gesta aduersus hæreticos, tot conculcatas impiorum ceruices, tot comminutos cerastas, tot hæreticorum turmas, tum armis, tum edictis concisas, tot prælia commissa, tot cœsa hominum millia, hæreticorum perfidiam vbique vindicibus armis actam, subactam, obrutam, iactatam, Galliam denique plures ab hostibus orthodoxæ fidei triumphos numerare, quam Reges: cur paria meditanti, lentiori sanè dextera, quam mox laudarat, Albano succenset? si infelicior ad finem fuit dextera, non tamen iniustior, & Gallia quidem tunc pluries auxilia ab Albano recepit, si non & dederit: causam Albani tunc probauit. vt & Pius V. Sanctus ille maximique iudicij Pontifex: qui strenuè pugnanti gladium deauratum, galerumque pretiosum, solemni ritu consecratum, defensæ fidei insignia, misit. sed mirum non est Vindicem

cum

cum Albano non conuenire, qui ab Ecclesiæ iudicio dissentit, dum sacram Inquisitionem tot sacris illius Canonibus, tot œcumenicis Concilijs probatam, damnat: *quia fictiones*, inquit, *inducit & fides suadenda est*, *inquit, non imperanda, oratione quidem, non ferro: docendo non iubendo: monendo non minando.* & vero cur & ante Albani aduentum rebellatum est, eoque reuocato omnique extero milite, neque sub Requesentio, homine natura suauissimo, neque sub Ioanne Austriaco, Regis fratre, ad genium Belgicum facto, ad mentem rediere? cur Pacificationem Gandauensem, quam & Austriacus probarat, & cæteræ prouinciæ seruarunt, promissamque per legatos suos fidem contempserunt? quando & asperitas pœnarum aduersus hæreticos mitigata, rigorque remissus erat: vt in Gallia laudat *d. c.* 14. & patriorum priuilegiorum facta erat instauratio, adiectaque præteritorum amnestia. vt merito Henricus III. vt gloriatur Vindex, Batauos auxilia postulantes, honorificis quamuis conditionibus, reiecerit: imprudenter eius frater Alenzonius infæliciterque acceptarit, illarumque mox pertæsus, & liberum Imperium ferro occupare conatus, ferro eiectus sit. Addit Vindex Henricum IV. non alia de causa voluisse Batauos demereri, quam vt belli pericula à suis arceret: at hoc discedit à fide Veruinianæ pacis, & causis, quas Vindex initio proposuerat. Pergit ad Ludouicum XIII. quem dicit cum illis, non vt rebellibus, sed tamquam liberis societatem & amicitiam, non tam redintegrasse, quam continuasse: cur enim pro perduellibus haberet, quos alij Principes pro liberis agnoscunt, quibuscum ipsi Hispani paciscuntur tamquam cum liberis, & in quos nullum ius prætendant? indignaturque illam voculam *tamquam* dici similitudinis esse, non veritatis. Quod ad alios Principes attinet Maximilianus Cæsar conatus est tumultus Belgicos sedare, sed nec ipsi tunc libertatem illam postulabant, nec conditiones quas ipse proposuit acceptare voluerunt. Mathias

causæ

causæ nonnihil fauit fraudulenter propositæ, dum nomine regio omnia adhuc tractabantur, doloque in Belgium euocatus, cum iniquam deprehendit, deseruit. Quod alij Principes Legatos Batauorum admittant, quid è re mutat, si ipsi causam illam nolint agitare, aut auxilia fortè aliquando opportuna inde sperent? Hispanos autem & tabulas induciarum quod attinet, satis *diximus in Iudice l.4.c.21.num.6.& sup.l.3.c.5.* nec est quod Vindex fraudes in voculis quæri dicat; quod eæ in natiua sua naturalique significatione accipiantur. *Tamquam,* inquit Spiegel. *in lexico pro quasi similitudinis magis est quam veritatis. vide qua de hac dictione notantur in l. si pater.§.qui duos de adopt.& in Auth. omnes obediant iudicibus.§.qui vero. Idem in lexico. quasi propriè,* inquit, *significat impropriietatem. Glossa in lege si cum dotem §.fin. solut. matr. & quasi tale non esse tale l.mercis* 11. *de verb. sig.l. si maritus §. leges Iulia de adult. interdum tamen & similitudinem notat, ac etiam interdum veritatem, & proprietatem vide Gloss. in l. si quis cum à fidei commissario de condit. indeb.* eadem dici possunt de voce quasi, vti, veluti, sicut, sicuti, &c. Post hæc Vindex inuertit verba tabularum, & vt arcano mentis sensu voluerint scribere Archiduces, se non scrutari, scripsisse tamen: Dominij ius nullum in fœderatas prouincias prætendere, easque tamquam liberas agnoscere? at erroneum id est; sed his verbis scripserunt; *traicter auec eulx* (les estats) *comme libres, & sur lesquels ils ne pretendent rien,* quare illa coniuncta *& sur lesquels ils ne pretendent rien,* simul reguntur à vocula *tamquam,* id est tamquam cum liberis, & tamquam in quos nihil prætendant. Porro leges iubent voces accipi in natiua significatione, nisi quid aliter cogat *l. non aliter 69. de legat.3.* quale nihil hic allegat Vindex. cauillus est ergo quæri de iure. & porro *intelligentia dictorum assumenda est ex causis dicendi c.6.X. de verb.sig.* causa porro huius declarationis est, vt ansa malignandi auferretur, qua quidem

dem negant Principum cum subditis contractus esse ratos, vt obligatio ciuilis contrahi nequit inter dominum & seruum. *vt diximus d.c. 21.* sed neque arcanus hic est intellectus, sed cum ipsi Bataui dispositiuam declarationem seu concessionem libertatis postularent, & Rex negaret, interruptus est tractatus induciarum; Legati discesserunt Haga: Orationem habuit Legatus Janninus, vt à certamine vocum abstinerent, eoque rursus conuentum est Antuerpiæ: ibique tandem induciæ pactæ sub ea vocula *tamquam*, sensuque illius genuino. vt & *docuimus d.c. 21.* hæc ipsa in Baudij, Haræi, aliorum historias abierant, & adhuc Vindex hæc dici velit secreta, sensusque arcanos.

Batauis non vt hæreticis, inquit Vindex, *& à fidei dogmate abhorrentibus, sed vt amicis & vicinis & confœderatis auxilia submittimus*, sed de hoc egimus *in Iudice l.4.c.11. & c.4. & sup.l.3.c.3.* absit, vt quis imaginetur à Francis fauorem tribui hæreticis quà hæreticis: quippe qui fauet & defendit hæreticos, quà tales, hæreticis est damnabilior *c. qui aliorum 24.q.3.* nec ille fauor multorum Canonum damnatione opus habebat, sed plures lati sunt, vt indistinctè, bonaque fide, atque pro viribus non tantum fauor abesset, sed principes vetarentur eos pati in suis ditionibus consistere *c. adolendam §. statuimus X. de hæret.* sed & exterminare tenerentur *c. excommunicamus §. moneantur X. eodem.* atque hoc vocat Lucius III. *in d.c. ad abolendam* adiuuare Ecclesiam. eodemque sensu œcumenicum concilium *in d. §. moneantur*, id præstandum iniungit Principibus, comparatiuè: *sicut*, inquit, *reputari cupiunt & haberi fideles.* qui hæc conueniunt, cum amicitia Vindicis cum hæreticis? Illi Canones non distinguunt hæreticos exterminandos dumtaxat qua tales, retinendos qua amicos, & confœderatos. velim sane Vindex speculetur, qui stare possit cum physica exterminatione huiusmodi distinctio. sanè in huiusmodi subtilitate legum Romanarum disciplina cen-

censuit cognato latronis receptatori qua cognato minuendam pœnam non auferendam, *l.2.D.de Receptator.* *in hoc*, inquit, *Christianæ reip. salus agitur*. id si verum; errasse verum est œcumenicum concilium in materia seruandæ fidei, & morum. *In hoc*, inquit, *publici status quæritur incolumitas:* diximus paulo ante potius stabiliri rebellandi feritatem.

Nec vllus est, inquit, *adeo rerum ignarus, qui nesciat bellum Hollandicum ex sola violatione protritâ libertatis exarsisse, de qua si conuenissent Hispani, nullam religionis curam erant habituri.* Iam etiam mox respondimus omnia per Pacificationem Gandauensem fuisse composita. priuilegia instaurata, sicubi per ignorantiam præfectorum forent læsa, mansisse tamen Batauis feritatem rebellandi, Hispaniarum autem Regi semper zelum orthodoxæ Religionis curandæ. qua de re si vel Stradam hominem Italum legeret Vindex, centum locis luculenta testimonia inueniret. lubet vnum adscribere *ex l.4. interea*, inquit, *Belgij Gubernatrix ad stabiliendam religionem, cuius inclinatio multis locis audiebatur, animum ac vires intendit. Nam Rex eam imprimis curam per Armenterium imperauerat, aliisque subinde, atque alijs literis idem vrgebat. & sanè non id à Philippo in speciem curari ostendebant litteræ (quæ apud me supra centenas) eiusdem manu, aut arbitrijs notis exaratæ ad Margaretam.*

Sed neque fœdera, inquit Vindex, *quæ nobis sunt cum Hollandis, rei Christianæ quidquam obstiterunt.* Itane Vindici non officere videtur, quod Francicis auxilijs tot captæ sint ciuitates, vnde Catholica Religio, & clerus sit eiectus, hæresis inuecta?

At impetrauit Henricus IV. vt in pagis Hollandicæ ditionis in Brabantia nihil fieret, quo minus Dei cultus non interrupta religionis auctoritate permaneret: Id ita simpliciter non est verum. sed dum induciæ pangerentur Episcopus Antuerpiensis Præsidi Iannino Legato Franciæ,

ciæ, nisi id saltem fieret, exprobrauit, sæcularia tantum esse curata, causam Dei esse desertam. vt id fortuito tantum fuerit impetratum. vnde nec vlla in tabulis induciarum illius mentio.

Addit Vindex multos in Hollandia degere Catholicos: satius autem esse hæreticis prodesse propter Catholicos, quam Catholicis deesse propter hæreticos: verum quid auxilia Gallica Catholicis Batauis profuerunt? vt violentiori iugo hæreticorum premerentur domi, & foris alias vrbes expugnari viderent, in eandemque redigi hæreseos seruitutem?

Arguit ad extremum Vindex, à regibus Hispaniæ quandoque oblata hæreticis subsidia. eius rei si fides fieret, si tabulæ producerentur, cautiones insertæ, circumstantiæue innoxiæ responsum fortè adferrent, non designat autem Vindex vrbeculam, aut pagum vnum, vnde incognitis huiusmodi auxilijs profligata sit Catholica Religio, aut hæresis inducta, neque porro bella in Gallijs nuper gesta initio, medio, aut fine religionis fuere, vt Belgica. quippe *d. c.*14. tradidit Vindex iam pridem in Gallijs omissam religionis quæstionem. vt etiam expugnatio Rupellensis pluries declarata fuerit non religionis causa, sed politicæ subiectionis, & secundum edicta pacificatoria fuisse suscepta. vt quamuis fides, vt diximus, fieret huiusmodi auxiliorum; hæreticis oblata fuissent, non quà hæreticis, sed quà vicinis illa postulantibus: quod Vindici toties alibi sufficit: sed & quod nos exegimus, eo loco, & tempore, quo iam seruari nequeant, ob infectam multitudinem, & præualidum iam malum, sacri canones, hæreticorum exterminium pro viribus tantum exigentes: atque etiam in Gallijs edicta & fides hæreticis data quæstionem religionis excluserint, quam fidem seruandam, & vires expetendas etiam *diximus in Iudice l.4. c. 11. num.2. & sup. l.3. c.22.* denique edictum feciale Ferdinandi Cardinalis Infantis rectè ait, post tot fœderum infractione,

tui-

mirandum non fore, si aliquando ea moderatio seruata non fuisset, quæ non offensis principibus exspectari posset: *qua de re egimus sup.l.3.c.12.*

Fœdus Germano-Franco-Suecicum, Vindex defendit ex Germanorum Francorumque germanitate, tam vetusta quam sunt Cassani tituli, quos à Carolo Magno, & veteribus Franconibus deducit. quasi fraterno quodam iure auxilia ab eis peti, præstarique debeant, & verum quidem est olim Germanos transito Rheno, Mosaque proxima Galliarum occupasse, iam ante Julium Cæsarem, & per annos circiter quadringentos Francos cum Romanis luctatos: tandē his pulsis Jmperium etiam Galliarum obtinuisse. sed immixtos multitudini deuictorum longè abiuisse ab ánimo, genio, atque idiomate Germanorum. &, vt id negligamus, fraternitatem iam deuenisse ad gradum millesimum: de iure consanguinitatem gradu decimo terminari. ac denique, si consanguinitas æstimanda est, præualere proximam. vt Abraham vernaculos suos armauit pro filio fratris sui Loth, ideoque Galliarum Regem duplici affinitate iunctum Regi Hispaniarum (dum illæ huius, hic illius sororem habet vxorem) huic subsidia, non eius hostibus, millesimo germanitates gradu remotis, præstare debere, aut si rectè ille, *amicus Socrates, amicus Plato, at magis amica veritas*: hic dicendum, bellantes amici, at magis belli iustitia.

Alteram allegat causam Vindex, quod sæpe aliàs aliqui Principes Jmperij rebelles, à Regibus Galliæ postularunt, impetraruntque auxilia: ita nunc Germanici quidam Reguli petierunt: honorarij arbitri personam Rex induit, Ducem Engolismensem conciliandæ paci in Germaniam destinauit, Palatinum monuit, & pax Vlmæ iam pænè exaluerat, eandemque discussit Comes Ognatensis: ne eam Cæsar curæ Regis Christianissimi deberet: *quid ergo*, inquit, *peccauit, si postquam Hispanorum astus spem omnem pacis eliserunt, fœderatis principibus*

cipibus, quibus etiam Veruiniensi pace consultum est, subuenerit, atque pecunia Suecos iuuerit? Itane vero quod indignissimas iniquissimasque quasdam conditiones acceptare nollet Cæsar, Hispaniarum Legatus dissuaderet, ideone arbiter transire ad partem alteram iure potuit? non perduellem tantum, sed & aliena sceptra inuadentem, iam enim tunc causa tantum agebatur Palatini, armis Bohemiam inuadentis, quam Rex iam ante damnauerat, illumq; monuerat, ne fortunæ spectaculum se præberet: *cum nemo*, inquit Vindex, *nisi ad casum aliena conscenderet fastigia, sic denique affectati Regni ambitum auersatus est, vt Regio eum titulo cohonestare numquam voluerit*, & hisce ne ambitiosis etiam Pace Veruiniana consultum credit Vindex? his auxilia præstanda, ideo quod Cæsar indignissimas iniquissimasque, iterum dico, conditiones quasdam noluerit admittere, cum in Gallia Cassanus Reges auxisse, maximè Rem Regiam glorietur, ex rebellium pœnis. *vt diximus supra l.3.c.7.* cum hic Cæsar non tantum compendia fiscalia non affectaret, sed tantum Imperij dignitatem tuendam censeret. At hæc Palatini negotia suo marte processerant, & iam quasi confecta erant, quando Comitiorum Mulhusiorum quærelis compulsus Imp. edictum promulgauit *6. Mart.* 1619. vt sola in Imperio religio Catholica, & Confessio Augustana iuxta tractatum Passauiensem publicè exerceretur, exclusis alijs sectis, atque dogmatibus: deinde vt beneficia quæcumque & bona, quæ tempore eiusdem tractatus Catholici possidebant, vnde post iniustè exturbati essent, restituerentur: tum porro illi, quorum alter sanguis hic erat factus, qui pridem harum opum succo vixerant, qui in his spolijs rem suam fundauerant, conspirare & turbare omnia ceperunt: incautos etiam alios in fœdus trahere aduersus Cæsarem, specie libertatis offensæ per fastum Legati Cæsaris. qui quamuis exinde exauctoratus fuerit, causæque aliæ à Cæsare sublatæ, adeo vt Bauarus à fœdere re-

cesse-

cesserit: perstitere tamen alij protestantes Principes, atque Suecus, fœderatisque vt conuentum erat Franci subuenerunt, milite, pecuniaque Suecum iuuerunt. Manet ergo bellum istud ex edicto motum, vt contendit Armacanus *l.2.c.12.* religionis fuisse dum illam cum clero, & bonis restitutum cupit Cæsar in pristinum statum, & loca, vbi fuerat tempore tractatus Passauiensis: aduersantur Principes quidam protestantes, iuuant Franci, atque Sueci. Et quid ni liceat dicere non facturos fuisse Francos, si, vt Imperator, ita Rex Christianissimus quosdam ministros exauctorasset: quos arguit edictum feciale Ferdinandi Cardinalis Infantis, quod sup. *l.3.* commentati sumus. quos depingit Matthæus Morgues Dominus de Sancto Germano grandi volumine, *De diuerses pieces pour la defensé de la Royne Mere.*

Neque vero aduersus edictum faciunt literæ, quas citat Vindex: quasi excerptas ex Cancellaria Hispanica, quarum verba sint; *armorum nostrorum finis non est propagatio religionis, stat cuique sua religio inuiolata, &c.* quippe ipse titulus interceptarum non genuinæ fidei eas esse arguit, sed partum suppositiitium. deinde, si earum fides constaret, inspicienda tempora forent, & quis loquatur, qua auctoritate, quam fidem mereatur aduersus edictum cæsareum. denique tametsi genuinæ essent, ac post edictum scriptæ, ijsdemque quæ citat verbis; tamen commodum ex edicto sensum reciperent, vtique arma suscepta non esse, vt sola in Imperio Religio Catholica exerceretur, sed ita vt compatiatur Confessionem Augustanam: quæ toleranda sit per tractatum Passauiensem: non vero is sensus admittendus est, quo permittenda sit quæuis in Imperio hæresis, atque secta, Arianismus, Mahometismus, Paganismus, Atheismus, & iusta omnium ratio est, quod Imperator ex iuramento, *de quo in Clement. Roman. de iureiur.* religionem orthodoxam defendere teneatur: cæteras profligare, bona

fide,

fide,& secundum vires, ab ea porro dispositione generali per tractatum Passauiensem sola sit excepta Confessio Augustana: cæteræ nullius edicti, aut tractatus beneficium habeant, quo aduersus Cæsareum iuramentum, Canones,& leges se tueantur: adeoque omnis locutio restringenda sit ad materiam capacem. & porro quam gloriosè Ludouicus Iustus Rupellas expugnauit, Religionem Catholicam, clerum, & bona ibidem restituit, post tot lustrorum tenebras, neque tamen libertatem Gallicam, quam ipsum nomen spirare ait Vindex, neque tot edicta Galliæ pacificatoria offendit; & cur idem Cæsari in Imperio agenti mutatis nominibus circa rem eandem violentia ac iniustitia obiectatur? cur oppressa libertas dicitur? cur Gallicis armis iuuari debet? & si Rupellenses adiuti fuissent, potuissetne Gallis satisfieri allegatione libertatis offensæ, atque iuuandæ?

Addit denique Vindex in fœdere Monacensi electoratus Palatini spem factam fuisse Bauaro, etiam antequam Fredericus Elector Bohemiam ingressus esset. huius rei fides sit penes Vindicem: sed demus rem ita se habere, putatne Vindex exspectandum Cæsari fuisse ne quid meditaretur, ne quid moliretur, donec Palatinus Bohemiam esset ingressus, donec metropolim arcemque regni occupasset? Iam sciebat pridem rebelles Bohemos sceptrum obtulisse non Duci Saxoniæ tantum, atque Bauariæ, sed & Gabori Transilnaniæ; ab illorumque fidelitate, huius modestia fuisse reiectos: aspernatos illos fuisse aliena, quæ per iniuriam offerebantur: accessisse exinde Palatinum, ab eius ambitione Regnum acceptatum, vires vndique contractas, ad illud occupandum: & immaturum adhuc credat Vindex si Imperator defensionem meditetur? fideles Imperij principes interpellet? spe etiam præmiorum inuitet? qui toties Gallos laudat tot vndique fœdera contrahentes, quo destineatur Cæsar,& Hispaniarum Rex; ne quam Galliæ vim inferre possint: quam læsa imaginatiua speculatur.

Transit denique Vindex ad thesim vniuersalem, vt cum infidelibus licitum sit fœdus percutere, Scriptorum testimonijs, & veteribus exemplis, & c.28. Hispanorum & Austriacorum, nostræ etiam ætatis affirmat: sed semper Vindex omittit, quod testes semper inculcant, vt fœdera sint innoxia: ne quod per illa damnum capiat religio, aut Respublica. sub qua cautione & nos illa recipienda credimus *in Iudice l.4. c.10, & sup.l.3.c.3*: Idque Austriaci Hispanique curare solent re ipsa, non tantum verborum stipulis. quod minus id faciant Franci queruntur omnes.

Veram enim sedulamque Hispanis Religionis curam esse, quam nullam contendit Vindex *cap.29.* res vtroque terrarum orbe, atque omnibus seculis gestæ euincunt. de quibus disserere, malignitatemque obiectorum *d.c.29.* refutare longum nimis, atque alienum esset ab hoc instituto: abiretque in prolixas historias. quare neque vacat dicere de vrbium excidijs, militumve insolentia, *de quibus c.26.* vbi etiam à seculo obsoleta Vindex congerit, etiam Romæ expugnationem à Burbonio factam, iniussu Cæsaris: qui illam non tantum improbauit, sed & pulla veste sinceroque animo diu luxit. Thenæ autem nostræ non tantum militum insolentiam, sed & Ducum imperium, quoad incendia templorum, aliasque crudelitates defleat. & vero neque recriminationes, quamuis veræ forent, iustum Francis fœdus facerent, quod iustitia innocentiaque non tueretur. eademque quam mox dixi ratio dissertare non permittit de afflictione Ecclesiæ, quam semper indirectè passa sit, & sæpius ab ijs, qui in Gallia præfuerunt; vt *l.2.cap.23.* ait Armacanus, negat Vindex *cap.30.* facit, vt abeundum non sit in vtriusque historias, dum præsens controuersia est tantum, an quod nunc geritur bellum, pro Religione geratur? & cum sole clarius sit damnum quod capit Religio, an damnum facientibus liceat auxiliari? & porro si quis alicubi næuus appareret, Proculi nobis

nobis suffragium nunciaret, non tam spectandum esse, quid Romæ alias factum sit, quam quid fieri debeat. *l.12.D.de off.Præsid.*

Quoniam porro nemo dubitat, quin Rex Christianissimus animo sit alieno ab omni Ecclesiæ iniuria, & tamen illa fiat per ea fœdera quæ complectitur, consequenter per Francica auxilia Ecclesia lædi dicitur. quoniam qui causam amplectitur videtur in causa effectum semper, aut plerumque simul sequi natum, complecti. nam, vt philosophi dicunt, quidquid est causa causæ, est etiam causa causati: qui causa est fœderum, causa est etiam omnium eorum, quæ ex fœderibus causantur. Indirectam huiusmodi voluntatem excusat Vindex *cap.* 31. Armacanus *l.2.c.13.14.15.16.* latissimè arguit, nec cum eo satis confert pedem Vindex, aut dignum aliquid satis reponit: eique rei immorari alienum est à nostro instituto. satis esse vult Vindex quo iustum sit bellum rectæ voluntatis conscientia illud suscipi, non cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio geri, vt mali coërceantur, & boni subleuentur, ex sententia D. Augustini. & hoc posito quod voluntas sit bona, nullum belli euentum eam posse efficere malam: cum bonitas voluntatis ex solo pendeat obiecto, ex doctrina D. Thomæ: si quid in bello gerendo præter votum acciderit, non voluntatis crimen esse, sed necessitatis: cuius amarissimæ sint leges. At vero quod hic est bellicum fœdus contrahentium obiectum? qui mali coërcentur, qui boni subleuantur? an non fœdera, vt contrahuntur, bella, vt ex fœdere geruntur? scio quædam accidere præter votum in bellis etiam iustissimè susceptis, & diligentissimè curatis, ne vel Religio aut Respublica capiat detrimentum: sed fœdera quæ apertè malum promittunt, qua voluntate bona iniri, aut seruari possunt? aut desit oportet voluntas promissa explendi, aut, si adsit, iniqua sit: perinde atque id ipsum quod promittitur. quid fœdere Germa-

no-Franco-Suecico promissum fuit? verba sunt; fœdus iniri pro defensione omnium amicorum, qui oppressi sunt, pro securitate commercij maritimi, & vt restituantur in status suos omnes Principes atque Ordines Jmperij, quemadmodum ante bellum Germanicum fuerant, &c. denique vt omnia restituantur in eundem locum quem ante tumultus Germanicos habuerunt. at, *vt diximus*, edicto *anni* 1629. multæ Ecclesiæ, clerus, & bona religioni Catholicæ fuere restituta, iam ante Palatinus aliena sceptra ambiens iure repulsus, alijque rebellionis socij: si id iure factum est, si edictum *an*. 1629. iustum est; bellum contra susceptum iniustum est, iniustè fœdera aduersus illud promittunt auxilia, vt iure restitutæ Ecclesiæ, Clerus, & bona, iterum hæresi tradantur, hæretici in iniquam Ecclesiarum bonorumque possessionem restituantur, rebelles aduersus iustam Domini vindicationem foueantur, stabilianturque. iustum esse edictum 1629. suo suffragio probauit Rex, cum apud Rupellenses aliosque in regno suo idem ipse, *vt diximus*, gloriosissimè fecerit. quid enim si Regi magnæ Britanniæ prurirent manus ad bella, & fœdera, & protectionis causam Rupellensium resumeret, ad fœdus inuitaret omnes suæ religionis, aliosque Principes, & Respub. quo omnia per Galliam restituerentur in eum statum, quo fuerunt tempore mortis Henrici IV. quidquid exinde per tumultus Gallicos esset inuersum reponeretur in locum pristinum, an non iniqua hæc in Gallia viderentur? quid ni in Germania? Porro Gallo-Batauica fœdera quod attinet; priora quidem bello ex causa rebellionis ad depellendum Dominum & Fidem suscepto auxilia promittebant: exinde 8. Mart. 1635. ea lex fœderi scripta fuit, vt iunctis viribus Belgicæ ditiones Regi Catholico parentes, omnique iure debitæ, *vt docuimus* *l*. 1. *c. vlt*. occuparentur; occupatæ diuiderentur inter Regem Christianissimum & Batauos; iuxta lineas per

pro-

prouincias in tabulis fœderis ductas: cum id infeliciter cessit; vt diuisis exercitibus quisque quantum posset occuparet; an ea voluntas ex hoc obiecto practico bona Vindici videtur, atque innocens? nihil hic cupiditatis, nihil aliorum, quæ damnat Augustinus ijsdem verbis, quæ ipse Vindex citat? studione pacis hæc fœdera iniri, bella geri? quod requirit Augustinus. & quod itidem exigit Augustinus, vt mali coërceantur; an Catholici, Hispani, Austriaci? boni subleuentur; an hæretici, rebellesque?

Ad extremum resumit Vindex quod Armacanus *l.* 2. *c.* 16. ample soluerat, nec aduersus solutionem reponit etiam quidpiam, *nec ex Theologorum sententia*, inquit, *ea tenemur omittere quæ nobis communique bono non minimum prosunt, ob damnum quod per accidens alijs infertur*. sed obiectio huiusmodi reuoluitur ad suum principium: vtique damnum hoc non esse per accidens, nec raro sequi, imo non tantum plerumque: sed ipsas fœderum, quas mox diximus, conditiones per se iniquas esse, quæ diserte exprimuntur, & in quæ auxilia spondentur: per se iniustas esse, & damnum Religionis expresse continere. non satis esse quod vtilia socijs videantur fœdera, si religioni & reipublicæ Christianæ sint noxia. porro theorema procedere nequit in illicitis per se: in licitis etiam suas habet restrictiones. de quibus nihil hic opus est verba facere.

Nunc quod ad milites attinet, Armacanus *l.* 2. *cap.* 11. docuit in pernitiem animarum suarum illos mitti in bellum huiusmodi, neque regum doctorumque conscientiæ tuto acquiescere posse: quod iniquitas horum bellorum nimium sit perspicuæ veritatis. quando oportet Deo magis obedire, quam hominibus. cui non obest, sed imo adstipulatur sententia quam Vindex citat ex Augustino: *vir iustus*, inquit, *si forte sub Rege etiam sacrilego militet, recte potest*

illo iubente bellare, si quod illi iubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel, vtrum sit, certum non est: ita vt fortasse reum faciat Regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo seruiendi. viden' Augustinum damnare bellantem, cum certum est bellum, quod iubetur, contra Dei præceptum esse? quod hic certum esse docet Armacanus. excusat tantum Augustinus, cum certum non est, propter ordinem seruiendi. adeoque etiam *in Iudice docuimus l.4.c.9.* miles vt iustè bellet, necessarium esse, vt bellum iustum sit, aut iustum esse inculpatè credat, si principi suo militet: sin extero; notoria sit belli iustitia. quippe nec tum ordo seruiendi, nec præsumptio, quam de principe suo, qui bellum decreuit, habere potest, in extero locum habet: & arcanorum ignoratio; quæ in principe suo scrutari non licet, non itidem obtinet in extero: cui antequam quis spontaneam operam addicat, inquirere debet an actio, in quam addicit, iusta sit. Et quidem loquitur Augustinus eo tempore, quo delectus militem inuitum, & ordo seruitutis in militiam trahebat; quæ ratio etiam hodie excusat vasallos atque clientes sacramento obstrictos: sed qui voluntariæ militiæ nomen dederint, stipendiariæque, quæ hodie frequentatur maximè; excusationem Augustini non habet ab ordine seruiendi. tametsi defensio patriæ minus anxia sit, quam offensio ditionis alienæ. vt omittamus præsumptionem minorem semper cedere maiori: adeoque eam, quam habere quis potest de belli Regis sui iustitia, cedere huic; religionem Catholicam, & clerum, ex deuictis locis eliminari, hæresim introduci contra præceptum Dei esse: quod vt cessare, aut dubium reddi possit, gigantæa opus sit causa, quæ montes Atlantesque in cælum iaciat, quibus cælestium notitia obscuretur: non vero sufficiunt athomi istiusmodi Pigmæorum, quibus lux illa

illà diuina, quam natura in cordibus nostris accendit, obumbretur, & conscientiarum remorsus omnimodo tranquilletur.

Quanto securius sine regiæ aut militaris conscientiæ discrimine hæc arma, verterentur in gentes, quæ Deum non nouerunt, & in regna quæ nomen eius non inuocarunt! quanto, vt diximus, maiori præmio his Sedes Constantini, & Imperium peteretur! quanto gloriosius S. Ludouici, aliorumque piorum Principum in Oriente vestigia legerentur! Hæc meditabitur Rex Christianissimus, & molietur aliquando, vt spero, Deo dante: eodemque conatus prosperante, accinetur; *Benedictio Domini super caput* IVSTI.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM

MEMORABILIVM.

A.

Ar-

B.

Bo-

C.

Ca-

D.

E.

F.

An

H.

Mero-

Pro-

inim-

T.

Epi-

FINIS.

